

T.C.

**ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI

TROAS BÖLGESİ'NDE APHRODİTE

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AYLA ÖMEROĞLU

Tez Danışmanı

DR. ÖĞR. ÜYESİ HÜSEYİN YAMAN

ÇANAKKALE – 2023

T.C.

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI

TROAS BÖLGESİ'NDE APHRODİTE

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AYLA ÖMEROĞLU

Tez Danışmanı

DR. ÖĞR. ÜYESİ HÜSEYİN YAMAN

ÇANAKKALE – 2023

ETİK BEYAN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi taahhüt ve beyan ederim.

Ayla ÖMEROĞLU

17 /01 /2023

TEŞEKKÜR

Tez çalışmamdaki en büyük emeğe sahip değerli insanlardan biri olan, hoşgörü, sabır ve anlayışı ile her daim yol gösterici olan, ilk tez öğrencilerinden biri olma gururunu taşıdığım ve her zaman örnek almaya çalıştığım danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin YAMAN'a desteklerinden dolayı sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Lisans dönemim boyunca eğitim aldığım ve kazı sezonlarında Assos Kazısı'nda çalışma fırsatı sunan, bana arkeolojiyi sevdiren çok sevgili hocam Prof. Dr. Nurettin ARSLAN'a, Assos'taki yayınlanmamış buluntuları çalışmama olanak verdiği için, tez çalışmam boyunca gösterdiği iyi niyet ve yardımlarından dolayı teşekkür ederim. Her zaman hoşgörülü ve güleryüzlü, Assos kazı çalışmalarında bugüne kadar bildiğim birçok şeyi bana öğreten değerli hocam Beate BOHLENDORF ARSLAN'a sonsuz teşekkürler. Tez çalışmamda, Troya Müzesi'nin yapmış olduğu kurtarma kazılarından ele geçen ve yayınlanmış eserlerin güncel fotoğraflarını kullanmam için olanak sağlayan Troya Müzesi Müdürü sayın Rıdvan GÖLCÜK'e teşekkürü borç bilirim. Her zaman aradığımda elinden gelen yardımları yapan ve çalışmam boyunca hiçbir kaynağı esirgemeyen Troya Müzesi uzmanlarından sayın Musa TOMBUL'a, çalışmam boyunca her zaman kaynakları ve bilgi birikimiyle yardımcı olan Dr. Öğr. Üyesi Tolga ÖZHAN'a, Dr. Öğr. Üyesi Mehmet AYAZ'a, yardımlarından ötürü teşekkür ederim. Ankara Etnografya Müzesi personeli restoratör ve arkeolog Aslan ÇAKIR'a, arkeolog Tuncay KÜÇÜK'e, çalışma arkadaşım arkeolog Seçkin AKÇİÇEK'e yardımlarından dolayı ayrıca teşekkür ederim. Yanımda olan tüm dostlarıma teşekkürler. Desteğini hiçbir zaman esirgemeyen Ramazan DALİP'e göstermiş olduğu anlayış ve hoşgörüden dolayı teşekkür ederim. Son olarak hayatta her daim yanımda olan aileme, annem Feride KARTAL, babam Aydın ÖMEROĞLU, ağabeyim Volkan ÖMEROĞLU, kız kardeşlerim Ayça, İlayda ve Şeyda'ya sonsuz teşekkürler.

Ayla ÖMEROĞLU
Çanakkale, Ocak 2023

ÖZET

TROAS BÖLGESİ'NDE APHRODITE

Ayla ÖMEROĞLU

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Arkeoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin YAMAN

17/01/2023, 100

Bu tez Troas Bölgesi'nde Aphrodite'yi incelemektedir. Bu kapsamda, Troas'ta Aphrodite kültürünün varlığına ilişkin antik kaynaklar, arkeolojik eserler ve mimari kalıntılar araştırılarak Troas'tan ihraç edilen eserler incelenmiştir. Assos dışındaki Troas yerleşimlerinde ele geçen eserler daha önce yayınlanmıştır. Antik kaynaklar, Troas'ta Alexandria Troas, Abydos ve Sestos'ta Aphrodite'ye ait tapınaklar olduğundan bahseder. Thasos'ta bulunmuş bir stel, Lampsakos'ta tanrıçanın eponymos prytanis görevini üstlendiğini yazar. Araştırmacılar, bu görevden yola çıkarak kentte tanrıçanın bir tapınağının olması gerektiğini düşünmüşlerdir. Kentte ele geçen eserler Aphrodite'nin Lampsakoslular için önemli bir yere sahip olduğunu desteklemiştir. Değinilen kentlerdeki verilerin yanı sıra Antandros, Parion, Assos, Tenedos, Skepsis, Dardanos Tümülüsü, Çan – Dumanköy Tümülüsü ve Apollon Smintheion Nekropolisi'nde ele geçen pişmiş toprak figürinler, Aphrodite kültürünün Troas halkı için hem günlük yaşam hem de ahiret inancı açısından ne denli önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kült, Troas, Tapınak, Eponymos Prytanis.

ABSTRACT

APHRODITE IN THE TROAD REGION

Ayla ÖMEROĞLU

Çanakkale Onsekiz Mart University

School of Graduate Studies

Master of Science Thesis in Archaeology

Advisor: Asst. Prof. Hüseyin YAMAN

17/01/2023, 100

This thesis examines Aphrodite in the Troad Region. In this context, ancient sources, archaeological artifacts and architectural remains regarding the existence of the cult of Aphrodite in Troad were investigated and the artifacts exported from Troad were examined. Apart from these, artifacts known to have been exported out of the Troad were also examined. Artifacts found in Troas settlements except of Assos have already been published. Ancient sources mention that there were temples of Aphrodite in Alexandria Troas, Abydos and Sestos in the Troad. A stele writes that the goddess assumed the role of eponymos prytanis in Lampsacus. Based on the aforementioned task, the researchers thought that there must have been a temple of the goddess in the city. The artifacts found in the city supported that Aphrodite had an important place for people of Lampsacus. In addition to data from the cities mentioned above, the terracotta figurines found in Antandros, Parion, Assos, Tenedos, Skepsis, Dardanos Tumulus, Çan-Dumanköy Tumulus and Necropolis of Apollon Smintheion reveal how important the cult of Aphrodite was for the people of the Troad, both in daily life and in belief of afterlife.

Keywords: Cult, Troad, Temple, Eponymos Prytanis

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

JÜRİ ONAY SAYFASI.....	i
ETİK BEYAN.....	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
SİMGELER ve KISALTMALAR.....	ix
TABLolar DİZİNİ.....	x
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xi

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Kült Kavramı ve Kadın.....	3
1.2. Aphrodite-Venüs.....	4

İKİNCİ BÖLÜM

TROAS BÖLGESİ'NİN COĞRAFİ SINIRLARI

2.1. Antik ve Modern Kaynaklarda Troas Bölgesi'nin Sınırları.....	6
---	---

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

APHRODITE KÜLTÜ

3.1. Kültün Yayılım Alanı ve Kökeni.....	8
3.1.1. Yayılım Alanı.....	8
3.1.2. Kökeni.....	9
3.2. Yunan Pantheonunda Aphrodite.....	11
3.2.1. Aphrodite'nin Doğuşu.....	11
3.3. Aphrodite'nin Sıfatları.....	12
3.3.1. Aphrodite Ourania.....	14
3.3.2. Aphrodite Pandemos.....	15

3.3.3.	Aphrodite Euploia, Pontia, Limenia.....	17
3.4.	Külte Dair Erken Örnekler.....	18
3.4.1.	Kıbrıs.....	20
3.4.2.	Sicyon.....	21
3.4.3.	Korinth.....	22
3.4.4.	Argos.....	22
3.4.5.	Atina Akropolisi.....	22
3.4.6.	Sparta.....	23

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

24

TROAS BÖLGESİ'NDE APHRODITE

4.1.	Abarnis.....	26
4.2.	Abydos.....	26
4.3.	Alexandria Troas.....	28
4.4.	Antandros.....	30
4.5.	Apollon Smintheion.....	32
4.6.	Assos.....	34
4.6.1.	Assos Liman Üstü Kutsal Alan.....	39
4.7.	Çan-Dumanköy Tümülüsü.....	44
4.8.	Dardanos Tümülüsü.....	45
4.9.	İda Dağı.....	48
4.10.	Kilia.....	50
4.11.	Lampsakos.....	50
4.12.	Lekton.....	53
4.13.	Neandreia.....	53
4.14.	Ophryneion.....	55
4.15.	Parion.....	55
4.16.	Perkote.....	64
4.17.	Priapos.....	65
4.18.	Skamandros.....	66
4.19.	Skepsis.....	66
4.20.	Tavolia.....	68
4.21.	Thymbra.....	69

4.22. Tenedos.....	69
4.23. Troya.....	70
4.24. Buluntu Yeri Bilinmeyen Külte İlişkin Arkeolojik Eserler.....	74
4.24.1. Aphrodite Ourania Yazıtlı Kaide.....	74
4.24.2. Karneol Yüzük Taşı.....	75

BEŞİNCİ BÖLÜM

76

SONUÇ.....	76
KAYNAKÇA	83
EKLER	I
EK 1. KATALOG.....	I
EK 2. LEVHALAR	XXXVIII
EK 3. TABLO.....	LXXVII
ÖZGEÇMİŞ	LXXXV

SİMGELER VE KISALTMALAR

Kat. No.	Katalog Numarası
Env. No.	Envanter Numarası
ETÇ	Erken Tunç Çağı
OTÇ	Orta Tunç Çağı
GTÇ	Geç Tunç Çağı
Bkz.	Bakınız
MÖ	Milattan Önce
MS	Milattan Sonra
vd.	ve diğerleri
fig.	Figür
Pl.	Plate
Taf.	Tafel
MFA	Museum of Fine Arts
LIMC	Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae
yy.	Yüzyıl
Cm	Santimetre
Yük.	Yükseklik
Gen.	Genişlik
Kal.	Kalınlık
Km	Kilometre
Res.	Resim
No.	Numara
Kut. Al.	Kutsal Alan
Gr	Gram
Mm	Milimetre
Ö.y.	Ön yüz
A.y.	Arka yüz
k.y.	Kalıp yönü
RPC	Roman Provincial Coinage
SNG	Sylloge Nummorum Graecorum

TABLolar DİZİNİ

Tablo No	Tablo Adı	Sayfa No
Tablo 1	Troas Bölgesi Aphrodite buluntuları kent ve tipler	LXXVII

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil No	Şekil Adı	Sayfa No
Şekil 1	Troas Bölgesi'nde Aphrodite'ye ait buluntuların görüldüğü yerler	7
Şekil 2	Ludovisi Tahtı (The Ludovisi Throne - Museo Omero, erişim tarihi: 09.12.2021).	12
Şekil 3	Kırmızı figürlü hydria üzerinde Aphrodite Ourania (Erişim adresi: hydria British Museum, erişim tarihi: 02.05.2022).	15
Şekil 4	Naxian Vazosu, Naxos Müzesi (Lynn Budin, 2003: 24, fig. 2b).	18
Şekil 5	Tyrrhenian Amphorası, Paris'in Yargısı Sahnesi (Lynn Budin, 2003: 51, fig. 2c).	19
Şekil 6	Sicyon Aryballosu (Pirenne-Delforge, 1994: 135).	21
Şekil 7	Bronz kap üzerinde yazıt, MÖ 6. yy. (Newhall, 1931: 2).	22
Şekil 8	Lydos Dinosu Aphrodite ve Dev (Lynn Budin, 2003: 27, fig. 2e).	23
Şekil 9	Aphrodite, Eros ve Himeros, MÖ 6. yy. ortaları (Pala, 2010: 204).	23
Şekil 10	Troas Aphroditesi'nin sol ayağının kenarındaki pyxis üzerindeki yazıt, National Museum (Statue of Aphrodite signed by Menophantos. Rome, Roman National Museum, Palazzo Massimo alle Terme. (ancientrome.ru), erişim tarihi: 09.12.2022).	30
Şekil 11	239 No'lu Pithos Mezar Buluntuları (Ürün, 2020: 180).	32
Şekil 12	Assos Liman Üstü Kutsal Alan'ın havadan görünümü (Assos Kazı Arşivi).	39

Şekil 13	Kutsal Alan'ın havadan görünümü (Assos Kazı Arşivi).	39
Şekil 14	Kutsal Alan'da ele geçen protom, mask ve pinax örnekleri (Assos Kazı Arşivi).	40
Şekil 15	Assos Liman Üstü Kutsal Alan'da ele geçen hydrophoros örneği (Assos Kazı Arşivi).	40
Şekil 16	Assos Kutsal Alan'da ele geçen el parçası figürinler (solda) (Assos Kazı Arşivi), Pergamon, Demeter (sağda) (Burr-Thompson, 1963: LXII,f).	41
Şekil 17	Kutsal Alan'da ele geçen pişmiş toprak kadın başı figürinler (Assos Kazı Arşivi).	42
Şekil 18	Şekil 17. Üç Güzeller Yarışması Ilion darbu kent sikkesi (Erişim adresi: Coin of Ilium with bust of Gordian III – Results – Advanced Search Objects – Museum of Fine Arts, Boston (mfa.org), erişim tarihi: 12.11.2022).	49
Şekil 19	Kabartmalı friz bloğu-Aphrodite Athena ve Artemis (Ergürer, 2013: 84, Resim 84).	56
Şekil 20	Oturan, çıplak ve kolsuz Oriental Aphrodite figürinleri (Başaran ve Kasapoğlu, 2014: 61, Resim 11).	67
Şekil 21	Sunak B'de ele geçen Kuğu Stilinde Skyphos (Aslan, 2018: Plate 61).	71
Şekil 22	Aphrodite'ye ait buluntuların buluntu yerine göre dönemsel dağılımı	76
Şekil 23	Buluntuların tip ve buluntu yerine göre dağılımını gösteren harita	77

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Toplumların kültürel yapısına, ekonomik ve sosyolojik boyutuna göre şekillenen inançları, tanrı-tanrıçanın o toplumda nasıl rol üstleneceğini belirlemektedir. Aphrodite'nin özellikle ön planda görünen cinsellik, aşk, arzu, güzellik gibi kavramlarının arkasında var olan tanrısal kimliği aslında yeryüzü, yaşam ve doğada hakimiyeti belirgin olan kutsallığını öne çıkarmaktadır. Bu çalışmada Aphrodite'nin Troas Bölgesi'ndeki tanrısal kimliğiyle birlikte oluşan kült yapısının içerikleri araştırılmıştır. Çalışmada ilk olarak Troas Bölgesi'nin sınırları, antik ve modern bilim insanlarının aktardıklarına göre sunulmuştur. Bunun ardından Vinciane Pirenne-Delforge'nin 1994'te yayımladığı "L'Aphrodite Grecque" adlı eseri referans alınarak Antik Yunan'da Aphrodite'ye kısaca değinilmiş ve tanrıçanın yaygın olarak kullanılan Ourania, Pandemos, Euploia, Limenia, Pontia gibi sıfatları açıklanmıştır. Diğer sıfatları ise W. Smith'in 1860'ta yayımlanan "A Dictionary of Greek and Roman Biography and Mythology" adlı eseri referans alınarak aktarılmıştır. Aphrodite'nin sıfatlarına değinilmesinin ardından kültün Yunanistan ve Kıbrıs'taki yayılım alanı ve kültün kökenine ilişkin tartışmalar aktarılmıştır. Bu kapsamda L.R. Farnell'in 1896'da yayımladığı "The Cults of the Greek States", Aphrodite'nin doğu kökenli olduğunu savunan ilk eser olmasından dolayı önemlidir. Deborah Dickmann Boedeker'in 1974'te yayımladığı "Aphrodite's Entry into Greek Epic" adlı eserinde Hesiodos ve Homeros'un eserlerinden yola çıkarak Aphrodite'nin Hint-Avrupa kökenini araştırmıştır. Walter Burkert'in 1984 yılında yayımladığı "The Orientalizing Revolution, Near Eastern Influence Greek Culture in the Early Archaic Age", adlı eserinde Yunan dini üzerinde doğunun etkisini araştırmış ve bu konuda en kapsamlı araştırmalardan biri olan eserin, bir bölümünde Aphrodite'nin Yakındoğu kökenine ışık tutmuştur. Genel olarak Aphrodite kültü ile ilişkili referans alınan çalışmalar arasında Barbara Breitenberger'in 2007'de yayımlanan "Aphrodite and Eros The Development of Erotic Mythology in Early Greek Poetry and Cult", Jennifer Larson'un 2007'de yayımlanan "Ancient Greek Cults", Stephanie Lynn Budin'in 2003'te yayımlanan "The Origin of Aphrodite", Rachel Rozenzweig'in 2004 yılında yayımlanan "Worshipping Aphrodite: Art and Cult in Classical Athens" adlı eserleri yer almaktadır. Aphrodite kültürünün Yunanistan ve Kıbrıs'taki varlığına ilişkin erken örnekler, antik yazarlar ve arkeolojik veriler ile aktarılmasının ardından bölüm sonlandırılmıştır.

Dördüncü Bölüm’de çalışmanın asıl konusu olan “Troas Bölgesi’nde Aphrodite Kültü” başlığına yer verilerek bölgede Aphrodite kültü ile ilgili gerçekleştirilen çalışmalar araştırılmıştır. Troas Bölgesi’nde genel anlamıyla kültler hakkında ya da Aphrodite kültü hakkında kapsamlı bir çalışma yapılmamış olup eser odaklı birçok çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmaların her birinden tek tek bahsetmek mümkün olmamakla birlikte bu tez çalışmasında referans alınan kaynaklara yeri geldiğinde değinilecektir. Çalışmada ilk olarak antik kaynaklar taranarak bölgede tanrıçaya ait kutsal alanların varlığı ve Aphrodite’nin yer aldığı mitolojik anlatılar araştırılmıştır. Bunun ardından gerçekleştirilen kazı ve yüzey araştırmaları sonuçları ve kentler hakkında yayımlanan bilimsel yayınlar incelenmiştir. Mimari kalıntılar, epigrafik belgeler, sikkeler, heykeller, takı ve süs eşyaları, pişmiş toprak figürinler gibi tek bir eser türü hakkında yapılan kapsamlı çalışmaların içerisinde Aphrodite’yi tasvir eden eserler bir araya getirilerek bu çalışmada derlenmiştir. Troas Bölgesi’nin dışında yer alan kentlerde literatür taraması yapılarak bu bölgede yerel atölyelerde üretilip ihraç edildiği tespit edilen eserler incelenmiştir. Bölgedeki kazı ve yüzey araştırmalarında ele geçen, İstanbul Arkeoloji Müzesi, Troya Müzesi ve Boston Müzesi’nde bulunan 79 eser, satın alma yoluyla ele geçen ve Troya Müzesi’nde bulunan 1 eser, Thasos Müzesi’nden ve Thasos buluntusu 1 eser, Sardes buluntusu 1 eser, satın alma veya hibe yoluyla Troya Müzesi envanterine kayıtlı 1 eser olmak üzere toplam 83 eser konu kapsamında dahil edilmiştir. Tez çalışması, Assos örneği dışında, yayınlanmış eserler doğrultusunda ilerlemiştir. Yayımlanmış olan ve Troya Müzesi’nde bulunan arkeolojik eserlerin güncel fotoğrafları Troya Müzesi’nin arşivinden alınarak tez çalışmasına dahil edilmiştir. Troya Müzesi’nin arşivinden kullanılan fotoğraflar için gerekli izinler alınmıştır. Eserler, buluntu yeri bilinmeyenler ve bir örnekten aynı kontekste birden çok olması durumunda konu kapsamı dışında bırakılmıştır. 4.24.1. ve 4.24.2’de yer alan iki adet eserin buluntu yeri bilinmemesine rağmen Troas için ender olması sebebiyle konu kapsamına dahil edilmiştir. Yayımlanmış olan buluntular üzerinden ilerleyen çalışmada, Assos’ta geçtiğimiz yıllarda açığa çıkan Liman Üstü Kutsal Alan’daki bulunan eserler daha önce yayımlanmamış olup gerekli izinler alınarak çalışma içerisinde yer almıştır. Bu alanda ele geçen eserler fotoğraflanarak, ölçü bilgileriyle birlikte katalog kısmına eklenmiştir. Aphrodite’yi tasvir etmemesinden dolayı katalog içine dahil edilmeyen buluntular ise, “4.6.1. Assos Liman Üstü Kutsal Alan” başlığı içerisine eklenmiştir.

Çalışmada en yoğun grubu oluşturan pişmiş toprak figürinler ile ilgili Burr-Thompson’un 1963’te yayımlanan “Troy The Terracotta Figurines of the Hellenistic

Period” adlı eseri, Troya’da ele geçen Aphrodite’yi tasvir eden pişmiş toprak figürinler için referans alınmıştır. Franz Winter’in 1903 yılında dört cilt halinde yayımladığı eserin iki cildinde pişmiş toprak figürinleri tiplerine göre ayırmıştır ve konumuz dahilinde referans alınmıştır. Troas Bölgesi’nde ele geçen pişmiş toprak figürinler ile ilgili birçok yayın yapılmış olup bölge hakkında en kapsamlısı Ali Yalçın Tavukçu’nun 1999 yılı doktora tez çalışması olan “Troas Bölgesi Terracotta Figürinleri”, Davut Kaplan’ın 2009 yılı doktora tez çalışması “Çanakkale Arkeoloji Müzesi Frank Calvert Koleksiyonu Terracotta Figürinleri” adlı çalışmaları referans olarak alınmıştır. Genel olarak katalogda yer alan eserlerde temel kaynak olarak “Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae II,1-2”, Aphrodite bölümünden sıkça faydalanılmıştır. Aphrodite’nin betimlendiği sikkelerde ise RPC, SNG, BMC gibi kaynaklar sıkça kullanılmıştır. 83 adet eserin yer aldığı katalog içinde eserler, bulunduğu yerin alfabetik dizilimine göre sıralanmıştır. Ayrıntıya girilmeden buluntu yeri, envanter numarası, ölçüleri, tanımı, yayımlandığı kaynak ve benzer örnekleri gibi bilgileri verilmiştir. Pişmiş toprak figürinler, tiplerine ayrılarak sonuç bölümünde ayrıntılı olarak aktarılmıştır. Tablo bölümünde Troas Bölgesi’nde Aphrodite buluntuları görülen kentler ve buluntular, küçük resimleriyle birlikte kronolojik olarak en erken tarihi veren yerleşmeden başlayarak eklenmiştir. Dördüncü bölümde kültürün irdelendiği yerler alfabetik sıralamaya göre yerleştirilmiş olup katalog ile uyum içerisinde devam etmiştir. Antik yazarların ve kaynakların isimlerinin kısaltmaları “The Diccionario Griego-Espanol Project” ve “Perseus Dijital Library” referans alınarak kullanılmıştır. Çalışma sonuç bölümüyle sonlandırılmıştır.

1.1. Kült Kavramı ve Kadın

İnsan, varoluşundan beri inanma dürtüsüne sahip bir canlı olmasından dolayı çağlar boyunca birtakım ritüeller gerçekleştirerek manevi anlamda kendisini güçlü kılmıştır. Dinlerin doğuşunda, insanın yapısal olarak doğaya hükmetmesinde sınırının olması, kendinden daha güçlü olan doğa ve yaşam döngüsü karşısındaki güçsüzlüğü etkili olmuştur. İnsan, hükmedemediği yaşama ve doğaya birtakım anlamlar yükleyerek ya da somutlaştırarak, ritüeller gerçekleştirip inanç sistemini geliştirmiştir. İnsanların bulunduğu toplumun sosyal, ekonomik ve kültürel yapısına göre şekillenen inanç ve ritüellerin bir araya gelmesi kült kavramını oluşturmaktadır.

Kadın ise bu kült kavramı içerisinde, yaşam döngüsünde önemli bir aşama olan dünyaya yeni bir canlı getiren ana olarak her zaman önemli bir yere sahip olmuştur. Üst Paleolitik Çağ'da kadın vücudunu, doğurganlığı ve bereketi simgeleyebilecek hatları ile şematize olarak temsil eden Venüs heykelcikleri, mağara resimlerinde şematik olarak kazıma ile yapılmış hamile kadın betimleri ki halen tartışmalıdır, avcı-toplayıcı insanların kadına, doğuran kişiye olan saygılarını ve verdikleri önemi göstermektedir. Venüs heykelciklerinin doğum ve bereket ile olan ilişkisini yansıtmasının yanı sıra kadının genç kızlık evresinden başlayarak yaşlanana kadar birçok farklı evresini temsil ederek, bunların ölüm ve yeniden diriliş, şaman, hayvanların hakimi, koruyucu ruh ya da ana tanrıça gibi farklı özelliklerini yansıtabileceği düşünceleri de ön plana çıkmaktadır (Kolonkaya-Bostancı, 2014: 193-195; Cengiz, 2021: 41). Tarıma geçiş ve daha sonrasında yerleşik yaşama geçiş ile birlikte, halen tarım ve yerleşik yaşama geçiş arasındaki karmaşık yapı çözülememiş olsa dahi, kadın heykelciklerinin görülmesi yerleşik toplumlarda da önemli bir yere sahip olduğunu gösterir. Çatalhöyük'te tahıl ambarı yakınında ele geçen tahtta oturan kadın heykelciğinin, sırt kısmındaki oyuğun içerisinde yaban tohumlarının bulunması, Hodder'a göre bilinçli bir şekilde yapılmış uygulamadır (Hodder, 2006: 213-214). Tahtta oturan, göğüsleri ve cinsel bölgesi abartılı şekilde belirgin tipteki kadın figürinleri Gimbutas'a göre tanrıça merkezli bir dinin göstergesi, bereketi simgeleyen egemen kadın ve anaerkil olan toplumun somut objeleri olarak görülmektedir (Cengiz, 2021: 43). Bu görüşlerin hiçbiri kanıtlanmamış olsa da doğaya hakim bir gücü simgeleyen kadın, ana tanrıça ya da kutsal kadın olarak farklı toplumlarda birçok farklı isimle önemli bir yere sahip olmuştur. Sümer'de İnanna olarak karşımıza çıkan tanrıça motifi, Babil'de İştâr, Fenikeliler'in Astarte'si, İskandinavya'da Freya, Byblos'ta Baalat, Frigya'da Matar, Hititlerde Hepat gibi örneklerle birçok bölgede tapınım görmüştür.

1.2. Aphrodite-Venüs

Yunanların aşk, güzellik, cinsellik, doğurganlık, bereket gibi birçok farklı özelliği olan tanrıçası Aphrodite'nin, Yunanların yerli dinine ait olmadığı bilinmektedir. Sümer tanrıçası İnanna'nın kültü, Babilde İştâr olarak, Fenike'de Astarte, Suriye'de Atargatis ya da Derketo, Filistin ve Arabistan'a kadar Orta Doğu'da yayılmıştır. Tanrıçanın adı Hierapolis'te Bambyke, Atar-Gatis, Arabistan'da Ashtar olarak geçmekteydi. Genç ve

ölümlü sevgilisinin adı bazen Dumuzi, Tammuz, bazen Atunis veya Adonis'tir. Byblos şehrinde Baalat-Gebal, Kıbrıs'ta Wanassa olarak tapınım görmüştür. MÖ 1200 civarında Yakınoğu'dan Kıbrıs'a ulaşan kült, Kıbrıs'tan Küçük Asya'daki kentlere, adalara, Kıta Yunanistan ve Güney İtalya'ya yayılmıştır. Roma'ya Sicilya'daki Eryx'ten geçiş yaptığı antik yazarların aktarımları ve arkeolojik kamtlarla bilinmektedir. (Marcovich, 1996: 47).

Romalılar erken dönemde bahçeler, bitki örtüsü ve ilkbahar ile ilişkili olan latin tanrısı Venüs'e tapıyorlardı. MÖ 3. yy.'ın başlarında Roma'daki en erken Venüs Tapınağı, Circus Maximus yakınlarında inşa edilmiştir. Fabius Maximus Gurges'in zina suçu işlemiş kadınlardan ceza olarak alınan paralar ile tapınağı yaptırdığını bilmekteyiz. Bu kutsal alan hoşgörölü ya da uyumlu tanrıça Venüs Obsequens'e adanmış olup henüz Yunan Aphroditesi ile özdeşleşmemiştir (Staples, 1998: 113). MÖ 3. yy.'ın ortalarında Güney İtalya'dan Tarentumlu Livius Andronicus, Odysseia'yı Latinceye çevirerek destanda bulunan tanrı isimlerini ve mitolojilerini Romalılaştırmıştır. Marcovich, kültün Roma'ya Sicilya'daki Eryx'ten geçiş yaptığını aktarmaktadır (Marcovich, 1996: 47). Romalılar, Roma'nın kurucusu Aeneas'ın annesi olması ve Troya'dan kaçışına yardım etmesinden dolayı tanrıçaya büyük saygı duymuşlardır. Julius Caesar, Aeneas'ın soyundan olduğunu iddia ederek Venüs Genetrix adına forumda bir tapınak inşa ettirmiştir (D.C. *Roman History*, XLIII.22.2; Akşit, 2003:52; Bazant, 2022: 81). Julius Cladiuslar sülalesi, soyunu tanrıçaya dayandırarak Venüs ile birlikte kabul edilmişlerdir. Augustus, Roma'da ve diğer kentlerde kültün yaygınlaşması için uğraşmıştır (Cyrino, 2010: 127-128). Roma'da tanrıça Venüs adına Veneralia festivali, doğanın yeniden canlandığı ay olan Nisan ayında kutlanmaktaydı. Venüs Cloacina (Arındırıcı) ve aşkın simgesi olan mersin ağacından türetilmiş olan sıfatı Venüs Myrtea olarak tapınılırdı (Berens, 2009: 46).

İKİNCİ BÖLÜM

TROAS BÖLGESİ'NİN COĞRAFI SINIRLARI

Günümüzde Biga Yarımadası'nın olduğu bölge antik çağda Troas olarak adlandırılmıştır. Antik yazarlar ve modern bilim insanları Troas Bölgesi'nin sınırları hakkında farklı görüşlere sahiptirler.

2.1. Antik ve Modern Kaynaklarda Tros Bölgesi'nin Coğrafi Sınırları

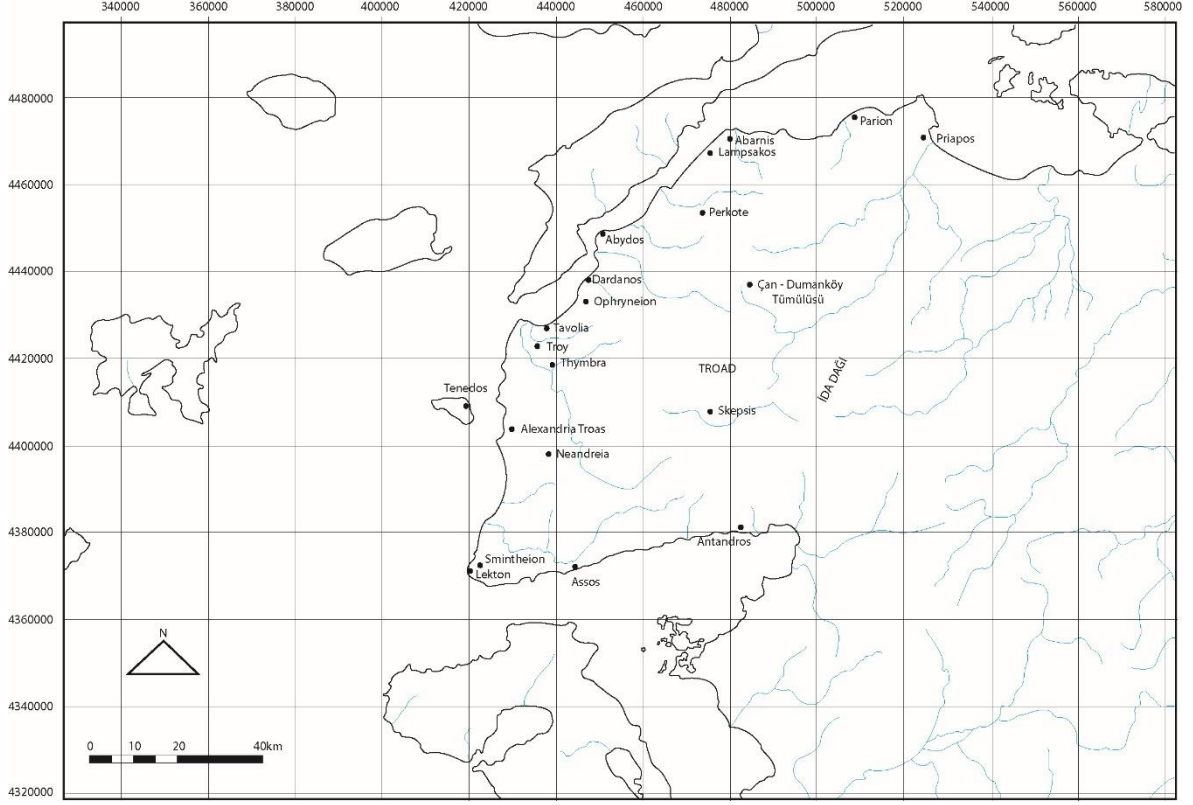
Kuzeybatı Anadolu'da yer alan ve coğrafi olarak Biga Yarımadası (Şek. 4) olarak adlandırılan bölgenin antik dönemdeki adı Troas'tır (Sazcı, 2008: 283). Bölge, adını Troya yerleşmesinden almaktadır (Körpe, 2008: 337).

Troas Bölgesi'nin en kuzey ucunu Propontis (Marmara Denizi), batı ucunu Hellespontos (Çanakkale Boğazı) ve Mare Aegaeum (Ege Denizi), oluşturmakla birlikte güney sınırları tartışmalıdır (Sazcı, 2008: 283). Strabon, bölgenin doğu sınırını Aisepos'un (Gönen Çayı) denize döküldüğü bölgeden İda Dağı'na, güney sınırını ise İda Dağı'ndan Adramytteion (Edremit)'e kadar sınırlandırmıştır (Sazcı, 2008: 283). Cook ise Troas teriminin siyasal ve coğrafi olarak net bir çağrışım yapmadığını, araştırmalarında Koca Çay'ın kuzeyinde erişimi zor olan dağlık bir bölgeyi kısıtlı bir zamanda araştırmanın mümkün olmayacağından kuzeyde Abydos'tan başlayarak Edremit Körfezi'ne doğru bir hat olarak çalışmalarını tamamlamıştır (Cook, 1973: 2).

Antik yazarlar Troas Bölgesi'nin sınırları hakkında birçok farklı görüşe sahiptirler. Bu farklı görüşleri Strabon 'Geographica' adlı eserinde anlatmaktadır:

Homeros, Troas'ı Aisepos Irmağı'ndan; Eudoksos ise, Priapos'un karşısında uzanan Kyzikene Adası'ndaki Artake'den başlatır ve böylece sınırları daraltır; fakat Damastes, Troas'ı Parion'da başlatarak ülkeyi daha da daraltır ise de öte yandan onu Lekton'a kadar uzanır. Diğer yazarlar ise onun sınırlarını farklı şekilde uzatırlar. Lampsakos'lu Kharon, onu Praktion'dan başlatarak yayılma alanı üç yüz stadion daha küçültür ki, bu da Parion'dan Praktion'a kadar uzaklıktır, bununla birlikte onu Abydos'tan başlatır; ve aynen Ephoros da, Aiolis'i Abydos'tan Kyme'ye kadar uzatır. Diğer yazarlar da onun sınırlarını farklı olarak tanımlarlar (Str. *Geog.* XIII.1.4).

Özhan, antik yazarların verdiği bilgiler doğrultusunda Troas Bölgesi'ndeki Şehirler Federasyonu'na üye olan kentleri de inceleyerek bölgenin doğu sınırını Parion, güney sınırını ise Antandros olarak tanımlamıştır (Özhan, 2004: 2).

Şekil 1. Troas Bölgesi'nde Aphrodite'ye ait buluntuların görüldüğü yerler

Çalışma kapsamında Troas Bölgesi, kuzeyde Parion, güneyde Antandros, doğuda İda Dağı, batı uçta ise Tenedos'a kadar ele alınmıştır. Kuzeyde Priapos, Parion, Abarnis, Lampsakos, batıda Abydos, Dardanos Tümülüsü, Ophryneion, Tavolia, Troya, Thymbra, Alexandria Troas, Neandreia, güneyde Apollon Smintheion, Lekton, Assos ve Antandros'ta Aphrodite tasvirli arkeolojik eserler (Şekil 1) ve tanrıça ile ilgili antik yazarların anlatımları olduğu görülmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

APHRODITE KÜLTÜ

Bu bölümde Aphrodite'nin doğuş mitosları ile Grek dünyasına girişinden başlayarak, antik yazarlar tarafından verilen sıfatlarına değinilmiş, bu sıfatlarına yapılan tapınımlar incelenmiş, Aphrodite kültünün yayılım alanı ve kökeni hakkındaki tartışmalar sunulmuştur. Son olarak kültün Kıbrıs ve Yunanistan'daki en erken örneklerine arkeolojik verilerle örnekler verilerek bölüm tamamlanmıştır.

3.1. Kültün Yayılım Alanı ve Kökeni

Aphrodite kültünün kökenine ilişkin birçok tartışma vardır. Bu bölümde tanrıçanın kökenine ilişkin tartışmalar ve kültün Antik Yunan'daki yayılım alanı açıklanmıştır.

3.1.1. Yayılım Alanı

Antik Yunan'da Aphrodite kültünün yoğun olarak görüldüğü merkezler arasında Yunan adaları, Kıbrıs, Cythera ve Girit yer almaktadır. Kültün yayılım gösterdiği diğer alanlar ise; Kuzey Yunanistan'da ve özellikle Thebes'te; Attika'da, şehirde ve sahilde; Megara, Korinth ve Korinth kolonilerinde; Sicyon, Hermione, Epidauros ve Argos'ta; Laconia'da; Arkadia'da yoğun olmamakla birlikte Elis'te ve Achaea kıyılarında yaygınlığının çok sayıda kanıtı vardır. Yunan kolonizasyonu ile Karadeniz kıyılarında, örneğin; Phanagoria ve Küçük Asya kıyılarındaki Yunan şehirlerinin büyük bir kısmında, özellikle de Knidos'ta başlıca halk ibadetlerinden biriydi; Troas Bölgesi'nde, en sevdiği kahramanı Aeneas'ın adıyla ilişkilendirilen ve Yunanistan anakarasına, Sicilya'ya ve İtalya'ya taşınan Aphrodite'ye ibadet edilmiştir. Son olarak Naucratis ve Saguntum'da külte dair kanıtlar bulunmaktadır (Farnell, 1896: 618).

3.1.2. Kökeni

Helen dünyasındaki yaygınlığına rağmen, Aphrodite kültürünün Helenlerin yerli dinine ait olduğuna dair geçerli bir kanıt bulunmamakla birlikte tanrıçanın kökeni hakkında son yüzyılda birçok tartışma vardır (Breitenberger, 2007: 7). Aphrodite'nin doğulu tanrıça olduğunu ilk ortaya koyan isim L.R. Farnell'dir (Farnell, 1896: 618-669). D. Boedeker ve P. Friedrich gibi diğer bilim insanları aslen Hint-Avrupa kökenli olduğunu tartışmışlardır (Boedeker, 1974: 1-18). Diğer bir tartışma ise Helenik veya özellikle Minos, Miken kökenli olabileceğidir. Hint-Avrupa ve Doğu'nun birleşimi olarak da görülmektedir (Breitenberger, 2007: 7).

Lynn Budin, edebi ve dilbilimsel verilerle tanrıçanın Hint-Avrupa kökenine ilişkin tartışmaları aktarmaktadır (Lynn Budin, 2003: 34). Aphrodite'nin Hint-Avrupa kökenli olabileceğini tartışan Boedeker ve Friedrich, Hinduizm'in kutsal metinlerinden olan Rig Veda'daki şafak tanrıçası Ushas olduğunu ileri sürmüşlerdir. On kitaptan oluşan Rig Veda metninde şafak tanrıçası Ushas'a ayrılmış yirmi bir ilahi vardır. Bu ilahilerde tanrıça "Cennet'in-Gökyüzü'nün Kızı" olarak geçmekte, ışıltılı, parlak, altın renkli ve güzel sıfatları olduğu bilinmektedir (Boedeker, 1974: 22). Tanrıça'nın en az beş ilahide göğüslerini açtığı, iki ilahide de erotik olarak tanımlandığı aktarılmaktadır (Hymn. *Aph.* 1.123.10). Lynn Budin, Aphrodite'nin kökenine ilişkin yaptığı incelemede Aphrodite ve Ushas arasında benzer yönlerin değil de benzemeyen yönlerin ağır bastığını, Ushas'ın, Yunan mitolojisindeki şafak tanrıçası Eos ile yakın benzerlik gösterdiğini aktarmaktadır (Lynn Budin, 2003: 37). Lynn Budin, İskandinav mitolojisinde aşk ve cinsellik tanrıçası Freya ile Aphrodite ve bu iki tanrıçanın da Yakındoğu'da İnanna-İştar ile birçok benzer yönünün olduğunu aktarır. Aphrodite'nin sihirli kemerinin (Hom. *Iliada*, XIV.215) benzerinin İştar'da olduğu gibi Freya'da da olması ve Aphrodite'nin kuşların çektiği araba ile gökyüzünde seyahat etmesi, Freya'nın da kedilerin çektiği arabada seyahat etmesi, Adonis'in ölümü için yas tutan Aphrodite, Tammuz için yas tutan Levant kadınları gibi Freya'nın da ölen kocası için yas tutması açısından benzerlik göstermektedir. Lynn Budin, Hint-Avrupa mitolojisinde Aphrodite'ye en benzer tanrıçanın Freya olduğunu, Freya'nın kökeninin Hint-Avrupa olup olmadığını tartışmalı olması ve tanrıçalar arasındaki benzerliklerin birçoğunun Orta Çağ'da İskandinav geleneklerini aktaran yazarların klasik eğitiminden kaynaklanıyor olabileceğini düşünmektedir (Lynn Budin, 2003: 38).

Aphrodite'nin Yakınoğu kökenine ilişkin ilk kaynak Heredotos'tan gelmektedir. Suriye'nin Askalon şehrinde bulunan tapınağın en eski Aphrodite tapınağı olduğunu, bu tapınağın İskitler tarafından yağmalandığını ve Kıbrıslıların Aphrodite Ourania (Astarte) költünü Askalon'dan ödünç aldığını aktarmaktadır (Hdt. 1.105.2-3). Pausanias, Aphrodite Ourania költünü kuranların Asurlular olduğunu, Asur'dan Kıbrıs ve Fenike Askalon'a geçtiğini, Fenikelilerin de Cythera halkına öğrettiğini aktarır (Paus. *Description of Greece*, I.XIV.7).

Aphrodite'nin Yakınoğu kökenli olduğunu ilk ortaya koyan kişi olan Farnell, tanrıçayı İştar-Astarte ile bütünselleştirmiştir. Yazar, Grekler tarafından doğudan alınan tanrıçanın, Helenlerde doğu etkisini sürdürdüğünü düşünmektedir (Farnell, 1896: 618-622). Farnell'in ardından H.J. Rose, tanrıçanın tamamen olmasa da büyük ölçüde doğu kökenli olduğunu savunmuştur (Rose, 1964: 122). W. Burkert, Yunan dinindeki doğu etkilerini kapsamlı bir şekilde araştırmış, Gilgamiş ve İlyada destanlarını karşılaştırmıştır (Burkert, 1992: 96-100). İştar, Attar, Attare, Atargatis-Derceto ve Astarte'nin, Asur, Aramice, Fenike dillerinde aynı tanrıçayı ifade ettiğini Farnell aktarır (Farnell, 1896: 626). W. Burkert ise Fenikelilerin Astarte olarak adlandırdıkları, Babil ve Asur'da ise İştar olan tanrıçanın költ, karakter ve ikonografik açıdan Aphrodite ile benzer yönlerini açıklamaktadır: İştar-Astarte'nin sıfatlarından biri olan "Cennet'in Kraliçesi", Yunanlı Aphrodite'nin "Ourania" sıfatı ile benzerlik göstermektedir. İştar-Astarte için tütsü sunakları ve güvercin kurban etme ritüeli Aphrodite költünde de görülür, İştar-Astarte'nin androjen sıfatı Aphrodite'nin Aphroditos sıfatı ile örtüşmektedir. İştar-Astarte'nin savaşçı sıfatı, Aphrodite'nin silahlı Arkaik xoana tipindeki betimi Sparta ve Argos'ta belgelenmiştir (Burkert, 1985: 152-153; Lynn Budin, 2003: 3; Breitenberger, 2007: 7). Aphrodite'nin Ankhises'i korumak için Diomedes tarafından yaralanıp cennete giderek Dione ve Zeus'a şikayet etmesi, Akadlara ait olan Gilgamiş Destanı'nda İştar'ın Gilgamiş'in hakaretleri sonrası cennete giderek Anu ve Antum'a şikayetleri ile paralellik gösterdiğini belirtmektedir (Burkert, 1992: 96-100). Aynı zamanda Suriye'de çıplak ve eli göğsünde olan tanrıça figürlerinin az kanıt olmasına rağmen Astarte-Aphrodite olarak isimlendirildiğini aktarmaktadır (Burkert, 1992: 20). Aphrodite'nin sihirli kemerinin (Hom. *Iliada*, XIV.215) benzerinin İştar'da (Istar's Descent. II. 49-50) olmasının da doğu kökenini kanıtlar nitelikte olduğunu öne sürmektedir (Burkert, 1992: 93).

3.2. Yunan Pantheonu'nda Aphrodite

Yunan Pantheonu'nda aşk, güzellik, verimlilik, cinsellik ve bunun gibi birçok soyut olgunun tanrıçası Aphrodite, kelime kökeni olarak birçok araştırmacıya göre köpük anlamına gelen “αΦροϋ”-Aphros'tan türemekte ve köpükten doğan aphro-genes anlamına gelmektedir (Rose, 1958: 122; Barthell, 1971: 31; Cyrino, 2010: 3). Bir sonraki bölümde tanrıçanın doğuşu antik yazarların aktardıklarına göre anlatılmıştır.

3.2.1. Aphrodite'nin Doğuşu

Yunan pantheonunda aşk, cinsellik, üreme, bereket, verimlilik, doğum ve genç kızların koruyucusu gibi birçok sıfatı olan tanrıçanın doğuşu ile ilgili antik kaynaklarda ilk olarak karşımıza çıkan Hesiodos “Theogonia” ve Homeros'un “Iliada” adlı eserleridir. Hesiodos, Kronos'un, babası Uranos'un hayalarını kesip attığı denizden çıkan ak köpükten tanrıçanın doğduğunu ve Kythera kıyılarına uğrayıp ardından Kıbrıs Adası'na ayak bastığını aktarmaktadır (Eyüboğlu ve Erhat, 1977: 110). Homeros ise tanrıçanın doğumu ile ilgili fazla bilgi vermemekle birlikte Zeus ve Dione'nin kızı olduğundan bahsetmektedir (Erhat ve Kadir, 2021: 99). Homerik ilahilerde ise Aphrodite şu şekilde karşımıza çıkmaktadır; Aphrodite'yi köpükler Kıbrıs adasına sürüklediğinde horalar tanrıçayı kıyıda karşılar. Göksel giysiler giydirip, başına altın bir taç ve altından mücevherler takarlar, süsledikten sonra tanrıların huzuruna çıkarırlar, tanrılar menekşe taçlı Kythera'nın güzelliğine hayran kalırlar (Evelyn White, 1914). Pausanias, denizden çıkışında nereidlerin karşıladığından (Paus. *Description of Greece*, I.8); Aelian, tanrıçanın karaya çıkma zamanı geldiğinde denizdeki oyun arkadaşı Nerites'i Olympos'a götürmek istediğinden (Ael. *NA*, 14.28); Ovidius, deniz köpüğünden doğduğunu (Ou. *Met.*, 4.521); Seneca, köpüklerden doğan tanrıçanın Eros ve Himeros'un annesi olduğunu (Sen. *Phaed.*, 1.103) aktarmaktadırlar. Antik kaynaklarda bahsedilen tanrıçanın doğumu ile ilgili bilgilerin arkeolojik verilere yansımından örnek vermek gerekirse MÖ 460-450'ye tarihlenen Ludovisi Tahtı'nda, ortadaki kabartmada yer alan betimlemede Aphrodite'nin denizden çıkışı esnasında horaların tanrıçayı karşılaması anlatılmaktadır (Şekil 2).

Şekil 2. Ludovisi Tahtı (Erişim adresi: The Ludovisi Throne - Museo Omero, 09.12.2021).

3.3. Aphrodite'nin Sıfatları

Toplumların günlük yaşantılarında ön plana çıkan korku, çaresizlik gibi insanların müdahale edemediği soyut kavramlar, o toplumun inanç ve ritüellerinde kendini göstermektedir. Örneğin denizcilik faaliyetleri üzerine kurulu bir toplum kendine deniz ile ilişkili tanrı veya tanrıça yaratır ve ona bölgesel ya da genel kabul görmüş bir sıfat vererek tapınım yapar. Her toplum kendi sosyal yapısına göre inanç sistemini oluşturur. Aphrodite'nin Yunan toplumlarında sevilen bir tanrıça olması, Yunanistan'ın deniz ticaretiyle ve kolonileriyle ilintili olabilir.¹ Denizden doğan Aphrodite'ye antik yazarlar birçok sıfat yüklemişlerdir. Ouranos'un kopmuş testislerinden dünyaya geldiği için Ouranos sıfatını takınmıştır, Aphrogenes, köpükten doğan tanrıça; tüm insanlara ait olan Pandemos sıfatıyla birçok yerde tapınım görür; Euploia (güvenli deniz veya gemi yolculuğu, iyi seyirler) epithetiyle özellikle denizciler ve fahişeler tarafından tapınım görürdü. Adonis mitolojisi ile yeraltı ve ölüm ile ilişkilendirilen tanrıçanın Anasia (zalim), Androphonos (insanları öldüren) gibi uğursuz ve kötücül sıfatları da bulunmaktadır (Smith, 1860).

... ve ölümsüz etten etraflarına beyaz bir köpük yayıldı ve içinde oradaydı. Bir bakire büyüdü. Önce kutsal Kithera'ya yanaştı ve oradan sonra, deniz kuşağı Kypros'a geldi ve korkunç ve sevimli bir tanrıça ortaya çıktı ve ayaklarının altında çimenler büyüdü. Tanrıları ve adamları Aphrodite, köpüklerin ortasında büyüdüğü için Aphrogeneia (köpük doğumlu) ve *Kythera*'ya

¹ Aphrodite'nin deniz ile ilgili sıfatlarının Fenike tanrıçası Astarte'den aktarılan bir karakter olduğunu düşünen bilim insanları vardır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Bölüm 3.2.3. Aphrodite Euploia, Pontia, Limenia.

ulaştığı için iyi taçlandırılmış (eustephanos) Kythereia ve dalgalı Kypros'ta doğduğu için Kyprogenes ve Philommedes (genital-sevgi dolu) sıfatlarını aldı. onunla birlikte Eros (aşk) gitti ve yakışıklı Himeros (arzu) ilk doğumunda ve tanrıların meclisine girerken onu takip etti.. (Hes. Theo. 173-205).

Anadyomene, denizden yükselen tanrıça (Smith, 1860: 57), Acida'lia, Boetia'daki Orchomenos yakınlarındaki Acidalius su kaynağında Venüs'ün kharitler ile birlikte yıkanmasından türemiştir (Verg. *Aen.* i.720). Acraea, tapınakları kent merkezinin en yüksek yerinde bulunan tanrı ve tanrıçalara verilen sıfatlardan biridir (Paus. *Description of Greece*, I.I.3; Smith, 1860: 9-10). Alitta ya da Alilat ise Heredot'a göre Arapların Aphrodite Ourania olarak adlandırdıkları sıfatıdır (Hdt. 131.8). Amathousia veya Amanthountia, Aphrodite kültürünün en eski yerlerinden biri olan Amathous'tan türetilmiştir (Smith, 1860: 50). Ambologera, Sparta'da bu isimle bulunan heykeli, yaşlılığı geciktiren; Antheia, çiçek açan veya çiçeklerin arkadaşı; Apatouria ya da Apatouros, aldatan, Aphrodite'ye devler saldırdığında Herakles'i yardımına çağırır ve devleri aldatarak Herakles'in onları öldürmesini sağlar. Apostrophia, tanrıçanın insanların kalbinden zevk, şehvet ve arzuyu çıkararak tanrıça olarak Thebes'te tapınım görmüştür (Lynn Budin, 2003: 86). Arakunthias sıfatı, konumu belirsiz olan ve üzerinde bir tapınağı olan Aracynthus Dağı'ndan türetilmiştir. Areia; özellikle Sparta'da tapınım gören savaşçı sıfatıdır (Paus. *Description of Greece*, III.XVII.5). Argennis, Agamemnon'un gözdesi Argennus'tan türetilmiş sıfatıdır, Argennus'un ölümünün ardından Agamemnon Cephissus Nehri'nde Aphrodite Argennus'un tapınağını yaptırmıştır. Knidia, heykeltraş Praksiteles'in tanrıçanın heykelini yaptığı Knidos Kenti'nden türemiştir. Kolias, Attika kıyılarında Kolias'ta heykeli olan Aphrodite'nin sıfatı (Hdt. VIII.96). Despoina, Dione'nin kızı, Erycina, Sicilya'daki Eryx Dağı'ndan türetilen sıfatıdır, Sicilya kralının oğlunun Eryx Dağı'nda Aphrodite'ye tapınak yaptırdığı aktarılır. Gamelia; evliliği koruyan, Genetyllis; doğumları koruyan, Hecaerge; uzaktan vurmak anlamına gelen sıfat Artemis'e ait olsa da Kos Iluis'te Aphrodite olarak karşılaşılmaktadır. Idalion; Kıbrıs'taki Idalion kasabasından türetilmiştir. Limenia, Limenites, Limenitis ve Limenoscopus; limanların koruyucusu veya limanların sorumlusu, Melinaia; Korinth'te tapınım gören karanlık sıfatı, Morpho, Sparta'da görülen oturan, başı örtülü ve ayakları zincirli Aphrodite. Nicephorus; zafer getiren, Paphia; Paphia'daki ünlü tapınağından türetilen

sıfatı, Peitho; iknanın kişileştirildiği sıfatıdır, Syriadea; Suriye Tanrıçası (Smith, 1860). Bir sonraki bölümde tanrıçanın yaygın isimlerinden olan Ourania, Pandemos, Euploia, Pontia ve Limenia sıfatları ayrıntılı bir şekilde açıklanacaktır.

3.3.1. Aphrodite Ourania

Tanrıçanın en yaygın sıfatlarından biri olan Ourania'nın, Fenikeli Astarte'den geldiğini aktaran Heredotos, Suriye'nin Askalon şehrinde bulunan tapınağın en eski Aphrodite tapınağı olduğunu, bu tapınağın İskitler tarafından yağmalandığını ve Kıbrıslıların Aphrodite Ourania (Astarte) kültürünü Askalon'dan ödünç aldığını aktarmaktadır (Hdt. 1.105.2-3). Pausanias, Aphrodite Ourania kültürünü kuranların Asurlular olduğunu, Asur'dan Kıbrıs ve Fenike Askalon'a geçtiğini, Fenikelilerin de Cythera halkına öğrettiğini aktarır (Paus. *Description of Greece*, I.XIV.7). Antik Yunan'da; Paphos, Cythera, Korint, Atina ve diğer birçok yerde bilinmekteydi. 5. yy.'da Ourania sıfatının Aphrodite'yi hem cennet tanrıçası hem de Ouranos'un kopmuş testislerini çevreleyen deniz kabuğundan doğmuş olan tanrıça olarak simgelenmiş olabileceği düşünülmektedir. (Harrison 1984, 382-383). Ourania kültürüne dair pek çok bulgu Atina'dan gelir ve orada kültürün uygulanması efsanevi kral Aigeus'a atfedilir. Theseus'un babası olan Aigeus'un çocuğunun olmaması sebebiyle Atina'da Aphrodite Ourania kültürünü kurduğunu Pausanias'tan öğrenmekteyiz (Paus. *Description of Greece*, I.XIV.7). Tanrıça'nın şehir merkezinde Stoa Poikile yakınında Phidias'a atfedilen heykelin bulunduğu bir kutsal alan vardı (Paus. *Description of Greece*, VI.XXV.1). Agora'daki Amerikan kazıları sırasında Stoa Basileios ile Stoa Poikile arasında MÖ 500 yılı civarında inşa edilmiş Aphrodite Ourania Tapınağı'na ait olabilecek sunak bulunmuştur (Pirenne-Delforge, 1994: 16; Lynn Budin, 2003: 83). Stoa Poikile'nin batısında açığa çıkan ve MÖ 5. yy. sonlarına tarihlendirilen adak kabartması üzerinde Aphrodite'nin merdivenden inerken, merdivenin ucunda bulunan keçi figürü ile birlikte tasviri (Edwards, 1984: Plate 17) bulunmaktadır. Aphrodite'nin merdiven üzerindeki betimlemelerinin genelinde merdivenin kenarında Aphrodite'nin içine tütsü serptiği kabı tutan kadın (Şekil 3) bulunmaktadır (Edwards, 1984: Pl. 19). Tanrıçanın başında duvak biçiminde bir tür örtü bulunmaktadır. Gelinlik anlamı olduğu ve yeni evli genç bir kız tarafından adandığı düşünülmektedir. 5. yy.

Atinası'nda Aphrodite Ourania Kültü çoğunlukta evlilik ve üremeyle, özellikle de doğum ile ilişkilendirilmiştir (Breitenberger, 2007).

Şekil 3. Kırmızı figürlü hydria üzerinde Aphrodite Ourania (Erişim adresi: hydria | British Museum, 02.05.2022).

Pheidias'ın fildişi ve altından yaptığı Aphrodite Ourania heykelinde Aphrodite'nin bir ayağı kaplumbağa üzerinde durmaktaydı (Paus. *Description of Greece*, VI.XXV.1). Plutarchos'un aktardığına göre kaplumbağa genç kızların ve evli kadınların erdemlerini temsil ediyordu (Pirenne-Delforge, 1994: 233). Aynı zamanda yeryüzünü, gökyüzünü ve denizleri temsil eden kaplumbağa, Ourania kültüründe önemli bir semboldür (Farnell, 1896: 681). Xenophon, Pandemos'un cinsel aşkı simgelediğini, Ourania'nın ise ruhsal aşkı simgelediğini aktarmaktadır (Xen. *Sym.* 8.9).

3.3.2. Aphrodite Pandemos

Aphrodite Pandemos kültleri Yunan anakarasında ve adalarında; örneğin Elis, Megalopolis, Erythrae, Paros, Thebes, Thasos ve Kos adalarında yaygındı. Epigrafik kanıtlara göre MÖ 5. yy.'ın sonlarından önce belgelenmemiştir (Breitenberger, 2007:35). Athenaeus, Aphrodite Pandemos kültürünü genelevlerden sorumlu olan kadınlardan topladığı paralar ile kuran kişinin Solon olduğunu söyler (Ath. *Deip.* XIII.569). Pausanias ise Aphrodite Ourania kültüründe olduğu gibi Atina'da Aphrodite Pandemos kültürünü kuran kişinin Aigeus olduğunu aktarır (Lynn Budin, 2003: 82). Tanrıçanın Attika toplumlarının

birleştirilmesini onurlandırmak için, Aphrodite'ye demokratik bir devletin iyiliği için gerekli olan niteliklerin kişileştirilmiş hali olan Peitho ile tapınım yapıldığını bilmekteyiz (Harrison 1955: 383; Pala, 2010: 196). Hem Aphrodite hem de Hermes için kutsal bir gün olan her ayın on dördünde Aphrodite Pandemos'un onuruna ziyafet vermek için toplanan erkeklerden bahsedilir. Atina Akropolisi'nin güneybatı yamacındaki kutsal alan kazılarında güvercin heykelcikleri bulunan küçük bir tapınak açığa çıkmıştır. Alanda bulunan Helenistik Dönem'e tarihli bir yazıt, devlet destekli festival (Aphrodisia) için yapılan hazırlıkların, kutsal alanın güvercin kurban edilerek arındırılmasını ve heykelciklerin yıkanmasını içermektedir (Pirenne-Delforge, 1994: 19; Larson, 2007: 116-119).

Theseus'un Aphrodite Pandemos ve Peitho kültürünü kurduğu efsanesinin bir benzeri, kentin Fenikeli kurucusu Kadmos'un Aphrodite ve Ares'in kızı Harmonia ile evlendiği söylenen Thebes'te bulunur. Thebans, adı vatandaşların birliğini çağrıştıran Harmonia'nın akropolise üç ahşap Aphrodite heykeli adadığına inanıyordu. Bunlar Ourania, Pandemos ve Apostrophia (Kötülük Önleyici) olarak adlandırıldı. Xenophon'a göre (X. *HG.* 5.4.4), polemarchoi olarak bilinen üç Theban sivil ve askeri yetkilisi, görevleri tamamlandığında her zaman bir Aphrodite festivali kutlardı. Benzer gelenekler, Megara, İyonya ve Ege adalarındaki şehir yetkilileri için, en eskisi beşinci yüzyıl Keos'a ait olan ithaf yazıtlarıyla kanıtlanmıştır. Thebes'teki tapınım, Aphrodite'nin savaş tanrısı ile ortaklığı üzerineyken, adakların çoğu onu Hermes ile eşleştirir. Her iki durumda da, karşıt kutupların birliği eril ve dişil ya da savaş ve aşk gibi, sivil uyum ve uyumlu düzen kavramlarını mecazi olarak ifade etmektedir (Larson, 2007: 116-119).

Elis'teki kutsal alanda, fildişi ve altından yapılmış olan Pheidias'ın Aphrodite Ourania heykeli, diğeri Skopas tarafından yapılmış, koç üzerine binmiş tanrıçanın bronz heykeli ile yan yana yerleştirilmişti. Koç üzerine binmiş Aphrodite, tanrıçanın bir başka yaygın kült unvanı olan Aphrodite Pandemos (tüm insanlardan) olarak adlandırıldı (Paus. *Description of Greece*, VI.XXV.1). Knigge, tanrıçanın iki farklı tasvirine dayanarak, Aphrodite'nin bir kuğu üzerindeki ikonografisinin sabah yıldızı tanrıçası Aphrodite Ourania olduğunu, Aphrodite'nin keçiye binen ikonografisinin ise Aphrodite Pandemos olduğunu savunur. Akşam yıldızı; ilkinin kültü ruhsal aşkla, ikincisinin kültü ise fiziksel aşkla bağlantılıdır (Knigge 1982: 153-170). Bu nedenle, Aphrodite Pandemos kültürünün daha çok hetairai ve fahişeler arasında popüler olduğunu savunmaktadır. Atina'daki Kutsal Kapı'nın güneyindeki Kerameikos'ta bulunan Eros ve Hermes'in eşlik ettiği bir dişi keçiye

binen Aphrodite'yi tasvir eden gümüş bir madalyonun bir genelevden (Z binası) geldiği bilinmektedir (Rosenzweig 2004: 68-71). Rosenzweig ise Aphrodite'nin kuğuya binmesi ve Aphrodite'nin keçiye binmesi olmak üzere iki motifi tanrıçanın farklı sıfatlarıyla ilişkilendirmeye gerek olmadığını savunmaktadır. Keçilerin sadece Aphrodite Pandemos ile değil, aynı zamanda Aphrodite Ourania ile de ilişkilendirildiğine dair kanıtlara işaret ederek, farklı ikonografik geleneklere dayanarak iki farklı tanrıçayı farklı sıfatlarla ayırt etmemize gerek olmadığını savunmaktadır (Rosenzweig 2004: 74-75).

3.3.3. Aphrodite Euploia, Pontia, Limenia

Ouranos'un kopan testislerinin köpüğünden Aphrodite'nin doğmasıyla birlikte Ouranos'un gökyüzü hakimiyeti sonlanmış, bu sondan denizlerin tanrıçası doğmuştur. Deniz tanrıçası olarak Aphrodite, Euploia (iyi seferler), Limenia (limanların koruyucusu), Pontia (derin denizlerin koruyucusu) sıfatlarıyla tapınım görmüştür (Paus. *Description of Greece*, II.34.11). Pausanias'ın aktardığına göre; Knidoslular Aphrodite'yi çok büyük bir şerefle anarlar ve tanrıçanın mabetlerine sahiptirler; en eskisi ona göre Doritis, sonraki yaşı Acraea, en yenisi ise genellikle erkekler tarafından Knidoslu, yani Knidosluların kendileri tarafından Euploia (adil yolculuk) olarak adlandırılan Aphrodite'dir (Paus. *Description of Greece*, I.V). Bu epithet ile tapınım gören tanrıçanın atribüleri içinde yunus balığı, pruva sembolü, gemi çapası, amphora gibi semboller bulunmaktadır (Durna, 2009: 4). Athenaeus'un Naucratisli Polycharmus'tan aktardığı bir anlatıda Herostratus isimli tüccarın Paphos'a uğradığını ve buradan bir karış yüksekliğinde Aphrodite heykelciğini Naukrates'e götürmek amacıyla aldığını biliyoruz. Deniz üzerinde Mısır yakınlarındayken şiddetli bir fırtına çıkar ve denizciler Aphrodite heykelciğini alarak tanrıçaya yakanırlar, onları kurtarması için dua ederler. Ardından etrafı mersin dallarının kaplamasıyla güzel bir koku sarar, güneş açar ve fırtına dinmiştir. Herostratus, Naukratis'e indiğinde Aphrodite Tapınağı'na kurban sunarak mersin dalı ve heykelciği adamıştır (Ath. *Deip.* XV.18). Denizcilerin gemilerinde koruyucu sembol olarak tanrıçanın figürinlerini taşıdıklarını ve tanrıçanın denize yakın konumda yer alan limanların ve denizlerin koruyuculuğunu üstlendiği tapınaklara hediyeler sunduğunu bilmekteyiz (Scully, 1969: 93; Demetriou, 2010: 71-75). Aphrodite'nin deniz tanrıçası ile tapınım gören kutsal alanları Yunan ve Fenikeli tüccarların kullandığı rotalardaki liman kentlerinde bulunmaktaydı (Larson, 2007: 123). Fenikeli deniz tüccarları aracılığıyla yayılan kültürün deniz tanrıçası Astarte ve su

tanrıçası olan Atargatis'in Yunan dünyasına uyarlanan şekli olduğu bilinmektedir (Durna, 2006: 111-122). Aphrodite'ye Euploia sıfatı ile Knidos, Peiraieus, Olbia, Mylasa, Kilikia, Halikarnassos, Kaunos, Histria ve Delos'ta tapınım yapılan merkezler olduğu bilinmektedir. Korinth ve Aigina'dan gelen Arkaik bir yazıtta tanrıçaya limanların koruyucusu olarak Epilimonia sıfatı ile tapınım yapıldığı; Kos, Erythrai, Histria, Olbia, Nsyros ve Kyzikos'ta ise Pontia olarak adlandırıldığı bilinmektedir (Demetriou, 2010: 75). Pausanias, Hermione'de tanrıçanın denizlerin ve limanların koruyucusu olarak Pontia ve Limenia sıfatları ile tapınım gördüğünü aktarmaktadır (Paus. *Description of Greece*, II.34.11).

3.4. Külte Dair Erken Örnekler

Tanrıça'nın Antik Yunan'da yazıtlarla tanımlanan en erken portresi Naxian Vazosu, Protokorinthian Chigi Vazosu, Attik Erskine Sophi Dinosları, Attik François Vazosu, Atina'dan Lydos Dinosları ve Atina Akropolis'i'nden siyah figürlü bir pinax olduğu Lynn Budin tarafından aktarılmaktadır. MÖ 7. yy.'ın ortalarına tarihlenen Naxos Vazosu'nda (Şekil 4) Aphrodite savaş arabası üzerinde ayakta durur biçimde tasvir edilmiştir. Tanrıça'nın başında yere kadar uzanan bir örtü olup saçları ise bukle şeklinde omuzlarına inmektedir. Delivorrias, yanında duran ve miğfer takan kişi olduğunu ve bu kişinin de Ares olabileceğini aktarmaktadır (Delivorrias vd., 1984: 1285; Lynn Budin, 2003: 24).

Şekil 4. Naxian Vazosu Naxos Müzesi (Lynn Budin, 2003: 24, fig. 2b).

MÖ 650-640'a tarihlenen Chigi Vazosu üzerinde Paris'in Yargısı sahnesi betimlenmiştir. Bu sahnede Aphrodite Hera ve Athena ile birlikte Paris'in önünde betimlenmiştir. Parçanın kenarında Hermes ile birlikte kısmen korunmuştur. Paris'in Yargısı sahnesinin yer aldığı bir başka örnek ise 6. yy.'a ait siyah figürlü Tyrrhenian Amphorası (Şekil 5) üzerinde resmedilmiştir. Paris tanrılardan kaçarken Hermes onu kovalamaktadır. Paris'in arkasında ise Athena, Hera ve Aphrodite görülmektedir. Yazıt olmamasından dolayı Hera ve Aphrodite ayırt edilemediğini yine Lynn Budin'den öğrenmekteyiz (Lynn Budin, 2003: 25).

Şekil 5. Tyrrhenian Amphorası, Paris'in Yargısı Sahnesi (Lynn Budin, 2003: 51, fig. 2c).

MÖ 570'e tarihlendirilen Sophilos Ressamı'nın Erskine Dinosu'nda (Boardman, 1974: 28, no 24) Thetis ve Peleus'un Düğünü sırasında tanrılar alayının içinde Aphrodite'yi Ares ile birlikte görmekteyiz. Aphrodite'nin başının korunmamış olmasına rağmen yazıtta adı okunmaktadır. Tanrılar alayında Poseidon, Amphitrite ve Kharitlerin arkasında Ares ile birlikte arabaya binmektedir. Tanrıça bu tasvirinde himation giyimli ve sağ kolunu yüzüne doğru tutmaktadır (Lynn Budin, 2003: 26).

3.4.1. Kıbrıs

Kıbrıs'ta OTÇ'de görülen kuş yüzlü figürlerin ana tanrıça kültünü yansıttığını söyleyen birçok araştırmacı vardır. Aphrodite kültüne geçişin önceki evrelerinden olarak, iğ biçiminde, kuş yüzlü ve elleri göğüslerinin üzerinde olarak betimlenmişlerdir. Geç Tunç Çağı'nda Ugarit'ten Kıbrıs'a gönderilmiş olan bir mektup Kıbrıs inançlarına ışık tutan en eski yazılı metindir (Lynn Budin, 2003).

Kıbrıs'taki Aphrodite kültü ile ilgili olarak Herodot, Suriye'nin Askalon şehrinde bulunan tapınağın en eski Aphrodite tapınağı olduğunu, bu tapınağın İskitler tarafından yağmalandığını ve Kıbrıslıların Aphrodite Ourania (Astarte) kültünü Askalon'dan ödünç aldığını aktarmaktadır (Hdt. 1.105.2-3). Kıbrıs'ta kültün merkezi Amathus, Paphos ve Cition'dur. MÖ 8. yy.'dan beri tanrıçanın adı Cypris ve Paphia'dır. Kült, MÖ 1200 civarında Yakındoğu'dan Kıbrıs'a ulaştı. Kıbrıs'tan Küçük Asya'daki kentlere, adalara, Kıta Yunanistan ve Güney İtalya'ya yayıldı ve Roma'ya Sicilya'daki Eryx'ten geçiş yaptı (Marcovich, 1996: 47).

Paphos'taki kutsal alan ile ilgili olarak ise Homeros'un Aphrodite ve Ares'in yatakta Hephaistos'a yakalandığı sahneyi anlattığı bölümde Aphrodite'nin zincirlerden kurtulduktan sonra Paphos'taki sunağından kokulu tütsü dumanının yükseldiği kutsal bir koru olarak söz etmektedir (Hom. *Odyseia*, 360-365). Efsanelerden biri tapınağın kurucusunun Troya Savaşı'ndan dönen Arkadia kralı Agapenor olduğunu söylemektedir. Başka bir kaynak, tapınağın Paphos'un yerli kralı Cinyras'ın soyundan gelenler tarafından yapıldığını aktarmaktadır (Hdt. 1.105.3). Kıbrıs Adası'nda yer alan Paphos'ta yerel tarzda inşa edilen kutsal alanda 19. yy.'ın ortalarından itibaren yapılan arkeolojik araştırmalarla ilk tapınağın GTÇ'da inşa edildiğini MÖ 19-18'deki depremlerden sonra en az iki kez onarım gördüğü bilinmektedir. Yazıtlar Aphrodite'nin Klasik Dönem'in sonuna kadar Miken unvanı olan Wanassa olduğunu ve kültünün krallıkla yakından ilişkili olduğunu göstermektedir (Mozel and Morden, 2006: 151). Kutsal alandaki eski yapılar çoğunlukla daha sonraki Roma tapınağı tarafından yok edilmiştir ve kutsal alanda yapılan ritüeller ile ilgili kaynaklar Roma Dönemi'ne aittir. Romalı tarihçi Tacitus, kutsal alandaki büyük ve konik bir taşın varlığından bahsetmektedir (Tac. *Hist.* 2.3-4). Güney Roma Stoası'nda anakayaya oyulmuş çukurda baş aşağı konulmuş konik bir taş bulunmuştur. MS 391'de kutsal alanların kapatıldığı sırada Aphrodite'nin rahipleri tarafından taşın buraya saklandığı

düşünülmektedir (Mozel and Morden, 2006: 151). Kutsal alanın çevresinde yoğun olarak bulunan cüruflar, Kıbrıs'taki yerel kültürde olduğu gibi tanrıçaya tapınımın erkek tanrı ile birlikte olduğu ve bu tanrının Hephaistos olabileceği düşünülmektedir. Kıbrıs'ın güney kıyılarında yer alan Amathous'da ise tanrıça Aphroditos sıfatı ile tapınım görmekteydi. Aphrodite, erkek cinsel uzvuyla, sakallı, elinde bir asa ve kadın elbiseleri giymiş olarak betimlenmiştir (Larson, 2007: 115).

3.4.2. Sicyon

Anakara Yunanistan'daki en erken Aphrodite kültüne dair izler MÖ 7. yy.'dan itibaren takip edilebilmektedir. Thebes'te bulunan Sicyon Aryballosu Orta Protokorinth 1a-MÖ 690-675'e tarihlenmektedir (Benson, 1995: 164).

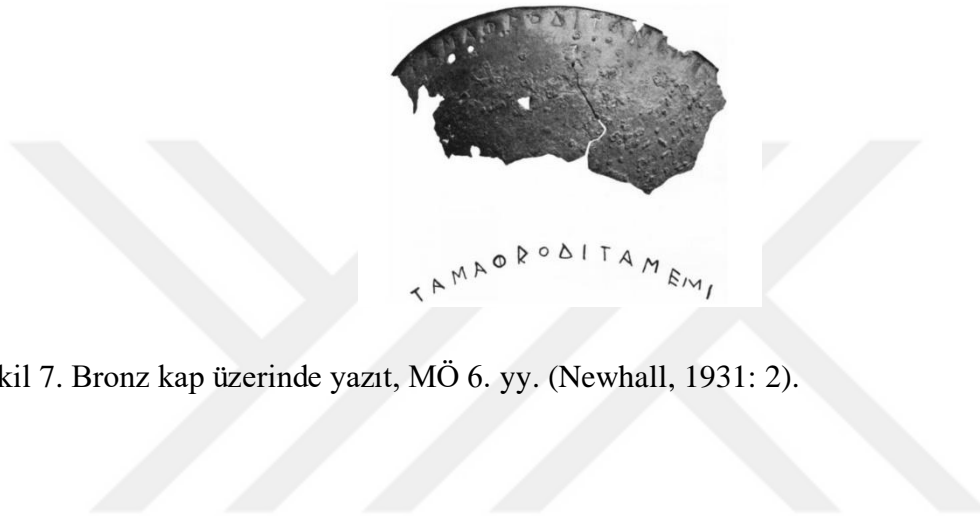

Şekil 6. Sicyon Aryballosu (Pirenne-Delforge, 1994: 135).

Frizin ortasında (Şekil 6) sfenks ve dioskurlar arasındaki iki figür dikkat çekmektedir. Sol elinde kalkan, diğer elinde mızrak tutan, başında kalkanı ve uzun eteğiyle Athena Xoano, Athena'nın sağ tarafında ise yine uzun etekli, polos başlıklı ve sağ eliyle elma ya da nar olabilecek yuvarlak bir meyve tutan Aphrodite figürü yer almaktadır. Johansen, Pausanias tarafından tarif edilen Canachos heykelini temsil eden Sicyonlu Aphrodite ile özdeşleştirmektedir (Johansen, 1923: 139). Sonuç olarak Sicyon'un MÖ 7. yy.'da Aphrodite'yi tanıdığını bilmekteyiz.

3.4.3. Korinth

Korinth limanlarından biri olan Cenchreae limanında Aphrodite tapınağı ve tanrıçanın taştan yapılmış bir heykelinin bulunduğunu ise Pausanias'tan öğrenmekteyiz (Paus. *Description of Greece*, II.II.3). Korinth'te MÖ 6. yy.'a ait çömlekçiler mahallesinde yapılan kazılarda Aphrodite'nin bir başka tanrı ile tapınım görmüş olabileceği bir kutsal alan ve bronz kap parçası üzerinde Aphrodite'ye ait yazıt bulunmuştur (Newhall, 1931: 2).

Şekil 7. Bronz kap üzerinde yazıt, MÖ 6. yy. (Newhall, 1931: 2).

3.4.4. Argos

Argos'ta 1967-1975 yılları arasında Fransızlar tarafından yapılan kazılarda tiyatronun batısında Aphrodite'ye ait kutsal alan bulunmuştur. İlk evrede basit bir oikostan oluşan ilkel tapınağa MÖ 6. yy.'ın ortalarında sunak gibi eklemeler yapılmıştır. Megara'da tanrıçanın iki farklı kültü 5. yy.'dan itibaren görülmektedir (Pirenne-Delforge, 1994).

3.4.5. Atina Akropolisi

MÖ 560-540'a tarihlenen Lydos Dinosu'nda (Boardmann, 1974: 66, 64.2) Gigantomakhia betimlenmiştir (Boardman, 1974: 20-53). Yazıtta, "Aphrodite" yazan kadın figürü solda görülmektedir. Başında çelenk vardır ve yüz hatları belirgindir, elinde mızrak ve kalkan tutmaktadır. Karşısındaki dev ile savaşır şekilde betimlenmiştir. Kalkan ve mızrak ile betimlenen tanrıçanın Kythera'da Ourania Kutsal Alanı'nda Xoanon tipi (Paus. *Description of Greece*, III.XXIII.I) ile benzerlik göstermektedir (Lynn Budin, 2003: 28).

Şekil 8. Lydos Dinosu Aphrodite ve Dev (Lynn Budin, 2003: 27, fig. 2e).

Atina Akropolisi'nde ele geçmiş olan tanrıçanın en erken betimlerinden biri MÖ 6. yy.'in ortalarına tarihlenen bir adak levhası ya da pinaksa ait olabilecek, siyah figürlü parçadır. Aphrodite Himeros ve Eros ile birlikte tasvir edilmiştir.

Şekil 9. Aphrodite, Eros ve Himeros, MÖ 6. yy. ortaları (Pala, 2010: 204).

3.4.6. Sparta

Sparta'da Aphrodite'nin iki katlı bir tapınağı bulunmaktaydı. Tapınağın giriş katında tanrıçanın silahlı heykeli Aphrodite Enoplios, ikinci katında ise ahşap heykeli; örtülü ve ayakları bağlı olarak Aphrodite Morpho sıfatıyla tapınım görmüştür (Paus. *Description of Greece*, III.XV.10; Larson, 2007: 119).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TROAS BÖLGESİ'NDE APHRODITE

Troas Bölgesi'nde bulunan yerleşmelerin büyük çoğunluğunda tanrıçaya ait buluntuları görmekteyiz. Buluntular genellikle pişmiş toprak figürin olarak ele geçmekle birlikte az sayıda mermer heykel ve diğer küçük buluntular da görülmektedir. Troas Bölgesi'nde Aphrodite, genellikle ölü kültüne yönelik mezarlarda karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanı sıra antik kaynaklarda geçen Abydos, Alexandria Troas ve Sestos'ta tanrıçaya ait tapınakların olduğunu biliyoruz. Lampsakos'ta tanrıçaya ait tapınağın olması gerektiği Thasos'ta ele geçen stel üzerinde tanrıçaya verilen eponymos pryтанis görevinden bilinmektedir. Assos'ta son yıllarda yapılan çalışmalarda Aphrodite ve Demeter'in paylaştığı düşünülen kutsal alan olabilecek veriler elde edilmiştir. Ilion'da Batı Kutsal Alan'da tapınım gören tanrı-tanrıçalardan birinin Aphrodite olabileceği tartışmalıdır.

Farnell, Aphrodite'nin mezarda ölü kültüne yönelik tapınımına ilişkin olarak İhtar'ın ölen sevgilisi Tammuz'un yanına gitmek için yeraltına inmesinden dolayı kithonik özellik kazandığını, Fenike mezarlarında tanrıçanın pişmiş toprak figürinlerinin bu sebepten dolayı ele geçtiğini aktarmaktadır (Farnell, 1896: 627). Tanrıçanın ölü kültüne yönelik tapınımına Ainos'ta 1991 yılında bulunmuş olan Aphrodite kült alanı ile örnek verilebilir. Taşaltı Nekropolisi'nde bir kiremit mezar içerisinde iskelet bulunmamış olup bunun yerine mezarın ortasında sırt üstü yatırılmış olan ve 30 cm yüksekliğinde oturan ve kolsuz Aphrodite figürini bulunmuştur. Mezarın içerisinde tanrıçanın figürininin yanı sıra 1 gözyaşı şişesi, 1 kemik saç iğnesi ve 1 kemik düğme yer almaktadır. Mezarın kapağında ve dış doğu kenarında 20 adet taht ya da tabure olmadan oturan Aphrodite figürini bulunmuştur (Erzen ve Başaran, 1992: 208). Köse, buluntuların yeryüzünde bereketi simgeleyen Aphrodite'nin yeraltındaki bitkilerle özdeşleşmiş Adonis'e kavuşma isteğini temsil etmiş olabileceğini aktarmaktadır (Köse, 1993: 59). Adam Veleni vd., ise bu figürinlerin özellikle genç kızların mezarına yerleştirildiği, bunun sebebinin de erken yaşta ölen kızların öteki dünyada evlilik ve anne olma ritüellerini gerçekleştirmek için eşlik etmesi amacıyla konulmuş olabileceğini aktarır (Adam Veleni, vd., 2017: 271).

Çalışma kapsamında "Oriental Aphrodite" olarak ele alınan taht veya tabure olmadan oturan, çıplak ya da giyimli, kolsuz ya da kol ekleme delikleri olan kadın figürinleri için birçok tartışma olduğu görülmüştür. Bazı araştırmacılara göre tapınak kölesi

anlamındaki “hierodolous”, bazı araştırmacılara göre kukla bebek olduğu düşünülmektedir. Higgins’in aktardığına göre bu figürinler için Oriental Aphrodite terimini ilk kullanan Pottier, ardından Mollard-Besques olmuştur (Higgins, 1967: 115). Elderkin ise bu figürinlerin minyatür tiyatro kukla bebekleri olduğunu ileri sürmüştür (Elderkin, 1930: 456). Williams ise bu figürinlerin bir bölümünün tapınanları, bir bölümünün ise İsis, Aphrodite ve Astarte’nin birleşimi tanrıça olduğunu ileri sürer (William, 1979: 99). Elderkin, bu figürinlerin kökeninin Mısır’a kadar gittiğini ve Miken örneklerinin de olduğunu aktarmaktadır (Elderkin, 1930: 456). Figürinleri hierodolous başlığı altında ele alan Thompson, doğu tanrıçası ile bağlantısını gösteren doğurganlık ve bereket özelliklerine vurgu yapmıştır. Aynı zamanda bu figürinlerin taht veya tabure olmadan oturmasının sebebinin taşınabilir ve somut giysiler giydirebilmek olduğunu, çocukların “tanrıçanın bebek tasvirini” giydirdiğini ve böylelikle hem dini uygulamaları gerçekleştirdiklerini hem de annelik içgüdülerini güçlendirdiğini aktarmaktadır (Thompson, 1963: 88-89). Köse ise Ainos’ta Taşaltı Nekropolisi’nde kiremit mezar içinde gömüt olmadan mezarın içine sırtüstü yerleştirilmiş Aphrodite figürininden ve mezarın doğusuna bırakılmış taht ya da tabure olmadan oturan tanrıça figürinlerinden yola çıkarak bu figürinlerin sıradan oyuncak bebek olmadığını, kütle ilişkili olabileceğini aktarmaktadır. Figürinlerin bir kısmının kollarının hareket ettirilebilir olması ve vücudunda sadece kollarının boyalı olması, bu figürinlere giysi giydirildiği ve dolayısıyla Aphrodite’yi tasvir eden oyuncak bebek olabileceğini, bunun yanısıra figürinlerin stilistik ve ikonografik incelemelerle doğulu tanrıça özellikleri gösterdiğini, oturan figürinlerin mezarın doğusuna bırakılmasının ise kültü gerçekleştirenlerin tapınımın doğudan geldiğine veya doğu kökenlerine vurgu yapmak istediklerinden kaynaklanabileceğini aktarır (Köse, 1993: 60). Kökeni Mısır’a, 3. binyıla kadar giden (Elderkin, 1930: 456) oturan, çıplak ya da giyimli, kolsuz ya da kol ekleme delikleri bulunan figürinlerin Miken örneklerinin de görüldüğünü bunun yanısıra Smyrna, Bergama, Kyme, Myrina, Phocae, Priene, Samos, Kerameikos ve Ainos’ta (Erzen ve Başaran, 1992: 208) özellikle mezar hediyesi olarak ele geçtiğini bilmekteyiz (Bauchhenss, 1973: 6). Troas Bölgesi’nde ise Abydos (Kat. No. 2), Tavolia (Kat. No. 74), Antandros (Kat. No. 7, 10-15), Ilion (Kat. No. 79-80), Apollon Smintheion (Kat. No. 17-18), Assos (Kat. No. 24; Mrogenda, 1990: 38, Tafel 12, no.5; Tolun, 2002: 32, Levha XLI, Kat. 74, 75), Çan-Dumanköy Tümülüsü (Kat. No. 34-35), Yenice-Aşağıçavuş Köyü (Tavukçu, 1999: 66, Kat. No. 77), Dardanos Tümülüsü (Kat. No. 42, 43)’nde bulunan figürinlerin büyük çoğunluğu mezar buluntusu olarak ele geçmiştir.

4.1. Abarnis

Abarnis ya da Abarnias, Çanakkale iline bağlı Lapseki ilçesinin 5 km kuzeydoğusunda yer almaktadır (Şekil 1). Yerleşim, Parion ve Lampsakos arasındadır. Kentte araştırmaların yetersiz olmasından dolayı ne zaman kurulduğu ve terkedildiği bilinmemektedir (Körpe, 2008: 349-350).

Sophokles, Aphrodite'nin oğlu Priapos'u Abarnis'te doğurduğunu, çirkin olması sebebiyle burada reddettiğini aktarmaktadır. Aynı zamanda tanrıçanın adının kente verildiğinden ve kentin orijinal adının Aparna olduğundan bahsetmektedir (Leaf, 1923: 118). Araştırma ve kazıların yetersiz olmasından bunu kanıtlar nitelikte veri bulunmamaktadır.

4.2. Abydos

Abydos, Çanakkale il merkezinin 1 km kuzeyinde Nara Burnu'nda (Hom. *Iliada*, II.837, IV.500, XVII.584; Arslan, 2006: 83) yer almaktadır (Şekil 1). Strabon'un aktardığına göre Abydos, Miletoslular'ın Lydia kralı olan Gyges'in izni ile kurduğu koloni kentidir (Str. *Geog.* XIII.22). Homeros ise Abydos Kenti'nin Troya Savaşı sırasında Troyalılarla birlikte yer aldığını ve kentin hızlı atları ile ünlü olduğunu aktarmaktadır (Hom. *Iliada*, II.836). Günümüzde Çanakkale Boğaz Komutanlığı'na ait askeri bölge olması sebebiyle kazı çalışması gerçekleştirilememektedir.

Kaplan'ın doktora tez çalışması içerisinde yer alan Troya Müzesi'ndeki Frank Calvert Koleksiyonu'nda Abydos buluntusu olan iki adet Aphrodite figürünü yer almaktadır. Kat. No. 1'de yer alan boyun kısmından itibaren başı korunmuş tanrıçaya ait figürün MÖ 2. yy.'a tarihlendirilmiştir. Kat. No. 2'de yer alan çıplak ve oturan oyuncak Aphrodite figürünü ise MÖ 2. yy.'a tarihlendirilmiştir (Thiersch, 1902: 19; Kaplan, 2009: 231). Bu oturan çıplak figürinlerin benzerlerini Troas Bölgesi'nde birçok yerleşmede görmekteyiz (bkz. Kat. No. 2). Konteksi bilinmeyen iki figüründen yola çıkarak Aphrodite kültü olabileceğini söyleyemesek de en azından tanrıça tiplerinin Abydos'ta kullanıldığı sonucuna ulaşılabilir.

Mitolojide geçen Hero ile Leandros'un büyük aşkı, Sestos ve Abydos'da geçmektedir. Abydos'lu kralın oğlu olan Leandros, Sestos'taki Aphrodite'nin rahibesi olan Hero'ya aşık olur. Yazılı kaynaklarda nasıl karşılaştıkları ve aşık oldukları hakkında bir anlatım bulunmamaktadır. Leandros her gece Abydos'tan karşı kıyıya yüzerek Hero'nun yanına gitmektedir. Hero, Sestos'taki Aphrodite Tapınağı'ndan sevgilisi Leandros için meşale yakar ve genç adam boğazı yüzerek geçer, bütün geceyi birlikte geçirirler ve sabaha karşı Leandros yeniden geri döner. Yaz mevsimi boyunca her gece bu şekilde buluşurlar. Günlerden bir gün yaz mevsiminin bittiği, boğaz dinginliğinin sona erdiği bir gecede Hero her zamanki gibi elinde meşalesi ile sevgilisi Leandros'u beklemektedir. Leandros dalgaların arasında yüzerken, şiddetli rüzgardan dolayı Hero'nun meşalesi söner ve genç adam dalgaların arasında sürüklenerek gözden kaybolur. Sabah olduğunda Leandros'un cesedi Sestos kıyılarına vurmuştur. Bu acıya dayanamayan Hero, kendini boğazın serin sularına atarak öldürür. Ovidius, "Epistuale" adlı eserinde bu anlatıma geniş yer vermiştir (Ou. *Am.* XIX). Vergilius, "Georgica" adlı eserinde de Leandros'un gece yarısı yüzerek karşı kıyıya geçmeye çalışırken fırtınaya yakalanıp sürüklenmesinden bahseder (Verg. *Geor.* 3.242).

Kökeni doğuya bağlanan Aphrodite ve Adonis mitolojisi ve kültü, İnanna-İştâr'ın avcı ya da çoban sevgilisi genç yaşta ölen Dumuzi-Tammuz, Fenikeli Astarte'nin sevgilisi Atunis veya Adonis'tir. Adonis'in ölümü her yıl Suriye, Filistin ve Fenike'de kutlanırdı. Marcovich'in aktardığına göre bu uygulama önce Kıbrıs'a ardından Kıta Yunanistan'a ulaştı. Atinalı kadınlar yılda bir kez, her nisan ayında, gruplar halinde bir araya gelerek Adonis'in ölümüne ağıt yakar, evlerinin çatılarına filizlenmiş tohumlardan oluşan saksılar taşıyarak onu anarlardı. Kadınlar Adonis bebeklerini gömülmek üzere ceset olarak hazırlar ve cenaze alaylarında sokaklarda taşır, Adonis için sahte cenaze törenleri düzenler, göğüslerini döver ve ağıtlar yakarlardı. Adonia'dan birkaç gün önce bahçe bitkileri ve tahıllar kırık saksılara ekilirdi. Bu narin ve genç bitkiler, genç Adonis'in ölümünün simgesi olarak sıcak güneşte soldurulmak üzere festival sırasında evin çatılarına getirilirdi (Farnell, 1994: 21-24; Marcovich, 1996: 50; Larson, 2007: 124).

Aphrodite'nin rahibesi olan Hero ve sevgilisi Leandros'un, Abydos kent sikkelerinde (*RPC*, IV.2, 30) tasvirleri görülmektedir.

Athenaeus, Pamphilus'un² Abydos'ta Aphrodite Porne'nin tapınağı olduğunu iddia ettiğini aktarmaktadır. Abydos kölelik baskısı altındayken şehrin muhafızları kentten birkaç fahişe alırlar, fahişelerden biri muhafızlar uykuya daldığında anahtarları alarak Abydos halkını özgürlüğüne kavuşturur. Abydos halkı fahişeye şükranlarını sunmak için kente Aphrodite Porne Tapınağı inşa ederler (Ath. *Deip.* 13.31). Aphrodite, "Porne" ya da "Hetareia" sıfatları ile Yunan dünyasındaki bütün fahişelerin koruyuculuğunu üstlenmiştir. Kutsal fahişelik uygulaması bereket ayini olarak ortaya çıkmıştır ve kökeninin doğudan İnanna-İştar'dan geldiği savunulmaktadır. İnanna-İştar, Aphrodite porne ya da hetaira benzeri fahişe sıfatına sahipti. Babil ilahilerinden birinde İnanna-İştar, yüz yirmi erkeğin tatmin edemediği bir fahişe olarak anlatılmaktadır. Kutsal fahişelik kurumunda ise İştar ve Aphrodite'nin fahişe koruyuculuğunu üstlendiği birçok tapınağı vardır. Grekçe'de kutsal hizmetkar anlamına gelen hierodoulai, Akadça'da İştar'ın kadınları ya da tapınak fahişeleri anlamına gelen ishtaritum ya da qadishtum, İncil'deki fahişe ya da cariye anlamına gelen İbranice kelime q'deshah'tır (Marcovich, 1996: 48). Uruk kralı yılda bir kez İştar'ın tapınağındaki bir fahişeye törensel evlilik yapar ve bu evliliğin bereket getireceğine inanılırdı. Akrokorint'te Aphrodite MÖ 8. yy.'da kentin aristokratları tarafından fahişelerin koruyucusu olarak tapınım görmekteydi. Korinth kültüründe tanrıça fahişe olarak çalışan kölelere sahipti. Lokroi'de ise Korint'ten farklı bir uygulama söz konusuydu. Korinth'te olduğu gibi tanrıçaya adak olarak fahişelerin verilmesi geleneği Lokroi'de kendi kızlarını adak olarak sunmalarıydı (Marcovich, 1996: 49; Larson, 2007: 121; Anagnostou-Laoutides and Charles, 2018: 3-10). Kazı çalışmalarının olmaması sebebiyle Abydos'taki Aphrodite Tapınağı'nın varlığı ve kültür uygulamaları bilinmemektedir.

4.3. Alexandreia Troas

Alexandreia Troas kenti, Çanakkale iline bağlı Ezine'nin Dalyan köyü sınırları içerisinde yer almaktadır (Şekil 1). Troas Bölgesi'nin batısında ve kıyı şeridinde bulunan kent, yaklaşık MÖ 4. yy.'ın sonlarında Antigonos tarafından Antigoneia adıyla kurulmuştur (Schwertheim, 2008: 28; Özhan, 2004: 106). Antigonos Monophtalmos'un bu

---

² MÖ 4. yy.'da yaşamış olan Sicilyalı şair.

kenti Hamaksitos, Kolonai, Larissa, Kebren, Neandrea ve Skepsis yerleşmelerinde yaşayan halkları bir araya toplayarak kurduğunu yine Strabon'dan öğrenmekteyiz (Str. *Geog.* XIII.1.33; Öztepe, 2012: 252).

Kentin adı MÖ 3. yy.'ın başlarında Lysimachos tarafından Alexandria Troas olarak değiştirilmiştir (Str. *Geog.* XIII.1.26; Schwertheim, 2008: 28). Helenistik Dönem, Roma Dönemi ve Osmanlı Dönemi'nde yerleşim gördüğü bilinen kentin ne zaman ve hangi sebepten dolayı terk edildiği bilinmemektedir (Schwertheim, 2008: 28).

Alexandrea Troas kentinde Aphrodite kültürünün varlığı antik kaynaklardan bilinmektedir. Plutarkhos'un (Plu. *Luc.* 12.1) aktardığına göre; Lucullus, Aleksandrea Troas şehrine gider, Aphrodite Kutsal Alanı'nda çadır kurarak geceyi orada geçirir ve rüyasında tanrıçayı görür (Özhan, 2004: 109). Tanrıça, Lucullus'a düşmanının yaklaşmakta olduğunu anlatır ve Lucullus uyandıktan sonra Mithridates'in 13 gemisinin Akhaia limanından hareket ettiğini öğrenir. Bu olayın ardından MÖ 73-72 yıllarında (Buruldağ, 2017: 675) yapılmış olan deniz savaşı (Ricl, 1997: 223; Keaveney, 1992: 83-85) bilindiğine göre MÖ 1. yy.'da kentte Aphrodite kültürünün varlığı netleşmektedir.

Podyum Tapınağı kazıları sırasında Kat. No. 3'te yer alan yarı giyimli Aphrodite Anadyomene tipini yansıtan mermer heykel ele geçmiştir (Feuser, 2008: 141-144). Heykel, belden başlayarak ayak bileğine kadar korunmuştur. Sağ bacağı dizden kırarak ağırlığını dik duran sol bacağa vermiştir. Arka yüzde kalçanın alt kısmından kalın bir burgu şeklinde ön yüze doğru gelen himation, ön yüzde genital bölgenin önünde düğüm oluşturarak bacakların arasından kıvrımlar halinde yere uzanmaktadır. Feuser'e göre, mermer torso, tarihi tartışmalı olan MÖ 300 veya MÖ 160 yıllarından olan orijinal eserin MS 2. yy. Roma İmparatorluk Dönemi kopyasıdır (Feuser, 2008: 143).

Külte dair bir diğer örnek ise Roma'da bulunan, Roma National Museum'da sergilenmekte olan 1,80 m yüksekliğinde mermer Aphrodite (Delivorrias vd., 1984: 53-54; Ricl, 1997: 238-T.142) heykelidir. MÖ 1. yy. orijinalinin MS 2. yy. kopyası olan eser Troaslı heykeltıraş Menophantos tarafından yapılmıştır (Özgan, 2020: 99). Dikdörtgen alçak bir kaide üzerinde ayakta duran Aphrodite heykelinin baş kısmı 17. yy.'da yapılan restorasyon ile eklenmiştir (Özgan, 2020: 98). Sağ bacağına öne doğru

kırmış, vücudunun ağırlığını sol bacağa vererek kalçanın sola doğru kaymasıyla S kıvrımı oluşmuş, sağ kolunu dirsekten öne doğru bükerek sol göğsünü kapatmakta, sol eliyle de genital bölgesini kapatarak pudica tipini yansıtmaktadır. Sol eli ile genital bölgesini kapatırken yere doğru uzanan himationunu tutmaktadır. Himationu, sol bacağının kenarında duran pyxis üzerine dökülmektedir. Capitol, Medici Aphroditesi ve Knidos Aphroditesi'nin karışımı olan heykel, pyxis üzerinde yer alan yazıttan (Şekil 10) dolayı önem taşımaktadır. Yazıtta, Menophantos'un Troas Bölgesi'nde ya da Alexandria Troas'ta, Helenistik Dönem'de ünlü bir Aphrodite yontusunun kopyasını ya da benzerini yaptığı ifade edilmektedir (Özgan, 2020: 98).

Şekil 10. Troas Aphroditesi'nin sol ayağının kenarındaki pyxis üzerindeki yazıt National Museum (Statue of Aphrodite signed by Menophantos. Rome, Roman National Museum, Palazzo Massimo alle Terme. (ancientrome.ru), erişim tarihi: 09.12.2022).

Aphrodite kültürünün yanı sıra kentte Apollon Smintheus, Dionysos, Asklepios, İmparator Augustus (Özhan, 2004: 109; Buruldağ, 2017: 631-690), Neryllinos (Özhan, 2004: 109), Hekate, Theos Hysistos, Hosios ve Dikaios, Genius Popili (Buruldağ, 2017: 631-690) kültleri olduğu bilinmektedir.

4.4. Antandros

Antandros, Balıkesir'in Edremit ilçesine bağlı olan Altınoluk beldesinin 2,5 km doğusunda (Polat, 2002: 21) yer almaktadır (Şekil 1). Günümüzde Çanakkale-Edremit karayolu antik kentin üzerinden geçmektedir. Polat'ın aktardığına göre Antandros'un MÖ

8. yy.'ın sonlarından başlayarak MS 7. yy.'a kadar kesintisiz yerleşim gördüğü bilinmektedir (Polat, 2008: 37).

Antandros'ta Aphrodite kültüne ilişkin arkeolojik veriler kentin nekropolis alanından, Yamaç Ev ve Dereboyu Sektörü'nden takip edilebilmektedir. Buluntuların tümü Helenistik Dönem'e tarihlendirilmiştir.

2008 yılında gerçekleştirilen kazı çalışmalarında Roma Hamamı ve güneybatı surunun üzerindeki Dereboyu I olarak adlandırılan dolgu toprakta 3 adet Aphrodite figürini ele geçmiştir. Bu figürinlerden bir tanesi Yarı Giyimli Aphrodite (Kat. No. 8), diğeri Anadyomene (Kat. No. 6) tipinde olup diğeri Oriental Aphrodite tipindedir (Kat. No. 7). 2010 yılında aynı alanda sur güneybatı genişlemede Çömelen Aphrodite tipinde bir figürin bulunmuştur (Kat. No. 5). 2007 yılı çalışmalarında Yamaç Ev Sektörü'nde 1 adet Knidos Tipi Aphrodite figürini (Kat. No. 4) ele geçmiştir. 2003 Yılı çalışmalarında Yamaç Ev Sektörü 6 No'lu mekanda 1 adet elma veya nar tutan el figürini, Küçük tarafından Aphrodite olarak tanımlanmıştır (Küçük, 2022: 26). Yol Üstü 1 Açması güney kesitte olasılıkla Mantolu Çıplak Aphrodite tipinde (Kat. No. 9) 1 adet figürin ele geçmiştir. Kat. No. 6'da yer alan Aphrodite Anadyomene tipini yansıtan figürin Dereboyu Açması'nda ele geçmiştir. Yamaç Ev 6 No'lu odada ele geçen Oriental Aphrodite (Kat. No. 15), nekropoliste tüme yakın olarak ele geçen Oriental Aphrodite (Kat. No. 14) ve tüm halde sağ eli göğsünde çıplak ve oturan Oriental Aphrodite (Kat. No. 13) ve Yol Üstü Açması'nda ele geçen çıplak ve oturan Aphrodite (Kat. No. 12) yer almaktadır. Troas Bölgesi'nde Skepsis, Assos, Çan-Dumanköy Tümülüsü, Dardanos Tümülüsü, Abydos, Troya'da benzerleri görülmektedir. Hamam Yapısı (Kat. No. 10) ve Dereboyu Açması'nda (Kat. No. 11) ele geçen bacak kısmı korunmuş, oturan Oriental Aphrodite figürinleri giyimli olmalarından ötürü diğer figürinlerden ayrılmaktadırlar.

Melis Nekropolisi'nde 2007 yılı kazı çalışmalarında 216 No'lu kremasyon mezar içerisinde yarısı korunmuş Aphrodite figürini ele geçmiştir. Helenistik Dönem'e tarihlendirilmiş olan mezarda Aphrodite figürinin yanısıra 1 sikke, balık tabağı parçası, demir iğne, bronz parçalar, yanmış kemik iğne parçası ve ayak figürini bulunmuştur (Polat, 2008: 51). Aphrodite figürininin hangi tipe ait olduğu bilinmemektedir.

2008 yılındaki çalışmalar sırasında MÖ 4. yy.'a tarihlendirilmiş olan pithos mezar açığa çıkmıştır. Bir çocuğa ait olduğu belirtilen 239 No'lu pithos mezarda Aphrodite ile

Dione birlikte bitişik, ikili figürin olarak karşımıza çıkmaktadır (Şekil 11., sol-üst). Mezarda Aphrodite ve Dione figürinin yanısıra yanyana oturan iki kadın ve Eros, çeşitli oturan ve ayakta duran kadın figürinleri, horoz ve güvercin figürinleri ile birlikte 35 adet aşık kemiği ele geçmiştir (Polat, 2009: 9; Ürün, 2020: 36).

Şekil 11. 239 No'lu Pithos Mezar Buluntuları (Ürün, 2020: 180).

Aynı yıl kazılan ve Helenistik Dönem'e tarihlendirilmiş olan 265 ve 274 No'lu çatı kiremiti tipindeki mezarlar içerisinde tanrıça Aphrodite'ye ait figürinler ele geçmiştir. 265 No'lu mezarda Aphrodite'ye ait iki figürinden birinde tanrıça yıkanırken betimlenmiştir. Çocuk mezarı olduğu belirtilen 265 No'lu mezarda Aphrodite figürinlerinin yanı sıra Eros, kadın başı, oturan ve ayakta duran kadın figürinleri, küpe boncuğu ve biberon ele geçmiştir (Polat, 2008: 10). 274 No'lu çatı kiremidi mezarda ise 3 adet kolsuz, oturan ve çıplak Aphrodite figürini, 1 terracotta figürin, 1 Pergamon sikkesi, cam ve bronz boncuklarla birlikte ele geçmiştir (Polat, 2008: 10).

Sonuç olarak Antandros'ta Aphrodite tapınımı genellikle mezar hediyesi olarak pişmiş toprak figürinlerle karşımıza çıkmaktadır. Yayımlanan buluntulardan yola çıkarak 1 Knidos Tipi, 1 Çömelen Aphrodite, 1 Anadyomene, 1 Yarı Giyimli Anadyomene, 1 Mantolu Çıplak Aphrodite, 7 oyuncak, oturan Oriental Aphrodite tipleri görülmektedir.

4.5. Apollon Smintheion

Apollon Smintheion Kutsal Alanı, Anadolu Yarımadası'nın en batı noktasında yer alan Baba Burnu'nun 9 km güneybatısında, Çanakkale ilinin Ayvacık ilçesine bağlı Gülpınar Beldesi sınırları içerisinde yer almaktadır (Şekil 1). Smintheion Kutsal Alanı,

Helenistik Dönem ve Roma Dönemi'nde kullanım görmüştür. Kutsal Alan'daki Helenistik yapı kalıntılarının altındaki en erken yerleşim MÖ 5200 Orta Kalkolitik Dönem'e denk gelen prehistorik yerleşmedir (Takaoğlu ve Özdemir, 2013: 16-17). Antik Dönem'de bilicilik merkezleriyle ünlü olan Apollon'un kutsal alanı olan Smintheion'daki tapınak yapısına ait sütun tamburları ve friz bloklarında Homeros'un İlyada Destanı'nda anlatılan sahnelerin canlandırması yer almaktadır. 1988 yılında Apollon Smintheion Tapınağı'ndaki çalışmalar sırasında tapınağın güneybatı cephesinin ön kısmında açılan karelajlardan biri olan F10 karesi içerisinde friz bloklarından koptuğu düşünülen parçalardan bir tanesinin Aphrodite başı olabileceği düşünülmektedir (Özgünel, 1989: 129).

Aphrodite'ye dair arkeolojik veriler Apollon Smintheion Kutsal Alanı'nın 600-700 m güneydoğusunda yer alan Smintheion Nekropolisi'nde 1989-1991 yıllarında yapılan kazılar sırasında (Öztepe, 2013: 77) açığa çıkartılan mezar hediyeleri arasında görülmektedir. 1990 yılı çalışmaları sırasında Helenistik Dönem'e tarihlendirilmiş mezar içerisinde Aphrodite Anadyomene tipinde tanrıçanın betimlendiği kemik iğne (Öztepe, 2013: 79) bulunmuştur. Aprodite Anadyomene tipindeki kemik iğnenin benzeri Parion'da görülmektedir (Kat. No. 64). Mezar BIII8'deki mezar içerisinde Kat. No. 16'da yer alan Venüs Genetrix tipinde pişmiş toprak figürin ele geçmiştir. Öztepe tarafından MÖ 4. yy.'a tarihlendirilmiştir (Öztepe, 1991: Kat. No. 5; Öztepe, 2003: No. 1). 1986 yılında Hilmi Özak tarlasında gerçekleştirilen sondajda MÖ 2. yy. ortalarına tarihlendirilen biri giyimli, diğeri çıplak ve kolsuz olan iki adet Aphrodite figürini ele geçmiştir. Kat. No. 17'de yer alan oturan figürin "V" yakalı khiton giyimli, kolsuz ve ayaklarında kothornos bulunmaktadır. Giyimli ve oturan oyuncak Aphrodite figürinleri Troas Bölgesi'nde Dardanos Tümülüsü (Tavukçu, 1999: 63-64), Antandros (Küçük, 2022: 358, Kat. No. 53, 54) ve Assos'ta (Boston Museum, 84,161) görülmektedir. Oturan, çıplak ve kolsuz figürinler ise Troya (Burr-Thompson, 1963: XVIII, 60 1:1), Antandros (Küçük, 2022: 335-336, Kat. No. 19), Skepsis (Başaran ve Kasapoğlu, 2014: 61, Res. 11), Assos (Mrogenda, 1990: 38), Abydos (Kaplan, 2009: 61, Kat. No. 41, Tavolia (Kaplan, 2009: 59, Kat. No. 39), Çan-Dumanköy Tümülüsü'nde (Tavukçu, 1999: 64, Kat. No. 24) görülmektedir.

4.6. Assos

Assos, Çanakkale ili Ayvacık ilçesi Behram Köyü'nde yer almaktadır (Şekil 1). Antik dönemde güney Troas'ın önemli liman kentlerinden biri olan Assos'un kuruluşu MÖ 7. yy.'a dayanmaktadır. Assos Kenti, MÖ 7. yy.'dan günümüze değin kesintisiz yerleşim görmüştür (Arslan, 2010: 113).

Assos'daki kültlere bakıldığında, Arslan; Athena Tapınağı'ndaki sütun başlıklarından birinin üzerindeki yazıt ve kent sikkelerindeki Athena tasvirlerinden yola çıkarak kentte yaygın bir Athena kültü ve Athena ile birlikte Zeus Soter, Serapis, Augustus ve Tanrıça Roma kültürlerinin varlığını belirtmektedir (Arslan ve Böhlendorf, 2014: 49). Yapılan son araştırmalarla birlikte liman üzerinde kayalık yamaçta bir kutsal alan keşfedilmiştir. Kutsal alanda Demeter ve Aphrodite'ye tapınım yapıldığı düşünülmektedir.

Geç Arkaik Dönem'de Assos'ta Aphrodite kültüne dair buluntular mezar kontekslerinde ele geçmiştir. Batı Nekropolis'te yer alan 87 No'lu mezarda ele geçen 13 adet kadın figürininden 4 tanesinin Aphrodite'ye ait olabileceği düşünülmektedir. Mezarın içerisindeki iskeletin cinsiyeti ve yaşı hakkında bilgiler bulunmamaktadır. Mezar konteksi, içerisindeki buluntularla birlikte MÖ 490-480 Geç Arkaik Dönem'e tarihlendirilmiştir (Clarke et al., 1902-1921). Kat. No. 19'da yer alan arkalıklı taht üzerinde oturan tanrıça, sol göğsü açık, ayaklara kadar uzanan khiton giyimli, sol kolu sol dizinin üzerinde vücudu ile paralel ve vücuduna yapışık, sağ elini dizden kırmış ve göğsünün orta kısmına doğru elinde çiçek, haşhaş tohumu ve nar olarak farklı görüşlerin olduğu bir nesne tutmaktadır. Elbise detayları düz çizgiler halinde işlenmiştir. Alnın üzerinde boncuk biçiminde olan saçlar şakaklardan kulak arkasına doğru toplanıp kulak arkasından iki bant halinde yanlardan göğüsler üzerine düşmektedir. 87 No'lu mezar konteksindeki ikinci örneğimiz olan Kat. No. 22'de yer alan oturan tanrıça betimi Kat. No. 19'dan farklı olarak elinde herhangi bir nesne tutmamakta olup, ayrıntıları daha az işlenmiştir. Arkalıklı bir tahtta oturur ve tahtın sağ kısmı kırıktır, iki eli dizlerinin üzerinde, ayaklara kadar uzanan khiton giyimli, yuvarlak ve belirgin göğüsler, el ve ayaklarda ayrıntı verilmemiştir. Saçlar alnın üzerinden şakaklardan devam eder fakat eserin yıpranmasından dolayı tam olarak görülmemektedir. Sivri başlıklıdır. Figürinin arka yüzü kabaca işlenmiştir.

Kat. No 19'un benzer örneği konteksi bilinmeyen İstanbul Arkeoloji Müzesi'ndeki Kat. No. 20 (Mendel, 1908: 165) ve Kat. No. 21'de yer alan eserlerdir (Tavukçu, 1999:

285, Kat. No. 17-18). Tanrıça Kat. No. 19'da olduğu gibi tahtta oturur ve sağ eliyle bir nesne tutar şekilde tasvir edilmiştir. Kat. No. 19, 20 ve 21'de yer alan örneklerin benzerleri Lesbos, Mytilene'de ve Smyrna'da karşımıza çıkmaktadır (Winter, 1903: 54, no.4). Opper, tahtta oturan tanrıça figürinlerinin başlığının Assos'a özgü olduğunu ve benzer örneklerinin Midilli Demeter Kutsal Alanı'nda olduğunu ve yayınlanmadığını belirtmektedir (Opper, 1993: 144). Winter ise Assos'a özgü kil ile yapılmış olan bu figürinlerin Smyrna'daki örneğin Assos'tan gitmiş olabileceğini belirtmektedir (Winter, 1903: LXII).

Kat. No. 23'te yer alan ayakta duran Aphrodite betiminin benzeri Frank Calvert koleksiyonunda yer alan Troas-Ovacık buluntusudur. Stilistik özelliklerinden dolayı Calvert koleksiyonunda yer alan figürin de MÖ 490-480'e tarihlendirilmiştir. Yassı bir altlık üzerinde ayakta duran, sol eli ile elbisesini tutan, sağ elini dirsekten göğüs arasına doğru bükerek nar tutmaktadır. Kaplan, elbiseden sarkan zig zag biçimindeki kıvrımların kırlangıç kuyruğu olarak adlandırılmakta olup Arkaik Dönem'deki en yaygın uygulama olduğunu belirtmektedir (Kaplan, 2009: 49) Assos örneğinde tanrıçanın başındaki sivri başlıktan dolayı birebir benzerlik göstermezler.

Geç Klasik Dönem'e gelindiğinde Batı Nekropolis'te 1995 yılı kazıları sırasında açığa çıkartılan M4 No'lu lahit mezarda toplamda 62 adet mezar hediyesi ele geçmiştir. Genç yetişkin bir kadın ve bir çocuğa ait olan 4 No'lu Mezar, içerisindeki buluntularla birlikte MÖ 4. yy.'ın ilk yarısına tarihlendirilmiştir (Ağtürk ve Arslan, 2015). Mezarda ele geçen 3 figürin Aphrodite'ye aittir. Ağtürk ve Arslan'a göre, kuş ya da kuğu üzerinde betimlenmiş olan Aphrodite Ourania (Kat. No. 28), keçi üzerine binmiş Aphrodite Pandemos (Kat. No. 29) ve olasılıkla yerel bir tip olabileceği düşünülen (Ağtürk ve Arslan, 2015) siren üzerine binmiş Aphrodite (Kat. No. 27), tanrıça Demeter ile birlikte mezarın sahibi olan yetişkin bir kadının koruyuculuğunu üstlenmiştir (Ağtürk ve Arslan, 2015).

Kat. No. 27'de dairesel bir kaide üzerinde, insan başlı ve kuş gövdeli figür üzerine yan binmiş olarak betimlenmiş ve arkasında taht olabilecek arkalık bulunan tanrıça betimi görülmektedir. Gövdesi kuş biçiminde, sağ ve solunda kapalı kanatları görülebilen, başı ise insan biçiminde betimlenmiş siren figürü görülmektedir. Tanrıça ise siren üzerinde yan olarak oturmuş, genital bölgesinin üzerinden ayaklara kadar uzanan khiton giyimli, ayaklarında sivri uçlu ayakkabı, vücudunun üst yarısı çıplak, göbek deliği ve yuvarlak göğüsleri belirgin, sağ eli dizinin üzerinde, sol eli ise sirenin üzerinde durmaktadır. Baş

sola doğru bakmaktadır ve yuvarlak çeneli, dolgun yanaklı ve burnu köşeli olarak betimlenmiştir.

Alnın üzerinden şakaklara inen bukleler kulakların üzerinden devam eder ve arkada bir topuz yapılmıştır. Topuzun üzeri sakkos ile örtülmüştür. Kat. No. 27'de yer alan figürünün aynı kalıptan çıkma fakat elle şekillendirilmede farklılıkları olan bir diğer figürde sirenin göğüsleri belirgin olup siren ve tanrıçanın baş kısmı karşıya bakmaktadır. Ağtürk ve Arslan, Aphrodite'nin harpy veya sirenlere bindiği bilinen bir tasvirinin olmadığını ve bu sebepten dolayı bu örneğin Aphrodite'nin temsili ise tanrıçanın ölüm yönünü vurgulayan yeni ve yerel bir tip olduğunu, buna bağlı olarak Doğu Yunanistan'da Aphrodite figürinleri üreten merkezler olduğunu ve bu merkezlerden birinin de Assos'ta olabileceğini aktarmaktadırlar (Ağtürk ve Arslan, 2015).

Kat. No. 28'de; Kat. No. 27 ile aynı ön kalıptan dökülmüş olup ayrıntıları el ile şekillendirilmiştir. Dairesel bir kaide üzerinde kanatları iki yanında toplanmış bir kuş durmaktadır. Kuş figürünün baş kısmı eksiktir ancak Kat. No. 27'deki kuşlardan farklı olarak çok uzun bir boynu vardır ve göğüsleri yoktur, kaz ya da kuğu betimi olduğunu göstermektedir. Kuğu veya kaz üzerine binen Tanrıça sakin ve klasik tarzdaki yüz ve saç stiline sahiptir. Başın arkasında sakkos kaplı topuz bulunmaktadır. Vücudunun alt yarısı giyimli ve sivri uçlu ayakkabıları görülmektedir. Gövdesi çıplaktır. Sol omzunun üzerine düşen ince ve uzun manto izleri görülmektedir. Ağtürk ve Arslan'a göre; Kat. No. 28, Aphrodite'nin doğuşu ve Aphrodite'nin kuğu veya kaz üzerine binmesini yansıtmaktadır. Tanrıçanın deniz kabuğundan çıktığını gösteren tipler MÖ 3. yy. ve sonrasındaki figürinlerde oldukça yaygındır (Winter, 1903: 202). İkinci tip olan Aphrodite'nin kuğu ya da kaz üzerine binmesi MÖ 5. yy. ile MÖ 2. yy. arasında terracotta figürinlerde yaygındır (Winter, 1903: 193). Kuğuya binen Aphrodite imgesi Yunan ikonografisinde MÖ 6. yy.'da ortaya çıkar ve tanrıçanın hyperboreiiden dönüşünü simgelemektedir. Böylece Aphrodite'nin gökselliğini temsil eden Aphrodite Ourania ismini yansıtmaktadır. MÖ 5. yy.'da Ourania sıfatı Aphrodite'yi hem cennet tanrıçası hem de Ouranos'un kopmuş testislerini çevreleyen deniz kabuğundan doğmuş olan tanrıça olarak simgelenmiş olabilir (Harrison, 1984: 382-383; Ağtürk ve Arslan, 1025). MÖ 5. yy. Atinası'nda, Aphrodite Ourania kültü çoğunlukta evlilik ve üremeye, özellikle de doğum ile ilişkilendirilmiştir (Breitenberger, 2007). Assos buluntusu olan Kat. No. 28 ile ilgili olarak Ağtürk ve Arslan, bir kuğu ya da kaz üzerine binmiş olan ikonografik betimin Aphrodite Ourania'yı

simgelediğini, Kat. No. 27 ile birlikte Aphrodite kültünün farklı yönlerini temsil etmiş olabileceğini aktarmaktadırlar (Ağtürk and Arslan, 2015).

Kat. No. 29'da, keçi üzerinde sağa doğru yan oturmuş Aphrodite figürünü çıplak ayaklıdır, üzerinde khiton ve sol kolunu kaplayan uzun bir manto görülmektedir. Sağ eliyle rüzgarda dalgalanıyormuş gibi görünen mantosunun bir köşesini tutmaktadır. Sol eli mantonun altındadır. Başındaki yüksek diademin altında alnın üzerinde birkaç kıvrıkcık bukle yapılmış olup arkada topuz ile sonlandırılmıştır. Sağ elinin parmak uçları kırıktır. Keçinin ayakları korunmamıştır. Keçinin yüzü ayrıntılı olarak işlenmiştir. Ağtürk ve Arslan'a göre, her iki yanaktaki küpe benzeri uzantılar dişi keçi olduğunu göstermektedir. Dişi keçiye binen tanrıça ikonografisi, kültleri doğum ve doğurganlık ile ilgili olan Aphrodite Pandemos ya da Ourania ile ilgilidir. Keçiye binen Aphrodite betimlemesi, MÖ 4. yy'ın başlarından itibaren heykel, pişmiş toprak ve değerli taş işlemlerindeki çeşitli örneklerden bilinmektedir. Pausanias'ın aktardığına göre; Theseus, Girit'e gitmeye hazırlanırken, bir dişi keçiyi kurban etti. Aphrodite Pandemos'un Elis'teki tapınağında keçiye binen tanrıça olarak betimlendiği Skopas'ın bronz heykelinden bilinmektedir (Paus. *Description of Greece*, VI.XXV.1). Kat. No. 29'da yer alan keçiye binen tanrıça figürünü ile ilgili olarak Ağtürk ve Arslan, dişi keçi vurgusunun Aphrodite'nin Assos'taki doğurganlık ve annelik kültü ile ilişkili olduğunu aktarmaktadırlar. Grup olarak incelediklerinde ise Mezar 4 figürinleri arasında yer alan tüm binici tanrıçaların bereket kültleriyle ilişkilendirmektedirler (Ağtürk ve Arslan, 2015: 40).

Tavukçu'nun üzerindeki himationu iki eliyle açarak göğüslerini açığa çıkarmasından dolayı Aphrodite olarak ele aldığı Kat. No. 30'da yer alan örnek ile birlikte Kat. No. 31'de bulunan figürin aynı mezarda ele geçmiştir. Stilistik özelliklerinden dolayı Tavukçu figürünü MÖ 5. yy.'ın 2. yarısına tarihlendirmiştir (Tavukçu, 20: 77). Mezar 9'da 2 adet Aphrodite figürünü ile birlikte ele geçen diğer buluntular; 1 adet bronz Ayna, 1 adet bronz sikke, 1 Nike figürünü, 1 erkek figürünü, 1 sikke, 1 demir yüzük, 1 çividir. Kat. No. 30 ve 31'deki örneklerin benzer örneği yine Assos Batı Nekropolis CIX 23 No'lu mezarda da ele geçmiştir ve mezar konteksi 5. yy.'ın sonlarına tarihlendirilmiştir (Stupperich, 1990: 22).

MÖ 4. yy.'ın ikinci yarısına tarihlendirilen Kat. No. 25'te yer alan figüründe Aphrodite kayalığa uzanmış, Eros ve Psyche ile tasvir edilmiştir. Tanrıçanın, sol ayağı dikdörtgen küçük bir basamak üzerinde, sağ ayağı kayalık üzerinde, sol elini kayaya

yaslarken vücudunun ağırlığını soluna vermiş ve vücudunun üst yarısı sola doğru eğim kazanmıştır. Vücudu çıplak olup omzundan başlayan örtünün üzerine oturmakta ve bacak arasından geçerek yere uzanmaktadır. Sağ yanında boyu ana figüre göre küçük işlenmiş ayakta duran ve iki eliyle yukarı tanrıçanın başına doğru örtü tutan Eros figürü yer almaktadır. Tavukçu'ya göre sağ yanında örtüyü tutan Psyche yer almaktadır fakat korunmamıştır. Aphrodite'nin sağında omzunun üzerinde tympanion görülmektedir. Bu kompozisyonun benzer örneği Larissa'da görülmektedir (Schefold, 1933: 158). Tavukçu, karşılaştırmalı örneklerle eseri MÖ 4. yy.'ın ikinci yarısına tarihlemiştir (Tavukçu, 1999: 60). Troas Bölgesi'nde benzer örnek bulunmamaktadır.

Helenistik Dönem'de Troas Bölgesi'nde birçok kentte bulunmuş olan tanrıçanın oturan, kolsuz, çıplak figürinlerinden Assos'ta da bulunmaktadır. 1989 Yılı'nda Nekropolis'te CI Açması'nda yüzeyde ele geçen oturan, çıplak ve kolsuz Aphrodite figürinin başı ve diz altı eksiktir. Mrogenda, oturan figürün için MÖ 2. yy. ile 1. yy. tarih aralığını vermiştir (Mrogenda, 1990: 36). Kat. No. 24'te yer alan örnek ise başından itibaren dize kadar korunmuş, çıplak ve kolsuz tanrıça figürinidir. Figürinin yüzeyi aşınmış olup yüz hatları belirgin değildir. Bacakları birbirine bitişik, kolsuz, karnında diğer oturan figürinlerde görülen katlanma izleri yoktur, göğüsleri bitişik ve küçüktür, boynu kısa ve kalın, başı hafif kendi soluna eğiktir. Saçı alnın üzerinden ikiye ayrılmış ve şakaklarda dışa doğru taranarak kulak üzerinden enseye doğru devam eder ve başının tepesinde fiyonk ile son bulur. Benzeri mezar buluntusu olarak Selanik Arkeoloji Müzesi'nde (Adam Veleni, vd., 2017: 271) MÖ 1. yy.'a tarihlendirilmiş ve yine yakın benzeri Ainos'ta tanrıçanın nekropolisteki kült alanından ele geçmiştir (Köse, 1999: 26, MÖ 1. yy.). Troas Bölgesi'nde en yakın benzeri Antandros'ta (Kat. No. 13) bulunmaktadır.

Assos'ta 1882 yılında kazısı yapılmış olan Roma Hamamı, kentin güneyinde, Güney Stoa ve Tiyatro arasında yer almaktadır (Arslan ve Böhlendorf, 2014: 95). Kazılarda farklı zamanlarda ve 6 parça halinde ele geçen mermer yapı kitabesinde (Kat. No. 26) hamamın MÖ 1. yy.'ın sonu MS. 1. yy.'ın başlarında Lollia Antiochis tarafından yapıldığını ve Aphrodite Ioulia'ya ve halka adadığını öğrenmekteyiz (Merkelbach, 1976: 39). Julio-Claudian kadınlarının tanrıçalarla ilişkilendirilmesinden örnek olan Kat. No. 26'da Augustus'un kızı Julia'nın Aphrodite-Venüs Genetrix ile ilişkilendirildiği görülür.

4.6.1. Assos Liman Üstü Kutsal Alan

Assos'ta 2021 yılında yapılan araştırmalar sonucunda kentin güney surlarına bitişik, limana bakan yamaçta bir kutsal alan açığa çıkmıştır. Kutsal alan, limana hakim bir konumda ve yamacın kenarında yer almaktadır (şekil 12-13).

şekil 12. Assos Liman Üstü Kutsal Alan'ın havadan görünümü (Assos Kazı Arşivi).

Kutsal Alan'da yüzeyde görülebilen duvar izleri kazı çalışmalarıyla tamamen belirgin hale getirilmiştir. Doğu-batı doğrultulu polygonal duvar, duvarın güneyinde ve duvarı dik olarak kesen belirli aralıklarla yapılmış olan yaklaşık 1 m uzunluğunda payanda benzeri çıkıntılar görülmektedir. Bu polygonal duvarın dikdörtgen bir yapının kuzey kanadını oluşturduğu anlaşılmıştır. Dikdörtgen mekanın üzerinde yer alan bir başka yapının 1960'lı yıllarda gözetleme kulesi olarak kullanım gördüğü tespit edilmiştir. Yine dikdörtgen yapının kuzeydoğu köşesinde, derin vadinin kenarında küçük bir dikdörtgen yapı daha açığa çıkmıştır. Bu yapının üzerinde ve etrafında özellikle derin vadinin içlerinde çok sayıda terracottanın ele geçmesi bu alanın sunak olabileceğini düşündürmektedir.

şekil 13. Kutsal Alan'ın Havadan Görünümü (Assos Kazı Arşivi).

Kutsal alanda yapılan çalışmalarda çok sayıda terracotta ele geçmiştir. Yoğunluğu oluşturan buluntu grubu badem gözlü kadın yüzlerinin betimlendiği masklardır (Şekil 14). Troas Bölgesi'nde mezar buluntularında en fazla betimlenen tanrıçanın yeraltı ile ilişkisinden dolayı Demeter-Kore olduğunu Tavukçu'dan öğrenmekteyiz. Betimlerinin çoğu mask şeklinde yapılmış olup, masklar Klasik Dönem'den sonra görülmemektedir. MÖ 7. yy.'dan beri bilinen ve MÖ 5. yy.'da Attika'da yaygınlaşan bu masklar Troas Bölgesi'nde Klasik Dönem'in ortalarına kadar belgelenebilmiştir. Tavukçu, ölü tapınımı ile ilgili bu kültün Klasik Dönem'in ortalarından sonra Aphrodite ile özdeşleşmesi sonucu tamamen ortadan kalktığını düşünmektedir (Tavukçu, 1999:20). Kaplan ise Arkaik ve Klasik Dönem'de yaygın olarak görülen Demeter-Kore betimlemelerinin sonraki dönemlerde görülmemesinin sebebi olarak Troas Bölgesi'nin Helenistik Dönem'de Anadolu, Aiol ve İon Bölgesi ile ilişkileri sonucunda Attik figürlerin azalması olarak yorumlamış olup Demeter'in Aphrodite özdeşleştiğini düşünmektedir (Kaplan, 2009: 169).

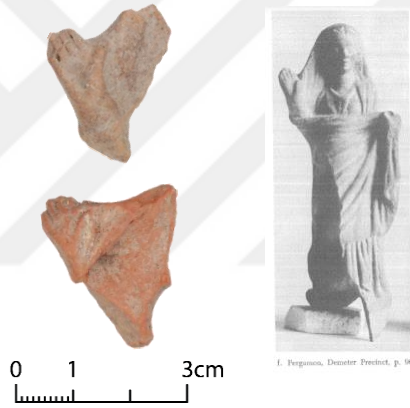
Şekil 14. Kutsal Alan'da ele geçen protom, mask ve pinax örnekleri (Assos Kazı Arşivi).

Şekil 15. Assos Liman Üstü Kutsal Alan'da ele geçen Hydrophoros örneği (Assos Kazı Arşivi).

Ele geçen bir diğer buluntu grubu ise başının üzerinde hydria taşıyan kadın betimleridir (Şekil 15). “Hydrophoros” adı verilen bu figürinler genellikle Demeter kutsal alanlarında görülmektedir. En yakın örneği Troas Bölgesi’nde Neandreia’da ele geçmiştir (Filgers and Matern, 1996: 83). Assos’ta ele geçen örnekleri de vardır (Winter, 1903: 157, no.9). MÖ erken 4. yy. ile geç 5. yy. arası Halikarnassos (Higgins, 1970: 118-123), MÖ geç 5.yüzyıl Rhodos (Higgins, 1970: 354), Erken 5. yy. Athens (Higgins, 1970: 175), Sparta, Eleusis, Tiryns, Lokris (Winter, 1903: 157-159) gibi birçok yerde örnekleri bulunmaktadır. Hydrophoros, Demeter dışında Athena, Artemis, Hera’ya ait kutsal alanlarda da ele geçmiştir.

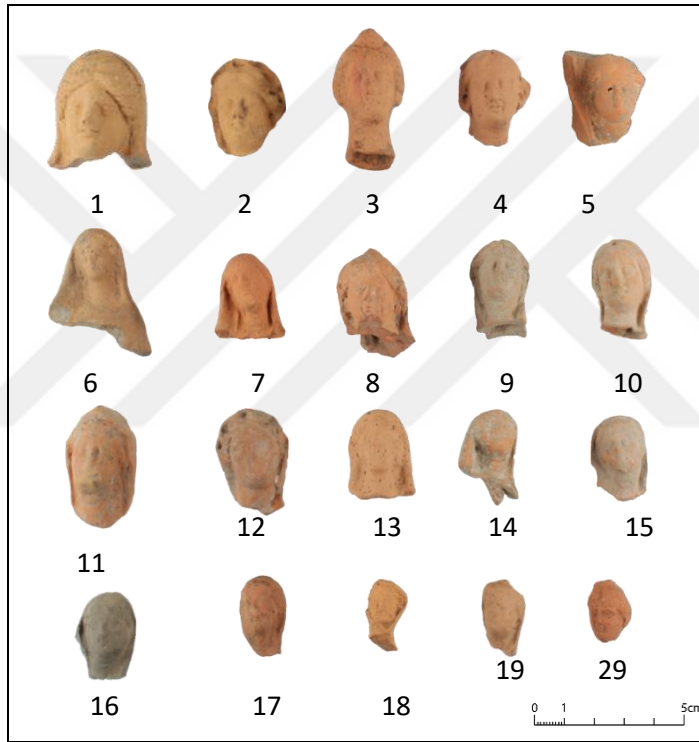
Pergamon’daki Demeter figüriniyle benzerlik gösteren el figürinleri de kutsal alan çevresinde ele geçen buluntulardandır (Şekil 16).

Şekil 16. Assos Kutsal Alan’da ele geçen el parçası figürinler (solda) (Assos Kazı Arşivi), Pergamon, Demeter (sağda) (Burr-Thompson, 1963: LXII,f).

Kutsal Alan’ın çevresinden gelen figürinlerin büyük bir bölümü kadın betimleridir (Şekil 17). Kadın betimlerinin yanısıra yayınlarda genellikle tapınak oğlanı olarak tanımlanan simit başlıklı genç erkek figürleri de görülmektedir. Bunun yanısıra genç adamları temsil edebilecek figürinler de görülmektedir. Konu kapsamına dahil edilmemişlerdir. Şekil 17’de 18 No’lu başı örtülü figürin Arsinoe yüz tipini yansıtmaktadır. Burr-Thompson’a göre yuvarlak küçük çene, yuvarlak alın ve ince ve uzun burun Arsinoe tipinin karakteristik özelliği olup benzer örnekleriyle genellikle MÖ erken 2. yy. ya da MÖ 2. yy.’a tarihlenmektedir (Burr-Thompson, 1963: 171). Bir diğer benzer örneği Malkara’da Kermeyan Köyü’nde bulunup Tekirdağ Arkeoloji ve Etnografya Müzesi envanterine satın alma yoluyla kazandırılan figürindir (Güçlü, 2006: 49). Arsinoe’nin Aphrodite ile

ilişkisinden MÖ 3. yy.'a ait birçok antik kaynakta söz edilmektedir. Bunların en ünlüsü Arsinoe-Aphrodite kültürünü doğrulayan Callimachus'un "Coma Berenices: Orign" adlı eseridir (Catull. 66.54.58; Fulinska, 2012: 142), bir diğer eser ise Theocritus'un "Adoniazousai" isimli eseridir (Fulinska, 2012: 142). Mısır'ın, Yunan-Makedon Ptolemaik Kraliçesi olan ve ölümünden sonra tanrısallaştırılan II. Arsinoe hem tek başına, hem de erkek kardeşi II. Ptolemy ile birlikte tapınım görmüştür. Posidippus, Arsinoe'ye Kypris sıfatını verir, Arsinoe Aphrodite Philadelphus adını verir ve yine tanrıça Aphrodite'nin sıfatı olan Euploia'yı kullanmaktadır (Fulinska, 2012: 142).

Şekil 17. Kutsal Alan'da ele geçen pişmiş toprak kadın başı figürinler (Assos Kazı Arşivi).

Şekil 17'de yer alan 14 No'lu başı örtülü, yuvarlak yüzlü, boynun iki kat halinde boğumlu olan kadın başı figürinin benzer örneği Troya'da bulunmaktadır. Burr-Thompson, Kat. No. 76'da yer alan Troya buluntusu figürünü tapınanlar adı altında incelemiş olup stilistik özelliklerinden dolayı MÖ 3. yy.'ın sonlarına tarihlemiştir (Burr-Thompson, 1963: 99).

Kat. No. 33'te (aynı zamanda Şekil 17, No. 3) yer alan figürinin Knidoslu Aphrodite tipini yansıttığı düşünülmektedir. Baş ve boyun kısmı korunmuş olan figürinde

alının ortasında toplanmış noduslu saç, şakaklardan kulak üzerine kadar dışa burğu biçiminde taranmış ve ensede topuz yapılarak sonlandırılmıştır. Kulak üzerindeki saçların hemen altında iri top biçimindeki küpeleri bulunmaktadır. Boynu Geç Helenistik Dönem'in boyun yapısını andırır biçimde uzundur. Nodus saç stili MÖ 40'ta Augustus'un kızkardeşi ve Marcus Antonius'un 4. karısı olan Octavia'nın betimlendiği sikkelerde görülmektedir. Töpperwein, noduslu saç stilinin Batı Anadolu'da daha geç dönemde kullanıldığını söylemektedir (Töpperwein, 1976: 82-83). İnan ise noduslu tipin Claduislar Dönemi'ne tarihlenen kadın portrelerinde, Livia ve Octavia'da kullanıldığını aktarmaktadır (İnan, 1970:60). Benzer örneği, Selanik Arkeoloji Müzesi'nde olan Liti Demeter Kutsal Alanı'nda 1936 yılında bulunmuştur. Demeter'in doğurganlığın, evliliğin, çocukların ve şehrin koruyucusu gibi özellikleri nedeniyle Liti tapınağında Aphrodite'ye tapınıldığı aktarılmaktadır (Adam Veleni, vd., 2017: 225). Liti Kutsal Alanı'nda ele geçen figür ile saç yapısı küçük farklılıklarla ayrılmaktadır. Kat. No. 33'te yer alan Assos örneğinde alnın ortasındaki toplanmış noduslu saç top biçimindedir, Liti örneğinde ise noduslu saç alnın ortasında kabartılarak oluşturulmuştur. İri top küpeler ve uzun boyun her iki örnekte de vardır. Liti örneğinde tanrıçanın başı hafif kendi soluna eğiktir, Assos örneğinde başındaki eğiklik belirgin değildir. Selanik örneğinin Liti Demeter Kutsal Alanı'nda bulunmuş olması Assos örneği ile benzerlik açısından önemlidir. Liti örneği, MS 1. yy.'a tarihlenmektedir. Uzun boynu ve iri küpeleriyle bir başka Knidos Aphroditesi örneği yine Selanik Arkeoloji Müzesi'nde (Adam Veleni, vd., 2017: 276) bulunmaktadır. Mezar konteksi içinde ele geçmiş olan figürünün Assos örneği ile uzun boyun, eğik olmayan karşıya bakan başı ve Aphrodite'nin genel özelliği olan iri top biçiminde olan küpeleriyle benzerdir. Bu örnekte de alnın ortasında kabartılarak oluşturulmuş saç yapısıyla Assos örneği farklılık göstermektedir. MS 1. yy. sonu 2. yy. başlarına tarihlenir.

Kat. No. 32'de yer alan sivri başlıklı kadın başı figürünü, Kutsal Alan'ın doğusundaki derin vadide ele geçmiştir. Kat. No. 19-23'teki Geç Arkaik Dönem'e tarihlenen figürinlerle büyük benzerlik taşımaktadır. Kat. No. 32, Kutsal Alan'da ele geçen en erken buluntu olmakla birlikte benzer örnekleri tanrıça Aphrodite'yi tasvir etmektedirler. Sadece baş kısmının korunmuş olması Aphrodite kimliği için yeterli olmasa da Kutsal Alan çevresinde ele geçen erken bir örnek olması açısından önemlidir.

Pausanias'ın aktardığına göre; Knidoslular Aphrodite'yi çok büyük bir şerefle anarlar ve tanrıçanın mabetlerine sahiptirler; en eskisi ona göre Doritis, sonraki yaşı Acraea, en yenisi ise genellikle erkekler tarafından Knidoslu, yani Knidosluların kendileri

tarafından Euploia (adil yolculuk) olarak adlandırılan Aphrodite'dir (Paus. *Description of Greece*, I.5). Aphrodite, Euploia epitheti ile balıkçıların rehberi, tüccarlar ve gezginler ile ilişkilendirilmektedir (Greaves, 2004: 30). Kyzikos'ta tanrıçanın kültü Poseidon ile ortaktır. Miletos kolonilerinde Aphrodite kültürünün oldukça popüler olduğunu ve tanrıçanın sıfatlarının genellikle deniz ile ilgili olduğu bilinmektedir (Eren, 2019). Kutsal alanın konumu deniz ile olan ilişkiyi göstermektedir. Denizaşırı seyahatlerle ilişkilendirilebilecek nesnelere bol miktarda sunulmuş olması denizaşırı yolculukların güvenli geçmesi isteği ile ilgili olmalıdır (Eren, 2015). Halikarnassos, Mylasa ve Kaunos'ta da tanrıçaya deniz ve liman tanrıçası olarak Euploia epitheti ile tapınım yapıldığını biliyoruz (Durna, 2009: 5). Dion Demeter Kutsal Alanı'nda Demeter-Aphrodite'nin birlikte tapınımı ile ilgili olarak Palaiomyli Styliani, Aphrodite'nin kithonik görünümdeki Persephone ile birleştirildiğini aktarmaktadır. Lete, Pella ve Locri, Demeter ve Aphrodite'nin birlikte tapınım gördüğü diğer kutsal alanlardır (Palaiomyli Styliani, 2021: 22). Assos Liman Üstü Kutsal Alan'ı Demeter'in Aphrodite ile paylaşıp paylaşmadığını söyleyebilmek şimdilik zor olsa da en azından düşünülebilir.

4.7. Çan-Dumanköy Tümülüsü

Çanakkale ilinin Çan ilçesine bağlı Duman köyü sınırları içerisinde yer alan (Şekil 1) Çan-Dumanköy Tümülüsü içinde ele geçen, çalışma kapsamına dahil edilen dört adet pişmiş toprak figürin yer almaktadır. Kat. No. 34'te yer alan oturan, "V" biçiminde kithon giyimli Oriental Aphrodite, başında taç, sol kolu vücuduna bitişik, sağ eli ise göğsünün arasında bir nesne tutar biçimde betimlenmiştir. Tavukçu tarafından figürin, MÖ 1. yy. 'ın ikinci yarısına tarihlendirilmiştir (Tavukçu, 1999: 64, Kat. No. 24). Kat. No. 35'te yer alan örnek ise çıplak, kolsuz ve oturan Oriental Aphrodite tipindedir, MÖ 1. yy. ortalarına tarihlendirilmiştir. Benzer örnekleri Troas Bölgesi'nde Ilion (Burr-Thompson, 1963: XVII, 58 1:1), Tavolia (Kaplan, 2009: Levha 11, Kat. No 39) Antandros'ta (Küçük, 2022: 350) görülmektedir. Kat. No. 36'da yer alan örnekte tanrıça yarı giyimli ve yanındaki hermeye yaslanmaktadır. MÖ 2. yy.'ın son çeyreğine (Tavukçu, 1999: 82, Kat. No. 44) tarihlendirilen figürinin Troas Bölgesi'nde benzeri bulunmamakla birlikte en yakın örnekleri Boetia (Higgins, 1969: 237), Myrina (Higgins, 1967: 115), Tanagra (Paul, 1950: 35), Pergamon'da (Töpperwein, 1976: 54) görülür. Kat. No. 37'de başında çiçekli büyük

ve geniş bir taç bulunan, yarı giyimli ve sütuna yaslanmış tanrıça figürini Tavukçu tarafından MÖ 2. yy.'a tarihlendirilmiştir (Tavukçu, 1999: 80, Kat. No. 43).

4.8. Dardanos Tümülüsü

Dardanos Tümülüsü, Troas Bölgesi'nin batı ucunda; Çanakkale ili Dardanos ilçesinde ve Akça Tepesi'nin batı yamacında, deniz seviyesinden 25 m yükseklikte (Sevinç ve Treister, 2003: 217) yer almaktadır (Şekil 1). 1959 yılında Çanakkale Çimento Fabrikası için su deposu yapımı sırasında tesadüfen keşfedilmiştir. İlk kazılar yine 1959 yılında İstanbul Arkeoloji Müzeleri tarafından gerçekleştirilmiştir. 1989 yılında ek kurtarma kazıları ve restorasyon çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Tümülüs; dromos, ön oda ve mezar odası olarak üç ana bölümden oluşmaktadır (Duyuran, 1960: 10). Duvardaki yazıtlar tümülüsün MÖ 6. yy.'ın sonlarında Dardanoslu Skamandrios adında kentin önde gelen bir kişi tarafından yaptırıldığını ya da Skamandros adına yaptırıldığını aktarmaktadır. Muhtemelen MS 1. ya da MS 2. yy.'a ait olan son gömüden sonra dromos girişi iri taş bloklarla kapatılmış, dış yüzü moloz ve toprakla kapatılmıştır. Ana mekanda arka ve yan duvarlar boyunca yerleştirilmiş üç adet taş *kline* vardı. Kazı sırasında 42 kafatası tespit edilmiş ve cesetler bu klineler üzerinde yan yana veya üst üste açıkça yerleştirilmiştir. Mezarda ayrıca bir *ossuary*-kemik saklama kabı ve bronz kremasyon çömlekleri de bulunmuştur. Pişmiş toprak figürinler, kandiller, parfüm şişeleri, alabastron, yünlü elbise parçaları, kemik düğmeler, deri sandaletlerin tabanları, sepetler, ahşap müzik aletleri ve mobilya parçaları da dahil olmak üzere yaklaşık 470 mezar hediyesi açığa çıkmıştır. Buluntuların tarihlenmesinden gömülerin yaklaşık dörtte birinin MÖ 4. yy.'ın sonları ile MÖ 3. yy.'ın başlarında gerçekleştiğini göstermektedir. Önemli buluntular arasında yazıtlı bronz kaplar ve MÖ 77'de Ilion'daki Panathenia Festivali'nde Dardanos'u temsil eden Herodes'in oğlu Herakleides'e ait olabilecek urne yer almaktadır (Sevinç ve Treister, 2003).

Aphrodite'nin ölü kültüne yönelik tapınımı, Dardanos Tümülüsü'nden ele geçen tanrıçaya ait 5 adet pişmiş toprak figürin ve 1 adet kaseli büst ile kanıtlanmaktadır. Kat. No. 38'de yer alan büst biçiminde işlenmiş olan tanrıçanın; yüzü geniş, yanakları dolgun, çenesi yuvarlak betimlenmiş, saçları alnın ortasından

ikiye ayrılmış ve kulak üzerinden enseye ve omuzlara kadar iki tutam halinde inmektedir. Başında çiçek ve yapraklardan geniş bir taç, tacın üzerinde ise kase bulunmaktadır. Tavukçu, kaseli büstün birebir örneğinin olmadığını, Halikarnassos (Higgins, 1969: 128) ve Domuztepe’de (Çambel, vd., 1995: 23-24) benzerlik gösteren iki örneğin olduğunu aktarmaktadır (Tavukçu, 1999: 101). Kaseli büst örneğimiz Tavukçu tarafından MÖ 2. yy.’a tarihlendirilmiştir (Tavukçu, 1999: 101).

Kat. No. 39’da yer alan örneğimiz Praxiteles’in en ünlü eserlerinden biri olan MÖ 4. yy.’da yapılmış Knidos Aphroditesi’nin pişmiş toprak kopyasıdır. Praxiteles, biri giyimli biri de çıplak olmak üzere iki Aphrodite heykeli yapar. Kos halkı giyimli olan heykeli alır. Çıplak heykeli ise Knidoslular alır ve böylece tarihteki ilk çıplak Aphrodite heykeli Knidos Adası’ndaki Euploia Tapınağı’na gemicileri selamlamak üzere konulur (Boardman, 2014: 54; Başaran, 1989: 103). Banyoya girerken ya da banyodan çıkarken, çıplak bir şekilde yakalanan ve utanmış halde betimlenen tanrıçanın ilk çıplak yontusu oldukça ilgi uyandırmıştır. Plinius’tan, gemicilerin tanrıçanın bu heykelini görmek için Knidos’a gittiğini öğrenmekteyiz (Plin. *HN*. 36.33). Athenaeus’un aktardığına göre Praxiteles heykelin gövdesini Phryne’i model alarak, başını ise Kratine’yi model alarak yapmıştır (Ath. *Deip.* 3.59; Corso, 1999: 93). Antik kaynaklarda II. Nikomedes’in Knidoslular’ın borçları karşılığında heykeli istediği fakat Knidoslular’ın heykeli vermekten kaçınarak borçlarını ödedikleri geçmektedir (Plin. *HN*. 36.32-38; Başaran 1998: 228; Tavukçu, 2005: 46; Kasapoğlu, 2015: 88). Helenistik Dönem’de oldukça ünlü Knidos Aphroditesi’nin birçok kopyası yapılmıştır.

Kat. No. 39’daki Knidos Aphroditesi’nin sol ayak topuğu yukarı kalkık, parmaklar yere basar biçimde, diz öne doğru kırılmış, dizin kırılmasıyla kalça sağına doğru kaymış, düz duran sağ bacak ise kalçadan kendi sağına doğru kayarak vücuda “S” hareketiyle yumuşaklık kazandırmıştır. Sol el genital bölgeyi kapatarak pudica tipini yansıtırken, sağ kol dirsekten sağa doğru kırılmış ve elinde ayna tutmaktadır. Vücudu tamamen çıplak, genital bölgesi “V” biçiminde, göbek deliği belirgin, göğüsler yuvarlak, kalkık ve ayırık, boynunda kolye, omuzlardan inen ve göğüs arasında birleşerek göbek deliğinin hemen üzerinden yeniden ayrılıp arkaya doğru devam eden kastula bulunmaktadır. Sol kolunda ve sol bacağında yılan biçimli spiraller bulunur. Sağ kolunda, belirli aralıklı dikdörtgen şeritler içerisinde “X” motifli pazubent, sağ bileğinin üzerinde ise

burgu biçiminde halhal bulunmaktadır. Başı sola doğru bakmakta ve hafif sola eğiktir. Minyon ve yuvarlak yüzlü, iri ve küçük dudaklı, burnu belirgin ve kırık, kaşları siyah boyalı ve yay biçiminde, gözleri ise sabit bir noktaya bakar şekildedir, yüzünde Praksiteles eserlerinde görülen tatlı bir etos hakimdir. Saçlar alnın ortasında ikiye ayrılmış, dışa doğru geniş burgu biçiminde taranarak kulaklara doğru iner ve kulakların altından arkaya doğru devam ederek ensede topuz ile sonlandırılmıştır. Saçı siyah boyalı, takıları kırmızı boyalı ve altın yaldızlıdır. Sağ bacağının kenarında amphora bulunmaktadır. Amphoranın ön yüzünde silik konsantrik daireler görülmektedir. Figürinin ön yüzünde ayrıntılı olarak işlenmiş olan takılar arka yüzde gövdeye yapıştırılarak sonlandırılmıştır. Eser, Tavukçu tarafından MÖ 1. yy.'ın ilk yarısına tarihlendirilmiştir (Tavukçu, 1999: 87).

Kat. No. 40'ta yer alan Yaslanan Aphrodite tipindeki figürin, sol eliyle sütunu tutup sağ eliyle de eğilip topuğunu tutması açısından farklıdır. Dikdörtgen bir altlık üzerinde ayakta duran, çıplak Aphrodite'nin başında stephane ve stephane üzerinden inen mantosu omuzlarından kollarına doğru iner ve solda yere doğru kıvrımlı bir şekilde uzanır. Saçları alnın ortasından ikiye ayrılarak burgu biçiminde kulak üzerinden enseye doğru iner, yüz hatları belirgin değildir, göğüslerinin arasında birleşip omuzlara ve bel hizasına doğru genişleyen kastula izleri görülür. Tanrıça sağ dizini yukarı ve öne doğru çekerek sağ eliyle topuğuna dokunmaktadır. Sol eliyle de solunda duran sütuna yaslanmaktadır. Sütun üzerinde oinochoe vardır. Tavukçu, eseri karşılaştırmalı örneklerle MÖ erken 1. yy.'a tarihlendirmiştir (Tavukçu, 1999: 86).

Kat. No. 41'de bir önceki örnekte olduğu gibi Yaslanan Aphrodite tipinde pişmiş toprak figürin Tavukçu tarafından MÖ erken 1. yy.'a tarihlendirilmiştir (Tavukçu, 1999: 84). Dikdörtgen bir altlık üzerinde solunda bulunan sütuna yaslanan tanrıça çıplak olarak betimlenmiştir. Başında stephane, stephanenin arkasından inen mantosunu, sağ elini dirsekten yukarı doğru bükerek tutmaktadır. Yelpaze şeklinde açılan manto, genital bölgenin alt kısmından başlayarak bacaklarını tamamen örtmektedir. Tanrıça'nın solunda Eros yer almaktadır.

Kat. No. 42'de yer alan örneğin benzerleri Myrina'da görülmektedir. Oriental Aphrodite'nin bir formu ve oyuncak bebek olarak tanımlanmıştır (Delivorrias vd., 1984: no. 801). Tanrıçanın başında yüksek bir stephane ve "V" biçimindeki khitonu ile oturur biçimde betimlenmiştir. Troas Bölgesi'nde yüksek stephanesi ile birebir benzeri olmamakla birlikte "V" biçiminde khiton giyimli, oturan ve kolsuz biçimde benzerleri

Apollon Smintheion Nekropolisi (Öztepe, 1991: Kat. No. 1; Öztepe, 2003: No. 3), Antandros (Küçük, 2022: 359, Kat. No. 54), Assos (MFA 84,168) ve aynı mezar içerisinde Kat. No. 43'te yer alan örnek bulunmaktadır.

Tavukçu tarafında MÖ 1. yy. başlarına tarihlendirilen (Tavukçu, 1999: 63-64) örnekte Oriental Aphrodite tipindeki figürün "V" biçiminde khiton giyimli, taht veya tabure olmadan oturmakta ve kol ekleme delikleri bulunmaktadır.

Sonuç olarak Dardanos Tümülüsü'nde MÖ 1. yy.'ın başlarına tarihlenen 2 Oriental Aphrodite Tipi, 2 adet sütuna ve hermeye Yaslanan Aphrodite Tipi (Kat. No. 40-41) ve 1 adet Knidos Aphroditesi (Kat. No. 39) bulunmaktadır.

4.9. İda Dağı

İlyada'da sıkça geçen ve Homeros'un kaynağı bol olarak bahsettiği (Hom. *Iliada*, 14.285, 20.220) İda Dağı, Edremit Körfezi'nin kuzeyinden başlayarak Biga Yarımadası boyunca doğu-batı doğrultuda devam eden dağ silsilesidir (Şekil 1). Diodorus, dağın adını Girit kralı Melisseus'un kızı İda'dan aldığını söyleyenler olduğunu aktarır (D.S. 17.7). Antik kaynaklarda birçok mitolojiye konu olan İda Dağı'nda Aphrodite'nin dahil olduğu iki mitosu vardır. Bunlardan biri Aphrodite'nin İda Dağı'ndaki çoban Ankhises'e aşık olması, diğeri ise Troya Savaşı'nı başlatacak olan üç güzeller yarışmasıdır.

Aphrodite, tanrılara ölümlü kadınlarla yatmak için arzu vererek daha sonra onlarla alay eder ve Zeus, Aphrodite'den öç almak için tanrıçayı Ankhises'e aşık eder. O sırada Ankhises İda Dağı'nın sarp tepelerinde sürüsünü otlatmaktadır (Hymn. *Aph.* 6.45-50). Aphrodite, İda Dağı'nda Ankhises'i görür görmez aşık olur ve Paphos'taki tütsü kokulu sunağına giderek kharitler tarafından yıkanır ve güzel kokular sürünür. Altın elbise ve altın takılarla süslenerek İda Dağı'na geri döner. İda Dağı'nda tanrıçayı kurtlar, aslanlar, ayılar ve leoparlar takip eder. Tanrıça, Ankhises'in çadırına doğru gider. Ankhises tanrıçayı görünce ondan Troyalıların arasında seçkin bir yere sahip olma ve uzun bir ömür diler. Aphrodite ise tanrıça olmadığını söyleyerek Ankhises'i kandırır (Hymn. *Aph.* 6.121). Otreus'un kızı Frig prensesi olduğunu, Artemis festivali sırasında Hermes'in onu kaçırdığını, Ankhises'in karısı olup ona çocuklar vereceğini söylediğini söyler. Ankhises tanrıçaya inanır, ayı ve aslan postundan yatağa uzanarak sevişirler. Daha sonra Ankhises

uykuya dalar, Aphrodite tanrıça görünümüne dönerek Ankhises'i uyandırır ve Ankhises korkarak tanrıçadan merhamet diler. Ona bir şey yapmayacağını, Aeneas adında oğulları olacağını ve kral olacağını söyler (Hymn. *Aph.* 6.45-200). Homeric Hymn to Aphrodite'de ayrıntılı bir şekilde anlatılan bu efsane sonunda Ankhises, sarhoşken tanrıça ile seviştiğini anlatarak övünmesiyle tanrıçanın gazabına uğrar. Başka bir anlatıya göre de tanrıçayı çıplak görmesinin sonucu olarak tanrılar tarafından kör edilir (Kerenyi, 2020: 73). Ankhises ve Aphrodite'nin birleşmesinden Romalıların atası olacak oğlu Aeneas dünyaya gelir.

Olympos'ta gerçekleştirilen Peleus ve Thetis'in düğününe davet edilmeyen nifak tanrıçası Eris, altın bir elmayı üzerine "en güzele," yazarak ortaya atar. Athena, Hera ve Aphrodite arasında elmayı kimin alacağına dair tartışma çıkar. Zeus bu durumu görünce Hermes'i tanrıçaların önüne katarak İda Dağı'ndaki çoban Paris'in yanına gönderir. İda Dağı'nda gerçekleştirilen bu güzellik yarışmasında Aphrodite, Paris'e onu birinci seçmesi halinde dünyanın en güzel kadınının aşkını vereceğini söyler. Athena, savaşta sonsuz başarı ve akıl teklif eder, Hera ise Asya krallığını teklif etmiştir (Erhat, 1996: 237-238). Paris, altın elmayı Aphrodite'ye vererek Helene'nin aşkını alır ve on yıl sürecek olan Troya Savaşı'nın başlamasına neden olur. Troas Bölgesi'nde Ilion'da Roma İmparatorluk Dönemi'nde basılan sikkelerde İda Dağı'nda gerçekleştirilen üç güzeller yarışması betimi (Bellinger, 1979: T 287) görülmektedir (Şekil 18).

Şekil 18. Üç Güzeller Yarışması Ilion Darbı kent sikkesi (Erişim adresi: Coin of Ilium with bust of Gordian III – Results – Advanced Search Objects – Museum of Fine Arts, Boston (mfa.org), erişim tarihi: 12.11.2022).

4.10. Kilia

Calvert Koleksiyonu figürinleri içerisinde Kilia’da ele geçen eserler arasında tez çalışması kapsamına Aphrodite’nin betimlendiği iki figürin dahil edilmiştir. Bunlardan biri, benzer örneği Parion’da görülen ve Kasapoğlu tarafından Knidos Etkili Tip olarak ele alınan (Kasapoğlu, 2015: 131-136) ve Kaplan tarafından MÖ 1. yy.’a tarihlendirilmiş (Kaplan, 2009: 55) Aphrodite Anadyomene figürinidir (Kat. No. 44). Tanrıça, oval bir atlık üzerinde ayakta durur şekilde, sağında amphora, sol kolu ile himationunu tutar ve sağ eliyle de saçını kurular şekilde betimlenmiştir. Katalog bölümünde ayrıntılı olarak açıklanan figürinin Troas Bölgesi’nde birebir benzeri olmamakla birlikte kompozisyon bakımından benzer örnekleri Dardanos Tümülüsü (Tavukçu, 1999: Kat. No. 47) ve Parion’da (Kasapoğlu, 2015: 131-136) görülmektedir. Kat. No. 45’te yer alan MÖ 1. yy. sonu-MS 1. yy. başlarına tarihlendirilmiş olan (Kaplan, 2009: 56) son örneğimiz ise Yarı Giyimli Anadyomene Tipi olarak ele alınmış olup Troas Bölgesi’nde benzer örneği Parion’da (Kasapoğlu, 2015: 380-381, Kat. No. 7-8) görülmektedir.

Ele geçen iki figürinden yola çıkarak ve lokalizasyonu tam olarak bilinmeyen Kilia’da (Körpe, 2008: 381) Aphrodite kültüründen bahsedilemese de MÖ 1. yy.’ın sonlarında ve MS 1. yy.’ın başlarında tanrıça figürinlerinin bu bölgede tercih edildiği söylenebilir.

4.11. Lampsakos

Lampsakos, Çanakkale il merkezine bağlı Lapseki ilçesinde modern yerleşimin altında (Arslan, 2008: 336) yer almaktadır (Şekil 1). Strabon, Lampsakos’un MÖ 7. yy.’ın başlarında Miletos kolonileriyle birlikte kurulduğunu aktarmaktadır (Str. *Geog.* XIII.1.19; Ertoy, 2018: 5; Aksoy, 2020: 1886). Özhan, kentin antik kaynaklarda MÖ 560 yılından itibaren adının geçtiğini aktarmaktadır (Özhan, 2004: 243). Lampsakos, antik kaynaklardan ve arkeolojik verilerden edinilen bilgilere göre Arkaik Dönem’den başlayarak günümüze kadar kesintisiz yerleşim görmüştür.

Lampsakos’un kültleri arasında en önemli yere sahip olan baş tanrı Priapos’tur. Bunun yanı sıra Özhan, yazılı kaynaklarda geçen kentin diğer kültlerinin Aphrodite,

Apollon, Asklepios, Dionysos, Hermes, Lampsake ve Tereia'ya ait olduğunu aktarmaktadır (Özhan, 2004: 247).

Pausanias, Priapos'un Aphrodite ve Dionysos'un oğlu olduğunu, tanrıçanın Priapos'u Lampsakos'ta doğurduğunu fakat Hera'nın lanetinden dolayı sakat doğan tanrıyı annesi Aphrodite'nin istemediğini aktarır (Paus. *Description of Greece*, IX.31.2, Ertoy, 2018: 10). Özhan'ın aktardığına göre Stephanos Byzantios aynı şekilde Priapos'un Aphrodite ve Dionysos'un oğlu olduğunu söylemektedir (Özhan, 2004: 250).

Kat. No. 46'da yer alan ve satın alma yoluyla Troya Müzesi'ne gelen mermer Aphrodite Ourania heykeli, kültün Lampsakos'taki varlığına ilişkin önemli bir veridir. Troas Bölgesi'nde Aphrodite'ye ait şimdiye kadar bulunmuş olan tek mermer heykel olması açısından önemlidir. Ayakta duran, sağ bacağını dizden öne kırarak vücudunun ağırlığını sol bacağına vermektedir. Sağ ayağı kaplumbağanın üzerinde durmaktadır. Sol göğsünü ve sağ omzunu açıkta bırakan, khiton giyimlidir. Vücuduna yapışan khiton üzerine himation giyimli olup arkada kalçanın üzerinde kalın bir bant halinde toplanarak ön yüzde olasılıkla düğüm oluşturacaktı fakat eserin ön yüzündeki kırıklar sebebiyle belli olmamaktadır. Vücudunun üst yarısında göbek deliği hafif belirgin, göğüsleri yuvarlak kalkık ve ayrık, elbisesi ise vücudu ile tamamen yapışık ve transparan görünümündedir.

Phidias'ın Aphrodite Ourania Tapınağı için Elis'te bir ayağı ile kaplumbağaya basan bir Ourania heykeli yaptığını Pausanias'tan öğrenmekteyiz (Paus. *Description of Greece*, II.XXII.274). MÖ 430-420'ye tarihlenen bir heykelin Geç Helenistik-Erken İmparatorluk Dönemi kopyası, Smyrna'da ele geçen ve Staatliche Museen zu Berlin'de sergilenmekte olan SK 1459 No'lu Brazza Aphroditesi Kat. No. 46 ile kompozisyon bakımından benzerlik göstermektedir. Smyrna buluntusu heykelde elbisenin vücuduna yapışmış olması ve Lampsakos örneğinde kaplumbağa üzerindeki sağ ayağın, Smyrna'daki örnekte sol ayak olması gibi özellikleri bakımından farklılık göstermektedir. Benzer örneği Louvre Müzesi'nde AO 20126 numaralı MS 2. ve 3. yy. aralığına tarihlendirilen örnekte sol bacağın dizden kırılması ve khitonun "V" yakalı olması ve elbise kıvrımlarından dolayı farklılık göstermektedir.

Baldwin'in Lampsakos sikkelerini yayınladığı eserinde Aphrodite'ye ait 6 adet altın stater bulunmaktadır (Baldwin, 1924: s. Pl. III 30-35). Sikkelerin aynı olmasından dolayı katalogda bir örnek ele alınmıştır. Kat. No. 47'de yer alan örnekte ön yüzde başı sağa

dönük lotus çelenkli ve küpeli Aphrodite, arka yüzde ise sağa dönük pegasus protomu yer almaktadır. Sikke MÖ 394-330 aralığına tarihlendirilmiştir (Ertoy, 2018: 29).

Lampsakos'ta Aphrodite kültürünü kesin olarak kanıtlayan MÖ 1. yy.'ın ilk çeyreğine tarihlendirilmiş olan yazıtta (Kat. No. 48, Lev. 22) tanrıça "eponymos prytanis" olarak geçmektedir (Dunant and Pouilloux, 1957: No. 171). Thasos'ta ele geçen ve Lampsakos strategoilerinden Thasos magistratlarına gönderilmiş olan yazıt, Thasoslu Dionysodoros'a vekalet veren iki kararnameyi içermektedir. Kararnamelerin birincisinde; heraiion ayında tanrı Priapos meclis ve halk tarafından epiphanous prytanis olarak seçildiğini, ikinci kararnamede ise apatourion ayında tanrıça Aphrodite'nin halk tarafından epiphanous prytanis olarak seçildiğini öğrenmekteyiz (Robert and Robert, 1954: 159-160; Frisch, 1978: 46; Sherk, 1992: 224). Treheux, epiphanous prytanislerin genelde kentin baş tanrı-tanrıçası olduğunu, Lampsakos'un baş tanrısının Priapos, diğer önemli kültürün de tanrıça Aphrodite'ye ait olduğunu aktarmaktadır. Milet'te Apollon, Kyzikkos'ta Poseidon, Kos'ta Asklepion (Treheux, 1953: 434), Priene'de Zeus, Antandros'ta ise Apollon 14 kez epiphanous prytanis olarak seçilmiştir (Sherk, 1993: 284-285).

Grekler prytanis olarak görevlendirilmiş kişilere ağır mali yükler vermişlerdir. Soylu ve varlıklı kişiler için prestijli bir görev olarak algılandığı için prytanis seçilmek ödül olarak görülmekteydi. Sherk, Efes örneğini göstererek seçilmiş olan prytanislerin sunakta ateş yakmak, tütsü ve şifalı bitkiler sunmak, tanrıya yılda 365 kurban getirmek gibi görevlerinin yanısıra yabancı misafirleri ağırlamak ve makamla ilgili görevlerini yerine getirmek gibi görevleri olduğunu aktarmaktadır. Pyrtanis görevinin ağır maliyetli olmasından dolayı göreve getirilecek kimse bulunmuyordu. Böyle zamanlarda kentteki tanrı ya da tanrıça tarafından korunan tapınak hazinesindeki paraya başvurulurdu. Bu görevi tapınağın üstlenmesi kentte bu görevi üstlenebilecek ekonomik düzeyi iyi kişilerin olmaması ve dolayısıyla kentin ekonomisi hakkında bilgi vermektedir (Sherk, 1993: 283). Kat. No. 48'de yer alan yazıtta Aphrodite'nin epiphanous prytanis olarak görevlendirilmesi tanrıçanın Lampsakos'ta tapınağı olduğunu ve kültürünün önemli bir yere sahip olduğunu kanıtlamaktadır.

Frothingham ve Marquand'ın aktardığına göre, 1895 yılı'nda Sabri Bey tarlasını kazarken beş adet mezar bulmuştur. Sabri Bey'in kentin nekropolisinde kazdığı mezarlar içerisinde ele geçen, elinde sopa tutan ve Eros'u tehdit eden Aphrodite betimlemeli altın yüzük olduğunu öğrenmekteyiz (Frothingham and Marquand, 1896: 130).

Kat. No. 49'da yer alan Sardes buluntusu olan fakat Lampsakos yerel atölyelerinde üretildiği tespit edilen (Boardman, 1975: 225, no. 231; Meriçboyu, 2001: 118, no. 2) altın yüzük üzerinde Aphrodite ve Eros morra oyunu oynarken tasvir edilmiştir. Morra oyunu, iki kişi oynanan, arkaya saklanan ellerdeki tutulan sayıları sırasıyla tahmin etmeye yönelik bir oyundur. Boardman, Aphrodite'nin elindeki sopanın da puanlama için kullanılmış olabileceğini söylemektedir (Boardman, 1975: 225).

Lampsakos'ta mermer heykel, altın yüzük, altın sikke ve yazıtlı stelin ardından tanrıçaya ait pişmiş toprak figürinin de varlığı bilinmektedir. Mendel'in yayınlamış olduğu Aphrodite'ye ait olan pişmiş toprak figürin, 1899 yılı Lampsakos buluntusu olan ve İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde yer alan 1407 No'lu eserdir. Mendel, Aphrodite'nin Knidos Tipi'ni yansıttığını aktarmaktadır. Başı sağına eğik, omuzların iki yanından başlayıp göğüs ortasında birleşen kastula göğüs altından ayrılarak arkaya doğru devam eder. Sağ elini dirsekten yukarı bükerek mantosunu tutarken sol eli ile genital bölgesini kapatmaktadır. Saçlar alnın üzerinde kabartılmış olup bir kısmı kulak arkasından iki bukle halinde omuzlara dökülmektedir (Mendel, 1908: 188). Tarih aralığı belirtilmemiştir.

4.12. Lekton

Çanakkale ili Ayvacık ilçesine bağlı Babakale'de (Tombul, 2015: 136) yer almaktadır (Şekil 1). Strabon (Str. *Geog.* XIII.I.5), İda'nın güneybatı yamacında olduğunu ve İda Dağı'na çıkmak isteyenlerin ilk olarak Lekton'a uğrayacaklarını aktarır (Özhan, 2014: 299). Lekton Burnu'nun Aiolis ve Troas Bölgelerini ayırdığını ise Plinius'tan (Plin. *HN.* V.123) öğrenmekteyiz.

Özhan'ın aktardığına göre Strabon (Str. *Geog.* XIII.1.48), on iki tanrıya ait bir sunağın Agamemnon tarafından kurulduğunu söylemektedir (Özhan, 2004: 305). Aphrodite'nin diğer Olympos tanrıları ile birlikte Lekton'da tapınım gördüğü söylenebilir.

4.13. Neandreia

Neandreia, Çanakkale iline bağlı Ezine'nin güneybatısında yer almaktadır (Şekil 1). Bölgede yer alan Çığrı Dağı'nın kuzeybatısına kurulmuştur. Kent, batısında Alexandria Troas, doğusunda Kebren, güneyinde Assos ile komşudur. MÖ 8. yy.'dan MÖ 4. yy.'a

kadar yerleşim gördüğü bilinmektedir (Akarca, 1977: 89). Koldewey'in bulmuş olduğu bir yazıt (Koldewey, 1891: 13), kentte Zeus kültünün olduğunu, ele geçen sikkelerden ise Apollon kültünün varlığı bilinmektedir (Körpe, 2008: 392).

Kat. No. 50'de yer alan ve Troas Bölgesi içerisinde Aphrodite'yi betimleyen en erken tarihli buluntulardan biri olan pişmiş toprak koku şişesi MÖ 6. yy.'a tarihlenmektedir. Kadın büstü biçiminde yapılmış, koku şişesi formunda, yüz hatları silik, yüzünde dönemin genel karakteristik özelliği arkaik gülümseme ve badem gözlü, saçları iki yandan omuzlarına dökülmektedir. Neandria'da bu koku şişesi büst formundaki pişmiş toprak örneğinden üç adet bulunmuştur. Birbirinin aynısı olması sebebiyle katalog kapsamına bir örnek dahil edilmiştir. Büst biçiminde koku şişelerinin benzer örnekleri Doğu Yunan (Higgins, 1967: 31), Delivorrias vd., 1984: 109. Rhodos (Winter, 1903: 41, no. 4), Naukratis, Argos, Athen (Winter, 1903: 41, no. 5)' de görülmektedir. Troas Bölgesi'nde ise Calvert Koleksiyonu'nda buluntu yeri bilinmeyen örnekler arasında bulunmaktadır (Kaplan, 2009: Kat. No. 449).

Kat. No. 50-a'da yer alan ayakta duran bir eliyle göğsünde kuş tutan kadın formunda koku şişesi ise bir önceki örnek gibi MÖ 6. yy.'a tarihlendirilmektedir (Koldewey, 1891: 15, Abb. 24). Kare bir altlık üzerinde ayakta duran Aphrodite'nin saçları boncuk biçiminde olup iki demet halinde omuzlarına dökülmektedir. Sağ eliyle iki göğsünün arasında kuş tutarken, sol eliyle elbisesini tutmaktadır. Troas Bölgesi'nde en yakın benzeri Ilion'da (Blegen et al, 1958: 264; Aslan, 2018: Pl. 12-81) bulunmaktadır. Arkaik Dönem'de yaygın olan bu tür koku şişelerinin benzerleri Rhodos, Thera, Theben, Eleusis, Mykonos, Thymbra (Winter, 1903: 41, no. 1), Winter, 1903: 41, no. 2; Pella (Adam Veleni, vd., 2017: 282, no. 237-239) gibi yerleşmelerde görülmektedir.

Neandria'da Aphrodite'ye ait Kat. No. 50 ve Kat. No. 51 ile birlikte Kat. No. 50'nin birebir benzeri 2 örnek de (Kaplan, 2009: Kat. No. 45-47) dahil edildiğinde toplam 4 örnek tanrıçayı betimlemektedir. Örneklerin tümü koku şişesi formundadır. Kentte Aphrodite kültünün varlığı bilinmese de günlük yaşamda Aphrodite formunda koku kaplarının sevilerek kullanıldığı söylenebilir.

4.14. Ophryneion

Çanakkale ili merkez ilçesine bağlı Erenköy’de yer almaktadır (Şekil 1). Ophryneion’un Pletos Gölü ve Dardanos yakınlarında olduğunu Strabon’dan öğrenmekteyiz (Str. *Geog.* XIII.1.29). Körpe, Calvert kazılarında ve köylülerin yüzeyde buldukları eserlerden yola çıkarak Ophryneion’un MÖ 6. yy.’dan başlayarak Roma Dönemi’ne kadar yerleşim gördüğünü aktarmaktadır (Körpe, 2008: 392). Özhan ise antik kaynaklardan yola çıkarak kentte Zeus ve Hektor kültürünün olduğunu aktarmaktadır (Özhan, 2014: 313).

Calvert’in araştırmaları sırasında Ophryneion’da ele geçen pyxis boyun parçası (Kat. No. 51) üzerinde kazı bezeme ile işlenmiş “APHRODIT ... ARUSOSTEPH” yazıtı bulunmaktadır. Cook, yazıtın Aphrodite Chrysostephanos’a ithaf edildiğini aktarmaktadır (Cook, 1973: 76).

Aphrodite’nin chrysostephanos sıfatı, tanrıçanın doğuş mitosunda, Homeric Hymn 6’da karşımıza çıkmaktadır. Burada tanrıça, denizden doğan “altın taçlı güzel Aphrodite’nin”, horalar tarafından karşılanıp, mücevherler takılması ve ölümsüzlük giysisi giydirmeleri anlatılmaktadır (Hymn. *Aph.* 6.).

4.15. Parion

Parion, Çanakkale ilinin, Biga ilçesinde yer alan Balıklı Çeşme beldesine bağlı Kemer Köyü sınırları içerisinde yer almaktadır (Şekil 1). Parion’da Aphrodite kültürüne ilişkin arkeolojik veriler Roma Dönemi’nden itibaren takip edilmektedir. Buluntulardan elde edilen verilere göre Parion’da Aphrodite, ölü kültü olarak özellikle erişkin kız çocuk ya da yetişkin kadın mezarlarında ele geçen (Kasapoğlu, 2015: 338) farklı tiplerdeki figürinlerde karşımıza çıkmaktadır. Kasapoğlu, Parion Güney Nekropolis’te ele geçen Aphrodite’ye ait olan 28 adet figürini 3 farklı tip altında incelemiştir. Venüs Genetrix, Knidos Tipi, Anadyomene Tipi ve 4. Gruba dahil ettiği diğer tipler adı altında Peploslu Aphrodite, Niş İçerisinde Strophionlu, Niş İçerisinde Olmayan Strophionlu, Mantolu ve Kuğu-Kazlı Tip olarak değerlendirmiştir. Kat. No. 53 dışındaki tüm figürinler Claudiuslar Dönemi’ne (MÖ 27-MS 68) aittir. Figürinler dışında yine nekropolis buluntusu olan üzerinde Aphrodite Anadyomene işlemesi olan bir adet kemik toka bulunmaktadır. Bir

diğer Aphrodite betimi ise tiyatro kazılarında açığa çıkan arşitrav bloğuna ait kabartmalı frizler üzerinde görülmektedir.

2006 yılında kazılmaya başlanan tiyatro yapısında arşitrav bloğuna ait kabartmalı friz blokları açığa çıkartılmıştır. Sahne binasının ortasında yer alan kırık alınlığa ait olan kabartmalı friz parçası üzerinde Hades'in Persephone'yi kaçırma sahnesi ve buna bağlı olarak da mevsimlerin oluşumu canlandırılmıştır. Frizin ilk kabartması Aphrodite'ye aittir. Yanında Athena, Hekate (Artemis?) ve ardından Hades-Persephone grubu ve ardından da hermes ve quadriga görülmektedir. Aphrodite'nin bu sahnede yer alma sebebinin aşkı, evliliği, gökselliği ve üremeyi temsil etmesinin olduğu düşünülmektedir (Başaran ve Ergürer, 2016: 105-113).

Kabartmalı friz bloğunda soldan itibaren Aphrodite, Athena ve Artemis görülmektedir. Aphrodite yarı giyimli olarak işlenmiştir. Sol ayağı önde, vücut duruşu "S" profili sergilemektedir. Athena ve Artemis'in hareketli tarzda işlenip Aphrodite'nin sakin duruşu görülmektedir. MS 2. yy.'ın 2. yarısına tarihlenmektedir.

Şekil 19. Kabartmalı friz bloğu-Aphrodite Athena ve Artemis (Ergürer, 2013: 84, Resim 84).

Kat. No. 52'de yer alan örnek, yetişkin bir kadına ait 4 No'lu mezarda ele geçen Venüs Genetrix tipini yansıtan figürindir. İçbükey semerdam kiremit mezar içerisinde figürin ile birlikte ele geçen diğer eserler arasında 2 kandil, 1 testi, 1 kemik kaşık, 1 maşrapa, 7 unguanterium bulunmaktadır. Tabanı açık dikdörtgen bir kaide üzerinde ayakta duran figürin, ayaklara kadar uzanan ince khiton üzerine himation giyimli ve sağ elini dirsekten yukarı doğru kırarak himationu tutmaktadır. Sol göğsü ve omzu açıktır, sol elini ise hafif öne doğru dirsekten kırmış olup olasılıkla elma tuttuğu düşünülmektedir. Elbise

kıvrımları belirgindir, sağ bacağını öne doğru kırarak vücudunun ağırlığını sol bacağa vermiş ve vücuda hafif bir S kıvrımı kazandırmıştır. Başı hafif sağa yatıktır, saçları ise alnın ortasında nodus biçiminde toplanmış, bir kısmı dalgalı bir biçimde omuzlara inerek bir kısmı da arkada topuz yapılmıştır. Kulaklarında yuvarlak küpeler yer almaktadır. Kat. No. 52’de yer alan Venüs Genetrix figürünü Kasapoğlu tarafından MS 1. yy. başları, MS 40 yıllarına tarihlendirilmiştir (Kasapoğlu, 2015: 84). Troas Bölgesi’ndeki benzer örneği Perkote’de (Tavukçu, 1999: 77, Kat. No. 40) ele geçmiştir.

Kat. No. 53’te yer alan Venüs Genetrix tipindeki figürün, yuvarlak kaide üzerinde, başı sağa doğru yatık, sol ayağı hafif öne doğru kırılmış ve “S” profilli, sağ eli himationunu tutar şekilde betimlenmiştir. Sol kolu kırıktır ve öne doğru uzatmıştır, sol göğsü açıktır. Saçlar alnın ortasından ikiye ayrılmış, ilk sıra ince bant biçiminde saç demeti kulak üzerine kadar devam etmektedir, ikinci sıra arkadaki saçlar çift sıra halinde kabartılmış olup başın arkasında küçük bir topuz yapılarak sonlandırılmıştır. Başı sağa yatıktır ve kulaklarında iri yuvarlak küpeler görülmektedir. Benzer örnekleriyle birlikte eser, Kasapoğlu tarafından MS 115-114 yıllarına tarihlendirilmiştir (Kasapoğlu 2015: 86).

Kasapoğlu, Parion Knidos Aphroditelerinin MS 1. yy. başlarından MS 1. yy. ortalarına kadar süren 3 farklı jenerasyon ve 2 versiyon prototip ile kullanım gördüğünü açıklamaktadır. Kat. No. 54, M25 No’lu yetişkin bir kadına ait mezarda ele geçen örnek Knidos Tipi’ndedir. Dikdörtgen bir kaide üzerinde, ayakta ve çıplak olarak betimlenmiştir. Sol dizini öne doğru kırarak vücudunun ağırlığını sağ bacağının üzerine vermiş, bu şekilde sağ kalçasının sağ tarafa kaymasıyla vücudunda “S” kıvrımı oluşmuştur. Sağ elinden düşer biçimde betimlenmiş himationu sağ bacağının hemen dibinde bulunan amphoranın üzerine düşmektedir. Sol eliyle cinsel bölgesini kapatmaktadır. Saçları nodus saç stilinde, yanlarda kalın ve içe doğru burgularla ensede topuz yapılmıştır. Troas Bölgesi’nde benzer örneği Dardanos Tümülü’nde (Tombul, 2012: 180-181) bulunmaktadır. Kasapoğlu, figürünü MS 1. yy. başları ile MS 40 aralığına tarihlemektedir.

Kat. No. 55’te yer alan Aphrodite Anadyomene yarı giyimli olarak betimlenmiştir. M61 No’lu mezarda 1 adet cam unguanterium ve bir adet mermer figürün ile birlikte ele geçmiştir. Dizlerden itibaren bacak alt yarısı ve sol kolu korunmamıştır. Başı hafif kendi sağına yatık, alnın üzerinde ortadan ikiye ayrılarak dışa doğru burğu biçiminde şakaklardan kulaklara doğru inen ve kulakları kapatarak arkada topuz ile sonlandırmaktadır. Yüzü sivri, burnu küçük, gözler ayrıntısız işlenmiş, yüzünde hafif bir tebessüm bulunmaktadır. Boyun

kısmı uzun ve gövdeye doğru genişlemektedir, dar omuzlu, göğüsleri ayırık ve iri, üst gövdesi kalın olup sol dizini öne doğru kırmıştır. Sol dizini kırmasıyla sağ kalçası sağa doğru kayarak vücudunda S kıvrımı oluşturmuştur. Sağ eli dirsekten yukarı doğru kırılmış ve saçı tutar gibi gösterilmiştir. Arka yüzde kalçanın hemen altından başlayan ve ön yüze doğru genital bölgenin hemen altında düğüm ile toparlanmış giysi bulunmaktadır. Figürinde beyaz astar izleri görülmektedir. Arka yüzdeki sol bacağın kenarında görülen mor boya izi, elbisenin mora yakın bir renkte, vücudunun ise beyaz renge boyandığı görülmektedir. Arka yüz ayrıntılı işlenmiş olup sırt kısmında yuvarlak buhar veya askı deliği bulunmaktadır. Kasapoğlu'nun figürünü MÖ 1. yy.'ın ikinci yarısı ile MS 1. yy.'ın başlarına tarihlemektedir (Kasapoğlu, 2015).

Kat. No. 56'da yer alan Aphrodite Anadyomene tipindeki yarı giyimli figürün, 2004 yılı müze kurtarma kazılarında M100 No'lu mezarda ele geçmiştir. Mezar ve çevresine bırakılan 72 figürün ile birlikte bir kase ve tek kulplu testi ile birlikte ele geçmiştir. Kare biçiminde içi boş ve yüksek bir altlık üzerinde ayakta duran tanrıçanın başı hafif sağa yatık, iki elini dirsekten yukarı doğru bükerek omuzlarına dökülen saçlarını tutmaktadır. Alnın üzerinde noduslu saçı, şakaklardan omuzlara doğru inen bir diğer saç tutamı ve kalan saçları ensede topuz yapılarak sonlandırılmıştır. Yüz ayrıntıları aşınmış olup, başın sağa yatmasıyla vücudunun üst yarısı hafifçe sağa yatmış, buna bağlı olarak dirsekten büküldüğü sol kolu daha yukarıda, sağ kolu daha aşağıda durmaktadır. Vücudunun üst yarısı çıplaktır. Belirgin olmayan yuvarlak ve ayırık göğüsler ve hafif bombeli karın ile birlikte vücudu çok ayrıntı verilmeden tekdüze ve sade görülmektedir. Vücudunun alt yarısında, arka yüzde, kalçanın üzerinden; ön yüzde ise göbek altından geçerek ortada yuvarlak düğüm yapılarak düğümün altından bacak arasından inen kalın bir kıvrım bulunmaktadır. Sol bacağını hafif öne atarak çok belli olmayan "S" kıvrımı yaptığı görülmektedir. Bacak kısmına denk gelen arka yüzde dikey şerit biçiminde buhar ya da askı deliği bulunmaktadır. Kaidenin arka yüzünde ise usta-atölye ismi-işareti olan yazıt bulunmaktadır. Boya izlerinden tanrıçanın ten rengi beyaza boyanmış, elbisesi ve dudakları beyaz astar üzeri pembe boyalı, kaide ise pembe renkte boyalıdır (Kasapoğlu, 2015).

Kat. No. 57'de yer alan Aphrodite Anadyomene'nin çıplak ve yunuslu tipini yansıtan örnek, M136 No'lu erişkin bir kız çocuğuna ait mezarda ele geçmiştir (Başaran, 2010: 285). M136 No'lu mezarda ele geçen diğer ölü hediyeleri; 1 adet Strophionlu Aphrodite, 5 adet kuş tutan oturan kadın figürünü, 1 adet tahtta oturan kadın, 1 adet horoz

taşıyan çocuk, 1 adet heirodoulos, 1 adet güvercin, 1 adet kurt veya köpek olmak üzere 15 terracotta figürin, 1 unguentarium, 1 kandil, 1 kase ve 1 testi ele geçmiştir. Kat. No. 57’de yer alan örneğin birebir benzeri aynı kalıptan çıkma örneği yine M136 No’lu mezarda ele geçmiştir. Tabanı açık, yüksek ve kare altlık üzerinde ayakta duran çıplak Aphrodite’nin başı hafif kendi sağına dönük; saçları alnın ortasından ikiye ayrılmış, dışa burğu biçiminde taranmış saçlar şakaklardan inerek omuzlara dökülmekte, bir kısmı ise arkada topuz yapılarak sonlandırılmıştır. Sağ ayak dizden öne doğru kırılmış, kalça sağa doğru kaymış, vücut ağırlığı sol ayakta ve böylece vücudu “S” kıvrımı yapmıştır. Vücudunun üst yarısı kendi soluna eğimli, kollarını dirsekten yukarı bükerek saçlarını tutmaktadır. Sol kolu sağ kolundan daha aşağıdadır. Beli ince, göğüsleri ayrık ve dik, göğsün altında ince bant biçiminde strophion bulunmaktadır. Sol ayağının kenarında kaideye başı gelecek şekilde duran ve tanrıçanın diz üzerinden kıvrılarak kuyruğu ile genital bölgesini örten yunus balığı bulunmaktadır. Arka yüzde kalça dışında ayrıntı verilmemiştir (Kasapoğlu, 2015:382, Kat. No. 10; Kasapoğlu, 2016: 182).

Kat. No. 57 ile aynı tipi yansıtan bir başka örnek ise yine Parion’da Güney Nekropolis’te 2007 yılında kazılan M96 No’lu ahşap tabut mezarda ele geçmiştir (Kasapoğlu, 2015: 112). Kasapoğlu’nun aktardığına göre, mezarın 10 yaşından büyük bir kız çocuğuna ait olduğu düşünülmektedir, mezarda birkaç küçük kemik parçası dışında iskelet bulunmamaktadır, iskeletin eridiği düşünülmektedir (Kasapoğlu, 2015: 112). Mezarda ele geçen diğer buluntular ise; 2 cam unguanterium, 4 seramik unguanterium, 1 biberon, kemik toka, 1 güvercin figürini, 1 Pyskhe ve Eros figürini ve Aphrodite Anadyomene figürini bir arada ele geçmiştir. Konteks buluntularla birlikte değerlendirildiğinde MS 1. yy.’ın ilk yarısına tarihlendirilmiştir. Ön yüzünde alçak kabartma şeklinde 3 adet çıplak çocuk figürü yer alan kare biçiminde kaide, kaide üzerinde sol bacağın bir kısmına kadar korunmuş Yunuslu Aphrodite figürini bulunmaktadır. Sol bacak öne doğru kırılmış ve her iki ayak da yanlara doğru açılmıştır. Sol bacağının yanında elbise kıvrımı görülmektedir, sağ bacağının kenarında ise yunus balığı bulunmaktadır. Yunus balığının kuyruk kısmı arkaya uzanıp arkada figürini desteklemektedir. Figürinin arka yüzünde detay verilmemiş olup yuvarlak buhar deliği bulunmaktadır. Yunus balığı ile birlikte betimlenmiş Anadyomene tipleri Batı Anadolu’da; Dardanos, Afyon, Smyrna, Efes, Myrina. Karadeniz’in kuzeyindeki Kerch-Kimmer Boğazı’nın iki yanında bulunan antik kentlerde benzer örnekler görülmektedir. (Kasapoğlu, 2015).

Kat. No. 58'de yer alan figürin, sol ayak ucunda bulunan hydria-amphoradan dolayı genel Knidos Tipi'ni yansıtırken, saçlarını sıkmasıyla Anadyomene özellikleri göstermesinden dolayı Kasapoğlu tarafından Anadyomene-Knidos Etkili Tip olarak değerlendirilmiştir. 2004 yılı kurtarma kazıları sırasında açığa çıkan M23 No'lu mezarda ele geçen figürin, Parion'da yer alan aynı tipte örnekler içerisinde seçilmiştir. Yukarı doğru daralan dikdörtgen, yüksek bir kaide üzerinde ayakta duran figürin tamamen çıplak olarak betimlenmiştir. Saçları alnın ortasından ikiye ayrılıp ve dışa doğru burğu biçiminde taranarak şakaklardan iner ve kulak üzerinden bir kısmı arkaya doğru devam eder, bir kısmı ise omuzlara dökülmektedir. Başın üst kısmından başlayarak figürinin arka yüzünü amphora-hydria ile birlikte kaplayacak topuklara kadar inen giysi bulunmaktadır. Baş hafif kendi sağına dönüktür, yüzü aşınmıştır. Kulaklarında iri top biçiminde yuvarlak küpeler bulunmaktadır. Kısa boyunlu, dar omuzlu, dik, yuvarlak ve küçük göğüsler, hafif dışa bombeli göbek, sol ayağını dizden hafif öne doğru kırmış, vücudunun ağırlığı sağ bacağına verilerek hafif bir S kıvrımı oluşturulmuştur. Sağ eli ile sağ bacağının kenarında duran hydria-amphora üzerine düşen elbiseyi tutmaktadır. Sol elini göğüs hizasında dirsekten yukarı doğru bükerek omuzlara dökülen saçını tutmaktadır. Arka yüzü ayrıntı verilmeden işlenmiştir. Gövdenin dış kısmında badem biçiminde buhar ya da askı deliği bulunmaktadır. Kaidenin arka kısmında usta-atölye yazıtı bulunmaktadır (Kasapoğlu, 2015: Levha 33, Kat. No. 14).

Kasapoğlu, Kat. No. 59'da yer alan giyimli Aphrodite figürininin Parion'da ele geçen en yüksek boyutlu figürin olduğunu aktarmaktadır (Kasapoğlu, 2015: 136). 2005 yılındaki kazı çalışmalarında M 25 No'lu mezarda açığa çıkmıştır (Başaran ve Tavukçu, 2006: 617). Mezdadaki bireyin ayak ucuna bırakılmış olan diğer mezar hediyeleri içerisinde 1 adet Knidos Aphroditesi, 1 adet Aphrodite Anadyomene, 1 adet Hermes Herme'si, 1 adet Eros ve Psykhe figürini, 1 adet kandil, 1 adet cam unguentarium, 1 adet testi (Kasapoğlu, 2015: 136) bulunmaktadır (Başaran ve Tavukçu, 2006: 628). M25 No'lu mezar ahşap tabut mezar (Kasapoğlu, 2007: 492) biçiminde olup yetişkin bir kadına aittir. Alçak dikdörtgen kaide üzerinde ayakta duran, sağ elinde ayna, sol elinde ise Aydın Tavukçu (Aydın Tavukçu, 2006: 48) tarafından nar olduğu düşünülen, Kasapoğlu tarafından (Kasapoğlu, 2015: 138) Venüs Genetrix tipini yansıtan özellikleri taşımasından dolayı elma olması gerektiği düşünülen bir meyve tutmaktadır. Saçları alnın ortasından ikiye ayrılmış, dışa doğru burğu biçiminde kabartılarak şakaklardan kulak üzerine, kulak üzerinden de omuzlara iki demet halinde inmektedir, arkada kalan saçlar ise ensede küçük

bir topuz yapılmıştır. Alın üçgen, gözleri kısık ve ayrıntısız işlenmiş, burnu geniş ve kısa, kaşları yay biçiminde, dudakları küçük ve kalın, çenesi uzun ve dolgundur. Saçlarının altında çok belirgin olmayan iri ve yuvarlak küpeleri bulunmaktadır. Sağ bacağını öne doğru dizden kırmasıyla vücudunun ağırlığı sol bacağa yüklenmiştir, kalça sola doğru kayarak hafif bir “S” kıvrımı verilmiştir. Sağ kolunu dirsekten öne doğru kırmış, gövdesinden sağa doğru açmış ve ayrıntısız işlenmiş olan elinin üzerinde yuvarlak ayna tutmaktadır. Sol kolunu ise yine dirsekten kırarak göbek kısmına yakın durumda ve elini de gövdesine doğru yakınlaştırmış ve elinde yuvarlak bir meyve tutmaktadır. Tanrıçanın üzerinde V yakalı ince bir peplos bulunmaktadır. Beline taktığı kemerden dolayı gövdesinde göğüslerin kenarından bele doğru inen dikey kıvrımlarla birlikte, göğüslerin altından göbeğe kadar yatay hilal biçiminde kıvrımlar dolgun bir kat oluşturmuştur. Bacaklarının arasındaki açıklıktan boru biçiminde dikey inen tek bir kalın kıvrım ayak ucuna kadar uzanmaktadır. Elbisesi, ayak uçlarını açık bırakacak şekilde yere kadar uzanmaktadır. Arka yüzde ayrıntı verilmemiştir. Sırt kısmında uzun badem biçiminde buhar ya da askı deliği bulunmaktadır. Kaidenin alt kısmında “KAAA” usta veya atölye işareti olan yazıt bulunmaktadır. Eserde pembe boya izleri sol kolunun altında görülmüştür. Aydın Tavukçu Kat. No. 59’da yer alan figürünü, MÖ geç 1. yy. ile MS erken 1. yy.’a tarihlenirken (Aydın Tavukçu, 2006: 48), Kasapoğlu tarih aralığını biraz daha daraltarak MS 1. yy. başları ile MS 40’a tarihlemektedir (Kasapoğlu, 2015: 140).

Kat. No. 60’ta yer alan niş içerisinde strophionlu Aphrodite örneği Parion Güney Nekropolis’te M97 No’lu mezarın kuzey köşesinde demir çivi buluntularından anlaşılan, 35x 30 cm ölçülerindeki ahşap kutu içerisinde; 5 adet terracotta figürin, 1 adet lagynos ve 1 adet kandil ile birlikte ele geçmiştir (Başaran, 2007: 56). Mezarın kız çocuğuna ait olduğu düşünülmektedir (Kasapoğlu, 2012: 182). Niş biçiminde bir sunak içerisinde alçak kabartma tekniği ile yapılmış figürin, ayakta durmaktadır. Sol ayağını kendi sağına doğru dizden kırarak hareketli bir görünüm kazandırmış, sol ayağını kırmasıyla vücut ağırlığı sağ bacağa verilmiştir. Sol kalçanın sağa doğru kaymasıyla vücutta hafif bir S kıvrımı oluşmuştur. Tanrıça sol eliyle, göğüs altında gövdeyi saran ve çok belirgin olmayan strophionunu tutmaktadır. Sağ eliyle ise strophionu ileri doğru çekmektedir. Figürin, MS 1. yy.’ın ilk yarısına tarihlendirilmiştir (Kasapoğlu, 2015: 148).

Kat. No. 61’de (Aydın Tavukçu, 2006: 203; Kasapoğlu, 2015: 391) yer alan strophionlu oturan çıplak Aphrodite, 2005 kazı sezonu sırasında “F3c 2. Adak Grubu” ölü

hediyeleri grubu içerisinde 1 adet kase ve 1 adet kandil ile birlikte ele geçmiştir (Başaran ve Tavukçu, 2006: 617). Figürin, M136 No'lu erişkin bir kız çocuğuna ait olduğu düşünülen mezar konteksine aittir (Kasapoğlu, 2015: 149). Başı hafif kendi sağına doğru eğik, saçları alnın ortasından ikiye ayrılmış, kulak üzerinden geriye doğru taranmış ve karşılıklı boynun iki tarafından bağlanarak iki bukle halinde omuzlara dökülmektedir. Yüzü ve çenesi dolgun, burnu iri, dudakları küçük ve kalındır. Boynu kalın ve uzun, omuzları dar, sol kolunu dirsekten göğüs hizasında kırarak sol eliyle göğsündeki strophionu tutmaktadır. Sağ kolunu dirsekten kırıp sağına ve karşıya doğru açarak strophionu çekmektedir. Vücudu tamamen çıplak, göbeği dışa bombeli ve göbek deliği belirgindir. Tabanı açık dikdörtgen biçiminde kısa altlık ve arkasındaki taht olabilecek oturağın yüksek bir kayalık olarak betimlenmiş olabileceği düşünülmektedir (Kasapoğlu, 2012: 184). Bacakları hafif aralıktır ve ayak parmakları üçgen biçiminde ayrıntısız olarak işlenmiştir. Beyaz astarlı ve saçlarında pembe boya izleri olduğu bilinmektedir. Troas Bölgesi'ndeki birebir benzer olmayan ancak strophionlu ve oturur biçimde betimlenmiş örnekleri; Skepsis (Başaran ve Kasapoğlu, 2014: 61), Yenice-Aşağıçavuş ve Çandumanköy'de (Tavukçu, 1999: Kat. No. 25) bulunmaktadır. Kat. No. 61'de yer alan figürin, Aydın Tavukçu tarafından MÖ 1.yy. sonları ile MS 1.yy. başlarına (Aydın Tavukçu, 2006: 54) tarihlendirilmiş olup Kasapoğlu tarafından tarih aralığı konteks malzemeleriyle biraz daha daraltılarak, MS 1. yy.'ın ilk yarısına tarihlendirilmektedir (Kasapoğlu, 2015: 151).

Mantolu çıplak Aphroditeler grubunda ele alınan Kat. No. 62'de yer alan örnek (Aydın Tavukçu, 2006: 46; Kasapoğlu, 2015: 152) Parion Nekropolisi M11'de ele geçmiştir. Kasapoğlu tarafından ölü hedyesi sandığı olarak değerlendirilen ahşap bir kutu içerisinde 10 adet terracotta figürin, 1 adet testi, 1 adet bardak ve 1 adet kemik toka ile birlikte bulunmuştur. Tabanı açık ve yüksek dikdörtgen bir kaide üzerinde ayakta duran, vücudunun ön yüzü tamamen çıplak, arka yüzü ise mantolu Aphrodite betimi. Başı sağa doğru eğimli ve aşağı doğru bakmakta, saçları alnın ortasından ikiye ayrılmış, dışa doğru geniş burgular şeklinde taranarak kulaklardan arkaya doğru devam etmektedir. Kulaklarında iri top küpeleri bulunmaktadır. Yüz hatları belirgin, oval biçimde yüz, küçük burunlu, kalın ve küçük dudaklı, çenesi dolgundur. Vücudu çıplak, göğüsleri iri ve ayrık, göbeği dışa bombeli, göbek deliği belirgin, bacakları dizlere kadar birleşiktir. Sağ kolu hydria-amphora üzerinde, sol kolu ise dirsekten kırılarak kalçaya yaslanmaktadır. Sol bacağı dizden kırarak topuğunu yukarı kaldırıp ayağını soluna doğru çekmesiyle vücut

ağırlığı sağ bacağa verilmiştir. Sağ kalçanın sağa doğru kaymasıyla S kıvrımı oluşturmuştur. Sağ bacağının kenarında amphora ya da hydria bulunmaktadır. Başının üzerinden sol kolunu kapatarak sağ tarafta hydria-amphoranın üzerine gelecek şekilde yere kadar uzanan manto ya da stola türü giysi bulunmaktadır. Arka yüzde ayrıntı verilmemiştir. Kaidenin arka yüzünde usta-atölye işareti olan yazıt bulunmaktadır. MS 1. yy.'ın başları ile MS 40 aralığında tarihlendirilmiştir (Kasapoğlu, 2015).

Kat. No. 63'te yer alan mantolu çıplak Aphrodite tipinin ortak özelliği, tanrıçanın başının üst kısmından başlayıp yere kadar uzanan mantosu ve bacağının yanında bulunan kuğu ya da kaz figürleridir. M97 No'lu mezarda, Kat. No. 11'de yer alan niş içerisinde çıplak Aphrodite, 3 terracotta figürin, 1 lagynos ve 1 kandil ile birlikte ele geçmiştir. Dikdörtgen bir altlık üzerinde ayakta duran tanrıça, başının üzerinden başlayarak yere kadar uzanan mantosunu sağ elini dirsekten yukarı doğru kırarak tutmaktadır. Sol eliyle ise mantoyu sol yana doğru açar şekilde betimlenmiştir. Yüz ayrıntıları siliktir. Sol ayağının dizden öne doğru kırılarak vücut ağırlığının sağ bacağa verilmesiyle hafif bir S kıvrımı oluşturulmuştur. Sol bacağının kenarında kuğu ya da kaz figürini bulunmaktadır. Arka yüzü dışa bombeli ve ayrıntısız olarak işlenmiştir, badem biçiminde buhar ya da askı deliği bulunmaktadır (Kasapoğlu, 2015). Kat. No. 63 Kasapoğlu tarafından MS 1. yy. başları ve MS 40 aralığına tarihlendirilmiştir (Kasapoğlu, 2015).

Parion'da ele geçen en geç örnek, MS 3. yy.'ın ortalarına tarihlendirilen, Roma Tiyatrosu'nda ele geçen Aphrodite Anadyomene tipinin varyasyonu olan çıplak Aphrodite figürinidir. Tiyatronun kuzey cephesinin doğusunda yer alan mekanın geç dönemde kapatılmasıyla oluşan dolgu toprakta ele geçen figürinde, ayakta duran Aphrodite ve solunda Eros yer almaktadır. Yuvarlak ve içi boş kaide üzerindeki Aphrodite'nin başı hafif sola dönüktür, kollarını dirsekten yukarı doğru bükerek iki yanından omzuna dökülen saçlarını tutmaktadır. Başı üzerinden başlayıp ayaklara kadar inen mantosu bulunmaktadır. Ön yüzü tamamen çıplaktır. Hafif belirgin ve ayrıntılı göğüsleri, göğüs altından bele doğru daraltılmış, kalçalara doğru genişleyen üst beden, vücut ağırlığını taşıyan sağ bacağı hafifçe yukarı doğru ve kalçasından sağına doğru kaymaktadır. Sol bacağını dizden bükerek topuğunu hafifçe yukarı kaldırmıştır. Vücudunun bu hareketi hafif "S" kıvrımını göstermektedir. Vücudunun bu hareketi, tanrıçanın denizden çıktığı ve ayağa kalktığı anı göstermektedir. Sol tarafında tanrıçaya bitişik olarak betimlenen V yakalı elbisesi ve sol

elinde tuttuğu yuvarlak ayna ile Eros figürü yer almaktadır. Arka yüzde hafif belirgin kalça dışında ayrıntı verilmemiştir (Kasapoğlu, 2018).

Kat. No. 66'da yer alan arkalıksız taht üzerinde oturan, kuşlu Aphrodite, V biçiminde khiton giyimli ve sağ alinde kaz tutar biçimde betimlenmiştir. Kasapoğlu tarafından figürin, MS 1. yy. başları, MS 40'a tarihlendirilmiştir (Kasapoğlu, 2015: 239).

Parion'daki Aphrodite kültürüne genel olarak bakılacak olursa; Kasapoğlu tarafından incelenen 28 adet terracotta figürinden 27 tanesi Claudiuslar Dönemi (MÖ 27-MS 68)'ne, 1 figürin Antoninler Dönemi'ne (MS 115-140) aittir. M125 No'lu mezarda ele geçen Aphrodite Anadyomene tipini yansıtan kemik toka (Kat. No. 64), MS 2. yy.'a tarihlenmektedir. Tiyatro buluntusu olan arşitrav bloğuna ait kabartmalı frizler ise MS 2. yy.'ın ikinci yarısına tarihlenmektedir. Parion'daki Aphrodite'ye ilişkin en geç veri ise Roma Tiyatrosu'nda ele geçen MS 3. yy.'a tarihlendirilen terracotta figürindir. Buluntuların büyük bir çoğunluğu mezar kontekstli veya mezar dışında ele geçen terracotta figürinlerdir. Kasapoğlu, figürinlerin genellikle 10-12 yaşlarındaki erişkin kız çocukları ve kadın mezarlarında ele geçmiş olmalarını tanrıçanın koruyucu niteliğinin yanında ölümden sonraki yaşamda Aphrodite gibi güzel ve genç kalma istekleriyle mezara bırakılmış olabileceğini aktarmaktadır (Kasapoğlu, 2015).

Akın, Parion'daki Aphrodite kültürü ile ilgili, yoğun olarak ele geçen tanrıça figürinleri arasında Aphrodite'nin neredeyse tüm tiplerinin görülmesinin, tanrıçanın kentte yoğun bir tapınımı olduğunu aktarır. Bununla birlikte özellikle çıplak figürinlerinin yoğun olması bereket kültürü ve erotizmi çağrıştırdığı ve Parion'un liman kentleriyle olan ticari bağlantısını düşündürerek denize yakın bir bölgede tanrıçaya ait bir tapınak olması gerektiğini düşündüğünü aktarmaktadır (Akın, 2021: 64).

4.16. Perkote

Perkote, günümüz Çanakkale ili Lapseki ilçesine bağlı Umurbey köyü sınırları içerisinde yer almaktadır (Şekil 1). Homeros'tan Perkote'nin, Praktios Çayı'nın kenarında olduğunu öğrenmekteyiz (Hom. *II.*, II: 835). Plinius ise Perkote'nin Lampsakos ve Arisbe arasında olduğunu aktarır (Plin. *HN.* V.141). Strabon'a göre ise Parion'a üç yüz stadion mesafededir (Str. *Geog.* XIII.1.4).

Kat. No. 67'de MÖ 1. yy.'a tarihlenen Venüs Genetrix³ örneği Perkote'de ele geçen Aphrodite'ye ait tek buluntudur. Troas Bölgesi'nde Kat. No. 67'deki Venüs Genetrix tipinin benzer örnekleri Thymbra (Kaplan, 2009: 54, Levha 9, Kat. No 31), Apollon Smintheion (Öztepe, 1991: Kat. No. 5; Öztepe, 2003: No. 1) ve Parion'da (Aydın Tavukçu, 2006: 49) bulunmaktadır. Aphrodite'nin Perkote'de kültürünün varlığına ilişkin yazılı kaynak, epigrafik belge ve bu örneğin dışında arkeolojik eser bulunmamaktadır.

4.17. Priapos

Priapos, Günümüz Çanakkale ili Biga ilçesine bağlı olan Karabiga'da yer almaktadır (Şekil 1). Strabon, kentin deniz kıyısında bir liman kenti olduğunu, bazı yazarların Miletoslular, bazı yazarların da Kyzikoslular tarafından kurulduğunu düşündüğünü aktarır. Bununla birlikte kentin baş tanrısı olan Priapos'un kültürünün Korint dolaylarındaki Ornea'dan geldiğini aktarır (Str. *Geog.* XIII.I.12).

Strabon, Priapos'un Dionysos ve bir Nymphe'nin oğlu olduğunu, bu yüzden de zengin üzüm bağlarına sahip Parion ve Lampsakos gibi kentlerin de tanrıya saygı duyduğunu aktarır (Str. *Geog.* XIII.I.13). Kentte araştırma ve kazıların olmamasından dolayı bilgilerimiz sınırlıdır.

Priapos, bazı antik yazarlara (Paus. *Description of Greece*, IX.31.2; Verg. *Georg.* 4.II.1) göre, Aphrodite'nin Dionysos ile birleşmesinden dünyaya gelmiştir. Lampsakos'ta Priapos'u dünyaya getiren Aphrodite, Hera'nın kininden dolayı şekli bozuk bir şekilde doğan oğlunu sakat olması sebebiyle dağlara terketmiştir. Priapos'u dağlarda çobanlar büyütüştür (Boyana, 2004: 34).

Kent sikkelerinde Aphrodite'nin yer aldığını Ehrhardt'tan öğrenmekteyiz (Ehrhardt 1983: 165, n. 769). Kentte tanrıçanın betimlendiği sikkelerin görülmesi ve Aphrodite'nin Priapos'un annesi olması sebebiyle Lampsakos'ta önemli bir yere sahip olması, Priapos'ta da tanrıçaya saygı duyulduğunu gösterebilir.

---

³ Venüs Genetrix tipi, 4.15. Parion başlığı içerisinde ayrıntılı olarak anlatılmıştır.

4.18. Skamandros

Skamandros, günümüzdeki adıyla Karamenderes Irmağı, İda Dağı'nın kuzey yamaçlarından doğar, Troya ovasına iner ve kıvrımlı bir şekilde Troya yakınlarından Hellespontos'a akar (Şekil 1). Irmak, antik yazarlar tarafından Skamandros ve Ksanthos olarak kişileştirilmiştir. İlyada Destanı'nda Skamandros Zeus'un oğlu olarak geçmektedir (Hom. *Il.*, XIV.435). Hesiodos ise Skamandros'un Tethys ve Okeanos'tan doğduğunu söylemektedir (Hes. *Theo.* 345; Erhat, 1977: 116). Bir başka anlatıya göre de skaptos yani kazmak teriminden türediğini öğrenmekteyiz. Herakles Troas bölgesine geldiğinde susar ve babası Zeus'tan su ister. Zeus topraktan su fişkırtır ve Herakles toprağı kazıyınca ortaya skamandros çıkmıştır (Erhat, 1996: 273). Troya'nın kurucularının atası sayılması ve Troya savaşı sırasında troyalıların yanında yer almasından dolayı halkın günlük yaşamındaki gerçekleştirdiği ritüellerin parçası haline gelmiştir (Körpe, 2019: 60). Aeschines'in tanık olduğu bir festivalde, o bölgede yaşayan genç kızların evlenmeden önce toplu bir şekilde ailelerinin gözetiminde ırmakta yıkandıklarını ve 'skamandros bekaretimi al' diyerek dua ettiklerini öğrenmekteyiz. Evlenecek olan kızların katıldığı yılın belirli bir döneminde yapılan bu festivalin ardından Aphrodite onuruna tören düzenlenmekte ve ırmakta yıkanan evlenme çağındaki genç kızlar bu törene katılmaktadırlar. Körpeye göre bu festival bölgeye özgü olup Yunan dünyasındaki evlilik öncesinde gerçekleştirilen arınma ritüellerinden farklılık göstermektedir (Körpe, 2019: 61).

Ksanthos'ta yıkanan koyunların tüylerini kızılaştırdığından dolayı anlamı kızıl su anlamına gelen Ksanthos'tur. Bir başka anlatıya göre, tanrıça Aphrodite Üç Güzeller Yarışması öncesi Ksanthos'a giderek saçlarını yıkayıp kızılaştırmıştır (Erhat, 1996: 273).

4.19. Skepsis

Skepsis, Çanakkale ili Bayramiç ilçesinin 10 km doğusundadır (Şekil 1). 300 m yüksekliğindeki Kurşunlu Tepesi'nin üzerinde ve batı yamaçlarında yer almaktadır. Roma Çağı'nda kent, günümüzde sular altında kalmış olan batıdaki ovaya doğru yayılım göstermiştir (Körpe, 2008:405).

Skepsis'teki ilk kazı çalışmaları 1993 Yılı'nda Bayramiç barajı yapım aşamasında baraj suları altında kalacak olan bölgelerde Çanakkale Arkeoloji Müzesi denetiminde

kurtarma kazısı olarak başlamıştır (Özden, vd., 1994). 1995 yılında devam eden çalışmalarda, Çanakkale Arkeoloji Müzesi tarafından yapılan kurtarma kazısında Aşağı Kentte açılan SKP'95/SDJ.2 nolu 3x3 metrelik sondajda 55 cm derinlikte toplu ve kırılmış halde terracotta figürinler, pişmiş toprak unguanterium ve seramikler bulunmuştur. Bu sondajın 3 m batısında bir adet lahit açığa çıkmış olup içerisindeki buluntularla birlikte Bizans Çağı'na tarihlendirilmiştir. Bizans Dönemi'nde tahrip edilen lahitlerden atıldığı düşünülmektedir (Başaran, Tombul: 1997). Başaran ve Tombul buluntular için MÖ 1. yy. ve MS 1. yy. tarihini önermişlerdir. Tavukçu ise bu figürinleri stilistik özelliklerine göre MÖ 1. yy.'ın ikinci yarısına tarihlendirmiştir (Tavukçu, 1999: 67). Ele alacağımız 4 figürin de aynı mezarda ele geçmiştir. Oturan, kolsuz ve çıplak Aphrodite tipini yansıtan örnekler küçük ayrıntılarla birbirlerinden ayrılmaktadırlar. Yükseklikleri 24 ve 28 cm arasında değişen 4,9 ve 5 cm arasında genişlikte olan figürinlerin başında stephane, stephane altından görülen burgu biçiminde saçlar arkada sivri bir topuz ile son bulmuştur. Yüz hatları silik, omuzları dar, boyun kısmı ince ve uzun, karında katlanma izleri, yukarı doğru bitişik göğüsler, arka yüzü özensiz işlenmiş ve hepsinde dikdörtgen buhar deliği bulunmaktadır. Yüzeylerinde beyaz boya izleri görülmektedir. Kolsuz olan figürinlerin üç tanesinde kol ekleme deliği bulunmakta olup bir örnekte kol ekleme deliği bulunmamaktadır (Şekil 18).

Şekil 20. Oturan, çıplak ve kolsuz Oriental Aphrodite figürinleri (Başaran ve Kasapoğlu, 2014: 61, Resim 11).

Skepsis'te Roma İmparatorluk Dönemi'nde, Maximus, Faustina II, ve Commodus sikkelerinin arka yüzünde Aphrodite'nin tasvirleri yer almaktadır. Kat. No. 68'de yer alan bronz sikkenin arka yüzünde ayakta duran Aphrodite, sol elinde asa, sağ elinde ise Nike tutmaktadır. Tanrıçanın sol ayak ucunda ise ayakta duran Harpocrates yer almaktadır. Tanrıça giyimli ve başında İsis'e özgü çizgisel taç yer almaktadır. Sikke, MS 235-238'e

(Maximus) tarihlenmektedir. Kat. No. 69'da yer alan sikkenin ön yüzünde Faustina II'nin sağa dönük büstü, arka yüzünde ayakta duran Aphrodite, sağ elinde Nike, sol elinde ise asa tutmaktadır. Harpocrates, Kat. No. 68'den farklı olarak, tanrıçanın sağ ayak ucunda yer alır. Sikke, MS 169-176'ya (Marcus Aurelius) tarihlenmektedir. Kat. No. 70'te yer alan bronz sikkenin arka yüzünde ayakta duran Aphrodite sol elinde asa, sağ elinde ise Nike tutmaktadır. Sikkede Harpocrates betimi görülememiştir.

Skepsis'te Mısır tanrıçası İsis'in Aphrodite ile özdeşleştiği, İsis-Aphrodite kültürünün varlığı sikkelerle kanıtlanmaktadır. Skepsis dışında Troas Bölgesi'nde İsis-Aphrodite kültürü, Ezine-Pazarköy yakınlarında ele geçen bir yazıttan⁴ bilinmektedir.

4.20. Tavolia

Çanakkale ili merkez ilçesine bağlı Erenköy'de, Çakal Tepe'nin kuzeybatı kıyısında (Cook, 1973: 73) yer almaktadır (Şekil 1).

Kaplan, Tavolia'da ele geçen terracotta figürinlerden yola çıkarak bu yerleşmede Aphrodite, Athena ve Apollon kültleri olabileceğini aktarmaktadır (Kaplan, 2009). Tavolia'da ele geçen konumuz dahilinde yer alan 5 örnek içerisinde aynı tipi temsil eden iki örnek olmasından dolayı konumuz içerisine toplam 4 pişmiş toprak figürin dahil edilmiştir. Kat. No. 71'de yer alan tanrıça figürini, MÖ 1. yy.'a tarihlendirilmiş olup Mantolu Çıplak Aphrodite tipi içerisinde ele alınmıştır. Tanrıça burada ayakta durmakta, çıplak, sol eliyle başının arkasından başlayan mantosunu soluna doğru açmaktadır. Sağ eliyle de sadece sol bacağına örten mantosu ya da giysisini tutmaktadır. Figürinin birebir benzer örneği bulunamamıştır (Kaplan, 2009: 52).

Kat. No. 72'de yer alan figürin, Mantolu Çıplak Aphrodite tipinde olup Kat. No. 71 ile hiçbir yönden benzerlik göstermemektedir. Tanrıça burada ayakta durur şekilde, sol kolunu yana doğru açarak mantosunu tutmaktadır. Vücudundan 'S' kıvrımından oluşan esneklik görülmektedir. Başında geniş bir bezemesiz simit başlık bulunmaktadır. Örnek, Kaplan tarafından MÖ 1. yy.'a tarihlendirilmiştir (Kaplan, 2009: 54). Kat. No. 73'te Kaz Üzerinde Aphrodite tipini yansıtan figürin MÖ 1. yy.'ın ikinci yarısına tarihlendirilmiştir. Aphrodite, vücudunun alt yarısı giyimli, sağ eliyle elbisesini tutmakta ve kaz üzerine yan

---

⁴ Bkz. 4.25.1.

binmiş olarak betimlenmiştir. Kat. No. 74, Troas Bölgesi'nde birçok yerleşimde görülen Oriental Aphrodite tipini yansıtan figürindir. MÖ 2. yy.'a tarihlendirilmiştir (Kaplan, 2009: 60-61).

4.21. Thymbra

Akça Tepe, Kat. No. 75'te Calvert Koleksiyonu içinde yer alan Thymbra buluntusu olan Venüs Genetrix tipini yansıtan pişmiş toprak figürin, Kaplan tarafından MÖ 1. yy.'a tarihlendirilmiştir Kaplan, 2009: 54, Kat. No. 31. Troas Bölgesi'nde benzer örnekleri Perkote (Tavukçu, 1999: 77, Kat. No.40), Apollon Smintheion (Öztepe, 1991: Kat. No. 5; Öztepe, 2003: No. 1) ve Parion'da (Kasapoğlu, 2016: 179) bulunmaktadır.

4.22. Tenedos

Tenedos, günümüz adıyla Bozcaada, Çanakkale İli'ne bağlı, Ege Denizi'nin kuzeydoğusunda yer alan (Şekil 1) ve boğazın güney giriş noktasında bulunan ülkemizin üçüncü büyük adasıdır (Körpe, 2008: 408). Adanın antik çağlarda kullanılan ismi olan Tenedos adı, gerçekte yaşayıp yaşamadığı arkeolojik verilerle henüz kanıtlanmamış olan efsanevi kral Tenes'ten gelmektedir (Takaoğlu ve Atabay, 2021: 26-29). Adadaki en erken yerleşimin yapılan müze kurtarma kazılarıyla MÖ 3200 İlk Tunç Çağı'nda başladığı bilinmektedir (Sevinç ve Takaoğlu, 2004: 136-139). 2021 yılında başlayan adadaki ilk sistematik kazılarla birlikte bu tarihin daha önceye çekileceği tahmin edilmektedir. Orta Tunç Çağı ve Geç Tunç Çağı'nda kazıların yeterli olmaması sebebiyle bu dönemlere ait arkeolojik veriler bulunmamaktadır (Takaoğlu ve Atabay, 2021: 19). Adanın, MÖ 8. yy. ortalarından itibaren günümüze değin kesintisiz yerleşme gördüğü söylenebilir.

Tenedos'taki kültürler ile ilgili olarak Takaoğlu ve Atabay; Kral Tenes, Apollon, Melikertes (Palaimon), Kybele ve Dionysos kültürleri olduğunu aktarmaktadırlar (Takaoğlu ve Atabay, 2021: 72-79).

Aphrodite olarak tanımlanmış Tenedos Nekropolisi'nden mezar hediyesi olarak ele geçmiş olan iki adet terracotta figürin bulunmaktadır. Kat. No. 76'da yer alan örnekte Aphrodite, kare bir altlık üzerinde ayakta durmaktadır. Ayak bileğine kadar uzanan ve sağ

göğsünü açıkta bırakan khlamys giyimli olup sağ kolu vücuduna bitişik, eliyle giysisini tutmaktadır. Sol kolunu ise dirsekten bükerek sol omzundan çapraz olarak inen giysisini tutmaktadır. Göğüsleri yuvarlak ve ayrıktır. Saçları alnın ortasından ikiye ayrılarak kalın tutam şeklinde şakaklarda sonlanır ve başında sakkos bulunmaktadır. Eser, MÖ erken 5. yy.'a tarihlendirilmiştir (Tavukçu, 1999: 74-75).

Kat. No. 77'de yer alan örnek 1990 Yılı Müze Kurtarma Kazıları sırasında 7 No'lu mezarın kuzeybatı dış kısmında ele geçen pişmiş toprak protomdur (Özkan, 1991: Resim 2). MÖ 4. yy.'ın ikinci yarısına tarihlendirilmiştir (Tavukçu, 1990: Kat. No. 54). Aphrodite'nin başında stephane, stephanenin altından ikiye ayrılmış ve omuzlara dökülen saçlar, kulaklarında yuvarlak küpeler, boynunda boncuk ve ok ucunu andıran piramidal şekillerden oluşan iki sıralı kolyesi bulunmaktadır. Mantosu stephanenin üzerinden geniş bir şekilde başını çevreleyerek göğüslerini açıkta bırakır, sol kolu dirseğe kadar örtülüdür, sağ eliyle mantosunu tutmaktadır. Sol eliyle iki göğsünün arasında kuş benzeri figür bulunmaktadır. Bu protomun en yakın benzeri Neonteikhos Nekropolisinde kurtarma kazıları sırasında ele geçen masklardır. Keser, Neonteikhos masklarının ölen eşlerinin arkasından yas tutan kadınları temsil etmiş olabileceğini düşünmektedir (www.arkeolojikhaber.com, Aralık, 2022).

4.23. Troya/İlion

Troya, Çanakkale ili, Merkez ilçesine bağlı Tevfikiye Köyü'nün sınırları içerisinde yer almaktadır. Troya'daki ilk yerleşmenin Troya 0 olarak adlandırılan MÖ 3500 yılı olduğu son araştırmalarla belgelenmiştir ("Arkeofili", 2019). ETÇ'dan başlayarak⁵ MÖ 950 ve 750 yılları arasındaki hiatusun ardından, Geç Geometrik Dönem'de yeniden devam eder ve MS 6. yy.'ın başlarında yaşanan depreme kadar kesintisiz yerleşme görmüştür. MS 12. ve 13. yy.'a ait görülen mezarların ardından kentteki yerleşme MS 14. yy.'da tamamıyla sonlanmıştır (Aslan, 2018: 131-141).

⁵ Troya I, II ve III; yak. MÖ 2920-2200 (ETÇ I ve II), Denizsel Troya Kültürü, Troya IV ve V; yak. MÖ 2200-1740 (ETÇ III ve OTÇ başları) Anadolu Troya Kültürü, Troya VI; yak. MÖ 1740-1300 (OTÇ ve GTÇ) Troya Yüksek Kültürü, Troya VIIa; yak. MÖ 1300-1180 Homeros'un anlattığı Troya, Troya VIIb; yak. MÖ 1180-1130 Troya VII b2, Troya VIIb3; yak. MÖ 1150-950, MÖ 950-720 hiatus Troya VIII; yak. MÖ 700-85 Arkaik Dönem'den başlayarak Helenistik Dönem'e kadar devam eden katman, Troya IX; yak. MÖ 85- MS 500 Roma Dönemi'nde İlion, Troya X; MS 12 ve 13. yy. Bizans Dönemi'nde İlion (Aslan, 2018: 131-141).

Batı Kutsal Alanı'nın içinde yer alan ve MÖ 550-500/480⁶'e tarihlendirilmiş olan Sunak B ve çevresinde yoğun olarak ele geçen Kuğu Stili'ndeki kaplardan (Şekil 21) dolayı kuğu ile ilişkilendirilen bir tanrı ya da tanrıçaya ait tapınım alanı olabileceği aktarılmaktadır (Aslan ve Günata, 2014: 102). Zeus, Kybele, Aphrodite ya da yerel bir tanrı olabileceği düşünülmektedir. Aslan ve Günata, Kuğu Stili'ndeki kapların Assos, Pitane ve Elaiou'staki mezarlarda ele geçmesinin kuğuların ölüm ve öteki dünya ile ilişkilendirilebileceğini aktarmaktadır. (Aslan, 2018: 240-241).

Şekil 21. Sunak B'de ele geçen Kuğu Stili'ndeki Skyphos (Aslan, 2018: Pl. 61).

Aslan ve Günata, Sunak B'de Aphrodite kültü olasılığını açıklarken Aphrodite'nin sık sık kuğu ve kazlarla betimlenmiş olması, Aphrodite ve Adonis mitolojisindeki kuğuların ölüm ve öteki dünya ile ilişkilendirilmesi ile açıklamaktadırlar. Aphrodite, bir kuğunun sırtında ya da kuğular tarafından çekilen bir arabada denizin üzerinde uçarken tasvir edilir; bu imgede göksel tanrıça Ourania'nın ve aynı zamanda başka yerlerdeki tanrıçanın özel bir temsili kabul edilmiştir (Pirenne-Delforge, 1994: 417). Aslan ve Günata, Sunak B nin etrafındaki kült ibadetlerinin tarımsal verimliliği artırmak amaçlı olabileceğini aktarmaktadır (Aslan, 2018: 240-241).

Aslan ve Günata, Aşağı Kutsal Alan'daki Geometrik-Erken Arkaik seviyelerde çok sayıda etobur hayvanlara ait kemiklerin ele geçmesinin bu dönemde kutsal alanın vahşi hayvanlarla olan ilişkisini gösterebileceğini açıklar. Kybele'nin sık sık aslanlar ile betimlenmesinin ve Helenistik Dönem'de Batı Kutsal Alanı ve çevresinde Kybele

⁶ Sunak B ve çevresindeki son adaklar MÖ 480-475'e tarihlenir ve ardından Helenistik Dönem'e kadar sürecek olan hiatus başlar.

figürinlerinin görülmesi, Arkaik Dönem’de Kybele kültü olabileceğini düşündürmektedir. Klasik Dönem’de Batı Kutsal Alan’da hiatusun olmasından dolayı, kuğu ikonografisinin Helenistik Dönem’de görülmemesinden dolayı Kybele tapınımının Arkaik Çağ’da mümkün olmayacağından bahsetmektedir. Kybele’nin kuğularla ilişkisinin olmaması da Kybele tapınımını yetersiz kılmaktadır. Aphrodite’nin vahşi hayvanlarla ilişkisini Homeric Hymn Aphrodite’de görmekteyiz (Hymn. *Aph.* 6.121). Tanrıça, İda Dağı’nda Ankhises’in yanına giderken aslanlar, ayılar, kurtlar ve leoparlar tanrıçayı takip etmişlerdir. Aphrodite Ankhises’in çadırına girdiğinde ayı ve aslan derisinden yatağa uzanırlar. Bununla birlikte Aphrodite’nin Ankhises ile olan miti, Paris’in Yargısı ve Troya Savaşı’nda Troyalıların yanında yer alması Sunak B’de kültünün olma olasılığını güçlendirmektedir.

Yazılı kaynaklarda (Frish, 1975: No 52-59) geçen ‘bütün tanrıların rahibi’ ifadesinden yola çıkarak Özhan, İlion’da bütün tanrıların tapınım gördüğünü, bunun yanısıra şehrin baş tanrısının Athena, antik kaynaklardan ise Apollon-Artemis, Zeus, Demeter-Kore, Dionysos ve Augustus’un tek tek tapınım gördüğünü aktarmaktadır (Özhan, 2004: 10).

Kat. No. 78’de, Aşağı Kutsal Alan dolgu toprakta ele geçen pişmiş toprak koku şişesi MÖ 550-500’e tarihlenmektedir (Blegen et al, 1958: 264; Aslan, 2018: Pl. 12-81). Tanrıça ayakta, sağ eliyle göğsünün arasında kuş tutarken, sol eliyle de elbisesini tutmaktadır. Arkaik Dönem’de sevilen bir form olan bu tür koku şişeleri birçok yerde görülmektedir. Rhodos, Thera, Theben, Eleusis, Mykonos, Thymbra (Winter, 1903: 41, no.1), Winter, 1903: 41, no.2; Pella’da (Adam Veleni, vd., 2017: 282, no.237, 239) yaygın olarak görülen bu tip, Troas Bölgesi’nde Troya’nın yanısıra Neandreaia’da (Kat. No. 50-a) da ele geçmiştir.

Burr-Thompson, Schliemann ve Dörpfeld’in 1870 ve 1894 yıllarındaki kazılarında birçok pişmiş toprak figürin bulduklarını, bu figürinlerden yola çıkarak MÖ 4. yy.’da yaygın bir Aphrodite kültü olabileceğini aktarmaktadır. Schliemann’ın kazılarının yayımlandığı kitaplarda sadece birkaç Helenistik Dönem’e ait buluntunun olduğunu, Almanlar tarafından kazısı yapılan bu alandan ele geçen eserlerin birçoğunun Berlin Müzesi’ne götürüldüğünü ve orada II. Dünya Savaşı sırasında tahrip olduklarını anlatmaktadır (Burr-Thompson, 1963).

Kat. No. 79'da⁷, tabure veya taht olmadan oturan, çıplak Aphrodite figürünü yer almaktadır. Sağı ön yüzde kavun dilimi şeklinde, arkada ise uzun ve silindirik bir topuz biçimindedir. Sağ kolu dirseğine kadar gövdesine bitişik, elini göğsünün ortasında tutmaktadır. Sol kolu ise tamamen gövdesine bitişiktir. Eser tüm haldedir. Burr-Thompson tarafından MÖ 2. yy.'a tarihlendirilmiştir (Burr-Thompson, 1963: 92).

Kat. No. 80'de Aphrodite, bir önceki örnekte olduğu gibi Troas Bölgesi'nin birçok yerleşmesinde görülen Oriental Aphrodite kimliği ile karşımıza çıkmaktadır. Oturan, çıplak ve kolsuz olan figüründe kol ekleme delikleri bulunmaktadır. Eser, Thompson tarafından MÖ 3. yy. sonlarına tarihlendirilmiştir (Burr-Thompson, 1963: 62).

Kat. No. 81'de başını geriye doğru çeviren bir kazın gövdesinin üzerinde sol ayak figürünü yer almaktadır. Kaz üzerinde Aphrodite betimine ait olan parçada sandaletli sol ayak ucu ve kazın gövdesiyle boynu korunmuştur. Eser, Thompson tarafından MÖ 2. yy. sonlarına tarihlendirilmiştir (Burr-Thompson, 1963: 75, 10, 1:1). Aphrodite'nin kuğu ya da kaz üzerine binmesinin MÖ 5. yy. ile MÖ 2. yy. arasında pişmiş toprak figürinlerde yaygın olduğunu ise Winter'den öğrenmekteyiz (Winter, 1903: 193).

Ilion'da Roma İmparatorluk Dönemi'nde basılan Iulia Domna (MS 193-217) sikkesinin arka yüzünde Ankhises, Aphrodite'nin elini tutarken betimlenmiştir (Bellinger, 1979: T. 219). III. Gordianus (MS 238-244) sikkesinde ise Aphrodite, Hera, Athena ve Paris'in yer aldığı Paris'in Yargısı sahnesi betimlenmiştir (Bellinger, 1979: T 287).

Troya'da Arkaik Dönem'de Sunak B'de tapınım gören tanrıçanın yukarıda açıklanan birçok sebepten dolayı ve Aphrodite, Adonis efsanesinin Ourania sıfatı ve bereket kültü ile ilişkili olmasından dolayı Aphrodite olabileceği düşünülürse, Helenistik Dönem'de Burr-Thompson'un açıkladığı gibi tanrıçanın kültürünün yaygın olabileceği düşüncesi, Roma İmparatorluk Dönemi'nde kent sikkelerinde Aphrodite'nin Ankhises ve Paris'in Yargısı sahnelerinde yer alması Aphrodite'nin Troyalılar için önemli bir tanrıça olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte Aphrodite'nin Troya Savaşı'nı başlatacak olan aşkı Paris'e sunması, savaşta Troyalıların yanında yer alması, oğlu Aeneas'ın Troya'dan kaçmasına yardım etmesi gibi efsanelere konu olması da Troyalılar için tanrıçanın önemini bir kez daha vurgulamaktadır.

---

⁷ Oriental Aphrodite olarak konu kapsamına alınan pişmiş toprak figürin, Burr-Thompson tarafından hierodolous olarak ele alınmıştır. Bunun sebepleri Dördüncü Bölüm'de açıklanmıştır.

4.24. Buluntu Yeri Bilinmeyen Külte İlişkin Arkeolojik Eserler

Troas Bölgesi sınırları içerisinde ele geçen fakat yüzey buluntusu olan⁸ ve buluntu yeri bilinmeyen⁹ iki eser, bu başlık altında ele alınmıştır. Yazıtlı blok, Troas Bölgesi'nde Ourania kültünü kanıtlayan ilk epigrafik belge (Özhan, 2018: 95) olması sebebiyle önem taşımaktadır. Karneol yüzük taşı ise üzerinde betimlenen Venüs Victrix'in bölgedeki Aphrodite-Venüs eserleri içerisinde tip bakımından tek örnek olması dolayısıyla konuya dahil edilmiştir.

4.24.1. Aphrodite Ourania Yazıtlı Kaide

Troas Bölgesi'nde Aphrodite Ourania kültünün varlığını kanıtlayan ilk epigrafik belge olan yazıtlı blok (Kat. No. 83), Çanakkale Pazarköy çevresinde bir çiftçi tarafından bulunmuştur. Villa rustica olabileceği düşünülen¹⁰ kırsal alanda ele geçen blok, Özhan tarafından Roma Dönemi'ne tarihlendirilmiştir (Özhan, 2018).

"Aphrodite Ourania'yı [ve] kendi kız kardeşi Nephthys'i Kral Osiris'e adadım." (Özhan, 2018: 96). Yazıtta geçen "Basileus" kelimesinin Osiris'in yer altı kralı sıfatına atıfta bulunduğunu ve Osiris'in basileus sıfatının geçtiği nadir yazıtların Delos Serapieion anıtı, İsis'in Osiris'in eşi-kız kardeşi olarak geçtiği örnekler ise Ios ve Kyme'de ele geçen yazıtlar olduğunu yine Özhan'dan öğrenmekteyiz (Özhan, 2018: 96).

Aphrodite'nin iki mısır tanrısı Osiris ve Nephthys ile birlikte yer alması, tanrıçanın yazıtta İsis'i ifade ettiğini göstermektedir. İsis'in eşi olan Osiris'in ölüp yeniden dirilişi, Aphrodite'nin genç sevgilisi Adonis'in benzer şekilde ölüp yeniden dirilmesiyle ilgili doğanın canlanması ve dolayısıyla bereket kültleriyle olan ilişkisi, Aphrodite-İsis kültünün eşdeğer tutulmasının sebeplerinden gösterilebilir. Troas Bölgesi'nde İsis-Aphrodite kültü Skepsis'te Roma İmparatorluk Dönemi'nde basılmış olan sikkeler (Kat. No. 68-70) üzerinde görülmektedir.

⁸ 4.25.1. Aphrodite Ourania Yazıtlı Kaide.

⁹ 4.26.1. Karneol Yüzük Taşı

¹⁰ Yüzeyde ele geçen Roma seramikleri, öğütme taşı parçaları, pişirme kapları ve depolama kaplarından dolayı Özhan tarafından ev içi faaliyetlerin yürütüldüğü bir alan olması gerektiği düşünülmüş ve villa rustica olabileceği sonucuna varılmıştır bkz. Özhan, 2018: 95.

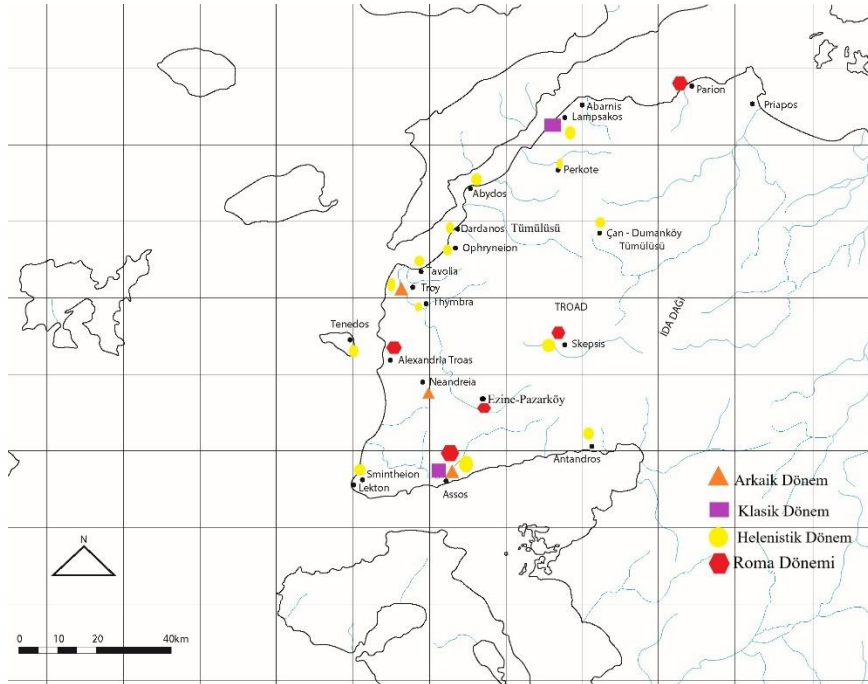
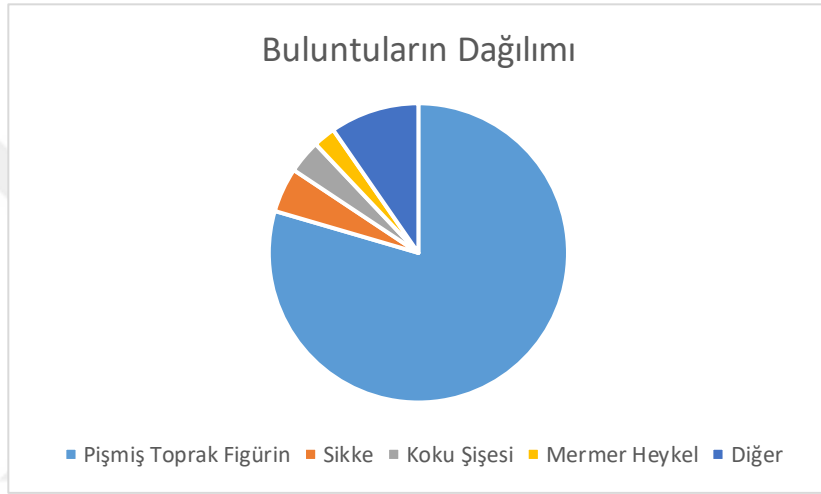
4.24.2. Karneol Yüzük Taşı

Kat. No. 82'de yer alan yüzük taşı üzerinde Aphrodite, Venüs Victrix olarak karşımıza çıkmaktadır (Fırat, 2022: 37, Kat. No. 2). Troas Bölgesi'nde ele geçen, yayınlanmış olan, tek Victrix ikonografisi olmasından dolayı önemlidir. Kesim çizgisi üzerinde ayakta duran Venüs, sağ elinde tuttuğu miğfere doğru bakmaktadır. Sol kolunu dirsekten itibaren bükerek sütuna yaslamakta ve mızrak tutmaktadır. Tanrıçanın vücut hatları belirgin değildir, khiton giyimlidir, üzerinde himation vardır ve vücudunun alt yarısında himationun kıvrımları daha belirgindir. Victrix ikonografilerinde görülen kalkan betimi görülememektedir. "Zaferi sağlayan-zaferi müjdeleyen" anlamındaki Victrix ikonografisi, ilk olarak MÖ 44 yılında basılan Julius Caesar sikkelerinin arka yüzünde görülmektedir (Bazant, 2022: 80). Sikkelerde tanrıça, elinde kalkan ve mızrak ile betimlenmiştir. Elini dayadığı kalkanı ise dünya hakimiyetini simgeleyen globus üzerinde durmaktadır. Tanrıçanın bir elinde Nike bulunmaktadır. Tanrıça dizinin üzerinde biten elbise giyimli, göğüsleri çıplak fakat asa ile kapatılmaya çalışılmış, vücut hatları belirgin olmayıp, bekaretini simgelemek için başı öne eğiktir. Julia Domna sikkelerinin arka yüzünde ise Victrix sıfatı yazıt ile desteklenmiş olup silahların yerine zafer sembolü olarak görülen elma ya da hurma yer almıştır. Kat. No. 82'de yer alan yüzük taşı, MS 1.-2. yy.'a tarihlendirilen Bertolami Fine Art'ta yer alan 62 No'lu eser, MS 2. yy.'a ait MFA Boston'da 18,359 No'lu eser, British Museum'da 1987,0212.164 ve 1987,0212.568 yer alan eserler ile benzerlik göstermektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

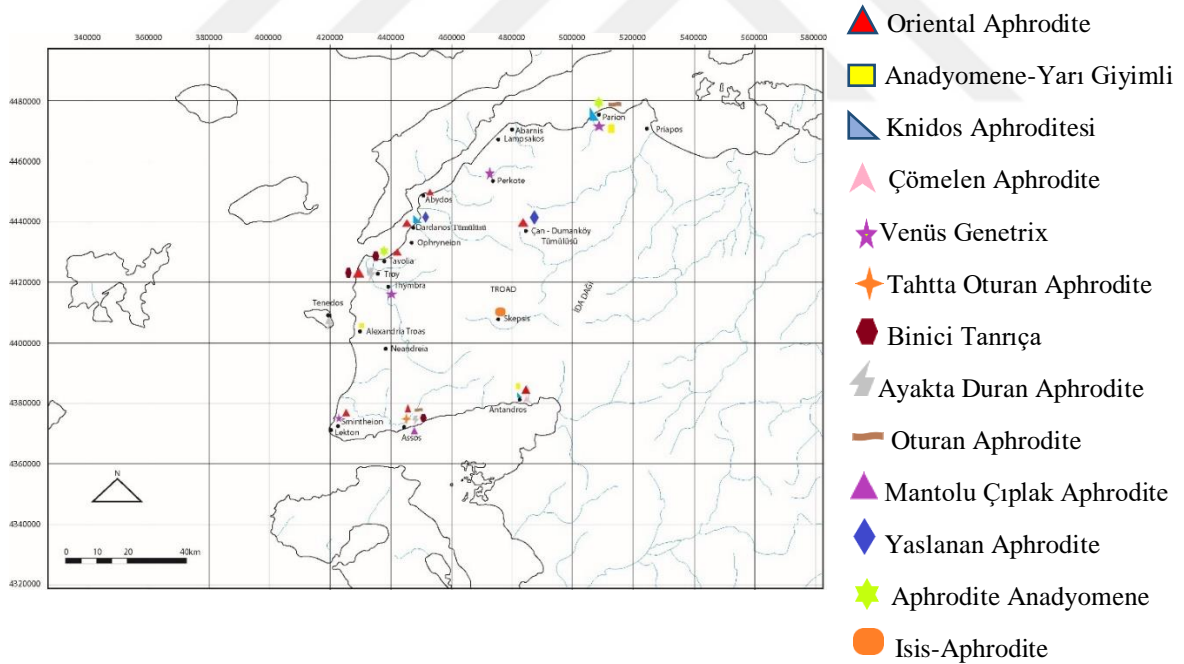
SONUÇ

Troas Bölgesi'nde Aphrodite ile ilişkili çalışma kapsamına alınan 83 adet buluntu içerisinde en yoğun grubu pişmiş toprak figürinler oluşturmaktadır. 66 adet pişmiş toprak figürinin ardından 2 mermer heykel, 1 kemik öreke, 1 mermer mimari parça, 1 yapı kitabesi, 2 yazıtlı taş, 1 kaseli büst, 1 yazıtlı pyxis, 3 pişmiş toprak koku şişesi, 4 sikke, 1 yüzük taşı konu kapsamındadır.

Şekil 22. Aphrodite'ye ait buluntuların buluntu yerine göre dönemsel dağılımı

Troas Bölgesi'nde tanrıça ile ilgili en erken buluntu veren kent İlion'dur (Şekil 22). İlion'da MÖ 550-500/480'e tarihlendirilen Aşağı Kutsal Alan'da yer alan Sunak B ve çevresinde tapınım gören tanrı-tanrıça halen tartışmalıdır. Araştırmacılar tarafından kutsal alanda Zeus, Kybele ve Aphrodite'nin veya yerel bir tanrının tapınım görmüş olabileceği düşünülmektedir. Kuğu stilindeki kapların yoğun olarak bulunmasına bağlı olarak, kuğuların öteki dünya bağlantısıyla Aphrodite-Adonis mitolojisi, ölüm ve yeniden diriliş ve bereket kültü ile olan ilişkisinden dolayı, tanrıçanın kuğularla olan yakın bağı Aphrodite olasılığını güçlendirmektedir. Yoğun olarak etobur hayvan kemiklerinin görülmesi de Aphrodite'nin İda Dağı'na Ankhises'in yanına giderken vahşi hayvanların tanrıçayı takip etmesi ve tanrıçanın vahşi hayvanların koruyucusu olarak Aphrodisias'ta tapınım görmesi ile açıklanabilir. Aşağı Kutsal Alan Sunak B'deki tapınım gören tanrı-tanrıça tartışmalı olsa da Paris'in İda Dağı'nda yapılan Üç Güzeller Yarışması'nda altın elmayı Aphrodite'ye vermesi, ardından Aphrodite'nin Troya Savaşı'nı başlatacak olan hediyeyi Paris'e sunması ve Troya Savaşı sırasında Aphrodite'nin Troyalıların yanında yer alması tanrıçanın İlion'da önemli bir yere sahip olduğunu göstermektedir.

Şekil 23. Buluntuların tip ve buluntu yerine göre dağılımını gösteren harita

Aşağı Kutsal Alan'da dolgu toprakta ele geçen (Kat. No. 78) ve benzer örneği Neandrea'da (Kat. No. 50-a) bulunan koku şişesi, Troas Bölgesi'ndeki en erken tarihli buluntulardır. MÖ 6. yy.'a tarihlenen, bölgedeki en erken tasvirinde Aphrodite, ayakta

durur şekilde ve bir eliyle kuş tutarken betimlenmiştir. Neandreaia'da MÖ 6. yy.'a tarihlenen büst biçiminde örnek de görülmektedir (Kat. No. 50).

Troas Bölgesi'nde Geç Arkaik Dönem'de tanrıçanın kültünü Assos'tan takip edebilmekteyiz (Şekil 22). Bu döneme ait ele alınan 6 adet pişmiş toprak figürinden 5 tanesi mezar hediyesi olarak ölü tapınımına yöneliktir. Figürinlerin tamamı ayakta durur ya da oturur şekilde olup bir eliyle göğsünde kuş ya da haşhaş tohumu tutar biçimde betimlenmişlerdir (Kat. No. 19-23, Levha 7-9). Ayakta duran elinde nar ya da haşhaş tutan Assos örneğinin benzeri, Calvert Koleksiyonu'nda yer alan Ovacık'ta (Triesch, 1902: 687; Kaplan, 2009: 49, Kat. No. 24) görülmektedir. Geç Arkaik Dönem'e tarihlenen diğer figürin başı (Kat. No. 32, Levha 13) ise Kutsal Alan olduğu düşünülen limana bakan yamaçta ele geçmiştir. Assos'ta limana bakan kayalık yamaçta açığa çıkan ve Demeter ile Aphrodite'nin paylaştığı düşünülen Liman Üstü Kutsal Alan'da Aphrodite'ye deniz tanrıçası sıfatı ile tapınım yapıldığı düşünülmektedir. Yapılacak arkeolojik kazılarla net verilerin elde edilmesi sonucunda Aphrodite'ye ait olduğu kanıtlanırsa Troas Bölgesi'nde açığa çıkartılmış ilk Aphrodite Kutsal Alanı olması sebebiyle önem kazanacaktır.

Klasik Dönem'de tanrıçanın kültü Assos (Kat. No. 30-31) ve Tenedos (Kat. No. 76) nekropollerinden takip edilmektedir. Assos örneklerinde stephaneden başlayan mantosu tanrıçanın göğüslerini ve tek bacağına açıkta bırakarak vücudunu örtmektedir. Tenedos örneğinde ise sağ göğsünü açıkta bırakan khlamys giyimli, sakkoslu ve eliyle göğsünde bir nesne tutmaktadır.

Geç Klasik Dönem'de Assos'ta mezar hediyesi olarak bırakılan 3 figürin (Kat. No. 27-29) tanrıçanın Ourania sıfatı ile tapınım gördüğünü göstermektedir. Tanrıça silen, keçi ve kaz ya da kuğu üzerinde oturur biçimde betimlenmiştir. Geç Klasik-Erken Helenistik Dönem'de ise Lampsakos'ta basılan kent sikkelerinin (Kat. No. 47) ön yüzünde Aphrodite'yi görmekteyiz. Lampsakos'un baş tanrısı olan Priapos'un annesi olan Aphrodite'ye kentte tapınım olması olağandır. 1895 yılı kazısında mezar hediyesi olarak altın yüzük üzerinde elinde sopa tutan ve Eros'u terlikle tehdit eden tanrıça başka bir altın yüzük (Kat. No. 49) üzerinde yine Eros ile birlikte morra oyunu oynarken betimlenmiştir (Boardman, 1975: 225). Lampsakos'tan satın alma yoluyla ele geçen ve Troya Müzesi'nde bulunan Aphrodite Ourania heykeli (Kat. No. 46) de kentte Aphrodite'nin varlığını kanıtlar niteliktedir.

Erken Helenistik Dönem'e gelindiğinde Assos'ta kayalığa uzanan ve yanında Eros ve Psykhe ile birlikte tasvir edilen Aphrodite figürini (Kat. No. 25) karşımıza çıkmaktadır.

Troas Bölgesi'nde MÖ 3. yy.'ın sonlarına gelindiğinde (Şekil 22) oturan, çıplak ya da giyimli, kolsuz ya da kolları olan ya da kol ekleme delikleri bulunan, bazı araştırmacılar tarafından kukla bebek ve Oriental Aphrodite (Şekil 23) olarak tanımlanan figürinler görülmektedir. Abydos (Kat. No. 2), Tavolia (Kat. No. 74), Antandros (Kat. No. 7, 10-15), Ilion (Kat. No. 79-80), Apollon Smintheion (Kat. No. 17-18), Assos (Kat. No. 24; Mrogenda,1990: 38, Tafel 12, no.5; Tolun, 2002: 32, Levha XLI, Kat. 74, 75), Çan-Dumanköy Tümülüsü (Kat. No. 34-35), Yenice-Aşağıçavuş Köyü (Tavukçu, 1999: 66, Kat. No. 77), Dardanos Tümülüsü (Kat. No. 42, 43)'nde ele geçen figürinlerin büyük bir kısmı mezar buluntusu olarak ele geçmiştir. Bu figürinler MÖ 3. yy.'ın sonlarından başlayarak MÖ 1. yy.'a kadar görülmektedir. Dönemsel olarak Aphrodite'nin varlığı MÖ 2. yy.'a tarihlenen Dardanos Tümülüsü'nde ele geçen kaseli büst (Kat. No. 38) ile devam etmektedir. MÖ 2. yy. ve MÖ erken 1. yy. aralığında ise pişmiş toprak figürinlerde sütuna (Kat. No. 37, 40, 41, 9) ya da hermeye Yaslanan Tip (Kat. No. 36), Çan-Dumanköy Tümülüsü, Antandros ve Dardanos Tümülüsü'nde görülmektedir. Erken 1. yy.'da Dardanos Tümülüsü (Kat. No. 39) ve Antandros'ta (Kat. No. 4) Knidos Aphroditesi karşımıza çıkmaktadır. Çömelen Aphrodite (Kat. No. 5) ve Yarı Giyimli Anadyomene Tipi (Kat. No. 8) yine bu dönemde görülmektedir. Helenistik Dönem'e tarihlenen ve Ophryneion'da bulunmuş olan yazıtlı pyxis üzerinde (Kat. No. 51) Aphrodite'nin "altın saçlı tanrıça" sıfatını görmekteyiz. "Kaz Üzerinde Aphrodite" tipini temsil eden örnekler ise MÖ 2. – 1. yy. aralığında Tavolia (Kat. No. 73) ve Ilion'da (Kat. No. 81) görülmektedir.

"Venüs Genetrix", MÖ 1. yy.'da Perkote (Kat. No. 67) ve Thymbra (Kat. No. 75) örneğiyle başlayarak, MS 1. yy. Parion (Kat. No. 57), tarihi tartışmalı olan Apollon Smintheion (Kat. No. 16), MS 2. yy.'da yine Parion (Kat. No. 53) örneğiyle devam etmektedir.

MÖ 1. y.'ın sonlarından başlayarak MS 1. yy.'ın başlarına kadar Anayomene Tipi, Yarı Giyimli olarak Parion (Kat. No. 56, 57), Antandros (Kat. No. 8) ve Kilia'da (Kat. No. 45), görülürken, Yunuslu Tip (Kat. No 57) Parion'da görülmektedir. MÖ 1. yy. sonlarından MS. 1. yy.'a kadar Parion'da Knidos Tipi (Kat. No. 54), Peploslu Aphrodite (Kat. No. 59), Niş İçerisinde Aphrodite (Kat. No. 60), Strophionlu Çıplak Aphrodite (Kat.

No. 61), Kuşlu Oturan Aphrodite (Kat. No. 66) ve Mantolu Çıplak Aphrodite (Kat. No. 62, 63) tipleri görülmektedir.

MÖ 1. yy. sonları ile MS 1. yy. başlarına tarihlenen Assos'ta ele geçen yazıtta (Kat. No. 26) Claudian kadınlarının tanrıçalarla ilişkilendirilmesinden örnek olan yazıtta Augustus'un kızı Julia'nın Aphrodite-Venüs Genetrix ile ilişkilendirildiği görülür.

MS 2. yy.'a gelindiğinde Alexandria Troas'ta ele geçen yarı giyimli Anadyomene mermer heykeli (Kat. No. 3) ve Parion'da ele geçen Anadyomene Tipi'nde kemik öreke (Kat. No. 64) üzerine işlenmiş tanrıça karşımıza çıkar. MS 2. yy.'ın ikinci yarısında Parion'da arşitrav bloğu üzerindeki kabartmada (Kat. No. 65) Aphrodite'yi görmekteyiz. Burada Adonis mitolojisiyle birlikte doğanın canlanması ve buna bağlı olarak bereket kültleriyle olan ilişkisini yansıtabileceği düşünülmektedir.

Roma İmparatorluk Dönemi'nde Skepsis'te basılan sikkeler üzerinde (Kat. No. 68-70) Aphrodite-İsis kültürünün varlığı kanıtlanmaktadır. Aynı döneme tarihlenen yazıtlı kaide (Kat. No. 83) üzerinde Aphrodite Ourania'nın İsis'i temsil etmesi, bu dönemde İsis-Aphrodite kültürüyle birlikte Aphrodite Ourania'nın varlığını net olarak kanıtlamaktadır.

Roma İmparatorluk Dönemi'nde Ilion ve Skepsis'te basılan sikkelerin arka yüzünde Paris'in Yargısı sahnesi karşımıza çıkmaktadır. Ilion'da Aphrodite ve Ankhises'in yer aldığı örnekler de bulunmaktadır.

MS 1.-2. yy.'a tarihlendirilen yüzük taşı üzerinde Venüs Victrix ikonografisi görülmektedir. Troas Bölgesi'nde bu sıfatı temsil eden başka örnek bulunmamaktadır.

Buluntuların dönemsel olarak değişimi tip ve buluntu yeri odaklı ele alındıktan sonra Troas Bölgesi'nde tanrıçanın kült alanı, tapınaklarının varlığı ve kült sıfatları ile ilgili verileri toparlayacak olursak eğer, ilk olarak sadece antik kaynaklarda karşımızda çıkan Abarnis'in adının Aphrodite'den almış olabileceği, Abarnis'te tanrıçanın kült alanı olabileceğine işaret etmektedir. Buna dair herhangi bir arkeolojik veri bulunmamaktadır. Abydos'ta ise yine antik kaynaklardan öğrendiğimize göre bir fahişenin kenti özgürlüğüne kavuşturmasından dolayı Aphrodite'ye "fahişelerin koruyucusu" sıfatıyla bir tapınak inşa edildiğini öğreniyoruz. Alexandria Troas'ta tanrıçanın kutsal alanı olduğunu, yine antik kaynaklardan öğrenmekteyiz. Menophantos'un yapmış olduğu Troas Aphroditesi ve Podyumlu Tapınak'ta bulunan yarı giyimli Anadyomene heykeli kentte kültürün varlığını kanıtlamaktadır. Önemli bir liman kenti olan Alexandria Troas'ta tanrıçaya deniz tanrıçası

ile tapınımın olabileceği ihtimali düşünülebilir. Antandros'ta Aphrodite genellikle mezar hediyesi olarak pişmiş toprak figürinlerle karşımıza çıkmaktadır. Mitolojide Troya'dan kaçarak Antandros'a giden ve orada gemiler inşa ederek yeni vatan aramak üzere ayrılan Aeneas'ın, annesinin Aphrodite olması, tanrıçaya kentte tapınımının olabileceğini düşündürmektedir. Apollon Smintheion, Assos, Çan-Dumanköy Tümülüsü, Dardanos Tümülüsü, Lampsakos, Skepsis ve Tenedos'ta Aphrodite'nin mezarlarda ölü kültüne yönelik tapınımını görmekteyiz. Aphrodite'nin figürinlerinin mezarlara bırakılmasının sebepleri hakkında birçok farklı görüş bulunmaktadır. Ainos'ta bir mezar içerisinde ceset bulunmayıp mezarın ortasında iskelet yerine büyük bir Aphrodite figürininin konulması, mezarın doğu kenarında çok sayıda yine Aphrodite figürinlerinin bulunması tanrıçanın doğu kökenine, ya da doğudan gelen insanların kökenine işaret edebileceği gibi öteki dünyada Adonis'i arama ve buna bağlı olarak bereket kültleriyle ilişkili olabileceği düşünceleri bulunmaktadır. Bunun yanı sıra Troas Bölgesi'nde özellikle Parion'da, Aphrodite figürinlerinin özellikle genç kız ve yetişkin kadınlara ait olan mezarlarda ele geçmesinin öteki dünyada güzelliklerinin devam etme istekleri ile ilgili düşüncelerin varlığı da ilgili bölümde açıklanmıştır. Başka bir görüşe göre ise genç kızların dünyada evlenme ve doğum gibi hayatın akışında yapamadıklarını ölümden sonraki yaşamlarında yapabilmeleri için bu tür figürinlerin mezara bırakılmasıdır. Ölen kişinin mezarına bırakılmış olan Aphrodite'yi betimleyen mezar hediyelerinin anlamını zaman makinesi olmadıkça hiçbir zaman bilemeyecek olsak da genellikle bereket kültleriyle olan ilişkisi ve genç kızların, kadınların güzelliklerini temsil etmeleri, öteki dünyada güzel kalmalarını sağlamak gibi yukarıda anlatılan birçok öneri sunulabilir.

Assos'ta Liman Üstü Kutsal Alan'ın denize bakan ve limana hakim olan konumundan dolayı, tanrıçanın Euploia kültü ya da Oikos kültü gibi yerel bir tapınım ile limanların koruyucusu olarak tapınım görebileceğini, ele geçen az sayıdaki Aphrodite figürinlerinden yola çıkarak ise Aphrodite Kutsal Alanı olabileceğini söylemek yeterli değildir. Bununla birlikte kutsal alanda ele geçen pişmiş toprak figürinlerden yola çıkarak Demeter'in tapınım gördüğü kesinlik kazanmaktadır. Demeter ile birlikte Aphrodite'nin tapınım gördüğü Dion Demeter Kutsal Alanı, Lete, Pella, Locri, Liti gibi birçok kutsal alan olmasından dolayı Assos'ta da birlikte tapınım görmüş olabilecekleri söylenebilir. Kutsal Alan'da ele geçen çok sayıdaki erkek figürini ise başka bir tanrı ya da İmparatorluk kültü olabileceğini düşündürmesinin yanı sıra Kaunos Demeter Kutsal Alanı ile olan benzerliği açısından önemlidir. Lampsakos'ta ise Aphrodite'ye ait bir tapınak olduğunu kanıtlayan

yazıtlı bir stel üzerinde yer alan tanrıçaya verilen eponymos pryтанis görevinden anlaşılmaktadır. Lampsakos'ta görülen sikkelerde Aphrodite başının Knidos Aphroditesi'ne benzetilmesi, Euploia epitheti ile limanların koruyucusu sıfatıyla kentte tapınımın olabileceği düşündürmektedir. Lampsakos'un önemli bir liman kenti olması da bu görüşü destekler niteliktedir. Strabon'un aktardığına göre Lekton'da on iki tanrıya ait bir sunağın olması Aphrodite'nin diğer Olympos tanrıları ile birlikte tapınım gördüğünü göstermektedir. Parion'da ise Roma Dönemi'nden itibaren mezar hediyesi olarak pişmiş toprak figürinlerin farklı tiplerde ve çok sayıda ele geçmesi kentte bu dönemde yoğun bir Aphrodite kültürünün varlığını gösterir. Akın, ele geçen çıplak figürinlerin sayısının yoğunluğundan yola çıkarak, Parion'un da liman kentleriyle olan ilişkisini düşünerek deniz kenarında bir Aphrodite tapınağının olması gerektiğini düşündüğünü aktarmaktadır (Akın, 2021: 64). Priapos'ta kent sikkelerinde Aphrodite'nin yer alması, tanrıçanın Priapos'un annesi olmasından dolayı kentte önemli bir yer edindiğini düşündürmektedir. Priapos'un Miletos kolonisi olmasından dolayı tanrıçanın Priapos'ta deniz tanrıçası sıfatıyla tapınım görebileceği ihtimaller dahilindedir. Sestos'ta ise antik kaynaklarda geçen kent surlarının içinde Aphrodite Tapınağı'nın varlığı ve Adonis festivali, arkeolojik verilerle kanıtlanmasa da kültürün varlığı söylenebilir. Adonia festivali ayrıntılı bir şekilde ilgili bölümde açıklanmıştır. Skamandros'ta Aeschines'in aktardığına göre genç kızların evlilik öncesi ırmakta yıkanmalarını ve ardından Aphrodite onuruna törene katıldıklarını bilmekteyiz. Skepsis'te ise tanrıça İsis-Aphroditesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Ezine Pazarköy çevresinde ele geçen yazıt ile birlikte Aphrodite Ourania ve İsis Aphrodite kültürü epigrafik olarak kanıtlanmaktadır.

Sonuç olarak Aphrodite, Troas Bölgesi'nde bereket ve verimlilik ile ön plandayken, evlilik öncesi yıkanma ve arınma ritüelleri ile genç kızların yanında olmasıyla, ölümden sonraki yaşamda da genç kızların ve kadınların koruyucusu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bölgede tanrıça aynı zamanda denizden doğuşu mitolojisiyle bağlantılı denizlerin tanrıçası olarak Knidos Aphroditesi ile ön plana çıkar. Troas Bölgesi'nde Aphrodite, günlük yaşamda ve ölümden sonraki yaşamda bereket ve verimliliği temsil eden yönüyle her daim insanların yanında olmuştur.

KAYNAKÇA

- Adam Veleni, P., Koukouvou, A., Palli, O., Stefani, E. and Zografou, E. (Eds.). (2017). *Microcosmos of Clay, Catalogue of the Temporary exhibition at the Archaeological Museum of Thessaloniki*. Ziti Publications: Thessaloniki.
- Ağtürk, T. ve Arslan, N. (2015). *A Terracotta Treasure at Assos*. Ege Yayınları: İstanbul.
- Akarca, A. (1977). *Neandreaia, Kuzey Ege'de Arkaik ve Klasik Çağlara Ait Bir Şehir*. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları: İstanbul.
- Akın, E. (2021). Parion Kültleri. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Erzurum.
- Aksoy, E. (2020). “Üçüncü Derece Arkeolojik Sit Alanlarını Koruma: Lampsakos Kuzey Nekropol Alanı”. *İdealkent Araştırmaları Dergisi*, 31(11), s. 1882-1908.
- Akşit, İ. (2003). *Mitoloji Ege'nin İki Yakasının Öyküsü*. Akşit Kültür ve Turizm Yayıncılık: İstanbul.
- Anadolu, M. (1988). “Batı Anadolu'da Bulunan Demeter ve Khitonien Tanrılar Tapınakları”, *VI Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 23-27 Mayıs 1988, Ankara. 121-139.
- Anagnostou-Laoutides, E., Charles, M. B. (2018). “Herodotus on Sacred Marriage and Sacred Prostitution at Babylon”. *Kernos*, 31 (1), s. 1-27. 10.4000/kernos.2653.
- Arslan, N. (2008). “2007 Yılı Lampsakos/Lapseki, Abydos ve Çan Yüzey Araştırması”, *26. Araştırma Sonuçları Toplantısı (1 Cilt)*, 26-30 Mayıs 2008, Ankara. 333-344.
- Arslan, N. (2010). “Troas Bölgesi'ndeki Taşın Hayat Verdiği Kent Assos: 1881 2009 Yılları Arasındaki Kazılara Genel Bakış”. *Colloquium Anatolicum*, 1 (9).
- Arslan, M. (2010). “Juliopolis Antik Kenti'nin Tarihçesi”. *Aktüel Arkeoloji*, 1 (17), s. 134-139.
- Arslan, N. ve Böhlendorf, B. (2014). *Assos Taşın Hayat Verdiği Kent*. Homer Kitabevi: İstanbul.

- Aslan, C. C., Günata, G. (2014). "Troya: Protogeometrik, Geometrik ve Arkaik Dönemler". *OLBA*, XXII (1), s. 81-116.
- Aslan, C. (2018). "Troy Excavation Project Final Reports I, 1, The West Sanctuary I: Iron Age-Classical". C. B. Rose, K. Lynch and G. Cohen (eds.). in: *The West Sanctuary at Troy in the Protogeometric and Archaic Periods*. (s.7-571). *Studia Troica Monograph 10*, Dr Rudolf Habelt: Bonn.
- Aslan, R. (2019). "Troya Müzesi Hazineleer Evinde". *Atlas*, 310 (01), s. 34-39.
- Atasoy, S. (1974). "The Kocakızlar Tumulus in Eskişehir, Turkey". *American Journal of Archeology*, 78 (3), s. 255-263.
- Aydın Tavukçu, Z. (2006). Parion Nekropolü 2005 Yılı Buluntuları. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Erzurum.
- Baldwin, A. (1924). *Lampsakos; The Gold Staters, Silver and Bronz Coinages*. American Journal of Numismatics. Volume LIII. Third (Final) Part. American Numismatic Society: New York.
- Barthell, E. E. (1971). *Gods and Goddesses of Ancient Greece*. University of Miami Press, Coral Gables, Fla: Florida.
- Başaran, C. (1989). *Arkeolojiye Giriş II*. Atatürk Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi Yayınları: Erzurum.
- Başaran, S. (1996). "Enez (Ainos) 1995 Yılı Kazı ve Onarım Çalışmaları", *XVIII. Kazı Sonuçları Toplantısı* (II. Cilt), 27-31 Mayıs 1996, Ankara. 489-513.
- Başaran, C., Tombul, M. (1997). "1995 Yılı Skepsis Aşağı Kent ve Nekropolü Kurtarma Kazısı", *VIII. Müze Kurtarma Kazıları Semineri*, 7-9 Nisan 1997, Kuşadası. 551-583.
- Başaran, C., Tavukçu, A.Y. (2006). "Parion Kazısı 2005", *28. Kazı Sonuçları Toplantısı* (1 Cilt), 29 Mayıs- 2 Haziran 2006, Çanakkale. 609-638.
- Başaran, C. (2007). "Parion 2007", *30. Kazı Sonuçları Toplantısı* (1 Cilt), 26-30 Mayıs 2008, Ankara. 53-66.

- Başaran, C. (2010). “Parion 2009 Yılı Kazı ve Restorasyon Çalışmaları”, 32. *Kazı Sonuçları Toplantısı* (1 Cilt), 24-28 Mayıs 2010, İstanbul. 283-300.
- Başaran, C., Kasapoğlu, B. E. (2014). “Anadolu’nun Zirvesinde Türk Arkeolojisinin 40 Yılı”. H. Kasapoğlu ve M. A. Yılmaz (eds.). içinde: *1995 Yılı Skepsis Aşağı Kent ve Nekropolisi Kurtarma Kazısı Üzerine Yeni Değerlendirmeler*. (s.51-61). Bilgin Kültür Sanat Yayınları: Ankara.
- Başaran, C. (2016). “Parion Roma Tiyatrosu. 2006-2015 Yılı Çalışmaları, Mimarisi ve Buluntuları”. C. Başaran ve H. E. Ergürer (Eds.). içinde: *Parion Tiyatrosu Kabartma ve Heykeltraşlık Eserleri*. (s.105-122). İÇDAŞ A.Ş. Yayınları: İstanbul.
- Bauchhenss, C. (1973). “Nachrichten Aus Dem Martin von Wagner Museum in Würzburg, Zwei Terrakotten Aus Kleinasien”. *Archaeologischer Anzeiger*, 88, 1-13.
- Bazant, J. (2022). *Statues of Venus: From Antiquity to the Present*. Propylaeum: Heidelberg.
- Bellinger, A. R. (1979). *Troy, the coins*. Princeton University Press: New York.
- Benson, J.L. (1995). “Human Figüres And Narrative in Later Protocorinthian Vase Painting”. *Hesperia*, 2(64), s. 163-177.
- Berens, E. M. (2009). *The Myths & Legends of Ancient Greece And Roma*. MetaLibri: Amsterdam.
- Besques, S. (1972). *Catalogue Raisonné Des Figurines Et Reliefs En Terre-Cuite Grecs, Étrusques Et Romains III. Époques Héliénistique et Romaine Grèce et Asie Mineure*. Éditions des Musées Nationaux: Paris.
- Besques, S. (1986). “*Catalogue Raisonné Des Figurines et Reliefs en Terre-cuite Grecs, Étrusques et Romains IV-I, Époques Héliénistique et Romaine, Italie Méridionale, Sicile, Sardaigne.*” Édition de la Réunion des Musées Nationaux: Paris.
- Bieber, M. (1967). *The History of the Greek and Roman Theater*. Princeton University Press: New Jersey.
- Bieber, M. (1967). *The Sculpture of the Hellenistic Age*. Columbia University Press: New York.

- Bingöl Işık, F. R. (1999). *Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Antik Takılar*. Kültür Bakanlığı Yayınları: Ankara.
- Blegen, C.W., Boulter C. G., Caskey C. L., Rawson, M. (1958). *Troy: Excavations Conducted by the University of Cincinnati, 1932-1938. Troy, Volume IV: Settlements VIIa, VIIb and VIII*. Princeton University Press: Princeton.
- Boardmann, J. (1974). *Athenian Black Figure Vases*. Thames and Hudson: London.
- Boardman, J. (1975). *Greek Gems and Finger Rings Early Bronze Age to Late Classical*. Published by Harry N. Abrahams, Inc.: New York.
- Boardman, J. (2014). *Yunan Heykeli Geç Klasik Dönem*. Homer Yayınevi, İstanbul.
- Boyana, H. (2004). "Priapos Kültü". *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 23 (35), 31-44. (10.1501/Tarar_0000000190).
- Breitenberger, B. (2007). "Aphrodite and Eros: The Development of Erotic Mythology in Early Greek Poetry and Cult". D. Obbink and A. Dyck (eds.). in: *Some Aspects of Mythmaking and Cults of Aphrodite* (s.21-32). Routledge Taylor and Francis Group: New York.
- Budin Lynn, S. (2003). *The Origin of Aphrodite*. CDL Press: Maryland.
- Burkert, W. (1985). *Greek Religion*. Harvard University Press: London.
- Burkert, W. (1992). The Orientalizing Revolution: Near Eastern Influence on Greek Culture in the Early Archaic Age. M. E. Pinder and W. Burkert (trans.). G.W. Bowersock (eds.). in: *Complaint in Heaven: Istar and Aphrodite* (s. 96-100). Harvard University Press: London.
- Burn, L., Higgins, R. A. (2001). *Catalogue Of Greek Terracottas In The British Museum*. British Museum: London.
- Burr, D. (1933). "The Terracotta Figurines". *Hesperia*, 2 (2), 184-194. (<https://doi.org/10.2307/146508>).
- Buruldağ, E. (2017). Anadolu'nun Romalılaştırma Sürecinde Troas Bölgesi Kolonileri. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı, Ankara.

- Cengiz, T. (2021). “Venüs Heykelciklerinden İdollere Kadın Temsilleri”. *Gazi Akademik Bakış*, 15 (29), 39-48.
- Clarke, J. T., Bacon, F. H., and Koldewey, R. (1902-1921). *Investigations at Assos: Expedition of the Archaeological Institute of America, Investigations at Assos, Drawings and Photographs of the Buildings and Objects Discovered during the Excavations of 1881, 1882, 1883 (Part I-V)*. Qaritch: London.
- Cook, J. M. (1973). *The Troad. An Archaeological and Topographical Study*. Oxford University Press: Oxford.
- Corso, A. (1999). “Sculptors and Sculpture of Caria and the Dodecanese”. I. Jenkins and G. B. Waywell, (eds.). in: *The Cnidian Aphrodite* (s. 91-98), British Museum Press: London.
- Cyrino, M. S. (2010). Aphrodite. *Gods and Heroes of the Ancient World* (C 4). Susan D. (Ed.). Routledge Taylor & Francis Group: London and New York.
- Çambel, H., Işın, M.A., Knupstad, J.E. (1995). “Karatepe-Aslantaş ve Domuztepe 1993 1994 Yılı Çalışmaları”, *XVII. Kazı Sonuçları Toplantısı* (1 Cilt), 29 Mayıs- 2 Haziran 1995, Ankara. 229-247.
- Çekilmez, M. (2014). Tralleis Güney Nekropolü Terracotta Figürinleri. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Aydın.
- Çubuk, N. (2008). *Hierapolis Tiyatro Kabartmaları*. Arkeoloji ve Sanat Yayınları: İstanbul.
- Davidson, G. R. (1952). “Corinth, XII, The Minor Objects”. *The Journal of Hellenic Studies*, Volüme 74, 225-226. (<https://doi.org/10.2307/627635>).
- Demetriou, D. (2010). “Τῆς πάσης ναυτιλῆς φύλαξ: Aphrodite and the Sea”. *Kernos*, 23 (1), 67-89. (10.4000/kernos.1567).
- Delivorrias, A., Berger-Doer G. and Kossatz-Deissmann A. (1984). “Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae II, 1-2”. N. Yalouris (ed.). in: *Aphrodite*. (s.1-151). Graphisches Unternehmen Stampfli & Cie AG Bern: Switzerland.

- Dillon, M. (2002). *Girls and Women in Classical Greek Religion*. By Roudledge Taylor & Francis Group: London and New York.
- Dunant, C., Pouilloux, J. (1957). *Recherches sur l'histoire et les cultes de Thasos*. E. de Boccard: Paris.
- Durna, G. E. (2002). Antik Çağda Güney-Batı Anadolu (Karia) Bölgesi'nde Aphrodite Kültü, Aphrodite Karakterine Analitik Bir Yaklaşım. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eskiçağ Tarihi Anabilim Dalı, Ankara.
- Durna, G. E. (2006). "Prof. Dr. Sevim Buluç Anı Kitabı". V. Tolun ve T. Takaoğlu (eds.). içinde: *Helen Panteonunda Doğulu Bir Tanrıça: Kypris*. (s.111-122). ÇOMÜ Yayınları: Çanakkale.
- Durna, G. E. (2009). "Knidia Karakteri Üzerine Bir Analiz". *Belleten*, LXXIII, (266), 1-33.
- Duyuran, R. (1960). "Decouverte D'un Tümlüs Pres De L'ancienne Dardanos". *Ankara Anatolia Dergisi*, 1 (05), 9-12. (https://doi.org/10.1501/andl_0000000060).
- Elderkin, K. McK. (1930). "Jointed Dolls in Antiquity". *American Journal of Archaeology*, 34 (4), 455-479. (<https://doi.org/10.2307/498710>).
- Edwards, C. M. (1984). "Aphrodite on a ladder". *Hesperia*, 53 (1), 59-72.
- Ehrhardt, N. (1983). *Milet und seine Kolonien*. Lang: Frankfurt am Main.
- Eren, K. (2015). "Arkaik Kutsal Alanlarda Yer Seçimini Belirleyen Etmenler". *Phaselis*, I, 221-229.
- Eren, K. (2019). "Arkaik Dönem Miletos Kutsal Alanlarında Bulunmuş Sunu Nesnelere Üzerine Değerlendirmeler". *MSGSÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 3 (19), 72-84.
- Ergürer, H. E. (2018). "Antik Troas'ın Parlayan Kenti Parion: 1997-2009 Yılları Yüzey Araştırmaları, Kazı ve Restorasyon Çalışmaları". C. Başaran (ed.). içinde: *Tiyatro*. (s.77-86). Ege Yayınları: İstanbul.
- Erhat, A. (1996). *Mitoloji Sözlüğü*. Remzi Kitabevi: İstanbul.

- Ertoy, Ö. (2018). Antik Dönem’de Lampsakos Kenti ve Sikkeleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Ankara.
- Erzen, A., Başaran, C. (1992). “1991 Yılı Enez (Ainos) Kazıları”, *XIV. Kazı Sonuçları Toplantısı* (II. Cilt), 25-29 Mayıs, Ankara, 205-222.
- Eyüboğlu, S., Erhat, A. (1977). *Hesiodos Eseri ve Kaynakları*. Türk Tarih Kurumu Basımevi: Ankara.
- Feuser, S. (2008). “Asia Minor Studien Studien, zum antiken Kleinasien VI” Band 55, E. Schwertheim, (ed.). *Ein Torso der halbbekleideten Aphrodite Anadyomene*. (s.141-144). Dr. Rudolf Habelt GMBH: Bonn.
- Fırat, H. (2022). Troya Müzesi Hellenistik ve Roma Dönemi İşlenmiş Yarı Değerli Taşları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Çanakkale.
- Filges, A., Matern, P. (1996). “Eine Opfergrube der Demeter in Neandria”. E. Schwertheim and H.Wiegartz (eds.). in: *Die Troas. Neue Forschungen Zu Neandria und Alexandria Troas II*. Asia Minor Studien, 22, (p. 43-91). Rudolf Habelt: Bonn.
- Frisch, P. (1975). *Die Inschriften von Ilion*, Rudolf Habelt Verlag GMBH: Bonn.
- Frisch, P. (1978). *Die Inschriften von Lampsakos, (Band 6)*. Rudolf Habelt Verlag GMBH: Bonn.
- Frothingham, A. L., Marquand, A. (1896). “Archaeological News”. *The American Journal of Archaeology and of the History of the Fine Arts*, 1 (11), 62-144.
- Fuchs, W. (1969). *Die Skulptur Der Griechen*. Hirmer Verlag: Germany.
- Fulinska, A. (2012). “Studies in Ancient Art and Civilization 16”. E. Papuci-Władyka (ed.). in: *Arsinoe Hoplismene. Poseidippos 36, Arsinoe Philadelphos and the Cypriot Cult of Aphrodite*. (s.141-156). Instytut Archeologii Uniwersytetu Jagiellonskiego: Krakow.
- Gimbutas, M. (1977). “The First wave of Eurasian Steppe Pastoralist into Copper Age Europe”. *Journal of Indo-European Studies*, 5 (4), 277-338.

- Greaves, A. M. (2002). *Miletos: A History*. Routledge: London.
- Greaves, A. M. (2004). "The Cult of Aphrodite in Miletos and Its Colonies", *Anatolian Studies*, 54, 27-33.
- Güçlü, H. (2006). Tekirdağ Çevresi Pişmiş Toprak Figürinleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Edirne.
- Gürbüzer, E. D. (2012). Klaros Kazılarında Bulunmuş Olan Pişmiş Toprak Figürinler ve Kültür Açısından Değerlendirilmeleri. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı, İzmir.
- Gürbüzer, E. D. (2020). "Terracotta Figurines From The Temple of Aphrodite at Aphrodisias". *OLBA*, XXVIII (I), 69-98.
- Harrison, E. B. (1984). "A Pheidian Head of Aphrodite Ourania". *Hesperia The Journal of the American School of Classical Studies at Athens*, 53 (4), 379-388.
- Hasluck, F. W. (2010). *Cyzicus*. Cambridge University Press: New York.
- Higgins, R. A. (1967). *Greek Terracottas*. Methuen & Co: London.
- Higgins, R. A. (1969). *Greek Terracotta Figures*. Published by British Museum Press: London.
- Higgins, R. A. (1970). *Catalogue Of The Terracottas In The Department Of Greek And Roman Antiquities, British Museum*. The Trustees of the British Museum: London.
- Higgins, R. A. (1986). *Tanagra and the Figurines*. Trefoil Books: London.
- Imhoof-Blumer, F. (1913). "Antike Griechische Münzen." *Schweizerische Numismatische Rundschau*, 1 (19), s. 5-134.
- Gül, I. (2007). *Patara Terrakotaları Helenistik ve Erken Roma Dönemleri, Patara V.I.* Ege Yayınları: İstanbul.
- İnan, J., Rosenbaum, E. (1970). *Roman and Early Byzantine Portrait Sculpture in Asia Minor*. Oxford University Press: London.
- Johansen, F. K. (1923). *Les Vases Sicyoniens*. Champion: Paris.

- Kaplan, D. (2009). Çanakkale Arkeoloji Müzesi Frank Calvert Koleksiyonu Terrakotta Figürinleri. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Ankara.
- Kasapoğlu, H. (2015). Parion Antik Kenti Roma Dönemi Terracotta Figürinleri. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Erzurum.
- Kasapoğlu, H. (2007). “Doğudan Yükselen Işık: Arkeoloji Yazıları”. B. Can ve M. Işıklı (ed.). İçinde *Parion Nekropolü Mezar Tipleri*. (s. 481-520). Graphis: Erzurum.
- Kasapoğlu, H. (2018). “Parion Studies I: Roman Theater Of Parion. Excavations, Architecture and Finds from 2006-2015 Campaigns”. C. Başaran and H. E. Ergürer (ed.). In: *Parion Theater Terracotta Figürines* (s.237-306). İÇDAŞ A.Ş. Publications: İstanbul.
- Keaveney, A. (1992). *Lucullus: A life*. Routledge: London.
- Kerenyi, K. (2020). *Yunan Mitolojisi Tanrılar, İnsanlar ve Kahramanlar*. O. Özgül (çev.). Say Yayınları: İstanbul.
- Koldewey, R. (1891). *Neandria*. Programm zum Winckelmannsfeste der Archäologischen Gesellschaft zu Berlin. Reimer: Berlin.
- Kolonkaya- Bostancı, N. (2014). “Armizzi, Engin Özgen’e Armağan, Studies in Honor of Engin Özgen”. A. Engin, B. Helwing, B. Uysal (eds.). içinde: *Paleolitik Çağ Kadınları*. (s.191-204). Asitan Yayıncılık: Ankara.
- Körpe, R. (2008). “Çanakkale Savaşları Tarihi”. M. Demir (ed.). İçinde *Troas Bölgesi Antik Kentleri*. (s.349-411). Değişim Yayınları: İstanbul.
- Körpe, R. (2019). *Skamandria, Troas’ın Kayıp Kenti*. Paradigma Akademi: Çanakkale.
- Körpe, R. (2019). “Çanakkale Boğazı’nın ve Gelibolu Yarımadası’nın En Büyük Kenti: Sestos”. *Troia*, 1 (25), 19-21.
- Köse, V. (1993). Ainos Pişmiş Toprak Heykelcikleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı, İstanbul.

- Küçük, T. (2022). Antandros Pişmiş Toprak Figürinleri. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, İzmir.
- Laumonier, A. (1956). *Exploration Archeologique de Delos Fascicule XXIII, Les Figurines de Terre cuite*. Ecole Française d'Athenes: Paris.
- Larson, J. (2007). *Ancient Greek Cults*. By Routledge: New York.
- Leaf, W. (1923). *Strabo on the Troad*. Cambridge University Press: Cambridge.
- Leyenaar-Plaisier, P.G. (1979). Les Terres Cuites Grecques et Romaines, Tome I-II, Catalogue de la collection du musee national des antiquites a Leiden: Leiden.
- Lippold, G. (1923). "Archaologische Gesellschaft Zu Berlin Sitzung am 31 Mai 1938". *Archaologischer Anzeiger*, 38.
- Lynn Budin, S. (2003). *The Origin of Aphrodite*. CDL Press: Bethesda, Maryland.
- Marcovich, M. (1996). "From Ishtar to Aphrodite". *The Journal of Aesthetic Education, Special Issue: Distinguished Humanities Lectures II*, 30 (2), 43-59.
- Mendel, G. (1908). "Musees Imperiaux Ottomans Catalogue des Figurines Grecques de Terre Cuite". Typ. et lithographie A. İhsan: Constantinople.
- Meriçboyu, Y. A. (2001). *Antik Çağ'da Anadolu Takıları*. Akbank: İstanbul.
- Merkelbach, R. (Ed.). (1976). *Die Inschriften von Assos (Band 4)*, Rudolf Habelt Verlag GMBH, Bonn.
- Mollard-Besques, S. (1954). *Catalogue Raisonne des Figurines et Reliefs en Terre Cuite Grecs, Etrusques et Romains, Epoques Prehellenique, geometrique, Archaique et Classique*. Reunion des Musees Nationaux: Paris.
- Mollard-Besques, S. (1963). *Les Terres Cuites Grecques*. Presses Universitaires de France: France.
- Mozel, P., Morden M. (2006). "The Cult Statue of Aphrodite at Palaepaphos: A Meteorite?", *The Journal of the Royal Astronomical Society of Canada*, 100 (4), 149-155.

- Mrogenda, U. (1990). "Ausgrabungen von Assos". Ü. Serdaroğlu, R. Stupperich and E. Schwertheim (eds.). in: *Figürliche Terrakotten. (s.35-53). Asia Minor Studien Band 2*, Dr Rudolf Habelt: Bonn.
- Newhall, A. E. (1931). "The Corinthian Kerameikos". *Amerikan Journal of Archaeology*, 1(35), 1-30.
- Nolle, J. (2014). "Beiträge zur kleinasiatischen Münzkunde und Geschichte 13-14", *Gephyra*, 1(14), 23-100.
- Opper, T. (1993). "Ausgrabungen in Assos". R. Stupperich (ed.). in: *Ein Fundkomplex von Terrakotten aus der Nekropole von Assos. (s.131-180). Asia Minor Studien Band 57*, Dr Rudolf Habelt: Bonn.
- Özden, Ö., Türker, Ç., Kekeç. (1994). "1993 Yılı Skepsiz Antik Kenti Kurtarma Kazısı", *V. Müze Kurtarma Kazıları Semineri*, 25-28 Nisan 1994, Didim. 365-386.
- Özgan, R. (2020). *Helenistik Devir Heykeltraşlığı IV*. Tuna Matbaa, Aydın.
- Özgünel, C. (1989). "1988 Yılı Gülpınar Kazıları", *XI Kazı Sonuçları Toplantısı (1 Cilt)*. 18-23 Mayıs 1989, Antalya. 125-134.
- Özgünel, C. (2013). "Apollon Smintheus'un İzinde". N. Özgünel (ed.). *İçinde İlyada Destanı Işığında Apollon Smintheus Tapınağı. (s.29-75)*. Ege Yayınları: İstanbul.
- Özhan, T. (2004). *Yazılı Kaynaklar Işığında Troas Bölgesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Yunan Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Ankara.
- Özhan, T. (2018). "A Dedication to Βασίλειος Ὀσπιός from the Inner Troad". *Gephyra*, 1(15), s. 95-100. (<https://doi.org/10.37095/gephyra.420748>).
- Özkan, H. (2020). *Parion Kemik Eserler (2015-2017)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Samsun.
- Özkan, T. (1991). "1990 Yılı Tenedos Nekropol Çalışmaları", *II. Müze Kurtarma Kazıları Semineri*, 29-30 Nisan 1991, Ankara. 1-9.

- Öztepe, E. (1991). Smintheion Pişmiş Toprak Heykelcikleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı, Ankara.
- Öztepe, E. (2003). “Smintheion’dan Bir Grup Pişmiş Toprak Heykelcik”. *Belleten*, 67 (248), 77-92.
- Öztepe, E. (2013). “Apollon Smintheus’un İzinde”. N. Özgünel (ed.). İçinde *Smintheion Nekropolü ve Buluntuları*. (s.77-80). Ege Yayınları: İstanbul.
- Öztürk, F. (2007). Efes Müzesi’nden Bir Grup Terrakotta Figürin. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Aydın.
- Pala, E. (2010). “Brill’s Companion to Aphrodite”. A. C. Smith and S. Pickup (eds.). in: *Aphrodite on The Akropolis: Evidence From Attic Pottery*. (s.195-216). *Brill’s Companions Classical Studies*, Brill: Boston.
- Palaiomylioti Styliani, E. (2021). Aspects of the worship of Demeter and Persephone in Macedonia. University Center of International Programmes of Studies School of Humanities, Social Scienses and Economics, Classical Archaeology and Ancient History of Macedonia, Thessaloniki.
- Pirenne- Delforge V. (1994). *L’Aphrodite grecque: contribution à l’étude de ses cultes et de sa personnalité dans le panthéon archaïque et classique*. Centre International d’Étude de la Religion Grecque Antique: Athenes.
- Pirson, F. (2011). “Pergamon – Bericht über die Arbeiten in der Kampagne 2010”. *Elektronische Publikationen Des Deutschen Archaologischen Instituts 2. Halbband*, 1 (1), 81-212.
- Polat, G. (2003). “Antandros 2001 Kazıları”. *24. Kazı Sonuçları Toplantısı* (2 Cilt), 27-31 Mayıs 2002, Ankara. 21-30.
- Polat, G. (2008). “Antandros Kazısı”. *Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu’nun 30. Yıl Anısına, Türkiye Arkeolojisi*, Ankara. 36-37.
- Polat, G., Polat, Y., Yağız, K., Zunal, O., Yıldırım, B. (2008). “Antandros 2007 Yılı Kazıları”, *30. Kazı Sonuçları Toplantısı* (4 Cilt), 26-30 Mayıs 2008, Ankara. 39-60.

- Polat, G., Polat, Y., Yağız, K. ve Zunal, O. (2009). “Antandros 2008 yılı kazıları”, 31. *Kazi Sonuçları Toplantısı* (4 Cilt), 25-29 Mayıs 2009, Denizli. 1-22.
- Ricl, M. (Ed.). (1997). *The Inscriptions of Alexandria Troas*, Band 53, Dr. Rudolf Habelt GMBH, Bonn.
- Robert, L., Robert, J. (1954). *La Carie: histoire et géographie historique avec le recueil des inscriptions antiques. Tome 2, Le Plateau de Tabai et ses environs*. A. Maisonneuve: Paris.
- Rose, H. J. (1958). *A Handbook of Greek Mythology*. Routledge: London.
- Rosenzweig, R. (2004). *Worshipping Aphrodite: Art and Cult in Classical Athens*. University of Michigan Press: Ann Arbor.
- Rumscheid, F. (2006). “Die figürlichen Terrakotten von Priene: Fundkontexte, Ikonographie und Funktion in Wohnhäusern und Heiligtümern im Licht antiker Parallelbefunde”. Reichert, L: Germany.
- Sazcı, G. (2008). “Çanakkale Savaşları Tarihi”. M. Demir (ed.). *İçinde Troas Bölgesi Prehistoryası*. (s.283-336). Değişim Yayınları: İstanbul.
- Scully, V. J. (1969). *The earth, the temple, and the gods; Greek sacred architecture*. Praeger: New York.
- Sevinç, N., Takaoğlu, T. (2004). “The Early Bronze Age on Tenedos/Bozcaada”. *Studia Troica*, 14(1), 135-140.
- Sevinç, N., Treister, M. (2003). “Teil A: Troia und Troas-Aktuelle Ausgrabungen und Umfeld”. M. Korfmann, P. Von Zabern (eds.). in: *Metalwork from the Dardanos Tumulus*. (s.215-221). *Studia Troica Monograph* 13, Dr Rudolf Habelt: Bonn.
- Schefold, K. (1933). “Arbeiten in Larissa 1932 und Frühjahr 1935”. *Archaeologischer Anzeiger*, 141-158.
- Schwertheim, E. (2008). “Alexandria Troas Kazısı”. *Uluslararası Kazi, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu'nun 30. Yıl Anısına, Türkiye Arkeolojisi*, Ankara. 28-29.
- Schürmann, W. (1989). *Katalog der Antiken Terrakotten im Badischen Landesmuseum Karlsruhe*, Paul Astrum: Göteborg.

- Sherk, R. (1992). “The Eponymous Officials of Greek Cities IV: The Register: Part III: Thrace, Black Sea Area, Asia Minor (Continued)”. *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik*, 93 (1), 223-272.
- Smith, R. R. R. (1991). *Hellenistic Sculpture*. Thames and Hudson: London.
- Smith, W. (Ed.). (1860). *A Dictionary of Greek and Roman Biography and Mythology*. Harper & Brothers Publishers: New York.
- Soyal, S. (1998). Sikkelerin Işığında Troas Bölgesi Kültürleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eskiçağ Tarihi Bilim Dalı, İstanbul.
- Staples, A. (1998). *From Good Goddess to Vestal Virgins, Sex and Category in Roman Religion*. Routledge: London.
- Stupperich, R. (1990). “Ausgrabungen von Assos”. Ü. Serdaroğlu, R. Stupperich and E. Schwertheim (eds.). in: *Vorbericht über die Grabung in der Westtor-Nekropole von Assos im Sommer 1989. (s.7-34). Asia Minor Studien Band 2*, Dr Rudolf Habelt: Bonn.
- Şehit, E. (2015). Abydos Yerleşimi ve Buluntuları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Çanakkale.
- Takaoğlu, T., Özdemir, A. (2013). “Apollon Smintheus’un İzinde”. N. Özgünel (ed.). İçinde *Smintheion Öncesi: Prehistorik Yerleşim*. (s.15-27). Ege Yayınları: İstanbul.
- Takaoğlu, T., Atabay, M. (2021). *Tenedos / Bozcaada Tunç Çağı’ndan Günümüze Bir Ada Tarihi*. Ege Yayınları: İstanbul.
- Tavukçu, A.Y. (1999). Troas Bölgesi Terrakotta Figürinleri, İ.Ö. 1375- İ.S. 395. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Erzurum.
- Thiersch, H. (1902). “Katalog der Sammlung Calvert in den Dardanellen und Thymbra”, I-II, Çanakkale.
- Thompson, D. B. (1963). *Troy The Terracotta Figurines Of The Hellenistic Period*. Supplementary Monograph 3. Princeton University press: Princeton.

- Tolun, V. (2002). Assos Batı Nekropolü 1988-1994 Kazılarında Bulunan Pişmiş Toprak Heykelcikler. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji ve Sanat Tarihi Anabilim Dalı Klasik Arkeoloji Bilim Dalı, İstanbul.
- Tombul, M. (2012). “Aşklar, Savaşlar, Kahramanlar ve Çanakkale”. F. Özdem (ed.). *İçinde Çanakkale Bölgesindeki Anıtsal Tümülüsler*. (s.177-202). Yapı Kredi Yayınları: İstanbul.
- Tombul, M. (2015). *Çanakkale Kültür Envanteri, Arkeolojik Yerleşim Alanları ve Sanat Tarihi Yapıları*. Ege Yayınları: İstanbul.
- Töpperwein, E. (1976). *Terrakotten von Pergamon*. Verlag Walter de Gruyter: Berlin.
- Treheux, J. (1953). “Décret de Lampsaque trouvé à Thasos”. *Bulletin de correspondance hellénique*, 77 (1), 426-443. (<https://doi.org/10.3406/bch.1953.5202>).
- Ürün, İ. (2020). Antandros Nekropolisi Pithos Mezarlar. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı, İzmir.
- William, E. R. (1979). “A Bronze Statuette of Isis-Aphrodite”. *Journal of the American Research Center in Egypt*, 1 (16), 93-101.
- Winter, F. (1903). *Die antiken Terrakotten (Band III): Die Typen der figürlichen Terrakotten*. Verlag von W. Spemann: Berlin- Stuttgart.
- Wroth, W. W. (1894). “Catalogue of the Greek Coins of Troas, Aeolis and Lesbos”. *A Catalogue of the Greek Coins in the British Museum, Volume 17*. Printed by Order of the Trustees of the British Museum: London.
- Yacı, A. (2018). Sestos: Tarihi ve Sikkeleri. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Eskiçağ Tarihi Bilim Dalı, İstanbul.
- Ziegenaus, O., Luca, G. (1975). *Das Asklepieion 2. Teil Der Nördliche Temenosbezirk und Angrenzende Anlagen in Hellenistischer und Frühromischer Zeit*. Walter de Gruyter: Berlin.

Antik Kaynaklar

- Ael. *NA.* Aelianus, De Natura Animalium. Scholfield, A. F. (trans.). (1958). "De Natura Animalium". In: *On Animals, Volume I: Books 1-5*, LOEB Classical Library. Harvard University Press: Cambridge.
- Ath. *Deip.* Athenaeus, Deipnosophists. C.D. Yonge (trans.). (1854). *The Deipnosophists or Banquet of the Learned of Athenaeus*. Henry G. Bohn: London.
- D.C. Dio Cassius. Capps, E., Page, T.G., Rouse, W.H.D. (Eds.). (1938). *Dio's Roman History IV*. Cary, E. (trans.). The Loeb Classical Library. W. Heinemann: London.
- Cic. *ND* Cicero, De Natura Deorum. O. Plasberg (trans.). (1917.). *De Natura Deorum*. Teubner: Leipzig.
- D.S. Diodorus Sicilus. Oldfather, C. H. (trans.). (1989). *The Library of History of Diodorus of Sicily in Twelve Volumes Books II*. Harvard University Press: London.
- Hdt. Herodotus. Godley, A. D. (trans.). (1920). *The Histories*. Harvard University Press: Cambridge.
- Hes. Hesiodos. Hugh G. Evelyn-White. (1914). *The Homeric Hymns and Homerica*, The Loeb Classical Library. Harvard University Press: London.
- Hom. *Il.* Homeros, Iliada. Erhat, A., Kadir A. (çev.). (2021). *İlyada*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları: İstanbul.
- Ou. *Am.* Ovidius, Amores. Grant Showerman (trans.). (1914). *Heroides and Amores*. Macmillan: New York.
- Ou. *Met.* Ovidius, Metamorphoses. More, B. (trans.). (1922). *Metamorphoses*. Cornhill Publishing: Boston.
- Paus. Pausanias, W.H.S. Jones and H.A. Ormenod (trans.). (1918). *Description Of Greece*. The Loeb Classical Library. W. Heinemann: London.

- Plin. *HN* Plinius, *Historia Naturalis*. John Bostock, M.D., F.R.S. H.T. Riley, Esq., B.A. (eds.). (2006). *The Natural History*. Taylor and Francis Group: London.
- Plu. *Luc.* Plutarchus, *Lucullus*. Capps, E., Rouse, W.H.D., Post, L.A. and Warmington, E.H. (Eds.). (1914). *Plutarch's Lives VII*. B. Perrin (trans.). The LOEB Classical Library. Harvard University Press: London.
- Sen. *Phaed.* Seneca. Dürüşken, Ç. (çev.). (2006). *Phaedra*. İş Bankası Kültür Yayınları: İstanbul.
- Str. *Geog.* Strabon. Capps, E., Rouse, W.H.D., Post, L.A. and Warmington, E.H. (Eds.). (1924). *The Geography of Strabo*. V.H.L. Jones (trans.). The Loeb Classical Library. Harvard University Press: London.
- Str. *Geog.* Strabon. Başgelen, N. (Ed.). (2000). *Antik Anadolu Coğrafyası: Geographica: XII-XIII-XIV*. A. Pekman (çev.). Arkeoloji ve Sanat Yayınları: İstanbul.
- Tac. *Hist.* Tacitus. Church, A. J., Brodribb, J. W., Bryant, S. (eds.). (1942). *The History*. Random House: New York.
- X. *HG.* Xenophon, *Hellenica*. Carleton, L. B. (ed.). (1979). *Hellenica*. William Heinemann: London.
- X. *Smp.* Xenophon, *Symposium*. Marchant, E. C. (trans.). (2013). *Memorabilia, Oeconomicus, Symposium*. LOEB Classical Library, Harvard University Press: Cambridge.
- Verg. *Aen.* Vergilius, *Aeneas*. Fairclough, H. R. (Trans.). (1916). *Eclogues, Georgics, Aeneid*. Loeb Classical Library, Volumes 63&64. Harvard University Press: Cambridge.

Web Kaynakları

Museum of Fine Arts, Boston | Boston's Art Museum (mfa.org), 16.07.2022.

Perseus Digital Library (tufts.edu), 08.11.2022.

Arkeofili - Herkes için arkeoloji, 23.08.2019.

RPC— Home (ox.ac.uk), Roman Provincial Coinage online, 05.09.2022.

<https://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/4/203>, 12.02.2022.

Roman carnelian intaglio. Venus Victrix. Venus - Bertolami Fine Art (bertolamifinearts.com), 12.02.2022.

Ancient Coins: Roman, Greek, Byzantine and Celtic Numismatic Reference for Attribution and Values (wildwinds.com), 18.12.2022.

Asia Minor Coins - Ancient Greek and Roman Coins, 12.12.2022.

E-Auction 245 - Greek, Roman, Byzantine Coins and Numismatic Literature - Bertolami Fine Art - 1 (bertolamifinearts.com), 03.07.2022.

DGE: Home Page (csic.es), 22.12.2022.

EKLER

EK 1. KATALOG

Kat. No. : 1
Levha- Sayfa No. : 1/26
Eserin Adı : Aphrodite
Eserin Yapıldığı Madde : Terracotta
Env. No. : 2311, Troya Müzesi
Buluntu Yeri : Abydos
Ölçüleri : Yük.: 4,5 cm
Tanımı : Boyun kısmından itibaren başı korunmuş figürin, uzun boyunlu ve boynu iki kat halinde boğumludur. Başı hafif kendi soluna doğru eğik, saçları alnın ortasından ikiye ayrılmış, kabartılarak dışa burğu biçiminde şakaklardan kulaklara kadar inmektedir, kulaklardan arkaya doğru taranarak ensede topuz ile sonlandırılmıştır. Saçında düz bant bulunmaktadır. Yüzü minyon, çenesi dolgun, dudakları dolgun ve küçüktür. Sağ kulağında yuvarlak, iri top biçiminde küpe bulunmaktadır.
Tarihlenme : MÖ 2. yy.
Yayın : Şehit, 2015: 93.
Benzerleri : Troya (Burr-Thompson, 1963: 130-133), Halikarnassos (Burn and Higgins, 2001: 193), Aphrodisias (Gürbüzer, 2020: No. 6).

Kat. No. : 2
Levha- Sayfa No. : 1/26
Eserin Adı : Oriental Aphrodite
Eserin Yapıldığı Madde : Terracotta
Env. No. : 1154- Troya Müzesi
Buluntu Yeri : Abydos
Ölçüleri : Yük.: 9,5 cm
Tanımı : Oturan çıplak ve kolsuz Aphrodite figürini. Baş kısmı ve dizden itibaren kırıktır. Kol ekleme delikleri bulunmaktadır. Göğüsleri yuvarlak ve ayrık, göbeği dışa bombeli ve göbek deliği belirgin, bacakları birleşiktir. Üst gövdesinde omuzlardan göğüs ortasında birleşen, göğüs ortasından bele doğru ayrılan kastula bulunmaktadır.
Tarihlenme : MÖ 2. yy.
Yayın : Thiersch, 1902: 19; Kaplan, 2009: 61, Kat. No. 41.
Benzerleri : Tavolia (Kaplan, 2009: 59, Kat. No. 39), Smyrna (Schürmann, 1989: 116), Assos (Mrogenda, 1990: 38, Tafel 12, no. 5; Tolun, 2002: 32, Levha XLI, Kat. 74-75), Antandros (Küçük, 2022: 335-336, Kat. No. 19), Abydos (Kaplan, 2009: 61, Kat. No. 41), Calvert Koleksiyonu (Tavukçu, 1999: 61, Kat. No. 21), Apollon Smintheion (Öztepe, 1991: Kat. No. 1; Öztepe, 2003: No. 3), Assos (MFA 84,168), Ilion (Burr-Thompson, 1963: XVIII, 60 1:1), Skepsis (Başaran ve Kasapoğlu, 2014: 61, Res. 11).

Kat. No. : 3
Levha- Sayfa No. : 1/29
Eserin Adı : Aphrodite Anadyomene- Yarı Giyimli
Eserin Yapıldığı Madde : Mermer
Env. No. : Bilinmiyor
Buluntu Yeri : Alexandria Troas
Ölçüleri : Yük.: 0,63 m, Gen.: 0,32 m
Tanımı : Belden ayak bileklerine kadar korunmuş yarı giyimli Aphrodite. Sağ bacağını dizden itibaren geriye doğru çekerek ağırlığı sol bacağına vermiştir. Kalçayı kalın bir tomar halinde saran elbise genital bölge üzerinde düğümlenerek bacak üzerinden tek kalın parça biçiminde yere doğru uzanır.
Tarihlenme : MS 2. yy.
Yayın : Feuser, 2008: 141-144, Tafel 36.
Benzerleri : Winter, 1903: 213-214. Vatikan Müzesi, Megara (Delivorrias vd., 1984: 66-69).

Kat. No. : 4
Levha- Sayfa No. : 2/31
Eserin Adı : Knidos Aphroditisi
Eserin Yapıldığı Madde : Terracotta
Env. No. : EPP 55
Buluntu Yeri : Antandros, Yamaç Ev, Mekan 17
Ölçüleri : Yük.: 7 cm, Gen.: 2,5 cm
Tanımı : Göbek kısmından başlayarak bacaklarına kadar korunmuş Knidos tipinde Aphrodite figürünü. Sağ bacak dizden bükülerek vücudun ağırlığı sol bacağına verilmiş ve bel kısmı da sağa doğru eğilmiştir. Vücuda esneklik kazandırarak s profili verilmiştir. Tanrıça, sağ eliyle cinsel bölgesini kapatmaktadır.
Tarihlenme : Helenistik Dönem
Yayın : (Küçük, 2022: 333-334, Kat. No. 16).
Benzerleri : Tarsus, Myrina, Smyrna (Winter, 1903: 216), Dardanos Tümülsü (Tavukçu, 1999: 87).

Kat. No. : 5
Levha- Sayfa No. : 2/31
Eserin Adı : Çömelen Aphrodite
Eserin Yapıldığı Madde : Terracotta
Env. No. : FUN 98
Buluntu Yeri : Antandros, Dereboyu I, Sur Güneybatı Genişleme 2
Ölçüleri : Yük.: 3,1 cm, Gen.: 3,2 cm
Tanımı : Bel kısmından ayak bileğine kadar korunmuş çömelen Aphrodite figürünü. Vücudu dolgun, genital bölgesi V biçiminde işlenmiştir.
Tarihlenme : Helenistik Dönem
Yayın : Küçük, 2022: 333-334, Kat. No. 17.

Benzerleri : Myrina (Winter, 1903: 205), Delivorrias vd., 1984: 104-105, no. 1018-1033).

Kat. No. : 6

Levha- Sayfa No. : 2/31

Eserin Adı : Aphrodite Anadyomene- Knidos Tipi

Eserin Yapıldığı Madde : Terracotta

Env. No. : EYE 24

Buluntu Yeri : Antandros, Dereboyu I Açması

Ölçüleri : Yük.: 5,6 cm, Gen.: 3,2 cm

Tanımı : Boynun alt kısmından kalçaya kadar korunmuş çıplak Aphrodite figürünü. Vücudu s kıvrımlı, sol kolu gövdesine yapışık halde, sağ kolu korunmamış, göbek deliği belirgin, göğüsleri yuvarlak ve ayrıktır.

Tarihlenme : Helenistik Dönem

Yayın : Küçük, 2022: 334-335, Kat. No. 18.

Benzerleri : Dardanos Tümülsü (Özgan, 2020: 99-100), Klaros (Gürbüzer, 2012: 23, Kat. No. 13), Tarsus, Myrina (Winter, 1903: 216), Kilia (Kaplan, 2009: 56), Parion (Kasapoğlu, 2015: 376-377, Kat. No. 3).

Kat. No. : 7

Levha- Sayfa No. : 3/31

Eserin Adı : Oriental Aphrodite

Eserin Yapıldığı Madde : Terracotta

Env. No. : FBH 23, 155

Buluntu Yeri : Antandros, Dereboyu I Açması

Ölçüleri : Yük.: 6,9 cm, Gen.: 3,5 cm

Tanımı : Çıplak ve oturan Aphrodite. Boyundan genital bölge başlangıcına kadar korunmuştur. Kol ekleme delikleri bulunmaktadır. Göbeği iki kat halinde ve göbek deliği belirgin, göğüsleri yuvarlak ve ayırık, iki göğüs arasında kastula kopçası bulunmaktadır.

Tarihlenme : Helenistik Dönem

Yayın : Küçük, 2022: 335-336, Kat. No. 19.

Benzerleri : Abydos (Kaplan, 2009: 61, Kat. No. 41). Calvert Koleksiyonu (Tavukçu, 1999: 61, Kat. No. 21), Antandros (Küçük, 2022: 349-353, Kat. No. 40-46), Apollon Smintheion (Öztepe, 1991: Kat. No. 1; Öztepe, 2003: No. 3), Assos (MFA 84,168), Ilion (Burr-Thompson, 1963: XVIII, 60 1:1), Tavolia (Kaplan, 2009: 60-61), Skepsis (Başaran ve Kasapoğlu, 2014: 61, Res. 11).

Kat. No. : 8

Levha- Sayfa No. : 3/31

Eserin Adı : Aphrodite Anadyomene-Yarı Giyimli Tip

Eserin Yapıldığı Madde : Terracotta

Env. No. : EZD 42-142

Buluntu Yeri : Antandros, Dereboyu Açması Mekan II
Ölçüleri : Yük.: 10,4 cm, Gen.: 5,4 cm
Tanımı : Boyun bitiminden kalça kısmına kadar korunmuş yarı giyimli Aphrodite. Sağ kolu korunmamıştır. S kıvrımlı vücut hareketinde, sol kolunu dirsekten öne doğru bükerek elbisesini tutmaktadır. Elbisesi vücudunun alt yarısı ile birlikte bilekten dize kadar olan kolunu örtmektedir. Göbek deliği belirgin, göğüsleri yuvarlak ve bitişiktir. Arka yüzde ayrıntı işlenmemiştir ve oval buhar deliği bulunmaktadır.
Tarihlenme : Helenistik Dönem
Yayın : Küçük, 2022: 336-337, Kat. No. 20.
Benzerleri : Myrina (Winter, 1903: 98). Çan-Dumanköy Tümülüsü (Tavukçu, 1999: 80-81, Kat. No. 43-44). Delivorrias vd., 1984: 63, no. 527; Winter, 1903: 210.

Kat. No. : 9
Levha- Sayfa No. : 3/31
Eserin Adı : Aphrodite
Eserin Yapıldığı Madde : Terracotta
Env. No. : BKU 217
Buluntu Yeri : Antandros, Yol Üstü I Açması H8 Karesi
Ölçüleri : Yük.: 7,2 cm, Gen.: 3,9 cm
Tanımı : Boyun bitiminden sol bacağı kadar korunmuş, sağ belden itibaren kırık ve kollarının az bir bölümü korunmuş figürin. Vücudu "S" kıvrımı yaparak sol omuz sağa doğru, sağ kalça da sola doğru esnemiştir. Himationu, diz üzerinde kalın burğu biçiminde olup arka omuza kadar yükselir. Göğüsleri küçük, yuvarlak ve ayrı, göğüslerinin arasında kastula kopçası bulunmaktadır.
Tarihlenme : Helenistik Dönem
Yayın : Küçük, 2022: 337-338, Kat. No. 21.
Benzerleri : Delivorrias vd., 1984: 65, no. 544; Winter, 1999: 99, no 7.

Kat. No. : 10
Levha- Sayfa No. : 4/31
Eserin Adı : Oriental Aphrodite
Eserin Yapıldığı Madde : Terracotta
Env. No. : FPJ 662
Buluntu Yeri : Antandros, Dereboyu Açması Hamam Yapısı
Ölçüleri : Yük.: 6,9 cm, Gen.: 4,7 cm
Tanımı : Diz üzerinden ayaklara kadar korunmuş oturan figürin. Elbisesi ayak bileğinde bitmektedir. Sol bacağının üzerinde sol eli yapışık halde korunmuştur.
Tarihlenme : MÖ 2.-1. yy.
Yayın : (Küçük, 2022: 358, Kat. No. 53).
Benzerleri : Dardanos Tümülüsü (Tavukçu, 1999: 63, Kat. No. 23), Apollon Smintheion (Öztepe, 1991: Kat. No. 1; Öztepe, 2003: No. 3), Antandros (Küçük,

2022: 359, Kat. No. 54), Pergamon (Töpperwein, 1976: 232-235), Delos (Laumonier, 1956: 144-145), Myrina (Mollard-Besques, 1963: 87), Delivorrias vd., 1984: 80, 801, Delos (Higgins, 1967: 112), Mendel, 1908: 378; Töpperwein, 1976: 59; Burr-Thompson, 1963: 85.

Kat. No. : 11
Levha- Sayfa No : 4/31
Eserin Adı : Oriental Aphrodite
Eserin Yapıldığı Madde : Terracotta
Env. No. : BDM 2-336
Buluntu Yeri : Antandros, Nekropolis Batı Kesiti
Ölçüleri : Yük.: 5,4 cm, Gen.: 5 cm
Tanımı : Diz üzerinden bilek üzerine kadar korunmuş oturan giyimli figürin.
Tarihlenme : MÖ 2-1. yy.
Yayın : Küçük, 2022: 359, Kat. No. 54.
Benzerleri : Dardanos Tümülüsü (Tavukçu, 1999: 63, Kat. No. 23), Apollon Smintheion (Öztepe, 1991: Kat. No. 1; Öztepe, 2003: No. 3), Antandros (Küçük, 2022: 359, Kat. No. 54), Pergamon (Töpperwein, 1976: 232-235), Delos (Laumonier, 1956: 144-145), Myrina (Mollard-Besques, 1963: 87), Delivorrias vd., 1984: 80, 801, Delos (Higgins, 1967: 112), Mendel, 1908: 378; Töpperwein, 1976: 59; Burr-Thompson, 1963: 85.

Kat. No. : 12
Levha- Sayfa No. : 4/31
Eserin Adı : Oriental Aphrodite
Eserin Yapıldığı Madde : Terracotta
Env. No. : ACF
Buluntu Yeri : Antandros, Yol Üstü Açması Kuzeydoğu Yığını
Ölçüleri : Yük.: 5,1 cm, Gen.: 2,8 cm
Tanımı : Oturan, kolsuz ve çıplak Aphrodite. Gerdan kısmından genital bölge başlangıcına kadar korunmuştur. Karın kısmı iki kat halinde boğumludur.
Tarihlenme : Helenistik Dönem
Yayın : Küçük, 2022: 349, Kat. No. 40.
Benzerleri : Assos (Mrogenda, 1990: 38, Tafel 12, no. 5; Tolun, 2002: 32, Levha XLI, Kat. 74, 75), Antandros (Küçük, 2022: 335-336, Kat. No. 19), Abydos (Kaplan, 2009: 61, Kat. No. 41), Calvert Koleksiyonu (Tavukçu, 1999: 61, Kat. No. 21), Apollon Smintheion (Öztepe, 1991: Kat. No. 1; Öztepe, 2003: No. 3), Assos (MFA 84,168), Ilion (Burr-Thompson, 1963: XVIII, 60 1:1), Tavolia (Kaplan, 2009: 60-61), Skepsis (Başaran ve Kasapoğlu, 2014: 61, Res. 11).

Kat. No. : 13
Levha- Sayfa No. : 5/31

Eserin Adı : Oriental Aphrodite
Eserin Yapıldığı Madde : Terracotta
Env. No. : BCH 10
Buluntu Yeri : Antandros, Nekropolis Batı Genişleme
Ölçüleri : Yük.: 7,7 cm, Gen.: 2,3 cm
Tanımı : Tamamı korunmuş oturan ve çıplak kadın figürünü. Kolları gövdeye bitişik, sol kolu bacağına doğru yaslı, sağ kolunu dirsekten bükerek göğüslerinin arasında nesne tutar biçimde betimlenmiştir. Bacakları birbirine bitişik, genital bölgesi “V” biçiminde işlenmiş, göğüsleri küçük, birleşik ve yuvarlaktır. Saçları alnın ortasından ikiye ayrılmış, kulak üzerinden geçerek enseye doğru devam eder ve başının tepesinde fiyonk ile son bulur. Yüz hatları aşınmıştır.

Tarihlenme : Helenistik Dönem
Yayın : Küçük, 2022: 350, Kat. No. 42.
Benzerleri : Ilion (Burr-Thompson, 1963: XVII, 58 1:1), Çan-Dumanköy Tümülüsü (Tavukçu, 1999: 64, Kat No: 24), Selanik Arkeoloji Müzesi (Adam Veleni, vd., 2017: 271), Klaros (Dewailly, 2001: 379, Fig. 11), Myrina (Winter, 1903: 166).

Kat. No. : 14
Levha- Sayfa No. : 5/31
Eserin Adı : Oriental Aphrodite
Eserin Yapıldığı Madde : Terracotta
Env. No. : BIG I-285
Buluntu Yeri : Antandros, Nekropolis, BEN Duvarının Batı Bitişiği
Ölçüleri : Yük.: 5,8 cm, Gen.: 2,1 cm
Tanımı : Başından itibaren diz üzerine kadar korunmuş çıplak ve kolsuz kadın figürünü. Saçları alnın ortasından ikiye ayrılmış dışa burğu biçiminde kulak üzerinden ensede topuz ile sonlanmaktadır. Göbeği kat kat boğumludur, göğüsleri az belirgin ve ayrıktır, genital bölgesi diğer benzeri figürinlerde olduğu gibi “V” biçiminde işlenmiştir. Yüz hatları belirgin olmamakla birlikte çenesi yuvarlak, yanakları dolgun, göz çukurları belirgindir.

Tarihlenme : Helenistik Dönem
Yayın : (Küçük, 2022: 350).
Benzerleri : Delos (Higgins, 1967: 50), Ainos (Başaran, 1996: 495-496, Res. 19), Winter, 1903: 166, Pergamon (Ziegenaus, vd., 1975: 81), Davidson, 1952: Kat. No. 226, Myrina (Kepçe, vd., 2001: 134), Skepsis (Başaran ve Kasapoğlu, 2014: 61, Res. 11).

Kat. No. : 15
Levha- Sayfa No. : 5/31
Eserin Adı : Oriental Aphrodite
Eserin Yapıldığı Madde : Terracotta
Env. No. : BUT 90

Buluntu Yeri : Antandros, Yamaç Ev, 6 No'lu Oda
Ölçüleri : Yük.: 4,1 cm, Gen.: 2,1 cm
Tanımı : Oturan, kolsuz ve çıplak Aphrodite. Omuz kenarlarından diz üzerine kadar korunmuştur. Bacakları birbirine bitişik, genital bölgesi "V" biçiminde, karın kısmı katlanmış, göğüsleri yuvarlak ve ayrıktır.
Tarihlenme : MÖ 3-2. yy.
Yayın : Küçük, 2022: 353-354, Kat. No. 46.
Benzerleri : Assos (Mrogenda,1990: 38, Tafel 12, no. 5; Tolun, 2002: 32, Levha XLI, Kat. 74-75), Antandros (Küçük, 2022: 335-336, Kat. No. 19), Abydos (Kaplan, 2009: 61, Kat. No. 41), Calvert Koleksiyonu (Tavukçu, 1999: 61, Kat. No. 21), Apollon Smintheion (Öztepe, 1991: Kat. No. 1; Öztepe, 2003: No. 3), Assos (MFA 84,168), Ilion (Burr-Thompson, 1963: XVIII, 60 1:1), Tavolia (Kaplan, 2009: 60-61), Skepsis (Başaran ve Kasapoğlu, 2014: 61, Res. 11)

Kat No. : 16
Levha- Sayfa No. : 6/33
Eserin Adı : Venüs Genetrix
Eserin Yapıldığı Madde : Terracotta
Env. No. : 5772
Buluntu Yeri : Apollon Smintheion Nekropolisi IIB8 No'lu Mezar
Ölçüleri : Yük.: 16,5 cm Gen.: 6,7 cm
Tanımı : Ayakta duran ve dizden itibaren kırık Aphrodite figürini. Başı karşıya bakar biçimde, saçları alnın ortasından ikiye ayrılmış ve kabartılarak şakaklardan kulaklara, kulaklardan boyna ve omzuna doğru iki demet halinde inmektedir. Kulaklarında yuvarlak top biçiminde küpeleri bulunmaktadır. Saçların arkasında, başın üzerinde başlayan himationu sol koluna inerek yere doğru uzanmaktadır. Sağ kolunu dirsekten yukarı doğru kırarak himationunu tutmaktadır. Sol kolunu öne doğru kırmakta olup yuvarlak bir nesne tutmaktadır. Sol göğsü açıktır.
Tarihlenme : MÖ 4. yy.
Yayın : Öztepe, 1991: Kat. No. 5; Öztepe, 2003: No. 1.
Benzerleri : Perkote (Tavukçu, 1999: 77, Kat. No. 40), Thymbra (Kaplan, 2009: 54, Levha 9, Kat. No. 31), Parion (Kasapoğlu, 2015: 87, Levha 26, Kat. No. 1), Winter, 1903: 214, Myrina (Mollard-Besques, 1963: 16), Delivorrias, vd., 1984: 26-27.

Kat. No. : 17
Levha- Sayfa No. : 6/33
Eserin Adı : Oriental Aphrodite
Eserin Yapıldığı Madde : Terracotta
Env. No. : Bilinmiyor
Buluntu Yeri : Smintheion, 1986 Sondaj A- Hilmi Özak Tarlası
Ölçüleri : Yük.: 11,1 cm, Gen.: 2,1-2,9 cm

Tanımı : Kolları ve başı korunmamış oturan Aphrodite figürini. Üzerinde “V” yakalı khiton giyimli, göğsünün altında kuşak benzeri şerit, ayaklarında kothornos bulunmaktadır. Kollarında kol ekleme delikleri vardır.

Tarihlenme : MÖ 2. yy. ortaları

Yayın : Öztepe, 1991: Kat. No. 1; Öztepe, 2003: No. 3.

Benzerleri : Antandros (Küçük, 2022: 358-359), Dardanos Tümülüsü (Tavukçu, 1999: 63-64, Kat. No. 23), Pergamon (Töpperwein, 1976: 232-235), Delos (Laumonier, 1956: 144-145), Myrina (Mollard-Besques, 1963: 87), Delivorrias vd., 1984: 80, 801, Delos (Higgins, 1967: 112), Mendel, 1908: 378; Töpperwein, 1976: 59; Burr-Thompson, 1963: 85.

Kat. No. : 18

Levha- Sayfa No. : 6/33

Eserin Adı : Oriental Aphrodite

Eserin Yapıldığı Madde : Terracotta

Env. No. : Bilinmiyor

Buluntu Yeri : Smintheion, 1986 Sondaj A- Hilmi Özak Tarlası

Ölçüleri : Yük.: 4,7 cm, Gen.: 2,1-2,5 cm

Tanımı : Boyundan itibaren diz üzerine kadar korunmuş oturan, çıplak ve kolsuz Aphrodite figürini. Kol ekleme delikleri bulunmaktadır.

Tarihlenme : MÖ 2. yy. ortaları

Yayın : Öztepe, 1991: Kat. No. 1; Öztepe, 2003: No. 3.

Benzerleri : Ilion (Burr-Thompson, 1963: XVIII, 60 1:1), Assos (Mrogenda, 1990: 38, Tafel 12, no. 5; Tolun, 2002: 32, Levha XLI, Kat. 74-75), Antandros (Küçük, 2022: 335-336, Kat. No. 19), Abydos (Kaplan, 2009: 61, Kat. No. 41). Calvert Koleksiyonu (Tavukçu, 1999: 61, Kat. No. 21), Apollon Smintheion (Öztepe, 1991: Kat. No. 1; Öztepe, 2003: No. 3), Assos (MFA 84,168), Tavolia (Kaplan, 2009: 60-61), Skepsis (Başaran ve Kasapoğlu, 2014: 61, Res. 11)

Kat. No. : 19

Levha- Sayfa No : 7/34

Eserin Adı : Oturan Aphrodite

Eserin Hammaddesi : Terracotta

Eserin Bulunduğu Yer : Assos BN. 87 No’lu Mezar (1881-83 Kazıları)

Env. No : Museum of Fine Arts Boston-84.112

Ölçüleri : Yük.: 15 cm

Tanımı : Arkalıklı bir tahtta oturan Aphrodite, sağ eliyle göğsünün ortasında çiçek, nar veya haşhaş tohumu tutmaktadır, sol eli sol dizinin üzerinde, sol göğsü açıkta bırakan ve ayaklara kadar uzanan khiton giyimli, elbise kıvrımları çizgisel ve yüzeysel olarak betimlenmiş, sivri başlıklı, saçları alından şakaklara kadar iner ve bir kısmı kulak arkasından omuzlara bant biçiminde dökülmektedir. Taht yanlara doğru açılmaktadır, kanat görünümündedir ve kol destek yeri bulunmamaktadır.

Tarihlenme : MÖ 490- 480 Geç Arkaik Dönem.

Yayın : Clarke et al., 1902-1921: 291, Fig. 3.
Benzer Örnekler : Assos, (Tavukçu, 1999: 285). Assos 87 No'lu mezar oturan Aphrodite (Clarke et al., 1902-1921: 291, Fig. 7), Assos, Lesbos, Smyrna (Winter, 1903: 54, no. 4).

Kat. No. : 20
Levha- Sayfa No. : 7/34
Eserin Adı : Tahtta Oturan Aphrodite
Eserin Hammaddesi : Terracotta
Eserin Bulunduğu Yer : Assos, Batı Nekropolis
Env. No. : İstanbul Arkeoloji Müzeleri, E.590-K.184
Ölçüleri : Yük.: 10 cm, Gen.: 5,5 cm
Tanımı : Arkalıklı bir tahtta oturan Aphrodite, sağ eliyle göğsünün ortasında çiçek, nar veya haşhaş tohumu tutmaktadır, sol eli sol dizinin üzerinde, sol göğsü açıkta bırakan ve ayaklara kadar uzanan khiton giyimli, elbise kıvrımları çizgisel ve yüzeysel olarak betimlenmiş, sivri başlıklı, saçları alından şakaklara kadar iner ve bir kısmı kulak arkasından omuzlara bant biçiminde dökülmektedir. Taht yanlara doğru açılmaktadır, kanat görünümündedir ve kol destek yeri bulunmamaktadır.
Tarihlenme : MÖ 490-480, Geç Arkaik Dönem.
Yayın : Tavukçu, 1999: 285, Kat. No. 17.
Benzer Örnekler : Assos 87 No'lu mezar oturan Aphrodite (Clarke et al., 1902-1921: 291, Fig. 7), Assos, Lesbos, Smyrna (Winter, 1903: 54, no. 4), Opper, 1993: 145.

Kat. No. : 21
Levha- Sayfa No : 8/34
Eserin Adı : Tahtta Oturan Aphrodite
Eserin Hammaddesi : Terracotta
Eserin Bulunduğu Yer : Assos
Env. No : İstanbul Arkeoloji Müzeleri, E.625- K.1812
Ölçüleri : Yük.: 11,2 cm, Gen.: 6,2 cm
Tanımı : Arkalıklı bir tahtta oturan Aphrodite, sağ eliyle göğsünün ortasında çiçek, nar veya haşhaş tohumu tutmaktadır, sol eli sol dizinin üzerinde, sol göğsü açıkta bırakan ve ayaklara kadar uzanan khiton giyimli, elbise kıvrımları çizgisel ve yüzeysel olarak betimlenmiş, sivri başlıklı, saçları alından şakaklara kadar iner ve bir kısmı kulak arkasından omuzlara bant biçiminde dökülmektedir. Taht yanlara doğru açılmaktadır, kanat görünümündedir ve kol destek yeri bulunmamaktadır.
Tarihlenme : MÖ 490-480, Geç Arkaik Dönem.
Yayın : Mendel, 1908: 165; Tavukçu, 1999: 285, Kat. No. 18.
Benzer Örnekler : Assos (Clarke et al., 1902-1921: 291, Fig. 3; Opper, 1993: 145; Tavukçu, 1999: 285, Kat. No. 17), Lesbos, Smyrna (Winter, 1903: 54).

Kat. No. : 22

Levha- Sayfa No. : 8/34
Eserin Adı : Tahtta Oturan Aphrodite
Eserin Hammaddesi : Terracotta
Eserin Bulunduğu Yer : Assos BN 87 No'lu Mezar (1881-83 Kazıları)
Env. No. : Museum of Fine Arts Boston- 84.416
Ölçüleri : Yük.: 10,5 cm
Tanımı : Arkalıklı taht üzerinde oturan Aphrodite. Sol göğsü açık ve ayaklara kadar uzanan khiton giyimli, iki eli dizlerinin üzerinde, elbise kıvrımları iki dikey çizgi biçiminde stilize edilmiştir. Sivri başlıklı ve saçları alnın üzerinden şakaklara devam etmektedir, yıpranmasından dolayı omuzlara indiği görülmemektedir. Göğüsleri yuvarlak ve ayrık olarak belirgindir, el ve ayaklar belirgin işlenmemiştir. Arka yüz kabaca işlenmiştir.
Tarihlenme : MÖ 490-480, Geç Arkaik Dönem.
Yayın : Clarke et al., 1902-1921: 291, fig. 9.
Benzer Örnekler : Assos 87 No'lu Mezar (MFA-84.114), Winter, 1903: 55, no. 5.

Kat. No. : 23
Levha- Sayfa No : 9/35
Eserin Adı : Ayakta Duran Aphrodite
Eserin Hammaddesi : Terracotta
Eserin Bulunduğu Yer : Assos BN 87 No'lu Mezar (1881-83 Kazıları)
Env. No. : Museum of Fine Arts Boston- 84.415
Ölçüleri : Yük.: 11,7 cm
Tanımı : Ayakta duran, giyimli ve elinde kuş ya da çiçek tutan tanrıça betimi. Ayakta düz bir şekilde durmaktadır, sol eli vücudu ile paralel, sağ eli ise dirsekten bükülüp iki göğüs arasında kuş ya da çiçek tutar biçimde betimlenmiştir. Sol göğsü açıktır ve khitonu yere kadar uzanmaktadır, ayak kısmı kırıktır.
Tarihlenme : MÖ 490- 480 Geç Arkaik Dönem.
Yayın : Clarke et al., 1902-1921: 291, fig. 2.
Benzer Örnekler : Troas-Ovacık (Kaplan, 2009: 49), Klaros (Gürbüzer, 2012: Kat. No. 30), Rhodos (Higgins, 1970: 21), Assos (Clarke et al., 1902-1921: 291, fig. 6).

Kat. No. : 24
Levha- Sayfa No. : 9/38
Eserin Adı : Oriental Aphrodite
Eserin Bulunduğu Yer : Assos Batı Nekropolis, 1881-83 Kazıları
Eserin Yapıldığı Madde : Terracotta Figürin
Env. No. : 84.168- Museum of Fine Arts Boston
Ölçüleri : Yük.: 12,4 cm
Tanım : Oturan kolsuz ve çıplak Aphrodite figürünü. Kol ekleme delikleri bulunmamaktadır. Dizden itibaren kırıktır. Vücut hatları belirgin değildir. Saçları alnın üzerinden bant biçiminde şakaklara, şakaklardan kulaklara inerek kulaklardan arkaya

doğru devam etmektedir. Alnın üzerinde bant biçimindeki saçın arkasında fiyonk bulunmaktadır.

Tarihlenme : MÖ 2. yy.

Yayın : MFA Boston 84.168.

Benzer Örnekler : Ainos (Köse, 1993: 14), Tavolia (Kaplan, 2009: 59, Kat. No. 39), Smyrna (Schürmann, 1989: 116), Antandros (Küçük, 2022: 335-336, Kat. No. 19), Abydos (Kaplan, 2009: 61, Kat. No. 41), Calvert Koleksiyonu (Tavukçu, 1999: 61, Kat. No. 21), Apollon Smintheion (Öztepe, 1991: Kat. No. 1; Öztepe, 2003: No. 3), Assos (MFA 84,168), Ilion (Burr-Thompson, 1963: XVIII, 60 1:1), Skepsis (Başaran ve Kasapoğlu, 2014: 61, Res. 11).

Kat. No. : 25

Levha- Sayfa No. : 10/37

Eserin Adı : Aphrodite

Eserin Bulunduğu Yer : Assos

Eserin Yapıldığı Madde : Terracotta

Env. No. : İstanbul Arkeoloji Müzeleri, E.694- K.1869

Ölçüleri : Yü.: 26,2 cm, Gen.: 18,6 cm

Tanım : Yarı giyimli olan tanrıça, kayalık üzerine oturur şekilde sol elini kayaya yaslamış ve vücudu sağa doğru eğimli biçimde betimlenmiştir. Aphrodite'nin sağ tarafında Eros, tanrıçaya doğru örtü örtmektedir. Aphrodite'nin sağ omzunun üzerinde tympanion bulunur, solunda ise eserin korunmayan kısmında örtüyü çeker biçimde betimlenmiş Psyche olduğu düşünülmektedir (Tavukçu, 1999: 59).

Tarihlenme : MÖ 4. yy.'ın ikinci yarısı

Yayın : Mendel, 1908: 177; Tavukçu, 1999: 286, Kat. No. 20.

Benzer Örnekler : Larissa (Schefold, 1933: 158), Fuchs, 1969: Res. 413; Lippold, 1923: 38, MÖ 4. yy. ortası Polygyros Arkeoloji Müzesi (Adam Veleni, vd., 2017: 322).

Kat. No. : 26

Levha- Sayfa No. : 10/38

Eserin Adı : Yapı Kitabesi

Eserin Bulunduğu Yer : Assos Roma Hamamı

Eserin Yapıldığı Madde : Beyaz Mermer

Env. No. : 84.58a-f, Museum of Fine Arts Boston

Ölçüleri : Uz. ve Gen.: 50,2x 122,6 cm, Kal: 0,88 m, Ağ.: 114,31 kg

Tanım : Assos'ta yer alan Roma Hamamı'na ait olan beyaz mermerden yapılmış yapı kitabesinde dikdörtgen çerçeve içindeki yazıtta: "Hayatı boyunca Tanrı Augustus Caesar'ın rahibi olan Quintus Lollius Philetairos'un karısı, atalarının yasalarına göre hüküm süren, kadınların en önde geleni Lollia Antiokhis, hamamı ve hamamla ilgili şeyleri Aphrodite Iouulia'ya ve halka adadı" (Arslan ve Böhlendorf, 2014: 97) yazıtı bulunmaktadır.

Tarihlenme : MÖ 1. yy. sonları ile MS 1. yy. başları

Yayın : Arslan ve Böhlendorf, 2014: 97; Merkelbach, 1976: 39.
Benzer Örnekler : Merkelbach, 1976: 39.

Kat. No. : 27
Levha- Sayfa No. : 11/35
Eserin Adı : Siren Üzerinde Aphrodite
Eserin Bulunduğu Yer : Assos BN 4 No'lu Mezar (1995 Yılı)
Eserin Yapıldığı Madde : Terracotta
Env. No. : 8096, Troya Müzesi
Ölçüleri : Yük.:13,5 cm, Gen.: 9 cm
Tanım : Sağ ve sol kenarında kapalı kanatları belirgin, gövdesi kuş biçiminde, başı sağa bakar şekilde betimlenmiş siren, sirenin üzerinde yan olarak oturmuş ve başı sağa bakar biçimde yarı çıplak betimlenmiş tanrıça figürünü. Vücudunun üst yarısı çıplak, yuvarlak göğüsleri ve göbek deliği belirgin, genital bölgenin üzerinden itibaren ayaklara kadar uzanan khiton giyimli, ayağında sivri uçlu ayakkabıları bulunmaktadır. Sol omzunun üzerine düşen himationun bir kısmı görülmektedir. Yüzü oval ve yüz hatları belirgindir, alnın üzerinde burğu biçimindeki bukleler kulak üzerinde sonlandırılmıştır. Arkada topuz ve topuzun üzeri sakkos ile örtülmüştür.
Tarihlenme : MÖ 4. yy.'ın 1. yarısı, Geç Klasik Dönem
Yayın : Ağıtürk ve Arslan, 2015: 69.
Benzer Örnekler : Benzer örneği bulunmamakla birlikte eserle aynı mezarda ele geçen aynı kalıptan üretilen örneği vardır. Assos (Ağıtürk ve Arslan, 2015: 68, Kat. No. 06).

Kat. No. : 28
Levha- Sayfa No. : 11/36
Eserin Adı : Kuğu üzerinde Aphrodite- Ourania
Eserin Bulunduğu Yer : Assos BN 4 No'lu Mezar (1995)
Eserin Yapıldığı Madde : Terracotta
Env. No. : 8126, Troya Müzesi
Ölçüleri : Yük.: 13,8 cm, Gen.: 9,1 cm
Tanım : Dairesel bir kaide üzerinde kanatları iki yanında toplanmış bir kuş durmaktadır. Kuş figürünün baş kısmı eksiktir, uzun bir boynu vardır ve göğüsleri yoktur, kaz ya da kuğu betimi olduğunu göstermektedir. Kuğu veya kaz üzerine yan olarak binen tanrıça hafif kendi sağına doğru bakmaktadır. Başın arkasında sakkos kaplı topuz bulunmaktadır. Vücudunun alt yarısı giyimli ve sivri uçlu ayakkabıları görülmektedir. Gövdesi çıplak bırakılmış, sol omzunun üzerine düşen ince ve uzun manto izleri görülmektedir.
Tarihlenme : MÖ 4. yy.'ın 1. yarısı, Geç Klasik Dönem
Yayın : Ağıtürk ve Arslan, 2015: 70.
Benzer Örnekler : MFA Boston 03.752 buluntu yeri bilinmeyen örnek, Delivorrias vd., 1984: 90-93, Selanik Arkeoloji Müzesi (Delivorrias, vd., 2017: 392, no. 482).

Kat. No. : 29
Levha- Sayfa No. : 12/37
Eserin Adı : Keçi üzerine binen Aphrodite- Pandemos
Eserin Bulunduğu Yer : Assos BN 4 No'lu Mezar
Eserin Yapıldığı Madde : Terracotta
Env. No. : 8148, Troya Müzesi
Ölçüleri : Yük.: 17,3 cm
Tanım : Keçi üzerinde sağa doğru yan oturmuş kadın figürünü. Çıplak ayaklıdır, üzerinde khiton ve sol kolunu kaplayan uzun bir manto görülmektedir. Sağ eliyle rüzgarda dalgalanıyormuş gibi görünen mantosunun bir köşesini tutmaktadır. Sol eli mantonun altındadır. Başındaki stephanenin altında alnın üzerinde birkaç kıvrıkcık bukle yapılmış olup arkada topuz ile sonlandırılmıştır. Sağ elinin parmak uçları kırıktır. Keçinin ayakları korunmamıştır. Keçinin yüzü ayrıntılı olarak işlenmiştir.
Tarihlenme : MÖ 4. yy.'ın 1. yarısı, Geç Klasik Dönem
Yayın : Ağıtürk ve Arslan, 2015: 71.
Benzer Örnekler : Delivorrias vd., 1984: 93-94.

Kat. No. : 30
Levha- Sayfa No. : 12/37
Eserin Adı : Mantolu Çıplak Aphrodite
Eserin Bulunduğu Yer : AS'90.BN CX 9 No'lu Mezar
Eserin Yapıldığı Madde : Terracotta
Env. No. : 6357, Troya Müzesi
Ölçüleri : Yük.: 13,8 cm, Gen.: 4 cm
Tanım : Piramidal kaide üzerinde ayakta duran Aphrodite figürünü. Başındaki alçak stephanenin arkasından başlayan mantosu, göğüslerini ve sol bacağını açıkta bırakıp vücudunu örterek yere uzanır. Sol bacağını öne doğru dizden kırmış ve mantosunun içinde çok belli olmayan çıplak vücudu olasılıkla "S" kıvrımı kazanmıştır. Yüz hatları aşınmış olup belirgin değildir. Kollarını dirsekten öne doğru kırarak mantosunu tutmaktadır. Arka yüzü işlenmemiş olup düz bırakılmıştır.
Tarihlendirme : MÖ 5. yy.'ın 2. yarısı
Yayın : Stupperich, 1991: 22; Tavukçu, 1999: 296, Kat. No. 39.
Benzerleri : Assos CIX Mezar 23, birebir aynısı MÖ 5. yy.'ın sonlarına tarihlenir.

Kat. No. : 31
Levha- Sayfa No. : 13/37
Eserin Adı : Mantolu Çıplak Aphrodite
Eserin Bulunduğu Yer : AS'90.BN CX 9 No'lu Mezar
Eserin Yapıldığı Madde : Terracotta
Env. No. : 6358, Troya Müzesi
Ölçüleri: : Bilinmiyor

Tanım : Piramidal kaide üzerinde ayakta duran Aphrodite figürünü. Başındaki alçak stephanenin arkasından başlayan mantosu göğüslerini ve sol bacağını açıkta bırakıp vücudunu örterek yere uzanır. Sol bacağını öne doğru dizden kırmış ve mantosunun içinde çok belli olmayan çıplak vücudu olasılıkla "S" kıvrımı kazanmıştır. Yüz hatları aşınmış olup belirgin değildir. Kollarını dirsekten öne doğru kırarak mantosunu tutmaktadır. Arka yüzü işlenmemiş olup düz bırakılmıştır.

Tarihlendirme : MÖ 5. yy.'ın 2. yarısı

Yayın : Stupperich, 1991: 22.

Benzerleri : Aynı mezarda ele geçen birebir aynısı Kat. No. 31.

Kat. No. : 32

Levha- Sayfa No. : 13/43

Eserin Adı : Aphrodite

Eserin Hammaddesi : Terracotta

Eserin Bulunduğu Yer : Assos Liman Üstü Kutsal Alan

Env. No. : Kut. Al. 01

Ölçüleri : Yük.: 3 cm, Gen.: 1,7 cm Kal.: 2,1 cm

Tanım : Sivri başlıklı kadın başı figürünü. Saçları alnın üzerinden şakaklara doğru devam eder. Yüzünde arkaik gülümseme vardır. Yuvarlak çeneli, dolgun ve küçük dudaklı, elmacık kemikleri belirgin, gözleri badem biçiminde, burun ve çene kısmı aşınmıştır.

Tarihlenme : MÖ 490-480, Geç Arkaik Dönem

Yayın : -

Benzer Örnekler : Assos (Clarke et al., 1902-1921: 291, Fig. 3, 9; Mendel, 1908: 165; Opper, 1993: 145).

Kat. No. : 33

Levha- Sayfa No. : 14/42

Eserin Adı : Aphrodite

Eserin Bulunduğu Yer : Assos

Eserin Yapıldığı Madde : Terracotta

Env. No. : Kut. Al. 02

Ölçüleri : Yük.: 4,2 cm, Gen.: 2,2 cm, Kal.: 2,9 cm

Tanım : Baş ve boyun kısmı korunmuş kadın figürünü. Baş çok hafif kendi soluna doğru eğiktir. Boynu uzun, yuvarlak çeneli ve yüz hatları belirgin değildir. Alnın ortasında saçın bir bölümü nodus biçiminde toplanmış, geri kalan saçları geriye doğru burğu biçiminde taranarak kulak üzerinden ensede topuz ile son bulmaktadır. Kulaklarında iri top küpeler vardır. Yüzünün sağ tarafında pembe boya izleri görülmektedir.

Tarihlenme : MÖ 1. yy. sonları- MS 1. yy.

Yayın : -

Benzer Örnekler : Selanik Arkeoloji Müzesi (Adam Veleni, vd., 2017: 276), Liti Demeter Kutsal Alanı (Adam Veleni, vd., 2017: 225), Ephesos (Lang-Auinger 1999:

No. 1-3), Myrina (Mollard-Besques, 1963: no. 1567), Pergamon (Töpperwein, 1976: Taf. 37, No. 227).

Kat. No. : 34
Levha- Sayfa No. : 14/44
Eserin Adı : Oriental Aphrodite
Eserin Yapıldığı Madde : Terracotta
Env. No. : 4217, Troya Müzesi
Buluntu Yeri : Çan-Dumanköy Tümülüsü
Ölçüleri : Yük.: 12,5 cm, Gen.: 3,6 cm
Tanımı : Khiton giyimli, bacakları birbirine bitişik oturur pozisyonda, sağ eliyle göğsü üzerinde bir nesne tutmakta, sol eli ise sol kalçasına yapışık haldedir. Başında taç, saçları alnın üzerinden kulaklarını kapatarak arkaya doğru devam eder ve arkada topuz ile son bulur.
Tarihlenme : MÖ 1. yy. 'ın ikinci yarısı
Yayın : Tavukçu, 1999: 64, Kat No. 24.
Benzerleri : Myrina (Bauchhenss, 1973: 7), Ainos (Köse, 1993: 72), Higgins, 1967: 107.

Kat. No. : 35
Levha- Sayfa No. : 15/44
Eserin Adı : Oriental Aphrodite
Eserin Yapıldığı Madde : Terracotta
Env. No. : 4216, Troya Müzesi
Buluntu Yeri : Çan-Dumanköy Tümülüsü
Ölçüleri : Yük.: 16,4 cm, Gen.: 3,2 cm
Tanımı : Çıplak ve kolsuz oturan Aphrodite. Bacakları birbirine bitişik, göğüsleri yukarıda ve yuvarlak, gövde yüzeyinde kastula izleri görülmektedir. Saçları arkada dik ve uzun bir topuz şeklindedir.
Tarihlenme : MÖ 1. yy. ortaları
Yayın : Tavukçu, 1999: Kat. No. 25.
Benzerleri : Ilion (Burr-Thompson, 1963: XVII, 58 1:1), Tavolia (Kaplan, 2009: Levha 11, Kat. No. 39), Çan-Dumanköy Tümülüsü (Tavukçu, 1999: 64, Kat. No. 24), Antandros (Küçük, 2022: 350).

Kat. No. : 36
Levha- Sayfa No. : 15/44
Eserin Adı : Hermeye Yaslanan Aphrodite
Eserin Yapıldığı Madde : Terracotta
Env. No. : 2419, Troya Müzesi
Buluntu Yeri : Çan-Dumanköy Tümülüsü
Ölçüleri : Yük.: 30 cm, Gen.: 11,5 cm

Tanımı : Dikdörtgen kaide üzerinde ayakta duran ve solundaki Herme'ye yaslanan yarı giyimli Aphrodite. Sağ elini dirsekten bükerek yukarı kaldırmış ve mantosunu tutmaktadır. Mantosu kalçadan ayaklarına kadar üzerini örtmektedir, üst bedeni çıplaktır, sol ayağını öne atmış, vücudu sağa doğru kayarak "S" kıvrımı oluşmuştur. Başında geniş ve yüksek taç vardır. Saçları alnın ortasından ikiye ayrılmış ve burğu biçiminde kulak üzerinden devam ederek ensede toplanmıştır. Sol kolunda kanatlı eros vardır. Arka yüzü işlenmemiştir, oval buhar deliği bulunur.

Tarihlenme : MÖ 2. yy.'ın son çeyreği
Yayın : Tavukçu, 1999: 82, Kat. No. 44.

Benzerleri : Boetia (Higgins, 1969: 237), Myrina (Higgins, 1967: 115), Tanagra (Paul, 1950: 35), Bergama (Töpperwein, 1976: 54).

Kat. No. : 37

Levha- Sayfa No. : 16/44

Eserin Adı : Yaslanan Aphrodite

Eserin Yapıldığı Madde : Terracotta

Env. No. : 2420, Troya Müzesi

Buluntu Yeri : Çan-Dumanköy Tümülüsü

Ölçüleri : Yük.: 29.5, Gen.: 12,7 cm

Tanımı : Oval bir kaide üzerinde ayakta duran ve sağ eliyle sütuna yaslanmış yarı giyimli Aphrodite. Sağında bulunan ve bel hizasına kadar gelen sütuna sağ eliyle yaslanmış, sağ bacağını hafif öne doğru kırarak vücudunu esnetmiş ve "S" kıvrımı oluşturmuştur. Solda kalça üzerinden başlayıp sağda bel kısmına doğru hafif yükselen himation, sol omzunu ve kolunu tümüyle örtmektedir. Sol kolunu dirsekten itibaren kırarak eliyle belinde tomar halindeki giysisini tutmaktadır. Göğüsleri yuvarlak ve ayrık, göbek deliği belirgindir. Saçları kavun dilimi saç stilinde olup arkada uzun ve silindirik biçimde yükselmektedir. Başında çiçekli taç bulunmaktadır.

Tarihlenme : MÖ 2. yy.

Yayın : Tavukçu, 1999: 80, Kat. No. 43.

Benzerleri : Tanagra (Higgins, 1996: 146, No. 177), (Delivorrias vd., 1984: 66-67), Higgins, 1986: Res. 177, Kyrene (Mollard-Besques, 1963: 100).

Kat. No. : 38

Levha- Sayfa No. : 16/45

Eserin Adı : Aphrodite

Eserin Yapıldığı Madde : Kaseli Büst

Env. No. : 2129, Troya Müzesi

Buluntu Yeri : Dardanos Tümülüsü

Ölçüleri : Yük.: 11,9, Gen.: 9,9 cm

Tanımı : Büst biçiminde işlenmiş tanrıçanın, başında geniş ve yayvan kase bulunmaktadır. "V" biçiminde khiton giyimli, yüzü geniş, çenesi yuvarlak, yanakları dolgun, gözleri ve kaşları siyah boyalıdır. Saçı siyah boyalı, alnın ortasından ikiye ayrılmış ve kat kat dalgalı biçimde kulak üzerinden enseye, enseden de iki tutam halinde omuzlara

inmektedir. Saçının üzerinde kırmızı renkte iki tomurcuk ve çevresindeki yaprak bezemeden oluşan geniş bir taç vardır. Arka yüzü düz bırakılmış olup dikey oval biçiminde buhar deliği bulunmaktadır.

Tarihlenme : MÖ 2. yy.

Yayın : Tavukçu, 1999: 101.

Benzerleri : Halikarnassos (Higgins, 1969: 128), Domuztepe (Çambel, vd., 1995: 23-24).

Kat. No. : 39

Levha- Sayfa No. : 17/46

Eser Adı : Knidos Aphroditesi

Eserin Bulunduğu Yer : Dardanos Tümülüsü

Eserin Yapıldığı Madde : Terracotta

Env. No. : 2123, Troya Müzesi

Ölçüleri : 31,5 cm

Tanım : Banyodan çıkmış ya da banyoya girerken betimlenmiş Knidos Aphroditesi'nin orjinaline en yakın örneklerinden biri olan figürin. Sol ayak topuğu yukarı kalkık, parmaklar yere basar biçimde, diz öne doğru kırılmış, dizin kırılmasıyla kalça sağına doğru kaymış, düz duran sağ bacak ise kalçadan kendi sağına doğru kayarak vücuda "S" hareketiyle yumuşaklık kazandırmıştır. Sol el genital bölgeyi kapatarak pudica tipini yansıtırken, sağ kol dirsekten sağa doğru kırılmış ve elinde ayna tutmaktadır. Vücudu tamamen çıplak, genital bölgesi "V" biçiminde, göbek deliği belirgin, göğüsler yuvarlak, kalkık ve ayırık, boynunda kolye, omuzlardan inen ve göğüs arasında birleşerek göbek deliğinin hemen üzerinden yeniden ayrılıp arkaya doğru devam eden kastula bulunmaktadır. Sol kolunda ve sol bacağına yılan biçimli spiraller bulunur. Sağ kolunda, belirli aralıklı dikdörtgen şeritler içerisinde "X" motifli pazubent, sağ bileğinin üzerinde ise burğu biçiminde halhal bulunmaktadır. Başı sola doğru bakmakta ve hafif sola eğiktir. Minyon ve yuvarlak yüzlü, iri ve küçük dudaklı, burnu belirgin ve kırık, kaşları siyah boyalı ve yay biçiminde, gözleri ise sabit bir noktaya bakar şekildedir, yüzünde Praksiteles eserlerinde görülen tatlı bir etos hakimdir. Saçlar alnın ortasında ikiye ayrılmış, dışa doğru geniş burğu biçiminde taranarak kulaklara doğru iner ve kulakların altından arkaya doğru devam ederek ensede topuz ile sonlandırılmıştır. Saçı siyah boyalı, takıları kırmızı boyalı ve altın yaldızlıdır. Sağ bacağına kenarında kare biçiminde altlık üzerinde amphora bulunmaktadır, amphoranın ön yüzünde silik konsantrik daireler, üzerinde ise himation yere kadar uzanmaktadır. Figürinin ön yüzünde ayrıntılı olarak işlenmiş olan takılar arka yüzde gövdeye yapıştırılarak sonlandırılmıştır.

Tarihlendirme : MÖ erken 1. yy.

Yayın : Tavukçu, 1999: 87, Kat. No. 47; Işık Bingöl, 1999: 153; Tombul, 2012: 180-181; Aslan, 2019: 35; Özgan, 2020: 99-100.

Benzerleri : Bieber, 1967: 15-23; Fuchs, 1969: 216; Smith, 1991: 78-80, Myrina (Leyenaar-Plaiser, 1979: 253; Mendel, 1908: 285).

Kat. No. : 40

Levha- Sayfa No. : 18/47

Eser Adı : Yaslanan Aphrodite
Eserin Yapıldığı Madde : Terracotta
Eserin Bulunduğu Yer : Dardanos Tümülüsü
Env. No. : 2128, Troya Müzesi
Ölçüleri : Yük.: 15,5 cm
Tanım : Kenarları yuvarlatılmış dikdörtgen bir altlık üzerinde topuğunu tutar biçimde ve sütuna yaslanmış Aphrodite. Başında stephane, stephanenin üzerinden inen manto, sağ tarafında yere kadar inmezken, solda kıvrımlı bir şekilde ayak ucuna kadar uzanmaktadır. Solunda duran sütunun üzerinde tek kulplu testi, oinochoe? bulunmaktadır. Yüzü aşağı bakar biçimde, silik ve minyondur. Saçları alnın ortasından ikiye ayrılmış, dışa doğru tek bant halinde geniş burgular şeklinde kulak üzerinden devam etmektedir. Vücudu tamamen çıplak, göğüsleri yuvarlak ve ayrık, göbek deliği belirgin ve göbeği hafif bombeli, bacakları diz üzerine kadar birleşik, sol ayak dik bir şekilde, sağ ayak ise dizden öne doğru kırılmış ve eliyle topuğuna dokunurken vücudu sağa doğru yaylanmıştır. Omuzlardan göğüs arasında birleşen ve göğüs altında yeniden ayrılıp bel kısmından arkaya doğru devam eden kastula izleri görülmektedir fakat korunmamıştır. Kırmızı, siyah, sarı ve mor boya izleri görülmektedir. Arka yüzde ayrıntı verilmemiştir, gövdenin dış yüzeyinde yuvarlak buhar veya askı deliği bulunur.
Tarihlendirme : MÖ erken 1. yy.
Yayın : Tavukçu, 1999: 86.
Benzerleri : Delivorrias vd., 1984: 59; Mendel, 1908: 465; Higgins, 1967: 125.

Kat. No. : 41
Levha- Sayfa No. : 18/47
Eser Adı : Sütuna Yaslanan Eroslu Aphrodite
Eserin Bulunduğu Yer : Dardanos Tümülüsü
Eserin Yapıldığı Madde : Pişmiş Toprak Figürin
Env. No. : 2127, Troya Müzesi
Ölçüleri : Yük.: 17 cm, Gen.: 7 cm
Tanım : Dikdörtgen bir kaide üzerinde solundaki sütuna yaslanmış Eroslu Aphrodite figürini. Yüzeyin tamamı beyaz astarlı olup kaidede kırmızı, mantoda mavi ve pembe, saçlarında ise siyah boya izleri bulunmaktadır. Başın üst kısmından başlayıp omuzlardan ayaklara kadar inen manto, ön yüzde vücudunun üst yarısı tamamen çıplak bırakmış, alt yarısında ise sol bacakta kalçanın altından, sağ bacakta ise diz üzerinden ayaklara inmektedir. Sol dirseği ile sütuna yaslanmakta olup dirsekten yukarı kıldığı sağ eli ile de mantoyu tutmaktadır. Sütuna yaslanmasından dolayı sağ kalça sola kayarak sol gövde daha fazla sola yanaşmış ve vücudu "S" kıvrımı yapmıştır. Genital bölgesi tamamıyla açık ve "V" biçiminde işlenmiş, bel ince, göğüsler kalkık ve yuvarlak betimlenmiştir. Başında taç görülmektedir, saçları ise alnın üzerinden kulak üzerine iner ve omuzlara dökülür, boyun ince ve uzun, yüzü minyon, yüz hatları siliktir. Solunda sütuna yaslanan Eros bulunmaktadır. Arka yüzde ayrıntı verilmemiş olup yuvarlak buhar veya askı deliği bulunmaktadır.

Tarihlendirme : MÖ erken 1. yy.
Yayın : Tavukçu, 1999: 84.
Benzerleri : Myrina (Leyenaar Plaisier, 1979: 256), Töpperwein, 1974: 54.

Kat. No. : 42
Levha- Sayfa No. : 19/47
Eserin Adı : Oriental Aphrodite
Eserin Yapıldığı Madde : Terracotta
Buluntu Yeri : Dardanos Tümülüsü
Env. No. : 2137, Troya Müzesi
Ölçüleri : Yük.: 19,9, Gen.: 6,5 cm
Tanım : Başında yüksek stephane bulunan, kolları olmayan figürin kalçadan itibaren kırıktır. Saçlar alnın ortasından ikiye ayrılmış ve burğu biçiminde kabartılarak şakaktan kulaklara kadar inip, kulağın hizasından arkada sivrilmiş ve topuz olarak sonlandırılmıştır. "V" yakalı khiton, göğsün altında ince şerit biçiminde kemer ile fiyonk yapılmıştır, düğümünden itibaren elbise kıvrımları düz bir şekilde inmektedir. Silindirik olan boynunda gerdanlık bulunmaktadır. Siyah, kırmızı, mavi, beyaz ve sarı renklerde boyalıdır (Tavukçu, 1999).

Tarihlendirme : MÖ erken 1. yy.
Yayın : Tavukçu, 1999: 63, Kat. No. 22; Tombul, 2012: 180-181.
Benzerleri : Dardanos Tümülüsü (Tavukçu, 1999: 63, Kat. No. 23), Apollon Smintheion (Öztepe, 1991: Kat. No. 1; Öztepe, 2003: No. 3), Antandros (Küçük, 2022: 359, Kat. No. 54), Pergamon (Töpperwein, 1976: 232-235), Delos (Laumonier, 144-145), Myrina (Mollard-Besques, 1963: 87), Delivorrias vd., 1984: 80, 801, Delos (Higgins, 1967: 112), Mendel, 1908: 378; Töpperwein, 1976: 59, Burr-Thompson, 1963: 85.

Kat. No. : 43
Levha- Sayfa No. : 19/48
Eserin Adı : Aphrodite
Eserin Yapıldığı Madde : Terracotta
Env. No. : 2130, Troya Müzesi
Buluntu Yeri : Dardanos Tümülüsü
Ölçüleri : Yük.: 24,7 cm, Gen.: 9 cm
Tanımı : Oturan, giyimli, kol ekleme delikleri bulunan Aphrodite figürini. Sağ ayağı, kolları ve başının üst yarısı korunmamıştır. Vücutuna yapışan khiton giyimli, iki göğsünün arasında kopça görülmektedir. Saçları iki taraftan omuzlarına dökülmektedir. Sol ayağında kothornos vardır.
Tarihlenme : MÖ 1. yy. başları
Yayın : Tavukçu, 1999: 63-64.
Benzerleri : Myrina (Burr, 1934: 30-32), Higgins, 1967: 112-113, Bergama (Töpperwein, 1976: 59).

Kat. No. : 44
Levha- Sayfa No. : 20/50
Eserin Adı : Aphrodite Anadyomene- Knidos Etkili Tip
Eserin Yapıldığı Madde : Terracotta
Env. No. : 998, Troya Müzesi
Buluntu Yeri : Kilia
Ölçüleri : Yük.: 15,5 cm
Tanımı : Oval bir altlık üzerinde ayakta duran Aphrodite. Sol ayağını dizden hafif öne doğru kırmış ve kalçasının sağa kaymasıyla hafif bir “S” kıvrımı oluşturmuştur. Sağ bacağının kenarında amphora bulunmaktadır. Sol kolunu dirsekten öne doğru kırmış ve yere uzanan himationunu tutmaktadır. Sağ kolunu ise dirsekten yukarı doğru bükerek omzuna düşen saçını tutmaktadır. Saçları alnın ortasından ikiye ayrılmış yanlardan kabartılarak kulak üzerinden omuzlara iki bukle halinde dökülmektedir. Yüz hatları siliktir.
Tarihlenme : MÖ 1. yy.
Yayın : Thiersch 1902, Kilia 288; Kaplan, 2009: 55, Kat. No. 32.
Benzerleri : Dardanos Tümülüsü (Tavukçu, 1999: Kat. No. 47), Parion (Kasapoğlu, 2015: 131-136), Mollard-Besques, 1963: 16, Tralleis (Çekilmez, 2014: 166-170, Kat. No. 1-6).

Kat. No. : 45
Levha- Sayfa No. : 20/50
Eserin Adı : Aphrodite Anadyomene-Yarı Çıplak Tip
Eserin Yapıldığı Madde : Terracotta
Env. No. : Troya Müzesi, 1245
Buluntu Yeri : Kilia
Ölçüleri : Yük.: 21,3 cm
Tanımı : Kare bir altlık üzerinde ayakta duran Aphrodite Anadyomene. Sol bacağını dizden öne doğru bükerek vücudunun ağırlığını sağ bacağına vermiştir. Arka yüzde kalçanın hemen üzerinden başlayarak ön yüzde genital bölgenin alt kısmından geçen ve ortada kalın oval bir düğüm oluşturan giysi yere kadar uzanmaktadır. Ortadaki düğüm bacakların altından kat yaparak ayaklara uzanmaktadır. Vücudunun üst yarısı çıplaktır, göbek deliği belirgin ve göbeği dış bombelidir, göğüsleri yuvarlak ve ayrık, göğsün altında tek çizgi halinde kat görülmektedir. Sol kolu vücuduna paralel bir şekilde kalçasına uzanır ve giysisini tutar şekilde betimlenmiştir. Sağ kolu ise dirsekten yukarı doğru bükülerek saçını tutmaktadır. Boynu kısa ve kalın, başı kendi sağına doğru eğik, yüzü minyon, saçları alnın ortasından ikiye ayrılmış yanlardan taranarak kulaklardan arkaya doğru devam eder, sağ tarafında bulunan saç demetini eliyle yukarı doğru kaldırmaktadır. Kulaklarında yuvarlak top biçiminde küpeler bulunmaktadır.
Tarihlenme : MÖ 1. yy. sonu-MS 1. yy. başları
Yayın : Thiersch, 1902: 289; Kaplan, 2009: 56.
Benzerleri : Sardes (Besques, 1971: 127), Myrina (Mollard-Besques, 1963: 20), Parion (Kasapoğlu, 2015: 380-381, Kat. No. 7-8), Winter, 1903: 213, no. 7),

Pergamon (Leyenaar-Plaisier, 1979: 380-381), Efes (Işın, 2007: 37), Töpperwein, 1976: fig. 207-208, Tarsus (Atasoy, 1974: fig. 15).

Kat. No. : 46
Levha- Sayfa No. : 21/51
Eserin Adı : Aphrodite Ourania
Eserin Yapıldığı Madde : Mermer
Env. No. : Troya Müzesi, 1786
Buluntu Yeri : Lampsakos
Ölçüleri : Yük.: 120 cm
Tanımı : Başı ve kolları eksik, ayakta duran Aphrodite Ourania heykeli. Sağ bacağını öne doğru kırarak kaplumbağanın üzerine basmaktadır. Vücut ağırlığının verildiği sol bacak ise dik bir şekilde durmakta olup kalçanın sağa doğru kaymasıyla “S” kıvrımı oluşmuştur. Sol göğsünü açıkta bırakan, göğüs altında ipi bulunan ve vücuduna yapışan transparan görünümde khiton giyimli, khiton üzerinde himationlu, arka yüzde kalçasının hemen üzerinde kalın bant biçiminde toparlanıp ön yüze gelen elbisesinin devamı kırıktır. Vücudunun üst yarısında vücut hatları belirgindir. Kaplumbağaya basan ayağında sandalet bulunmaktadır.
Tarihlenme : Helenistik Dönem
Yayın : Özgan, 2022: 165.
Benzerleri : Louvre Müzesi’nde AO 20126 envanter numaralı eser, Staatliche Museen zu Berlin’de SK 1459 No’lu Brazza Aphroditesi.

Kat. No. : 47
Levha- Sayfa No. : 21/51
Eserin Adı : Aphrodite
Eserin Yapıldığı Madde : Altın Stater
Env. No. : *SNG Paris*, 1142
Buluntu Yeri : Lampsakos
Ölçüleri : Çap: 16 mm, Ağ.: 8,41 gr
Tanımı : Ö.y.: Sola dönük Aphrodite başı, lotus çelenkli ve küpeli.
A.y.: Sağa dönük pegasus protomu.
Tarihlenme : MÖ 394-330
Yayın : *SNG Paris*, 1142; Baldwin, 1924: 32; Ertoyl, 2018: 29.
Benzerleri : Delivorrias, vd., 1984: 114, 1148-1149.

Kat. No. : 48
Levha- Sayfa No. : 22/52
Eserin Adı : Onurlandırma Yazıtı
Eserin Yapıldığı Madde : Mermer
Env. No. : Thasos Müzesi 524 No’lu yazıt.
Buluntu Yeri : Thasos
Ölçüleri : Yük.: 1,57 cm, Gen.: 44- 51 cm arası, Kal.: 11-15 cm.

Tanımı : Lampsakos strategoilerinden Thasos magistratlarına gönderilmiş olan yazıt, Thasoslu Dionysodoros'a vekalet veren iki kararnameyi içermektedir. Kararnamelerin birincisinde; heraion ayında tanrı Priapos meclis ve halk tarafından epiphanous prytanis olarak seçildiğini, ikinci kararnamede ise apatourion ayında tanrıça Aphrodite'nin halk tarafından epiphanous prytanis olarak seçildiğini öğrenmekteyiz.

Tarihlenme : MÖ 1. yy.'ın ilk çeyreği

Yayın : Treheux, 1953: 428; Frisch, 1978: 44-55.

Kat. No. : 49

Levha- Sayfa No. : 22/53

Eserin Adı : Aphrodite ve Eros

Eserin Yapıldığı Madde : Altın Yüzük

Env. No. : Bilinmiyor

Buluntu Yeri : Sardes

Ölçüleri : -

Tanımı : Altın yüzük üzerinde Aphrodite ve Eros morra oyunu oynarken betimlenmiştir.

Tarihlenme : MÖ 4. yy.'ın üçüncü çeyreği

Yayın : Boardman, 1970: 284, no. 231; Meriçboyu, 2001: 118.

Benzerleri : Delivorrias, 1984: 124, 1229.

Kat. No. : 50

Levha- Sayfa No. : 23/54

Eserin Adı : Aphrodite

Eserin Yapıldığı Madde : Pişmiş Toprak Koku Şişesi

Env. No. : Troya Müzesi, 1047

Buluntu Yeri : Neandreaia

Ölçüleri : Yük.: 8,8 cm

Tanımı : Koku şişesi formunda, ön yüzde kadın büstü biçiminde yapılmış, baş kısmında dışa dönük dar bir ağız bulunan kap. Yüzü silik, yüzde Arkaik gülümseme, saçları iki yandan omuzlara dökülmektedir. Arka yüzde saç dışında ayrıntı verilmemiştir.

Tarihlenme : MÖ 6. yy.

Yayın : Cook, 1973: 206; Kaplan, 2009: 63-64.

Benzerleri : Doğu Yunan (Higgins, 1967: 31), Delivorrias vd., 1984: 109. Rhodos (Winter, 1903: 41, no. 4), Naukratis, Argos, Athen (Winter, 1903: 41, no. 5).

Kat. No. : 50-a

Levha- Sayfa No. : 23/54

Eserin Adı : Aphrodite

Eserin Yapıldığı Madde : Pişmiş Toprak Koku Şişesi

Env. No. : -

Buluntu Yeri : Neandreaia
Ölçüleri : -
Tanımı : Ayakta duran, sağ eliyle göğsünde kuş tutan Aphrodite betimi. Alnın üzerinde boncuk biçiminde saç stili, şakaklardan kulaklara ve omuzlara iki demet halinde dökülmektedir. Sol eliyle elbisesini tutmaktadır.
Tarihlenme : MÖ 6. yy.
Yayın : Koldewey, 1891: 15, Abb. 24.
Benzerleri : Ilion (Blegen et al, 1958: 264; Aslan, 2018: Pl. 12-81), Higgins, 1967: 35; Laumonier, 1956: no 57, Rhodos, Thera, Theben, Eleusis, Mykonos, Thymbra (Winter, 1903: 41, no. 1), Winter, 1903: 41, no. 2; Pella (Adam Veleni, vd., 2017: 282, no. 237-239).

Kat. No. : 51
Levha- Sayfa No. : 23/55
Eserin Adı : Yazıtlı Pyxis
Eserin Yapıldığı Madde : Pişmiş Toprak Kap
Env. No. : British Museum 1877,0930.41
Buluntu Yeri : Ophryneion
Ölçüleri : Çap: 9 cm
Tanımı : Pyxis boyun parçası. Tek satır halinde kazı bezeme ile yazılmış yazıt: APHRODIT... ARUSOSTEPH.
Tarihlenme : Helenistik Dönem
Yayın : Cook, 1973: 76.

Kat. No. : 52
Levha- Sayfa No. : 24/56
Eserin Adı : Venüs Genetrix
Eserin Yapıldığı Madde : Terracotta
Env. No. : Troya Müzesi, 10585
Buluntu Yeri : Parion Güney Nekropolisi M4 No'lu Mezar
Ölçüleri : Yük.: 24 cm, Gen.: 8,2 cm
Tanım : Tabanı açık dikdörtgen kaide üzerinde ayakta duran Aphrodite. Arka yüzünde ayrıntı işlenmemiştir ve elips biçiminde buhar deliği vardır. Sağ bacağına hafif öne atmış "S" hareketi vücuda hafif yumuşaklık katmıştır. Nodus biçiminde saç stili, kulakta küpeler görülmektedir. İnce khiton üzerine ayaklara kadar inen himation giyimlidir. Sol omzu açıktır ve sol göğsünün altında iğne bulunmaktadır. Sağ elini dirsekten kırıp yukarı doğru kaldırarak himationu tutmakta, sol elini ise öne doğru dirsekten büküp elma ya da nar tutmaktadır.
Tarihlenme : MS 1. yy. başları-MS 40.
Yayın : Aydın Tavukçu, 2006: 49, Kat. No. 37; Kasapoğlu, 2015: 87, Kat. No. 1; Kasapoğlu, 2016: 179.
Benzerleri : Perkote (Tavukçu, 1999: 77, Kat. No. 40), Thymbra (Kaplan, 2009: 54, Levha 9, Kat. No. 31), Apollon Smintheion (Öztepe, 1991: Kat. No. 5;

Öztepe, 2003: No. 1), Winter, 1903: 214, Myrina (Mollard-Besques, 1963: 16), Delivorrias, vd., 1984: 26-27, Klaros (Gürbüzer, 2012: Levha 5, Kat. No. 12).

Kat. No. : 53
Levha- Sayfa No. : 24/57
Eserin Adı : Venüs Genetrix, Frejus
Eserin Yapıldığı Madde : Terracotta
Env. No. : Troya Müzesi, 10184 (10177)
Buluntu Yeri : Parion Nekropolisi M63 No'lu Mezar
Ölçüleri : Yük.: 23,8 cm, Kaide: 7.9 x 4.7 cm.
Tanımı : Yuvarlak kaide üzerinde ayakta duran Aphrodite figürini. Başı hafif sağa eğimli, alnın üzerini kaplayarak kulaklara inen, ince sıranın üzerinde üst üste çift sıra halinde kabartılmış, bir kısmı boynun iki yanından inen ve arkada topuz yapılmış saç stiline sahiptir. Kulaklarında iri ve yuvarlak küpeleri bulunmaktadır. Sağ eli ile omuz üzerinden himationu yukarı doğru çekmektedir, sol kolunu dirsekten kırmış ve öne doğru uzatmaktadır. Sol göğsü açık ve sırtında bel kısmında sonlanan himation kıvrımları belirgindir, ön kısımda ise bacaklar üzerinde toplanmış ayak bileklerine kadar uzanan khiton bulunur. Sol ayak öne doğru kırılmış ve vücuda hafif “S” kıvrımı kazandırmıştır.
Tarihlenme : MS 115-140
Yayın : Kasapoğlu, 2015: 376, Kat. No. 2.
Benzer Örnekler : Delivorrias vd., 1984: 169; Besques, 1972: 204, Leyenaar-Plaiser, 1979: 412.

Kat. No. : 54
Levha- Sayfa No. : 25/57
Eserin Adı : Knidoslu Aphrodite
Eserin Yapıldığı Madde : Terracotta
Env. No. : Troya Müzesi, 10675
Buluntu Yeri : Parion Nekropolisi E4.a-M25
Ölçüleri : Yük.: 24,5 cm, Gen.: 9,5 cm
Tanımı : Dikdörtgen kaide üzerinde ayakta duran Knidos Aphroditesi. Sağ tarafında amphora ve amphoranın üzerine dökülen elbisesi, sol ayak öne doğru kırılmış ve vücut “S” hareketi ile yumuşaklık kazanmıştır. Amphoranın üzerine dökülen kumaşın bir kısmını sağ eliyle tutmaktadır. Banyoda yakalanmanın verdiği utanç yüz ifadesinde görülmektedir. Sol eliyle genital bölgesini kapattığı görülmektedir
Tarihlenme : MÖ 1. yy. sonları-MS 1. yy.'ın ilk yarısı.
Yayın : Aydın Tavukçu, 2006: 46, Kat. No. 34; Kasapoğlu, 2015: 90, Kat. No. 3; Kasapoğlu, 2016: 180.
Benzer Örnekler : Tralleis (Çekilmez, 2014: 166-170), Myrina (Leyenaar-Plaiser, 1979: 253; Winter, 1903: 216), Aydın (Mollard-Besques, 1963: 16), Dardanos Tümülüsü (Tavukçu, 1999: 87, Kat. No. 47).

Kat. No. : 55
Levha- Sayfa No. : 25/57
Eserin Adı : Yarı Giyimli Aphrodite
Eserin Yapıldığı Madde : Terracotta
Env. No. : Troya Müzesi, 10218 (10209)
Buluntu Yeri : Parion Nekropolisi 64 No'lu Mezar
Ölçüleri : Yük.: 22,3 cm
Tanımı : Ayakta duran, dizden aşağısı kırık, kalçadan yukarısı çıplak ve sol koldan itibaren kırık Aphrodite. Başu sola yatık ve knidos tipi saç modeli. Alın üzerinde ortadan ikiye ayrılmış, kulak üzerine kadar önde kabartılmış üç öbek halinde geriye doğru taranmış ve arkada topuz yapılmış saç stili. Sağ eli dirsekten yukarı doğru kırılmış ve saçu tutarmış gibi durmaktadır. Arka kısımda kalçanın altından, ön kısımda ise genital bölgenin altından toparlanıp düğümlenen bacaklara doğru inen giysi. Sol bacak öne atılarak "S" kıvrımı oluşturulmuştur.
Tarihlenme : MÖ 1. yy.'ın ikinci yarısı-MS 1. yy. başları.
Yayın : Kasapoğlu, 2015: 103, Kat. No. 6.
Benzer Örnekler : Pergamon (Töpperwein, 1976: 54), Efes (Öztürk, 2007: Lev. II, K3), Winter, 1903: 211.

Kat. No. : 56
Levha- Sayfa No. : 26/58
Eserin Adı : Anadyomene-Yarı Giyimli Aphrodite
Eserin Yapıldığı Madde : Pişmiş Toprak
Env. No. : Troya Müzesi, 10327 (13999)
Buluntu Yeri : Nekropol / J10 / M100.
Ölçüleri : Yük.: 13/4 cm. Kaide Ölçüleri: 3 x 2,7 x 2.3 cm.
Tanımı : Kare biçiminde kaide üzerinde ayakta saçlarını tutar biçimde betimlenmiş figürin. Sol ayağı dizden öne doğru kırılmış, ağırlık sağ bacağa verilmiş ve sağ bacak dik bir şekilde durmaktadır. Arka yüzde kalçanın üzerinden gelen ve ön yüzde genital bölgenin önünde toplanmış ayaklara kadar uzanan elbise, hafif şişkin karın, birbirinden ayrı küçük göğüsler, kolları dirsekten yukarı doğru kırılmış ve yanlardan saçları tutar şekilde betimlenmiştir. Saçların bir kısmı alnın ortasında nodus stilinde toplanmış, bir kısmı iki yana bırakılmış, kalan kısmı ise arkada topuz yapılmıştır. Arka yüzde kalın bir çizgi biçiminde buhar veya askı deliği bulunmaktadır. Arka yüzde bulunan yazıtta: "EA / € (E) N".
Tarihlenme : MS 1. yy.'ın ilk yarısı
Yayın : Kasapoğlu, 2015: 381, Kat. No. 8.
Benzerleri : Sardes (Besques, 1971: 127), Myrina (Mollard-Besques, 1963: 20), Winter, 1903: 213, no. 7), Pergamon (Leyenaar-Plaisier, 1979: 380-381), Efes (Işın, 2007: 37), Töpperwein, 1976: fig. 207-208, Tarsus (Atasoy, 1974: fig. 15), Kilia (Kaplan, 2009: 56).

Kat. No. : 57

Levha- Sayfa No. : 26/58
Eserin Adı : Aphrodite Anadyomene
Eserin Yapıldığı Madde : Terracotta
Env. No. : Pari'09-85-AHP5
Buluntu Yeri : Nekropol / F3c-1570-2295 Doğu kesit M136 No'lu Mezar
Ölçüleri: Yük. : 10,5 cm
Tanımı : Tabanı açık, yüksek ve kare altlık üzerinde ayakta duran çıplak Aphrodite. Baş hafif kendi sağına dönük, saçları alnın ortasından ikiye ayrılmış, dışa burğu biçiminde taranmış saçlar şakaklardan inerek omuzlara dökülmekte, bir kısmı ise arkada topuz yapılarak sonlandırılmıştır. Sağ ayak dizden öne doğru kırılmış, kalça sağa doğru kaymış, vücut ağırlığı sol ayakta ve böylece vücudu "S" kıvrımı yapmıştır. Vücudunun üst yarısı kendi soluna eğimli, kollarını dirsekten yukarı bükerek saçlarını tutmaktadır. Sol kolu sağ kolundan daha aşağıdadır. Beli ince, göğüsleri ayrık ve dik, göğsün altında ince bant biçiminde strophion bulunmaktadır. Sol ayağının kenarında kaideye başı gelecek şekilde duran ve tanrıçanın diz üzerinden kıvrılarak kuyruğu ile genital bölgesini örten yunus balığı bulunmaktadır. Arka yüzde kalça dışında ayrıntı verilmemiştir.

Tarihlenme : MS 1. yy.'ın başları-MS 40
Yayın : Kasapoğlu, 2015: 382, Kat. No. 10; Kasapoğlu, 2016: 182.
Benzerleri : Tarsus, Myrina, Smyrna (Winter II, 1903: Jungere Typen V., 211), Kilia (Kaplan, 2009: 56), Afyon (Açıkgöz, 1996: Fot. No. 11), Delivorrias, 1984: 40-41, no. 424, 435.

Kat. No. : 58
Levha- Sayfa No. : 27/60
Eserin Adı : Aphrodite Anadyomene
Eserin Yapıldığı Madde : Terracotta
Env. No. : Troya Müzesi, 10016 (3376)
Buluntu Yeri : Parion Nekropolü L8/M23 No'lu Mezar
Ölçüleri : Yük.: 15,1 cm, Kaide Ölç.: 5x 3,4x 3,3 cm, Buhar Deliği: 2,5x0,9 cm.
Tanımı : Yukarı doğru daralan dikdörtgen, yüksek bir kaide üzerinde ayakta duran çıplak Aphrodite. Saçları alnın ortasından ikiye ayrılıp ve dışa doğru burğu biçiminde taranarak şakaklardan iner ve kulak üzerinden bir kısmı arkaya doğru devam eder, bir kısmı ise omuzlara dökülür. Başın üst kısmından başlayarak figürünün arka yüzünü amphora-hydria ile birlikte kaplayan ve topuklara kadar inen giysi bulunmaktadır. Baş hafif kendi sağına dönüktür, yüzü aşınmıştır. Kulaklarında iri top biçiminde yuvarlak küpeler bulunmaktadır. Kısa boyunlu, dar omuzlu, dik, yuvarlak ve küçük göğüsler, hafif dışa bombeli göbek, sol ayağını dizden hafif öne doğru kırmış, vücudunun ağırlığı sağ bacağa verilerek hafif bir "S" kıvrımı oluşturulmuştur. Sağ eli ile sağ bacağının kenarında duran hydria-amphora üzerine düşen elbiseyi tutmaktadır. Sol elini göğüs hizasında dirsekten yukarı doğru bükerek omuzlara dökülen saçını tutmaktadır. Arka yüzü ayrıntı

verilmeden işlenmiştir. Gövdenin dış kısmında badem biçiminde buhar ya da askı deliği bulunmaktadır. Kaidenin arka kısmında usta-atölye yazıtı bulunmaktadır.

Tarihlenme : MS 1. yy.'ın başları-MS 40
Yayın : Kasapoğlu, 2015: 386, Kat. No. 14.
Benzerleri : Smyrna (Leyenaar Plaiser, 1979: 175-176), Myrina (Mollard-Besques, 1963: 18).

Kat. No. : 59
Levha- Sayfa No. : 27/60
Eserin Adı : Peploslu Aphrodite
Eserin Yapıldığı Madde : Terracotta
Env. No. : Troya Müzesi, 10678
Buluntu Yeri : Parion Güney Nekropolis F3 c- M25
Ölçüleri : Yük.: 35,2 cm, Gen.: 11,5 cm
Tanımı : Dikdörtgen bir altlık üzerinde ayakta duran peploslu Aphrodite. Üzerinde “V” yakalı peplos, ayak ucuna kadar uzanmaktadır. Omuzlardan başlayan ve vücudunun arka kısmını kapatarak kollardan yere uzanan himation giyimlidir. Saçları alnın ortasından ikiye ayrılmış, kulaklara kadar dışa burğu biçiminde kabartılıp, kulakları da kapatacak biçimde devam ederek iki demet halinde omuzlara dökülmektedir. Arkada kalan saçlar ise ensede küçük bir topuz yapılarak sonlandırılmıştır. Kulakların altında belirgin olmayan iri yuvarlak küpeler bulunmaktadır. Kalın boyunlu, boynunda katlanma kıvrımları belirgindir. Yüzü uzun ve çenesi dolgun, göz hatları ayrıntısız işlenmiş, burnu geniş, kaşları yay biçiminde, dudakları kalın ve çenesi dolgundur. Sağ kolunu dirsekten kırmış, sağa ve karşıya doğru açarak şematize olarak betimlenmiş elinde yuvarlak bir ayna tutmaktadır. Sol kolunu ise dirsekten kırarak bel hizasında gövdesine yakın olarak tutmuş ve elinde yuvarlak bir meyve, olasılıkla elma taşımaktadır. Sağ ayağını dizden öne doğru kırarak vücut ağırlığını sol bacağına vermiş ve vücudu kendi soluna doğru yaylanmış bir biçimde görülmektedir. Kalçanın sola doğru kaymasıyla hafif bir “S” kıvrımı görülmektedir. Bacaklarının arası açık, aradan boru biçiminde yere kadar dikey inen kalın bir kıvrım bulunmaktadır. Ayak parmak uçları elbisenin dışında kalmaktadır.

Tarihlenme : MS 1. yy. başları
Yayın : Aydın Tavukçu, 2006: 48, Kat. No. 36; Kasapoğlu, 2015: 136, Kat. No. 17; Kasapoğlu, 2016: 179.
Benzerleri : Aigai (Besques, 1972: 96), Myrina (Mollard-Besques, 1963: 93), Winter, 1903: Jüngere Typen Type 1, 64.

Kat. No. : 60
Levha- Sayfa No. : 28/61
Eserin Adı : Niş İçerisinde Strophionlu Çıplak Aphrodite
Eserin Yapıldığı Madde : Terracotta
Env. No. : Pari'07-41-AAT7
Buluntu Yeri : Parion Güney Nekropolis D4a- c M97
Ölçüleri : Yük.: 13,9 cm, Kaide Ölç.: 7,2 x 3,4 cm.

Tanımı : Üst kısmı apsidal yapıda, alt kısmı düz olan niş biçimindeki sunak içerisinde betimlenmiş Aphrodite. Sol bacağı kendi sağına doğru çekerek öne doğru kırmasıyla sağ kalçası sağa doğru kaymış ve vücudunda hafif bir “S” kıvrımı oluşturmuştur. Sol eliyle göğüs altını saran ve çok belirgin olmayan strophionunu tutmaktadır. Sağ eli ise dirsekten yukarı doğru kırılmış ve strophionu çekmektedir. Arka yüzü dışa bombeli biçimde olup yaprak şeklinde buhar ya da askı deliği bulunmaktadır.

Tarihlenme : MS 1. yy.’ın ilk yarısı

Yayın : Kasapoğlu, 2015: 391, Kat. No. 20.

Benzerleri : Efes, Tarsus, Myrina (Mollard-Besques, 1954: 20).

Kat. No. : 61

Levha- Sayfa No. : 28/61

Eserin Adı : Strophionlu Çıplak Aphrodite

Eserin Yapıldığı Madde : Terracotta

Env. No. : Pari’05-137

Buluntu Yeri : Parion Nekropolü, F3c-1570-2295, 2. Adak Grubu

Ölçüleri : Yük.: 13,8 cm

Tanımı : Altı boş dikdörtgen bir altlık üzerinde oturan Aphrodite figürünü. Saçları alnın ortasından ikiye ayrılmış, kulak üzerinden boynun arkasına doğru dışa burğu biçiminde taranmış, boynun arkasından iki demet bukle halinde omuzlara dökülmektedir. Sol kolunu dirsekten kırarak sol eliyle göğsündeki strophionunu tutmaktadır, sağ kolunu dirsekten kırarak sağa ve karşıya doğru açarak yine göğsündeki strophionu tutmaktadır. Hafif bir “S” kıvrımı bulunmaktadır. Vücudu tamamen çıplak olup göbeği dışa doğru bombeli, göbek deliği belirgin, bacakları hafif ayırık ve ayakları üçgen biçiminde ayrıntı verilmeden işlenmiştir.

Tarihlenme : MS 1. yy. başları

Yayın : Aydın Tavukçu, 2006: 54, Kat. No. 42; Kasapoğlu, 2015: 148, Kat. No. 21.

Benzerleri : Tralleis (Çekilmez, 2014: 20), Alexandreia (Paul, 1959: fig. 282), Tarsus, (Besques, 1972: 272), Efes (Öztürk, 2005: Kat. No. 4), Myrina (Mollard-Besques, 1963: 20).

Kat. No. : 62

Levha- Sayfa No. : 29/62

Eserin Adı : Mantolu Çıplak Aphrodite Knidos Etkili Tip

Eserin Yapıldığı Madde : Terracotta

Env. No. : Pari’05-34

Buluntu Yeri : Parion Güney Nekropol, E4-c M11

Ölçüleri : Yük.: 15,5 cm

Tanımı : Tabanı açık ve yüksek dikdörtgen bir kaide üzerinde ayakta duran, vücudunun ön yüzü tamamen çıplak, arka yüzü ise mantolu Aphrodite betimi. Başı sağa doğru eğimli ve aşağı doğru bakmakta, saçları alnın ortasından ikiye ayrılmış, dışa doğru geniş burgular şeklinde taranarak kulaklardan arkaya doğru devam etmektedir.

Kulaklarında iri top küpeleri bulunmaktadır. Yüz hatları belirgin, oval biçimde yüz, küçük burunlu, kalın ve küçük dudaklı, çenesi dolgunur. Vücudu çıplak, göğüsleri iri ve ayrık, göbeği dışa bombeli, göbek deliği belirgin, bacakları dizlere kadar birleşiktir. Sağ kolu hydria-amphora üzerinde, sol kolu ise dirsekten kırılarak kalçaya yaslanmaktadır. Sol bacağı dizden kırarak topuğunu yukarı kaldırıp ayağını soluna doğru çekmesiyle vücut ağırlığı sağ bacağa verilmiştir. Sağ kalçanın sağa doğru kaymasıyla "S" kıvrımı oluşturmuştur. Sağ bacağının kenarında amphora ya da hydria bulunmaktadır. Başının üzerinden sol kolunu kapatarak sağ tarafta hydria-amphoranın üzerine gelecek şekilde yere kadar uzanan manto ya da stola türü giysi bulunmaktadır. Arka yüzde ayrıntı verilmemiştir. Kaidenin arka yüzünde usta-atölye işareti olan yazıt bulunmaktadır.

Tarihlenme : MS 1. yy. başları
Yayın : Aydın Tavukçu, 2006: 45, Kat. No. 33; Kasapoğlu, 2015: 392, Kat. No. 22.
Benzerleri : Myrina (Mollard-Besques, 1963: 18), Samos (Besques, 1986: 6), Smyrna (Leyenaar-Plaiser, 1979: 175-176).

Kat. No. : 63
Levha- Sayfa No. : 29/63
Eserin Adı : Mantolu Çıplak Aphrodite Kuğu- Kazlı Tip
Eserin Yapıldığı Madde : Terracotta
Env. No. : Troya Müzesi, 11198
Buluntu Yeri : Parion Nekropol D4a-c M97
Ölçüleri : Yük. 13,3 cm, Kaide: 3,1 x 4,6 cm
Tanımı : Dikdörtgen bir altlık üzerinde ayakta duran tanrıça, başının üzerinden başlayarak yere kadar uzanan mantosunu sağ elini dirsekten yukarı doğru kırarak tutmaktadır. Sol eliyle ise mantoyu sol yana doğru açar şekilde betimlenmiştir. Yüz ayrıntıları siliktir. Sol ayağının dizden öne doğru kırılarak vücut ağırlığının sağ bacağa verilmesiyle hafif bir "S" kıvrımı oluşturulmuştur. Sol bacağının kenarında kuğu ya da kaz figürünü bulunmaktadır. Arka yüzü dışa bombeli ve ayrıntısız olarak işlenmiştir, badem biçiminde buhar ya da askı deliği bulunmaktadır.

Tarihlenme : MS 1. yy. başları ve MS 40
Yayın : Kasapoğlu, 2015: Levha 37, Kat. No. 23.
Benzerleri : Myrina (Winter, 1903: Jüngere Typen- Type V, 220); Tralleis (Çekilmez, 2014: 201), Priene (Rumscheid, 2006: 427).

Kat. No. : 64
Levha- Sayfa No. : 30/64
Eserin Adı : Aphrodite Anadyomene-Yarı Çıplak Tip
Eserin Yapıldığı Madde : Kemik Öreke
Env. No. : Pari'09-26
Buluntu Yeri : Nekropolis
Ölçüleri : Uzunluk: 9,5 cm, Kal.: 3,1 cm

Tanımı : Elbisesi kalçasını ve genital bölgesini örtecek şekilde yere uzanmaktadır. Sağ bacağını dizden bükerek vücuduna hafif bir esneklik kazandırmıştır. Göbek deliği belirgin, kollarını dirsekten bükerek yukarı doğru kaldırmıştır ve devamı korunmamıştır. Başı sola eğiktir.

Tarihlenme : MS 2. yy.

Yayın : Kasapoğlu, 2016: 174; Özkan, 2020: 36, Kat. No. 57; Akın, 2021: 59, Kat. No. 18.

Benzerleri : Alexandria Troas (Öztepe, 2013: 79), Delivorrias, vd., 1984: 68, no. 683, Juliopolis (Arslan, 2010: 138).

Kat. No. : 65

Levha- Sayfa No. : 30/80

Eserin Adı : Aphrodite Ourania

Eserin Yapıldığı Madde : Mermer Friz Bloğu

Env. No. : -

Buluntu Yeri : Parion Tiyatrosu

Ölçüleri : Uz. ve Gen.: 825 x 90 cm- 150 x 60 cm-260 cm

Tanımı : Kabartmalı friz parçası üzerinde Hades'in Persephone'yi kaçırma sahnesi ve buna bağlı olarak da mevsimlerin oluşumu canlandırılmıştır. Frizin ilk kabartması Aphrodite'ye aittir. Yanında Athena, Hekate (Artemis?) ve ardından Hades-Persephone grubu ve ardından da Hermes ve quadriga görülmektedir. Aphrodite yarı giyimli olarak işlenmiştir. Sol ayağı önde ve vücut duruşu "S" profili sergilemektedir.

Tarihlenme : MS 2. yy.'ın 2. yarısı

Yayın : Başaran, 2016: 105-113.

Benzerleri : Aspendos (Bieber, 1961: 218), Efes (Bieber, 1961: 209), Hierapolis (Çubuk, 2008: 134-135).

Kat. No. : 66

Levha- Sayfa No. : 31/64

Eserin Adı : Kuşlu Oturan Aphrodite

Eserin Yapıldığı Madde : Terracotta

Env. No. : Pari'05-131

Buluntu Yeri : Parion Nekropolisi, 136 No'lu Mezar

Ölçüleri : Yük.: 18 cm, Gen.: 6,6 cm

Tanımı : Dikdörtgen kaide üzerinde arkalıksız taht üzerinde oturan Aphrodite. "V" biçiminde khiton giyimli, sağ elinde kaz tutmaktadır, sol elini ise oturduğu taht üzerine yaslamaktadır. Başı kendi sağına ve aşağı doğru bakar şekildedir. Saçları alnın ortasından ikiye ayrılmış ve geriye doğru burğu biçiminde taranarak kulak üzerinden enseye doğru devam etmektedir. Saçında tanea benzeri bant görülmektedir. Kulaklarında iri küpeler vardır. Boynu kısa ve kalın, yüzü yuvarlak, dudakları küçük betimlenmiştir.

Tarihlenme : MS 1. yy. başları, MS 40

Yayın : Aydın Tavukçu, 2005: 55; Kasapoğlu, 2015: 239, Kat. No. 122; Kasapoğlu, 2016: 184.

Benzerleri : Kilia (Kaplan, 2011: Kat. No. 135), Myrina (Mollard-Besques, 1963: Pl. 4), Delivorrias, vd., 1984: 83.

Kat. No. : 67
Levha- Sayfa No. : 31/65
Eserin Adı : Venüs Genetrix
Eserin Yapıldığı Madde : Terracotta
Env. No. : İstanbul Arkeoloji Müzeleri, 1454
Buluntu Yeri : Perkote
Ölçüleri : Yük.: 18 cm, Gen.: 6,6 cm
Tanımı : Dikdörtgen bir altlık üzerinde başı korunmamış olan Venüs Genetrix figürünü. Yere kadar uzanan khiton giyimli, sol göğsü açık, sağ bacağını dizden öne doğru kırarak vücuduna esneklik kazandırmış, sol elini dirsekten kırarak himationunu tutar ve sağ kolunu yukarı kaldırıp dirsekten bükerek himationunu tutar biçimde betimlenmiştir.
Tarihlenme : MS 1. yy. başları, MS 40 (Kasapoğlu, 2015: 81)
Yayın : Mendel, 1908: 186, Tavukçu, A.Y, 1999: Kat. No. 40.
Benzerleri : Thymbra (Kaplan, 2009: 54, Levha 9, Kat. No. 31), Apollon Smintheion (Öztepe, 1991: Kat. No. 5; Öztepe, 2003: No. 1), Winter, 1903: 214, Myrina (Mollard-Besques, 1963: 16), Delivorrias, vd., 1984: 26-27, Klaros (Gürbüzer, 2012: Levha 5, Kat. No. 12), Parion (Kasapoğlu, 2015: 87, Kat. No. 1, Kasapoğlu, 2016: 179).

Kat. No. : 68
Levha- Sayfa No. : 32/67
Eserin Adı : İsis-Aphrodite
Eserin Yapıldığı Madde : Bronz Sikke
Env. No. : 4119
Buluntu Yeri : Skepsis
Ölçüleri : Ağırlık: 5,6 gr, Çap: 2,3 cm
Tanımı : Ö.y. Sağa dönük Maximus büstü, etrafında yazıt: "Γ IOY OYH MAΞIMOC". A.y.: Ayakta duran ve sola dönük Aphrodite. Sol elinde asa, sağ elinde Nike tutmaktadır. Sol ayak ucunda Harpocrates yer alır. Etrafında yazıt: CKHΨIQN.
Tarihlenme : Maximus, MS 235-238.
Yayın : *SNG München*, 335.

Kat. No. : 69
Levha- Sayfa No. : 32/68
Eserin Adı : Aphrodite
Eserin Yapıldığı Madde : Bronz Sikke
Env. No. : *RPC IV.2*, 203
Buluntu Yeri : Skepsis
Ölçüleri : Çap: 2,3 cm, Ağırlık: 6,18 gr, Kalıp Yönü: 6

Tanımı : Ön Yüz: Yuvarlak bordür içerisinde sağa dönük Faustina II büstü, etrafında yazıt: ΦΑΥΣΤΕΙ([II?]) ΣΕΒΑΣΤΗ. Arka Yüz: Kesim çizgisi üzerinde ayakta duran Aphrodite. Sağ elinde Nike, Nike'ye bakar şekilde başı sağına dönük, sol elinde asa, etrafında yazıt: ΚΗΨΙΩΝ (ΔΑΡ). Tanrıçanın sağında Eros?
Tarihlenme : Marcus Aurelius, Faustina II MS 169-176.
Yayın : *RPC IV.2*, 203; Wroth, 1894: 84, no. 29.

Kat. No. : 70
Levha- Sayfa No. : 32/68
Eserin Adı : Aphrodite
Eserin Yapıldığı Madde : Bronz Sikke
Env. No. : *RPC IV.2*, 2598
Buluntu Yeri : Skepsis
Ölçüleri : Çap: 2,5 cm, Ağ.: 5,98 gr, K.y.: 12
Tanımı : Ö.y.: Yuvarlak noktalı bordür içerisinde sağa dönük Commodus büstü, etrafında yazıt: AV KAI M AVP KOMOΔOC. A.y.: Yuvarlak noktalı bordür içerisinde kesim çizgisi üzerinde ayakta duran Aphrodite. Sağ elinde Nike ve tanrıça Nike'ye doğru bakmaktadır, sol elinde asa, etrafında yazıt: ΚΗΨΙΩΝ ΔΑΡΔΑ.
Tarihlenme : MS 180
Yayın : *RPC IV.2*, 2598

Kat. No. : 71
Levha- Sayfa No. : 33/68
Eserin Adı : Mantolu Çıplak Aphrodite
Eserin Yapıldığı Madde : Terracotta
Env. No. : Troya Müzesi, 1247
Buluntu Yeri : Tavolia
Ölçüleri : Yük.: 22,2 cm, Gen.: 6,6 cm
Tanımı : Dikdörtgen kaide üzerinde ayakta duran Aphrodite. Vücudu çıplak, sol kolunu dirsekten yukarı doğru kaldırarak başının üzerinden başlayan mantosunu soluna doğru açmaktadır. Sağ kolunu dirsekten öne doğru bükerek bel hizasından itibaren sol bacağını örten giysisini tutmaktadır. Sol bacağını dizden öne doğru bükerek vücuduna hareket kazandırmış, kalçası sola doğru çekilmiştir. Göğüsleri yuvarlak ve ayrı olarak işlenmiştir. Başı kendi soluna doğru eğiktir. Tanrıçanın sol ayak ucunda dikey dikdörtgen sütun benzeri nesne üzerinde tanımlanamayan kat kat boğumlu bir obje ya da Eros bulunmaktadır.
Tarihlenme : MÖ 1. yy.
Yayın : Winter, 1903: 84; Kaplan, 2009: 52, Kat. No. 27.
Benzerleri : -

Kat. No. : 72
Levha- Sayfa No. : 33/68

Eserin Adı : Mantolu Çıplak Aphrodite
Eserin Yapıldığı Madde : Terracotta
Env. No. : Troya Müzesi, 1201
Buluntu Yeri : Tavolia
Ölçüleri : Yük.: 22,2 cm, Gen.: 6,6 cm
Tanımı : Ayakta duran çıplak Aphrodite figürünü. Sol kolunu yana doğru açarak omuzdan başlayan mantosunu tutmaktadır. Mantosu sağa doğru açılır, sol kolu ise kalçasına bitişiktir. Bacaklarının tamamı korunmamıştır, vücudunda “S” kıvrımından dolayı oluşan esneklik görülmektedir. Göğüsleri iri ve ayrık, göbek deliği belirgin, vücudunun üst yarısının sağına doğru hafif eğilmesinden kaynaklı kat izi oluşmuştur. Genital bölgesi “V” biçimindedir. Boynu kısa, yüzü küçük, dolgun ve yuvarlak, saçları alnın ortasından ikiye doğru ayrılmış ve dışa doğru burğu biçiminde taranarak ensede topuz ile son bulur. Başında bezemesiz simit başlık vardır.

Tarihlenme : MÖ 1. yy.
Yayın : Thiersch, 1902: 886; Winter, 1903: II, 221; Kaplan, 2009: 54, Kat. No. 30.

Benzerleri : -

Kat. No. : 73
Levha- Sayfa No. : 34/68
Eserin Adı : Kaz Üzerinde Aphrodite
Eserin Yapıldığı Madde : Terracotta
Env. No : Troya Müzesi, 1167
Buluntu Yeri : Tavolia
Ölçüleri : Yük.: 15,5 cm
Tanımı : Tabanı açık oval bir kaide üzerinde kaz figürü üzerine yan olarak binmiş Aphrodite. Vücudunun alt yarısı giyimli, sol bacağına sağ bacağının üzerine atmıştır. Vücudunun üst yarısı çıplak, göğüsleri yuvarlak ve ayrık, sol eli kaz figürünün üzerinde durmaktadır. Tanrıçanın arkasında uçuşan elbisesi taht biçiminde görülmektedir. Sağ eliyle elbisesini tutmaktadır. Başını karşıya bakar biçimde, yüz hatları silik, saçında fiyonk bulunmaktadır.

Tarihlenme : MÖ 1. yy.’ın 2. yarısı
Yayın : Tavukçu, 1999: 95; Kaplan, 2009: 59, Kat. No. 38.
Benzerleri : Myrina (Mollard-Besques, 1963: 32), Deliverrias vd., 1984: 89-90; Higgins, 1967: 91; Leyenaar-Plaiser, 1979: 255-256.

Kat. No. : 74
Levha- Sayfa No. : 34/69
Eserin Adı : Oriental Aphrodite
Eserin Yapıldığı Madde : Terracotta
Env. No. : Troya Müzesi, 1189
Buluntu Yeri : Tavolia
Ölçüleri : Yük.: 10,1 cm

Tanımı : Oturur biçimde betimlenmiş, dizlerden itibaren kırık ve kolları olmayan Aphrodite. Bacakları birbirine yapışık, vücudu çıplak, göbeği kat yapmış ve dışa bombeli, göğüsleri yuvarlak ve iri, yüzü dolgun, saçları alnın ortasından ikiye ayrılmış ve şakaklardan kulaklara iner, kulaklardan arkada topuz ile sonlandırılmıştır.

Tarihlenme : MÖ 2. yy.

Yayın : Kaplan, 2009: 60-61.

Benzerleri : Korint (Davidson, 1952: 224-226); Burr-Thompson, 1963: 66-69, Abydos (Thiersch, 1902: 19; Kaplan, 2009: 61, Kat. No. 41), Smyrna (Schürmann, 1989: 116), Assos (Mrogenda, 1990: 38, Tafel 12, no. 5; Tolun, 2002: 32, Levha XLI, Kat. 74-75), Antandros (Küçük, 2022: 335-336, Kat. No. 19), Abydos (Kaplan, 2009: 61, Kat. No. 41), Calvert Koleksiyonu (Tavukçu, 1999: 61, Kat. No. 21), Apollon Smintheion (Öztepe, 1991: Kat. No. 1; Öztepe, 2003: No. 3), Assos (MFA 84,168), Ilion (Burr-Thompson, 1963: XVIII, 60 1:1), Skepsis (Başaran ve Kasapoğlu, 2014: 61, Res. 11).

Kat. No. : 75

Levha- Sayfa No. : 35/69

Eserin Adı : Aphrodite-Venüs Genetrix

Eserin Yapıldığı Madde : Terracotta

Env. No. : 993, Troya Müzesi

Buluntu Yeri : Thymbra

Ölçüleri : Yük.: 16,5 cm

Tanımı : Kare bir altlık üzerinde ayakta duran Venüs Genetrix figürünü. Vücudunu saran ve sol göğsünü açıkta bırakan khiton giyimli, saçları alnın ortasından ikiye ayrılmış ve burğu biçiminde geriye doğru taranarak kulak üzerinden geçer ve iki tutam halinde omuzlara iner. Sağ kolunu dirsekten yukarı doğru kırarak himationunu tutmaktadır, sol kolu ise vücuduna bitişik ve elinde patera tutmaktadır.

Tarihlenme : MÖ 1. yy.

Yayın : Kaplan, 2009: 54, Kat. No. 31.

Benzerleri : Perkote (Tavukçu, 1999: 77, Kat. No. 40), Apollon Smintheion (Öztepe, 1991: Kat. No. 5; Öztepe, 2003: No. 1), Winter, 1903: 214, Myrina (Mollard-Besques, 1963: 16), Delivorrias, vd., 1984: 26-27, Klaros (Gürbüzler, 2012: Levha 5, Kat. No. 12), Parion (Kasapoğlu, 2015: 87, Kat. No. 1; Kasapoğlu, 2016: 179).

Kat. No. : 76

Levha- Sayfa No. : 34/69

Eserin Adı : Aphrodite

Eserin Yapıldığı Madde : Terracotta Figürin

Env. No. : Troya Müzesi, 12852

Buluntu Yeri : Tenedos Nekropolü, 3 No'lu Mezar (1962)

Ölçüleri : Yük.: 28 cm, Gen.: 7,7 cm

Tanımı : Kare bir altlık üzerinde ayakta duran Aphrodite betimi. Ayak bileğine kadar uzanan ve sağ göğsünü açıkta bırakan khlamys giyimli. Sağ kolu vücuduna bitişik, eliyle giysisini tutmaktadır. Sol kolunu dirsekten bükerek sol omzundan

çapraz olarak inen giysisini tutmaktadır. Göğüsleri yuvarlak ve ayrıktır. Saçları alnın ortasından ikiye ayrılarak kalın tutam şeklinde şakaklarda sonlanır ve başında sakkos bulunmaktadır.

Tarihlenme : MÖ erken 5. yy.
Yayın : Özkan, 1993: Lev. 133; Tavukçu, 1990: 74, Kat. No. 36, 114.
Benzerleri : Selanik Arkeoloji Müzesi (Adam Veleni, vd., 2017: 292), Higgins, 1969: 62; Winter, 1903: I, 178.

Kat. No. : 77
Levha- Sayfa No. : 36/70
Eserin Adı : Aphrodite
Eserin Yapıldığı Madde : Protom
Env. No. : Troya Müzesi, 6468
Buluntu Yeri : Tenedos Nekropolü-Mezar 7 Dışı (1990)
Ölçüleri : Yük.: 35,5 cm, Gen.: 28 cm
Tanımı : Belden yukarısı işlenmiş, arka yüzde asma deliği bulunan tanrıça Aphrodite'ye ait protom. Başında stephane, stephanenin altında alnın ortasından ikiye ayrılmış saçlar; şakaklardan kulaklara ve kulaklardan boynun her iki yanından iki buklet halinde omuzlara dökülmektedir. Yüz hatları belirgin, çenesi küçük, yanakları hafif dolgun, dudakları küçük ve dolgun, burnu üçgen biçiminde ve geniştir. Kulaklarında iri, yuvarlak ve ortası hafif çukur küpeler vardır. Boynunda ise üst sırası top biçiminde yuvarlak, alt sırası ise badem biçiminde çekik olan bir kolye bulunmaktadır. Başındaki stephanenin üzerinden başlayarak başını geniş bir şekilde çerçeveleyerek omuzlara inen manto biçiminde giysisi her iki göğsünü açıkta bırakmaktadır. Sağ kolunu dirsekten yukarı doğru bükerek omuz hizasında eliyle mantosunu tutmaktadır. Sol kolunu dirsekten bükerek eliyle iki göğsünün arasında güvercin benzeri kuş tutmaktadır.

Tarihlenme : MÖ 4. yy.'ın 2. yarısı
Yayın : Özkan, 1991: 103, Lev. 121, no. 255; Tavukçu, 1990: Kat. No. 54.
Benzerleri : Fuchs, 1969: 269-270.

Kat. No. : 78
Levha- Sayfa No. : 36/72
Eserin Adı : Aphrodite
Eserin Yapıldığı Madde : Pişmiş Toprak Koku Şişesi
Env. No. : TC1078. A8/9.85.2
Buluntu Yeri : Troya/ Ilion Aşağı Kutsal Alan dolgu toprak
Ölçüleri : Yük.: 11,5 cm, Gen.: 4,3-2,3 cm
Tanımı : Ayakta duran, sağ eliyle göğsünde kuş tutan Aphrodite betimi. Alnın üzerinde boncuk biçiminde saç stili, şakaklardan kulaklara ve omuzlara iki demet halinde dökülmektedir. Sol eliyle elbisesini tutmaktadır.
Tarihlenme : MÖ 550-500

Yayın : Blegen et al, 1958: 264; Aslan, 2018: Pl. 12-81.
Benzerleri : Higgins, 1967: 35; Laumonier, 1956: no. 57, Rhodos, Thera, Theben, Eleusis, Mykonos, Thymbra (Winter, 1903: 41, no. 1), Winter, 1903: 41, no. 2; Pella (Adam Veleni, vd., 2017: 282, no. 237, 239).

Kat. No. : 79
Levha- Sayfa No. : 37/73
Eserin Adı : Aphrodite
Eserin Yapıldığı Madde : Oriental Aphrodite
Env. No. : -
Buluntu Yeri : Troya/Ilion
Ölçüleri : Bilinmiyor
Tanımı : Oturan ve çıplak kadın figürünü. Sol kolu vücuduna bitişik, sağ kolu dirseğe kadar gövdesine bitişik, dirsekten bükerek elini iki göğsünün arasında tutmaktadır. Bacakları birbirine bitişik, karnı iki kat halinde boğumlu, göğüsleri yuvarlak ve ayrıktır. Saçı kavun dilimi saç stilindedir, başının arkasında ve tepesinde silindirik şekilde topuz vardır.
Tarihlenme : MÖ 2. yy.
Yayın : Burr-Thompson, 1963: 92, XVII, 58, 1:1.
Benzerleri : Antandros (Küçük, 2022: 350, Kat. No. 42), Selanik Arkeoloji Müzesi (Adam Veleni, vd., 2017: 271), Klaros (Dewailly, 2001: 379, Fig. 11), Çan-Dumanköy Tümülüsü (Tavukçu, 1999: 64, Kat. No. 24), Myrina (Winter, 1903: 166).

Kat. No. : 80
Levha- Sayfa No. : 37/73
Eserin Adı : Aphrodite
Eserin Yapıldığı Madde : Oriental Aphrodite
Env. No. : -
Buluntu Yeri : Troya/Ilion
Ölçüleri : Yük.: 7,3 cm
Tanımı : Gövdesi korunmuş çıplak ve oturan kadın figürünü. Kol ekleme delikleri bulunmaktadır.
Tarihlenme : MÖ 3. yy. sonları
Yayın : Burr-Thompson, 1963: 62, 1:1.
Benzerleri : Tavolia (Kaplan, 2009: 59, Kat. No. 39), Smyrna (Schürmann, 1989: 116), Assos (Mrogenda, 1990: 38, Tafel 12, no. 5; Tolun, 2002: 32, Levha XLI, Kat. 74-75), Antandros (Küçük, 2022: 335-336, Kat. No. 19), Abydos (Kaplan, 2009: 61, Kat. No. 41), Calvert Koleksiyonu (Tavukçu, 1999: 61, Kat. No. 21), Apollon Smintheion (Öztepe, 1991: Kat. No. 1; Öztepe, 2003: No. 3), Skepsis (Başaran ve Kasapoğlu, 2014: 61, Res. 11), Abydos (Kaplan, 2009: 61, Kat. No. 41).

Kat. No. : 81
Levha- Sayfa No. : 38/73

Eserin Adı : Aphrodite
Eserin Yapıldığı Madde : Terracotta
Env. No. : -
Buluntu Yeri : Troya/Ilion
Ölçüleri : Yük.: 4,4 cm
Tanımı : Başını geriye doğru çeviren bir kazın gövdesinin üzerinde sol ayak figürünü. Kaz üzerinde Aphrodite betimine ait olan parçada sandaletli sol ayak ucu ve kazın gövdesiyle boynu korunmuştur.
Tarihlenme : MÖ 2. yy.'ın sonları
Yayın : Burr-Thompson, 1963: 75, 10 1:1
Benzerleri : Delivorrias, vd., 1984: 158, no. 40.

Kat. No. : 82
Levha- Sayfa No. : 38/75
Eserin Adı : Venüs Victrix
Eserin Yapıldığı Madde : Karneol Yüzük Taşı
Env. No. : TC1078. A8/9.85.2
Buluntu Yeri : Bilinmiyor-Troya Müzesi
Ölçüleri : Uzunluk: 1,1 cm, Gen.: 0,9 cm, Kal.: 0,2 cm
Tanımı : İntaglio tekniğinde işlenmiş, oval formlu yüzük taşı.
Tarihlenme : MS 1-2. yy.
Yayın : Fırat, 2022: 37, Kat. No. 2.
Benzerleri : Boardman, 1975: 299, British Museum 1887,0307, I.589; British Museum, R.12349.

Kat. No. : 83
Levha- Sayfa No. : 39/74
Eserin Adı : Yazıtlı Kaide
Eserin Yapıldığı Madde : Taş
Env. No. : Bilinmiyor
Buluntu Yeri : Troya Müzesi
Ölçüleri : Yük.: 0,095 m, Gen.: 0,15 m
Tanımı : "Aphrodite Ourania'yı [ve] kendi kız kardeşi Nephthys'i Kral Osiris'e adadım." yazıtlı kaide.
Tarihlenme : Roma İmparatorluk Dönemi
Yayın : Özhan, 2018: 95-100.
Benzerleri : Ios, Kyme

EK. 2. LEVHALAR

LEVHA 1

Kat. No. 1 (Şehit, 2015: 93, Kat. No. 2)

Kat. No. 2 (Kaplan, 2009: 231, Kat. No. 41)

Kat. No. 3 (Schwertheim, 2008: TAFEL 36)

LEVHA 2

Kat. No. 4 (Küçük, 2022: 333-334)

Kat. No. 5 (Küçük, 2022: 334)

Kat. No. 6 (Küçük, 2022: 335)

LEVHA 3

Kat. No. 7 (Küçük, 2022: 335-336)

Kat. No. 8 (Küçük, 2022: 336-337, Kat. No. 20)

Kat. No. 9 (Küçük, 2022: 337-338, Kat. No. 21)

LEVHA 4

Kat. No. 10 (Küçük, 2022: 358)

Kat. No. 11 (Küçük, 2022: 359)

Kat. No. 12 (Küçük, 2022: 349)

LEVHA 5

Kat. No. 13 (Küçük, 2022: 350)

Kat. No. 14 (Küçük, 2022: 352)

Kat. No. 15 (Küçük, 2022: 353)

LEVHA 6

Kat. No. 16 (Öztepe, 1991: Kat. No. 5; Öztepe, 2003: No.1)

Kat. No. 17 (Öztepe, 1991: Kat. No.1; Öztepe, 2003: No.3)

Kat. No. 18 (Öztepe, 1991: Kat. No.1; Öztepe, 2003: No.3)

LEVHA 7

Kat. No.19 (Figurine of Aphrodite holding a flower – Results – Advanced Search Objects – Museum of Fine Arts, Boston (mfa.org), Kasım, 2022).

Kat. No. 20 (Tavukçu, 1999: 285, Kat. No. 17)

LEVHA 8

Kat. No. 21 (Tavukçu, 1999: 285, Kat. No. 18)

Kat. No. 22 (<https://collections.mfa.org/objects/151991/figurine-of-aphrodite-seated-on-a-throne?ctx=d8801940-6380-44b3-ae98-f4d9047e37c5&idx=65>, Aralık, 2022).

LEVHA 9

Kat. No. 23 (Figurine of standing female, possibly Aphrodite – Results – Advanced Search Objects – Museum of Fine Arts, Boston (mfa.org), Mart, 2022).

Kat. No. 24 (Doll – Results – Advanced Search Objects – Museum of Fine Arts, Boston (mfa.org), Aralık, 2022).

LEVHA 10

Kat. No. 25 (Mendel, 1908: 177; Tavukçu, 1999: 286, Kat. No. 20).

Kat. No. 26 (Dedicatory inscription of Lollia Antiochis – Results – Advanced Search Objects – Museum of Fine Arts, Boston (mfa.org), Kasım, 2022).

LEVHA 11

Kat. No. 27 (Troya Müzesi Arşivi)

Kat. No. 28 (Troya Müzesi Arşivi)

LEVHA 12

Kat. No. 29 (Troya Müzesi Arşivi)

Kat. No. 30 (Troya Müzesi Arşivi)

LEVHA 13

Kat. No. 31 (Troya Müzesi Arşivi)

Kat. No. 32 (Assos Kazı Arşivi)

LEVHA 14

Kat. No. 33 (Assos Kazı Arşivi)

Kat. No. 34 (Troya Müzesi Arşivi)

LEVHA 15

Kat. No. 35 (Troya Müzesi Arşivi)

Kat. No. 36 (Troya Müzesi Arşivi)

LEVHA 16

Kat. No. 37 (Troya Müzesi Arşivi)

Kat. No. 38 (Troya Müzesi Arşivi)

LEVHA 17

Kat. No. 39 (Troya Müzesi Arşivi)

LEVHA 18

Kat. No. 40 (Troya Müzesi Arşivi)

Kat. No. 41 (Troya Müzesi Arşivi)

LEVHA 19

Kat. No. 42 (Troya Müzesi Arşivi)

Kat. No. 43 (Troya Müzesi Arşivi)

LEVHA 20

Kat. No. 44 (Kaplan, 2009: Levha 9, Kat. No. 32)

Kat. No. 45 (Troya Müzesi Arşivi)

LEVHA 21

Kat. No. 46

Kat. No. 47 (*SNG Paris*, 1142)

LEVHA 22

Kat. No. 48 (Treheux, 1953: 428)

Kat. No. 49 (Boardman, 1975: 225, no.231; Meriçboyu, 2001: 118, no.2)

LEVHA 23

Kat. No. 50 (Kaplan, 2009: Levha 13, Kat. No. 46)

Kat. No. 50-a (Koldewey, 1891: 15, Abb. 24)

Kat. No. 51 (pyxis | British Museum, Aralık, 2022)

LEVHA 24

Kat. No. 52 (Kasapoğlu, 2015: Levha 26, Kat. No. 1)

Kat. No. 53 (Kasapoğlu, 2015: Levha 26, Kat. No. 2)

LEVHA 25

Kat. No. 54 (Kasapoğlu, 2015: Kat. No. 3)

Kat. No. 55 (Kasapoğlu, 2015: Levha 28, Kat. No. 6)

LEVHA 26

Kat. No. 56 (Kasapoğlu, 2015: Levha 28, Kat. No. 8)

Kat. No. 57 (Kasapoğlu, 2015: Levha 31, Kat. No. 10)

LEVHA 27

Kat. No. 58 (Kasapoğlu, 2015: Levha 33, Kat. No. 14)

Kat. No. 59 (Kasapoğlu, 2015: Levha 34, Kat. No. 17)

LEVHA 28

Kat. No. 60 (Kasapoğlu, 2015: Levha 36, Kat. No. 20)

Kat. No. 61 (Kasapoğlu, 2015: Levha 36, Kat. No. 21)

LEVHA 29

Kat. No. 62 (Kasapoğlu, 2015: Levha 37, Kat. No. 22)

Kat. No. 63 (Kasapoğlu, 2015: Levha 37, Kat. No. 23)

LEVHA 30

Kat. No. 64 (Kasapoğlu, 2016: 174)

Kat. No. 65 (Başaran, 2016: 110, Fig. 5)

LEVHA 31

Kat. No. 66 (Kasapoğlu 2015: Levha 90, Kat. No. 122)

Kat. No. 67 (Tavukçu, 1999: Kat. No. 40)

Kat. No. 68 (*SNG München*, 335)

Kat. No. 69 (*RPC IV.2*, 203)

Kat. No. 70 (*RPC IV.2*, 2598)

LEVHA 33

Kat. No. 71 (Troya Müzesi Arşivi)

Kat. No. 72 (Kaplan, 2009: Levha 30, Kat. No 30)

LEVHA 34

Kat. No. 73 (Kaplan, 2009: Levha 30, Kat. No 30)

Kat. No. 74 (Kaplan, 2009: Levha 11, Kat. No 39)

LEVHA 35

Kat. No. 75 (Kaplan, 2009: Levha 9, Kat. No 31)

Kat. No. 76 (Troya Müzesi Arşivi)

LEVHA 36

Kat. No. 77 (Troya Müzesi Arşivi)

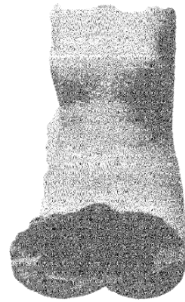
81 (1:2)

Kat. No. 78 (Aslan, 2018: Pl. 12-81)

LEVHA 37

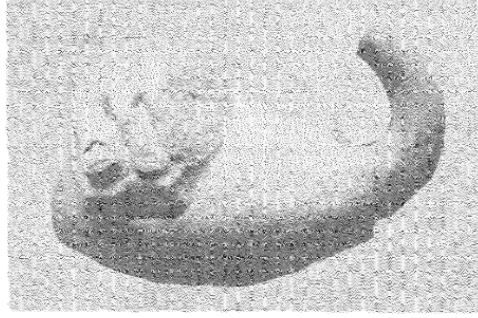

Kat. No. 79 (Burr-Thompson, 1963: XVII, 58 1:1)

Kat. No. 80 (Burr-Thompson, 1963: XVIII, 60 1:1)

LEVHA 38

Kat. No. 81 (Burr- Thompson, 1963: VI, 10).

Kat. No. 82 (Firat, 2022: Kat. No.2, Levha 1)

LEVHA 39

Kat. No. 83 (Özhan, 2018: 95)

EK. 3. TABLO

Troas Bölgesi Aphrodite buluntuları kent ve tipler

Kent	Tarihlenme	Buluntu Yeri	Ait Olduğu Tip	Eser Hammadde	Kat No	Fotoğraf
Ilion	Arkaik Dönem MÖ 550-500	Aşağı Kutsal Alan-Dolgu Toprak	-	Pişmiş Toprak Koku Şişesi	78	
Neandreia	Arkaik Dönem MÖ 6. yy.	-	-	Pişmiş Toprak Koku Şişesi	48	
Assos	Geç Arkaik Dönem MÖ 490-480	M87 No'lu Mezar	Tahtta Oturan Aphrodite	Pişmiş Toprak Figürin	19	
Assos	Geç Arkaik Dönem MÖ 490-480	Batı Nekropolis	Tahtta Oturan Aphrodite	Pişmiş Toprak Figürin	20	
Assos	Geç Arkaik Dönem MÖ 490-480	M87 No'lu Mezar	Tahtta Oturan Aphrodite	Pişmiş Toprak Figürin	21	
Assos	Geç Arkaik Dönem MÖ 490-480	M87 No'lu Mezar	Tahtta Oturan Aphrodite	Pişmiş Toprak Figürin	22	
Assos	Geç Arkaik Dönem MÖ 490-480	M87 No'lu Mezar	Ayakta Tutan Aphrodite	Pişmiş Toprak Figürin	23	
Assos	Geç Arkaik Dönem	Kutsal Alan	-	Pişmiş Toprak Figürin	32	

Assos	MÖ 5. yy.'ın ikinci yarısı	BN CX 9 No'lu Mezar	Mantolu Çıplak Aphrodite	Pişmiş Toprak Figürin	30	
Assos	MÖ 5. yy.'ın ikinci yarısı	AS'90.BN CX 9 No'lu Mezar	Mantolu Çıplak Aphrodite	Pişmiş Toprak Figürin	31	
Tenedos	MÖ erken 5. yy.	Tenedos Nekropolisi 3 No'lu Mezar	Ayakta Duran Aphrodite	Pişmiş Toprak Figürin	76	
Assos	MÖ 4. yy.'ın 1. yarısı	BN 4 No'lu Mezar	Siren üzerine binen Aphrodite	Pişmiş Toprak Figürin	27	
Assos	MÖ 4. yy.'ın 1. yarısı	BN 4 No'lu Mezar	Kuşu veya kaz üzerine binen Aphrodite	Pişmiş Toprak Figürin	28	
Assos	MÖ 4. yy.'ın 1.yarısı	BN 4 No'lu Mezar	Keçi üzerine binen Aphrodite	Pişmiş Toprak Figürin	29	
Lampsakos	MÖ 394-330	-	Aphrodite Euploia ?	Altın Sikke	47	
Tenedos	MÖ 4. yy.'ın 2. yarısı	Mezar 7 Dışı	Göğsü üzerinde kuş tutan Aphrodite	Protom	77	
Assos	MÖ 4. yy.'ın 2. yarısı	-	Kayalığa Uzanan Aphrodite	Pişmiş Toprak Figürin	25	
Apollon Smintheion	MÖ 4. yy.	IIB8 No'lu Mezar	Venüs Genetrix	Pişmiş Toprak Figürin	16	

Lampsakos	MÖ 4. yy.'ın üçüncü çeyreği	-	Aphrodite-Eros	Altın Yüzük	49	
Abydos	MÖ 2. yy.	Calvert Koleksiyonu	Oriental Aphrodite	Pişmiş Toprak Figürin	2	
Tavolia	MÖ 2. yy.	Calvert Koleksiyonu	Oriental Aphrodite	Pişmiş Toprak Figürin	74	
Antandros	MÖ 3.- 2. yy.	Yamaç Ev	Oriental Aphrodite	Pişmiş Toprak Figürin	15	
Ilion	MÖ 3. yy. sonları	-	Oriental Aphrodite	Pişmiş Toprak Figürin	80	
Antandros	Helenistik Dönem	Nekropolis	Oriental Aphrodite	Pişmiş Toprak Figürin	12	
Apollon Sminthein	MÖ 2. yy. ortaları	1986 Sondaj	Oriental Aphrodite	Pişmiş Toprak Figürin	18	
Antandros	Helenistik Dönem	Dereboyu I Açması	Oriental Aphrodite	Pişmiş Toprak Figürin	7	
Ilion	MÖ 2. yy.	-	Oriental Aphrodite	Pişmiş Toprak Figürin	79	
Antandros	Helenistik Dönem	Nekropolis	Oriental Aphrodite	Pişmiş Toprak Figürin	13	
Assos	Helenistik Dönem	Nekropolis	Oriental Aphrodite	Pişmiş Toprak Figürin	24	

Antandros	Helenistik Dönem	Nekropolis	Oriental Aphrodite	Pişmiş Toprak Figürin	14	
Çan-Dumanköy Tümülüsü	MÖ 1. yy. ortaları	Çan-Dumanköy Tümülüsü	Oriental Aphrodite	Pişmiş Toprak Figürin	35	
Çan-Dumanköy Tümülüsü	MÖ 1. yy.'ın ikinci yarısı	Çan-Dumanköy Tümülüsü	Oriental Aphrodite	Pişmiş Toprak Figürin	34	
Dardanos Tümülüsü	MÖ erken 1. yy.	Dardanos Tümülüsü	Oriental Aphrodite	Pişmiş Toprak Figürin	42	
Dardanos Tümülüsü	MÖ 1. yy. başları	Dardanos Tümülüsü	Oriental Aphrodite	Pişmiş Toprak Figürin	43	
Apollon Smintheion	MÖ 2. yy. ortaları	1986 Sondaj	Oriental Aphrodite	Pişmiş Toprak Figürin	17	
Antandros	MÖ 2.- 1. yy.	Dereboyu Açması Hamam Yapısı	Oriental Aphrodite	Pişmiş Toprak Figürin	10	
Antandros	MÖ 2.- 1. yy.	Nekropolis	Oriental Aphrodite	Pişmiş Toprak Figürin	11	
Thasos (Lampsakos)	MÖ 1. yy.'ın ilk çeyreği	Thasos Agorası	Eponymos Prytanis	Mermer	48	
Dardanos Tümülüsü	MÖ 2. yy.	Dardanos Tümülüsü	-	Kaseli Büst	38	
Çan-Dumanköy Tümülüsü	MÖ 2. yy.	Çan-Dumanköy Tümülüsü	Yaslanan Aphrodite	Pişmiş Toprak Figürin	37	

Çan-Dumanköy Tümülsü	MÖ 2. yy.'ın son çeyreği	Çan-Dumanköy Tümülsü	Yaslanan Aphrodite	Pişmiş Toprak Figürin	36	
Tavolia	MÖ 1. yy.	Calvert Koleksiyonu	Ayakta Duran Aphrodite	Pişmiş Toprak Figürin	71	
Dardanos Tümülsü	MÖ erken 1. yy.	Dardanos Tümülsü	Yaslanan Aphrodite	Pişmiş Toprak Figürin	41	
Dardanos Tümülsü	MÖ erken 1. yy.	Dardanos Tümülsü	Yaslanan Aphrodite	Pişmiş Toprak Figürin	40	
Antandros	Helenistik Dönem	Yol Üstü 1 Açması	Yaslanan Aphrodite	Pişmiş Toprak Figürin	9	
Dardanos Tümülsü	MÖ erken 1. yy.	Dardanos Tümülsü	Knidos Aphroditesi	Pişmiş Toprak Figürin	39	
Antandros	Helenistik Dönem	Yamaç Ev	Knidos Aphroditesi	Pişmiş Toprak Figürin	4	
Antandros	Helenistik Dönem	Dereboyu I	Aphrodite Anadyomene	Pişmiş Toprak Figürin	6	
Antandros	Helenistik Dönem	Dereboyu Mekan II	Aphrodite Anadyomene Yarı Giyimli	Pişmiş Toprak Figürin	8	
Antandros	Helenistik Dönem	Dereboyu 1	Çömelen Aphrodite	Pişmiş Toprak Figürin	5	
Ophryneion	Helenistik Dönem	-	Aphrodite Chryso Stephane	Yazıtlı Pyxis	51	
Abydos	MÖ 2. yy.	Calvert Koleksiyonu	-	Pişmiş Toprak Figürin	1	

Ilion	MÖ 2. yy. sonları	-	Kaz Üzerinde Aphrodite	Pişmiş Toprak Figürin	81	
Kilia	MÖ 1. yy.	Calvert Koleksiyonu	Knidos Etkili Tip	Pişmiş Toprak Figürin	44	
Kilia	MÖ 1. yy. sonu- MS 1. yy. başları	Calvert Koleksiyonu	Anadyomene-Yarı Giyimli	Pişmiş Toprak Figürin	45	
Thymbra	MÖ 1. yy.	-	Venüs Genetrix	Pişmiş Toprak Figürin	75	
Tavolia	MÖ 1. yy.	-	-	Mantolu Çıplak Aphrodite	72	
Tavolia	MÖ 1. yy.'ın 2. yarısı	-	Kaz Üzerinde Aphrodite	Pişmiş Toprak Figürin	73	
Assos	MÖ 1. yy. sonları ile MS 1. yy. başları	Roma Hamamı	-	Mermer Yapı Kitabesi	26	
Perkote	MÖ 1. yy. başları	-	Venüs Genetrix	Pişmiş Toprak Figürin	67	
Parion	MS 1. yy. başları	Nekropolis 4 No'lu Mezar	Venüs Genetrix	Pişmiş Toprak Figürin	52	
Assos	MÖ 1. yy. sonları- MS 1. yy.	LÜS Kutsal Alan	Knidos Aphroditesi	Pişmiş Toprak Figürin	33	
Parion	MS 1. yy.'ın ilk yarısı	Nekropolis 100 No'lu Mezar	Anadyomene Yarı Giyimli	Pişmiş Toprak Figürin	56	

Parion	MS 1. yy.'ın başları	Nekropolis 136 No'lu Mezar	Anadyomene Yunuslu Tip	Pişmiş Toprak Figürin	57	
Parion	MS 1. yy.'ın başları	Nekropolis 23 No'lu Mezar	Anadyomene Knidos Etkili Tip	Pişmiş Toprak Figürin	58	
Parion	MÖ 1. yy. sonları- MS 1. yy.'ın ilk yarısı	Nekropolis 25 No'lu Mezar	Knidos Tipi	Pişmiş Toprak Figürin	54	
Parion	MÖ 1. yy. ikinci yarısı- MS 1. yy. başları	Nekropolis 64 No'lu Mezar	Yarı Giyimli Aphrodite	Pişmiş Toprak Figürin	55	
Parion	MS 1. yy. başları	Güney Nekropolis 25 No'lu Mezar	Peploslu Aphrodite	Pişmiş Toprak Figürin	59	
Parion	MS 1. yy.'ın ilk yarısı	Güney Nekropolis 97 No'lu Mezar	Niş İçerisinde Aphrodite	Pişmiş Toprak Figürin	60	
Parion	MS 1. yy. başları	Nekropolis	Strophionlu Çıplak Aphrodite	Pişmiş Toprak Figürin	61	
Parion	MS 1. yy. başları	Nekropolis 136 No'lu Mezar	Kuşlu Oturan Aphrodite	Pişmiş Toprak Figürin	66	
Parion	MS 1. yy. başları	Nekropolis 11 No'lu Mezar	Mantolu Çıplak Aphrodite	Pişmiş Toprak Figürin	62	
Parion	MS 1. yy. başları	Nekropolis 97 No'lu Mezar	Mantolu Çıplak Aphrodite	Pişmiş Toprak Figürin	63	
Parion	MS 115-140	63 No'lu Mezar	Venüs Genetrix Frejus	Pişmiş Toprak Figürin	53	

Alexandria Troas	MS 2. yy.	Podyumlu Tapınak	Aphrodite Anadyomene- Yarı Çıplak	Mermer Heykel	3	
Skepsis	MS 169- 176	-	Aphrodite- Isis	Bronz Sikke	69	
Skepsis	MS 180	-	Aphrodite- Isis	Bronz Sikke	70	
Skepsis	MS 235- 238	-	Aphrodite- Isis	Bronz Sikke	68	
Lampsakos	Helenistik Dönem	-	Aphrodite Ourania	Mermer Heykel	46	
Parion	MS 2. yy.'ın ikinci yarısı	Tiyatro	Aphrodite Ourania	Kabartmalı Friz Bloğu- Mermer	65	
Parion	MS 2. yy.	Nekropolis	Anadyomene	Kemik Öreke	64	
Bilinmiyor, Troya Müzesi	MS 1.- 2. yy.	Yüzey Buluntusu	Venus Victrix	Yüzük Taşı	82	
Ezine- Pazarköy	Roma İmparatorluk Dönemi	Yüzey Buluntusu	Aphrodite- Isis	Yazıtlı Kaide	83	